HEDERVÄRDA

BONDE-STÅNDETS

PROTOKOLLER

vid

Lagtima Riksdagen i Stockholm

år 1859.

Första Bandet.

STOCKHOLM,
TYPOGRAFISKA FÖRENINGENS BOKTRYCKERI.
1859.

Protokoll, hållet hos Hederv. Bonde-Ståndet vid Laglima Riksdagen i Stockholm, följande dagar år 1859.

Den 20 Oktober.

§ 1.

Sedan, i enlighet med Rikets Ständers vid sisthållna Riksmöte fattade beslut och Kongl. Maj:ts utfärdade nådiga kallelse till Rikets Ständer, att den 15 uti denna månad här i Stockholm till Lagtima Riksdag sammanträda, Riksdagen sistnämnde dag blifvit med öfliga högtidligheter utlyst samt fullmakterna för Bonde-Ståndets ombud undergått den i § 21 Riksdags-Ordningen föreskrifna granskning och inträdestecken blifvit ombuden denna dag meddelade, sammanträdde nu klockan XII på dagen, Ståndet in pleno uti dess vanliga samlingsrum, dervid undertecknad, Sekreterare uti Rikets Ständers Justitie-Ombudsmans-Expeditionen och Advokat-fiskal, uppläste Kongl. Maj:ts den 2 nästlidne September för honom utfärdade nådiga förordnande, att under denna Riksdag vara Sekreterare hos Ståndet, aflade derefter den uti § 24 Riksdags-Ordningen föreskrifna ed, och helsade ståndet i följande ordalag:

Hedervärda Ledamöter af Rikets Bonde-Stånd.

I en stund som denna och talande till Eder från denna plats, till hvilken jag af Kongl. Maj:ts nådiga förtroende blifvit kallad, hade jag mycket att säga, om jag skulle uttala allt hvad mitt hjerta känner. Jag skulle först afbörda mig

en tacksamhetsskuld till många ibland Eder för gammal vänskap, gammalt förtroende, och jag skulle utbedja mig samma vänskap, samma förtroende af dem, som jag ej förut känner. Detta gör jag af varmaste hjerta med gladaste tillförsigt. Jag skulle vidare orda om min svaga förmåga att uppfylla de förbindelser, den nyss svurna eden mig ålägga; men jag vet ej hvarföre dessa förbindelser ej synas mig så svåra. Jag är skyldig att, så vidt på mig beror, uppehålla Grundlagens helgd; men detta bör ej vara någon svår pligt att uppfylla i en rådsförsamling af frie män; ty ingen sann frihet finnes, som icke lyder lagen, den lag hon sjelf stiftat. Det är endast sjelfsvåldet som vill lefva laglöst. — Jag är desslikes skyldig att med goda råd och underrättelser tillhandagå, — men de bästa råden gifvas, icke såsom orakelsvar, utan under ömsesidigt vänskapligt utbyte af åsigter och erfarenhet och i sådan rådplägning hoppas jag att icke behöfva sitta alldeles stum och rådlös. Jag är född och uppfostrad i en aflägsen landsort, har sett på närmare håll sederna, lefnadssättet och hushållningen, ja nöden och bekymren hos en fattig, men redbar allmoge och är derföre ej alldeles fremmande för de angelägenheter, som ligga Eder innerligast om hjertat, och om man någorlunda känner bekymrets art och rot, är man, tror jag, på rätta vägen att finna dess botemedel.

Men hvi talar jag så mycket om mig, om oss! Allt hvad *vi* förmå är att med redbart uppsåt, med varm nitälskan söka verka och handla för ett älskadt fosterlands väl. Framgången kommer ofvanefter och det är derifrån vi nedkalle den Högstes nåd och välsignelse öfver rådslag, handlingar och beslut.

Gud bevare Konungen och fäderneslandet!»

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus Län, hvilken var den ledamot af Ståndet, som bevistat de flesta Riksmötena, intog ordförande-platsen, hvarefter, uppå förslag af Sekreteraren, Ståndet förordnade konstituerade Kopisten i Justitie-Kanslers-Expeditionen *Axel Leopold Frykholm* och vice Häradshöfdingen *Johan Söderholm* samt e. o. Kanslisten i Justitie-Revisions-Expeditionen *Claës Herman Sahlström* och vice Häradshöfdingen *Herman Husberg* att tills vidare och intilldess Ståndets Kansli-tjenstemän blefvo tillsatte, hos Ståndet tjenstgöra; de tvenne förstnämnde i egenskap af Notarier och de tvenne sednare såsom Kanslister.

§ 2.

Hans Excellens Herr Justitie-Stats-Ministern hade, vid inträdestecknens utdelande, tillställt Ståndets Sekreterare *dels* följande, nu upplästa, Protokolls-utdrag:

»Utdrag af protokollet, hållet inför Hans Excellens Herr Justitie-Stats-Ministern, vid Lagtima Riksdagen i Stockholm den 19 Oktober 1859.

§ 3. För granskning af de Riksdagsmanna-fullmakter, hvilka Hedervärda Bonde-ståndet den 17 innevarande månad till Hans Excellens Justitie-Stats-Ministern aflemnat, hade Hans Excellens bestämt denna dag, och jemlikt § 21 Riksdags-Ordningen anmodat nämnde Ständs Fullmäktige i Rikets Ständers Bank och Riksgälds-Kontor att dervid för upplysningars afgifvande tillstädesvara; och infunno sig till följd häraf nu, å dertill anvisadt rum inom Kongl. Slottet, följande af bemälte Fullmäktige, nemligen: Erik Mallmin från Vesterås Län, Josef Holm och Matts Pehrsson från Stockholms Län, Johan Persson från Upsala Län och Lars Magnus Knutsson från Östergöthlands Län; hvaremot Anders Anderson från Skaraborgs Län anmältes vara från staden bortrest.

Vid granskning af de ingifna Riksdagsmanna-fullmakterna och valprotokollen anmärktes: att det valprotokoll, som ingifvits af ombudet för Stranda och Norra Möre härader, förre Riksdags-fullmäktigen Måns Månsson i Stora Vångerslätt, icke, såsom i § 22 Riksdsgs-Ordningen stadgas, är af elektorerne underskrifvet; och att ombudet för Norra Helsinglands domsaga Per Eriksson i Wik och för Sveg och Hede tingslager Per Byström i Byn icke, i öfverensstämmelse med föreskriften i nyssnämnde §, vid sina fullmakter fogat något valprotokoll; och ansåges vid sådant förhållande poletter till bemälte ombud icke kunna utdelas; Hedervärda Bonde-ståndet dock dess pröfningsrätt förbehållen i fråga om ombudens rätt att i Ståndets förhandlingar deltaga.

Af de valprotokoll, som Anders Wilhelm Uhr i Mörby och Olof Larsson i Nasta bifogat de af dem ingifna fullmakter inhemtades: att sedan vederbörande elektorer, efter kallelse, tillstädeskommit för förrättande af Riksdagsmannaval för Örebro, Ölanshammars, Askers och Sköllersta häraders domsaga i Örebro Län; så hade, efter det i protokollet blifvit anmärkt att för en del socknar flera elektorer blifvit utsedda, elektorerne efter omröstning beslutit att för nämnde fyra härader utse två Riksdagsmän, hvilka, hvardera såsom Fullmäktige för tvenne härader, skulle af samtlige elektorerna inom domsagan gemensamt väljas, hvarefter och sedan omröstning skett, dervid, enligt hvad protokollet synes föranleda, de särskilde elektorerna röstat på två personer hvar, Uhr och Olof Larsson, hvilka erhållit flesta rösterna, förklarats vara Riksdagsfullmäktige, hvardera för, såsom orden lyda, »tvenne af Örebro, Glanshammars, Askers och Sköllersta härader»; och utom det att

protokollet således icke utmärkte för hvilka särskilda härader hvardera ombudet blifvit valdt, förekom derjemte såsom anmärkningsvärdt att, ehuru Uhr och Olof Larsson icke blifvit för mer än två härader hvar till riksdagsman utsedde, likväl alla fyra häradernas electorer i bådas val deltagit. Men som nu förevarande granskning, enligt § 21 Riksdags-Ordningen, endast har till föremål att undersöka om de ingifna fullmakterna blifvit i föreskrifven form utfärdade, hvartill hörer att behörigen af electorerne underskrifna valprotokoll blifvit desamma bifogade, samt i detta hänseende någon anmärkning ej förekom, ansågs inträdespoletter ej kunna Uhr och Olof Larsson förvägras, utan förhållandet endast böra i protokollet antecknas, på det Hedervärda Bonde-Ståndet i anledning deraf må ega vidtaga den åtgärd, hvartill omständigheterna må anses lagligen kunna föranleda.

I öfriga fullmakter anmärktes ej heller några sådana afvikelser från det i Riksdags-Ordningen meddelade formulär, som kunde till otydlighet eller ofullständighet föranleda; hvadan desamma samtligen godkändes.

Från Sotholms, Svartlösa och Öknebo häraders domsaga i Stockholms län, Östbo och Vestbo härader i Jönköpings län, Öster och Vester Rekarne, Daga, Åkers och Selebo häraders domsaga i Södermanlands län, Ofvan Siljans fögderi i Kopparbergs län, Grythytte och Hellefors, Nora och Hjulsjö bergslagers samt Carlskoga härads domsaga i Örebro län, Willands härad i Christianstads län samt Östra härad i Blekinge län hade någon riksdagsfullmäktig sig ej anmält; och upplyste Hans Excellens Justitie-Stats-Ministern, att, enligt honom tillgängliga handlingar, den för Sotholms, Svartlösa och Öknebo häraders domsaga valde riksdagsfullmäktigen N. F. Husberg i Visbohammar, blifvit genom Kongl. Maj:ts Utslag den 26 sistlidne September från nämnde befattning befriad och nådig föreskrift meddelad om nytt vals anställande: att sedan det för Öster och Vester Rekarne, Daga, Åkers och Selebo häraders domsaga anställda val, dervid Anders Söderholtz i Kungsberg är vorden till fullmäktig utsedd, blifvit hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Södermanlands län öfverklagadt, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande genom utslag den 8 sistlidne Augusti, som af Kongl. Maj:t i Utslag den 26 påföljde September gillats, lemnat de emot valet anförda besvär utan afseende; att det för Ofvan Siljans fögderi den 30 Juli innevarande år anställda val, hvarigenom Matts Mattson Molin blifvit till riksdagsfullmäktig utsedd, är vordet genom Landshöfdinge-Embetets i Kopparbergs Län den 25 påföljde Augusti meddelade och af Kongl. Maj:t i Utslag den 3 i denna månad fastställde

beslut upphäfvet och ogilladt; att, i fråga om giltigheten af de för Grythytte och Hellefors, Nora och Hjulsjö bergslagers samt Carlskoga härads domsaga äfvensom för Villands härad hållne val till riksdagsfullmäktige ännu äro på Kongl. Maj:ts pröfning beroende; och att, sedan Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Blekinge län, der besvär anförts emot det för Östra härad förrättade val, hvarigenom Anders Trulsson i Lökaryd förklarats vara till riksdagsman för häradet utsedd, genom beslut den 20 sistlidne Augusti, samma val upphäft, har Kongl. Maj:t i Utslag den 20 påföljde September, med ändring af Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut, de emot valet anförda besvär ogillat, hvarjemte Hans Excellens slutligen tillkännagaf, att klagan emot det för Vestra härad i Jönköpings län förrättade val, på grund af hvilket fullmakt blifvit utfärdad för Anders Johan Sandstedt i Knäfvelsby, hvilken samma fullmakt företett, äro hos Kongl. Maj:t anförda, men ännu ej slutligen pröfvade.

Öfver hvad sålunda förekommit skulle utdrag af protokollet utskrifvas och Hedervärda Bonde-Ståndet, jemte förteckning å dess ledamöter, tillställas. År och dag som ofvan.

Ex. Protocollo.

Karl Joh. Berg.

dels här nedan intagne förteckning på Ståndets ledamöter.

Förteckning å Hedervärda Bonde-Ståndets Ledamöter vid Riksdagen år 1859.

Upsala Län:

Åsunda och Trögds Härader:

f. Riksdagsfullmäktigen *Adolf Fredriksson* i Unsta.

Håbo Härad:

f. Riksdagsfullmäktigen *Paul Fritz Mengel* i Wallby.

Lagunda, Hagunda, Ulleråkers, Bälinge, Waxala och Rasbo Härader:

f. Riksdagsfullmäktigen *Johan Persson* i Arsta.

Norunda, Wendels, Tierps, Wesslands och Elfkarleby, Leufstads, Films och Dannemora Tingslager samt Olands Härad:

Nämndemannen *Gustaf Bolin* i Göksby.

Stockholms Län:

Sjuhundra, Lyhundra, Närdinghundra Härader samt Frötuna och Länna Skeppslager:

f. Riksdagsfullmäktigen *Gustaf Larsson* i Rönsbohl.

Frösåkers Härad, samt Wäddö och Häfverö jemte Bro och Wätö Skeppslager:
f. Riksdagsfullmäktigen *Matts Pehrsson* i Öster Edsvik.
Färentuna och Sollentuna Härader, samt Åkers, Wermdö och Danderyds Skeppslager:
Landtbrukaren *Carl Casper Nettelbladt* i Bromsten.
Långhundra, Semminghundra, Erlinghundra och Wallentuna Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Josef Holm* i Wiggeby.

Skaraborgs Län:

Kinne, Kinnefjerdings, Skånings och Laske Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Erik Magnus Falk* på Hemmingsslätten.
Wiste, Åse, Kållands och Barne Härader:
Anders Jonsson i Lillegården Ettrum.
Wadsbo Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Johannes Andersson* i Åsen Björsäter.
Wartofta och Frökinds Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Gustaf Bjerkander* i Brismetorp.
Wilske, Gudhems, Walle och Kåkinds Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Johan Magnus Lundahl* i Krackgården Stenstorp.

Kronobergs Län:

Sunnerbo Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Sven Heurlin* i Kylhult.
Norrvidinge, Kinnevalds och Allbo Härader:
Nämndemannen *Johan Petersson* i Alfvestad.
Upvidinge och Konga Härader:
f Talmannen *Nils Pehrsson* i Ringstorp.

Jönköpings Län:

Tveta, Wista och Mo Härader:
Hemmansegaren *Johannes Andersson* i Ryssby.
Westra Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Anders Johan Sandstedt* i Knäfvelsby.
Norra och Södra Wedbo Härader:
förre Riksdagsfullmäktigen *Johannes Larsson* i Ryd.
Östra Härad:
Nämndemannen *Johan Lönn* i Broby Östregården.

Westmanlands Län:

Wåhla, Öfver- och Ytter-Tjurbo, Thorstuna och Simtuna Härader:
Riksdags-fullmäktigen *Erik Mallmin* i Gestre.

Norrbo, Wagnsbo och Gamla Norbergs Härader:
Bergsmannen *Johan Öström* i Lilla Höjen.
Tuhundra och Siende Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Pehr Erik Andersson* i Froby.
Snefringe Härad:
Hemmansegaren *Olof Andersson* i Bärsta.
Åkerbo Härad och Skinnskattebergs Bergslag.
Hemmansegaren *Erik Jonsson* i Nåberga.

Östergöthlands Län:

Aska, Bobergs och Dahls Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Jonas Andersson* i Häckenäs.
Lysings och Göstrings Härader:
Hemmansegaren *August Andersson* i Westanå.
Åkerbo, Bankekinds och Hanekinds Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Carl Gustaf Cederskog* i Kullstad.
Kinda och Ydre Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Lars Magnus Knutsson* i Tjuk.
Bråbo, Memmings, Lösings, Björkekinds och Östkinds Härader:
Hemmansegaren *Johan Carlsson* i Tomta.
Valkebo, Vifolka och Gullbergs Härader:
Landtbrukaren *C. A. Larsson* i Maspelösa.
Risinge samt Hellestads och Tjellmo Härader:
Hemmansegaren *Nils Jaensson* i Rökslid.
Hammarkinds och Skärkinds Härader samt Stegeborgs Skärgårds tingslager:
Häradsdomaren *Nils Fredrik Andersson* i Husby.

Södermanlands Län:

Jönåkers, Röne, Hölebo, Villåttinge och Oppunda Härader:
Nämndemannen *Lars Ersson* i Vik.

Elfsborgs Län:

Nordals, Sundahls och Valbo Härader:
f. Rikdagsfullmäktigen *Anders Eriksson* i Nordkärr.
Tössbo och Vedbo Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Lars Gustaf Andersson* i Torpane.
Kullings, Ahle och Vettle Härader:
Hemmansegaren *Sven Johansson* i Nödinge Pigegården,
Kinds och Redevägs Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Josef Smedberg* i Vedåkra.
Åhs och Gäseneds Härader.
f. Riksdagsfullmäktigen *Johannes Andersson* i Grude.
Marks, Vedens och Bollebyggds Härader:
f. Rikdagsfullmäktigen *Johan Petter Andreasson* i Hattestad.

Väne, Flundre och Bjerke Härader:
Nämndemannen *Anders Magnus Myrin* i Ballersjö.

Calmar Län:

Tjusts härad:
Vice Komissions-Landtmätaren *Robert Fredrik Gross* i Yxered.

Aspelands och Handbörds Härader:
Landtbrukaren *Carl Johan Svensén* i Lilla Sinnerstad.

Sefvedes och Tanaläns Härader:
Nämndemannen *Nils Magnus Petterson* i Tälleryd.

Södra Möre Härad:
Nämndemannen *Nils Pettersson* i Runtorp.

Ölands Norra Mot:
Hemmansegaren *Johan Johansson* i Petgärde.

Ölands Södra Mot:
f. Häradsdomaren *Olof Andersson* i Qvinneby.

Kopparbergs Län:

Söderberke, Norrberke och Grangärdes Tingslager:
f. Riksdagsfullmäktigen *Johan Bergström* i Vesterby.

Malungs, Lima och Äppelbo, Nås, Jerna och Floda Tingslager:
Hemmansegaren *Maja Lars Larsson* i Åkra.

Hedemora Domsaga:
Nämndemannen *Jan Andersson* i Jönvik.

Fahlu Domsaga:
Nämndemannen *Anders Andersson* i Nyckelby.

Gagnefs, Leksands, Åls, Bjursås samt Rättviks och Ohre Tingslager:
f. Riksdagsfullmäktigen *Liss Lars Olsson* i Vestannor,

Nerikes Län:

Hardemo, Lekebergs och Edsbergs Härader:
Landtbrukaren *Carl Gustaf Sköldberg* i Vestanby.

Kumla, Sundbo och Grimstens Härader:
Hemmansegaren *Erik Olsson* i Sånnersta.

Glanshammars, Örebro, Askers och Sköllersta Häraders Domsaga:
Byggmästaren *Anders Wilhelm Uhr* i Mörby, för 2 af nämnde Härader, och
Nämndemannen *Olof Larsson* i Nasta för de öfriga båda Häraderne.

Lindes och Ramsbergs samt Nya Kopparbergs Bergslager och Fellingsbro Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Johan Lekberg* i Vestra Bohr.

Wermlands Län:

Väse, Färnebo, Vissnums, Nyeds och Ölme Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Anders Andersson* i Öna.
Carlstads, Kihls och Grums Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Olof Olsson* i Gersheden.
Elfvedahls, Öfre och Nedre, samt Fryksdals, Öfre och Nedre Härader:
Hemmansegaren *Georg Nyqvist* i Östmark.
Gillbergs Härad:
f. v. talmannen *Pehr Eriksson* i Nysäter.
Nordmarks Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Anders Jonsson* i Sundsbyn.
Näs Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Per Persson* i Vahlnäs.
Jösse Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Olof Olsson* i Olebyn.

Gefleborgs Län:

Gestriklands Domsaga:
f. Riksdagsfullmäktigen *Erik Hansson* i Fagersta.
Södra Helsinglands Domsaga:
f. Riksdagsfullmäktigen *Olof Pehrsson* i Gråsätter.
Vestra Helsinglands Domsaga:
f. Riksdagsfullmäktigen *Erik Eriksson* i Wallsta.

Vester-Norrlands Län:

Norra Ångermanlands Domsaga:
f Riksdagsfullmäktigen, Häradsdomaren *Pehr Mattsson* i Sehl.
Södra Ångermanlands Domsaga, Öfre Landet:
f. Riksdagsfullmäktigen, Häradsdomaren *Paulus Hedström* i Öden.
Södra Ångermanlands Domsaga, Nedre Landet:
f. Riksdagsfullmäktigen *Per Östman* i Ry.

Medelpad:

f. Nämndemannen *Pehr Tjernlund* i Ala.

Jemtlands Län:

Bergs, Ovikens, Undersåkers, Hallens och Sunne Tingslager.
Vice Länsmannen *Påhl Andersson* i Sanne.
Jemtlands Norra Domsaga:
f. Riksdagsfullmäktigen *Nils Larsson* i Tullus.

Vesterbottens Län:

Norra Domsagan:
Hemmansegaren *Petter Anton Nyström* i Medle.

Medlersta Domsagan:
Hemmansegaren *Olof Lindström* i Gumboda.
Södra Domsagan:
f. Riksdagsfullmäktigen *Olof Nilsson* i Brattby.

Norrbottens Län:

Norra Domsagan:
Hemmansegaren *Josef Oskar Almqvist* i Bladviken.
Södra Domsagan:
f. Riksdagsfullmäktigen *Herman Jönsson Öbom* i Pehrsö.

Gottlands Län:

Norra Domsagan:
Landtbrukaren *Olaus Svebilius* i Skäggs.
Södra Domsagan:
f. Rikdagsfullmäktigen *Olof Lagergren* i Oxarfve.

Malmöhus Län:

Torna och Bara Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Anders Persson* i Burlöf.
Onsjö, Rönnebergs och Harjagers Härader:
Hemmansegaren *Nils Olsson* i Öslöf.
Luggude Härad:
Nämndemannen *Ola Jönsson* i Kungshult.
Oxie, Skytts och Vemmenhögs samt Ljunitz och Herrestads Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Pehr Nilsson* i Espö.
Färs och Frosta Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Ola Svensson* i Heinge.

Christianstads Län:

Ingelstads och Jerrestads Härader:
Nämndemannen *Ola Lasson* i Hofby.
Albo och Gärs Härader:
Hemmansegaren *Håkan Olsson* i Degeberga.
Östra Göinge Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Nils Svensson* i Ebbarp.
Vestra Göinge Härad:
f. Nämndemannen *Torkel Nilsson* i Fjerlöf.
Norra och Södra Åsbo samt Bjäre Härader:
Hemmansegaren, Kantorn *Sven Peter Rosenberg* i Östra Ljungby.

Blekinge Län:

Listers Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Jöns Persson* i Boa.

Bräkne Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Sven Haraldsson* å Eriksberg.
Medelstads Härad:
f. Riksdagsfullmäktigen *Nils Svensson* i Björkeryd.

Hallands Län:

Halmstads, Höks och Tönnersjö Härader:
Hemmansegaren *Carl Iwarsson* i Värestorp.
Årstads, Faurås och Himble Härader:
f. Rikdagsfullmäktigen *Anders Gudmundsson* i Berte.
Wiske och Fjäre Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Anders Nilsson* i Qvia.

Göthebörgs och Bohus Län:

Lane, Tunge, Stångenäs, Sörbyggdens och Sotenäs Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Olaus Eriksson* i Åsered.
Inlands fyra Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Lars Rasmusson* i Hufveröd.
Orousts och Tjörns Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Johannes Nilsson* i Eskekärr.
Askims, Vestra och Östra Hisings samt Säfvedahls Härader:
f. Riksdagsfullmäktigen *Erik Kristensson* i Tingstad.
Qville, Vette, Tanums och Bullarens Härader:
Hemmansegaren *B. J. Holmlin* i Rabbalshede.

I fråga om de anmärkningar, som uti ofvanberörde Protokoll förekommit och på grund af hvilka inträdespolletter icke ansetts kunna till Ombuden för Stranda och Norra Möre Härader, förre Riksdags-fullmäktigen *Måns Månsson,* för Norra Helsinglands Domsaga *Per Eriksson* i Vik och för Sveg och Hede Tingslager *Per Byström* i Byn utdelas, fattade Ståndet, efter det anmäldt blifvit af Nils Larsson från Jemtlands Län, att de vid *Per Erikssons* och *Per Byströms* val förda protokoll numera voro att tillgå, samt sedan *Sekreteraren,* till hvilken protokollen öfverlemnades, dem inför Ståndet uppläst, på särskilta propositioner af *Ordföranden* och efter någon öfverläggning, följande beslut; *dels* att Ståndet ansåg de Ledamöter, emot hvilka anmärkningar sålunda förekommit, men som till de anmärkta förhållandena sjelfva ej gifvit anledning icke desto mindre böra åtnjuta sin rätt att i Ståndets förhandlingar deltaga, *dels* ock i fråga om *Måns Månsson* att han hade att, så fort ske kunde, från vederbörande Domhafvande anskaffa behörigen underskrifvet valprotokoll, och skulle såväl Måns Månsson som Per Eriksson och Per Byström ega att med transumt ur detta protokoll an-

mäla sig hos H. Exc. Herr Justitie-Stats-Ministern för att inträdespolletter erhålla.

I afseende å hvad uti ofvanintagne Protokoll finnes antecknadt, rörande Riksdagsmannavalet för Örebro, Glanshammars, Askers och Sköllersta Härader yttrade *Carl Gustaf Sköldberg* från Nerikes Län, som på begäran fått ordet, följande: Här är visserligen ett formfel begånget, hvartill dock vederbörande Domhafvande gifvit anledning; men då röstpluraliteten för de valde är gifven, så synes felet icke mig betyda något, utan får jag hemställa, det Ståndet ville på så sätt skilja emellan de valda ombuden, att *Olof Larsson* i Nasta förklaras för representant för Örebro och Glanshammars Härader samt *Anders Wilhelm Uhr* i Mörby för Askers och Sköllersta Härader, hvilket ock lämpar sig bäst med afseende å Ombudens bostäder.

På begäran af förre Talmannen *Nils Persson* från Kronobergs Län blef denna fråga hvilande på bordet.

Efter någon diskussion, som dock ej skulle i protokollet upptagas beslöt Ståndet, uppå proposition af Ordföranden, att af ofvanintagne förteckning å Ståndets Ledamöter skulle så fort sig göra lät tryckas 600 exemplar med tillägg af fullständig uppgift om ledamöternas adress i hemorten, för hvilket ändamål *Sekreteraren* uppläste förteckningen, dervid hvarje Ståndets ledamot hade tillfälle att sin adress fullständigt uppgifva; och uppdrogs åt Sekreteraren att låta ombesörja tryckningen, hvilken borde å planeradt papper verkställas.

§ 3.

I enlighet med *Johan Perssons* från Upsala Län nu framstälda förslag utsågos *Nils Svensson* från Christianstads, *Per Matsson* från Wester-Norrlands samt *Liss Lars Olsson* från Stora Kopparbergs Län till Deputerade, hvilka borde å Ståndets vägnar anhålla om underrättelse, å hvilken tid *H. M. Konungen* behagade emottaga Deputation från Ståndet till begärande af Talman och vice Talman; hvarefter bemälde Deputerade till Kongl. Slottet afgingo.

§ 4.

De uti nästföregående § omförmälde Deputerade återkommo från Kongl. Slottet och tillkännagaf deras Ordförande, *Nils Svensson*, att det svar blifvit dem lemnadt att Kongl. Maj:t ville å morgondagen kl. XI emottaga den Deputation från Ståndet, som komme att begära Talmän.

Sedan *Ordföranden* å Ståndets vägnar tackat Deputerade för deras nu hafde besvär, beslöt Ståndet i sammanhang här-

med och uppå förslag af *Per Nilsson* från Malmöhus Län att uppdraga åt *Anders Eriksson* från Elfsborgs Län att anföra ofvanbemälte Deputation, till Ledamöter hvari invaldes följande af Ståndets Medlemmar nemligen: *Gustaf Bohlin* från Upsala, *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms, *Gustaf Bjerkander* från Skaraborgs, *Johan Petersson* från Kronobergs, *Johan Lönn* från Jönköpings, *Johan Öström* från Westmanlands, *August Andersson* från Östergöthlands, *Lars Ersson* från Södermanlands, *Anders Magnus Myrin* från Elfsborgs, *Måns Månsson* från Calmar, *Johan Bergström* från Stora Kopparbergs, *Olof Larsson* från Nerikes, *Georg Nyqvist* från Wermlands, *Per Ersson* från Gefleborgs, *Per Tjernlund* från Wester-Norrlands, *Paul Andersson* från Jemtlands, *Olof Lindstrom* från Westerbottens, *Herman Jönsson Öbom* från Norrbottens, *Olaus Svebilius* från Gottlands, *Ola Svensson* från Malmöhus, *Nils Svensson* från Christianstads, *Jöns Persson* från Blekinge, *Carl Iwarsson* från Hallands och *B. J. Holmlin* från Götheborgs och Bohus Län.

§ 5.

Uppå hemställan af förre Talmannen *Nils Persson* från Kronobergs län utsågs *Nils Larsson* från Jemtlands Län till Ordförande för den deputation, som kommer att å Ståndets vägnar helsa Med-Stånden, hvarjemte följande Ledamöter af Ståndet blefvo utsedde att i samma Deputation deltaga, nemligen: *Adolf Fredriksson* och *Paul Fritz Mengel* från Upsala, *Joseph Holm* från Stockholms, *Johan Magnus Lundahl* från Skaraborgs, *Johan Petersson* från Kronobergs, *Johannes Andersson* från Jönköpings, *Erik Jonsson* från Westmanlands, *Johan Carlsson* från Östergöthlands, *Anders Söderholtz* från Södermanlands, *Sven Johansson* från Elfsborgs, *Carl Johan Svensén* från Kalmar, *Jan Andersson* från Stora Kopparbergs, *Carl Gustaf Sköldberg* från Nerikes, *Olof Olsson* i Olebyn från Wermlands, *Erik Ersson* från Gefleborgs, *Per Östman* från Wester-Norrlands, *Per Byström* från Jemtlands, *Olof Nilsson* från Westerbottens, *Herman Jönsson Öbom* från Norrbottens, *Olaus Svebilius* från Gottlands, *Anders Persson* från Malmöhus, *Sven Peter Rosenberg* från Christianstads, *Sven Haraldsson* från Blekinge, *Carl Iwarsson* från Hallands, samt *B. J. Holmlin* från Götheborgs och Bohus Län.

§ 6.

Till Ordningsmän vid Ståndets sammanträden utsågos *Johan Persson* från Upsala, *Lars Rasmusson* från Götheborgs och Bohus samt *Per Nilsson* från Malmöhus Län; och

på Ståndets klubb *Mats Persson* från Stockholms, *Erik Mallmin* från Westmanlands, *Joseph Holm* från Stockholms samt *Lars Magnus Knutsson* från Östergöthlands Län.

§ 7.

I anledning af derom gjord framställning af *Per Nilsson* från Malmöhus Län beslöt Ståndet, att för dess räkning låta prenumerera, såsom vanligt, å ett exemplar af hvardera utaf alla i hufvudstaden utkommande allmänna tidningar, från och med innevarande månads början till årets slut samt derefter för 6 månader, hvarjemte Stats-kalendern för år 1860 samt Stockholms adress-kalender för båda åren 1859 och 1860 jemväl borde för Ståndets räkning inköpas; hvilket beslut skulle det blifvande Stats-Utskottet meddelas.

§ 8.

Paul Fritz Mengel från Upsala Län hemställde att Ståndet ville medgifva det fritt tillträde, i den mån utrymmet det medgaf, lemnades åhörare å läktaren till Ståndets sessionsrum under plena jemväl för denna Riksdag såsom förut vanligt varit, hvilken hemställan Ståndet biföll, under förbehåll likväl om iakttagande af hvad Lag för åhörare vid Riks-Ståndens sammanträden af den 1 Mars 1830 innehåller.

Ståndet åtskiljdes kl. 2 e. m.

In fidem
N. A. Fröman.

Den 21 Oktober.

Plenum kl. ½ till 11 f. m.

§ 1.

Protokollet för nästlidne dag, den 20 innevarande månad, justerades.

§ 2.

Den deputation, hvilken under gårdagen blifvit utsedd att hos Kongl. Maj:t anhålla om utnämnande af Talman och vice Tal-

man, afgick nu till Kongl. Slottet, hvarifrån den efter någon stunds förlopp återkom, då *Anders Eriksson* från Elfsborgs Län, som deputationen anfört, tillkännagaf, att Kongl. Maj:t i nåder förordnat till Hedervärda Bonde-Ståndets Talman under innevarande Riksdag förre Talmannen, Riksdagsmannen för Uppvidinge och Konga Härader i Kronobergs län *Nils Pehrson* i Ringstorp, samt till Vice-Talman, Riksdagsfullmäktigen för Färs och Frosta Härader uti Malmöhus Län, *Ola Svensson* i Heinge, hvilka inför Kongl. Maj:t aflagt den i § 23 Riksdags-Ordningen föreskrifna ed; och uttalade *Anders Eriksson* den förhoppning, att dessa val skett till det allmännas och Bonde-Ståndets belåtenhet.

§ 3

Hittills varande Ordföranden *Olaus Eriksson* från Götheborgs och Bohus Län lyckönskade de valde Talmännen till deras erhållna förtroende-uppdrag i följande ordalag:

»Med synnerlig tillfredsställelse är det, som Ståndet upptager den underrättelse, att Kongl. Maj:t i nåder behagat till vår Talman utse förre Talmannen *Nils Persson.* Ännu lefver hos många bland oss minnet af den utmärkta skicklighet, med hvilken han under 1850 års riksdag förde ordet inom detta Stånd. Hans klarhet i frågornas uppfattning och utredande, hans lugn under meningsstridernas hetta, hans oväld, hans umgängssamma väsende, allt förenadt göra honom särdeles lämpig för denna plats, till hvilken jag derföre med glädje hälsar honom välkommen åter.

Äfven den utvalde Vice-Talmannens förtjenster hafva inom Ståndet tillvunnit honom högaktning och tillgifvenhet hos alla, som känna honom, och vi tvifla ej, att han, på den utmärktare plats, han nu intager, skall än mera befästa och förhöja det anseende han ibland oss eger. Jag lyckönskar honom härtill hjertligen, och öfverlemnar härmed klubban, den jag endast med ålderns rätt hittills handhaft»;

hvarefter och sedan klubban blifvit öfverlemnad till den utsedda Talmannen, denne hälsade Ståndet sålunda:

»Hedervärda Ståndsbröder!

Genom en älskad Konungs för mig dyrbara förtroende har det blifvit mig förunnadt att ännu en gång från detta rum helsa Eder värderade vänner!

Jag är visserligen densamme, nu, som då jag sist hade den hedern att föra ordet ibland Eder, men åren, som gått öfver, oss alla, hafva icke heller skonat mina krafter. — Jag sade då att jag i fullgörandet af mitt vigtiga kall väntade ett stöd i Eder vänskap, Edert förtroende. Min väntan uppfyldes,

och jag framställer derföre nu med så mycket större tillförsigt samma begäran.

Men sedan jag första gången intog denna plats och under detjag då innehade densamma, har jag vunnit bekräftelse på en erfarenhet, hvilken jag förut i lifvets värf inhemtat, den neml. att man med lika redbart sträfvande kan hysa olika meningar om rätta sättet att ernå ett önskadt mål. En sådan erfarenhet innehåller lärdomar både för mig och Eder. Den bjuder *mig* att lugn och opartisk låta hvarje mening få uttala sig och gälla hvad den kan, och manar *Eder* att hysa aktning för hvarandras öfvertygelse, — och om någon uttalad mening äfven tyckes syfta åt annat mål, än det en annan föreställer sig såsom det rätta, må denne ej söka förklaringen härtill i låga och illvilliga bevekelsegrunder.

Om vi, hvar i sin stad, akta på denna lärdom, så skola våra rådslag blifva sansade, ömsesidigt upplysande och snarare leda till önskelig framgång, till ett älskadt fosterlands väl, och under tiden skall ibland oss råda fridens och försonlighetens och vänskapens anda.

Vår älskade Konung har till Sekreterare i detta hedervärda Riks-Stånd och till mitt biträde behagat förordna en man, med hvilken många ibland oss redan ega en flerårig bekantskap. Advokatfiskalen *Frömans* alltid öppna och redbara väsende är för oss den säkraste borgen för hans nitiska medverkan till helgd för Grundlagarne och till en önskvärd samdrägt i våra blifvande öfverläggningar och beslut. Med en sådan öfvertygelse beder jag Dig, icke blott för egen del, utan äfven å mine här församlade Ståndsbröders vägnar att vara hjertligen välkommen ibland oss.

Måtte det Höga Väsende, från hvilket all god gåfva kommer, med sin välsignelse främja det samarbete, som oss förestår! Ja! Vår Konung och vårt Fosterland
O, fädrens Gud beskydda,
Slut kärlekens och fridens band
Omkring palats och hydda.
Med oväld vare tydda
De lagar, Du oss gaf, o Gud,
Och sanningens och dygdens bud
Af fria hjertan lydda.

Gud bevare Konungen, Fosterlandet och alla dess Innebyggare»!

Vice-Talmannen *Ola Svensson* anförde härefter:
Älskade bröder, redlige vänner!
Tillåten mig att som allas Eder broder och vän tilltala

Eder med dessa ord, då jag från en plats, den jag aldrig påräknat, aldrig eftersträfvat, nu för första gången helsar Eder, Då Konungen behagat utnämna mig till vice Talman för detta Hedervärda Stånd, måste den odelade vänskap och förtroende, jag städse haft lyckan röna bland Ståndsbröder, derför legat till grund, och under känslan af min oförmåga, förenad med mindre erfarenhet i riksdagsmannavärf, skulle jag synnerligen vid de år, då mannaålderns kraft till det mesta är uttömd, icke vågat emottaga detta uppdrag, om jag icke jemte den högre ledning, hvaraf vi alltid äro i behof, tillika vågade hoppas och påräkna eder fortfarande vänskap och välvilja. Måtte emellertid helsa och krafter tillåta Ståndets, med mera förmåga och vidsträcktare erfarenhet utrustade Talman att städse föra klubban och leda våra öfverläggningar vid det Riksmöte, vi nu gå att börja; men skulle det någon gång falla på min lott att öfvertaga detta för mig främmande värf, så utbeder jag mig ett broderligt öfverseende med de brister, den ofullkomlighet, som, oaktadt en god vilja och ett redligt uppsåt, så ofta vidlåda den oerfarne. Älskade Bröder! Sedan jag för egen räkning utbedt mig eder fortfarande vänskap, välvilja och öfverseende, uppmanar mig känslan för Fosterlandets och Ståndets väl att ännu, få uttrycka en önskan, som varmt uppstiger från djupet af mitt hjerta, — och, som jag är förvissad, skall delas af en hvar ibland oss, som rätt uppfattar vigten af våra åligganden. Måtte samdrägt, enighet och vänskap städse utgöra själen i alla våra förhandlingar, samt split och partisinne vara främmande inom Bonde-Ståndet! Såväl historien, som erfarenheten bära oss ojäfaktiga vittnesbörd, att det folk eller det Stånd, »som söndras inom sig sjelft, är på branten att sjunka i anseende och styrka», men att enighet och fast sammanhållning ofta på ett förvånande sätt trotsa och besegra mödorna och motstånden, vare sig på stridsfältet eller i disskussionsrummet. Skiljaktiga meningar kunna icke undvikas, ty utom dem skulle många upplysningar komma att saknas, men får omsorgen för allmänt väl tränga alla enskilda intressen, alla ensidiga beräkningar i bakgrunden, så skola de skiljda åsigterna slutligen sammansmälta till en enda, det mål vi hafva att söka; och om vi på denna väg gå kända och okända öden och bekymmer till mötes, så skola mödorna bli mindre svåra, resultaterna af våra förhandlingar mera lyckliga, mera tillfredsställande och Ståndet vinna det anseende, som till betydlig del utgör ett vilkor och en borgen för framgången af våra önskningar. Ja! måtte himlens välsignelse hvila öfver oss, alla nyttiga rådslag och Fäderneslandet».

§ 4.

Talmannen tillkännagaf, att Kongl. Maj:ts tjenstförrättande Öfverste-Kammarherre uti skrifvelse meddelat, att till samlingsrum för Riks-ståndens helsnings-deputationer till Hans Maj:t Konungen och den Kongl. familjen i morgon Lördagen den 22 dennes, äro utsedda de s. k. Rådsrummen en trappa upp i vestra Slottshvalfvet.

§ 6.

Den sedan gårdagens plenum på bordet hvilande frågan, angående den af vederbörande gjorda anmälan, rörande de åt Riksdagsfullmäktige Anders Wilhelm Uhr och Olof Larsson från Nerikes Län meddelade fullmakter föredrogs nu ånyo; dervid, sedan valprotokollen blifvit af bemälde Riksdagsfullmäktige företedda och upplästa, ordet begärdes af nedannämnda ledamöter, hvilka yttrade:

Gustaf Sköldberg från Nerikes Län: »Jag vill endast anhålla, att Sekreteraren måtte yttra sin åsigt, hvilken kan blifva till ledning för Ståndet vid beslutets fattande».

Anders Gudmudson från Hallands län: »Det kan icke förnekas, att det nu ifrågavarande förhållandet är sällsynt, åtminstone är det mig obekant, att någonsin tillförene 4 härader förenat sig om tvenne representanter. Det är visserligen enligt Grundlagen tillåtet, att hvarje Härad sänder till Riksmötet *en* Representant och på sådan grund kan det väl icke vara förbjudet, att 4 Härader förena sig om *2:ne* Representanter, men här förekommer den omständigheten, hvilken väl bör anses såsom ett fel, att nemligen vid valförrättningen icke blifvit bestämdt, hvilka härader, som skola representeras af hvar och en utaf de nu valde. Sådant oaktadt anser jag dock, att Ståndet icke bör fästa sig vid denna felaktighet, enär Grundlagen icke bestämdt förbjuder ett sådant förfarande, som här egt rum».

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Jag medgifver visserligen, att ett formfel här blifvit begånget, men just ett alldeles dylikt inträffade vid 1853 års Riksdag i afseende på Representanterna för Södra Ångermanland, utan att någon anmärkning gjordes dervid. Jag anser således, att vi nu icke böra vara så stränga, ty hufvudsaken är blott att få bestämdt, hvilka härader hvar och en af de valda representerar.»

Sven Hörlin från Kronobergs län: »Jag anser det vara för Ståndet likgiltigt, hvilka härader hvar och en af de ifrågavarande personerna representerar. Nog af, valen äro lagliga och de utsedde personerne äro ombud icke blott för sina kommittenter, utan för hela Sveriges rike. För min del yrkar

jag således, att den gjorda anmälan icke måtte till någon åtgärd föranleda, utan saken få förfalla».

Jöns Persson från Blekinge län: »Det enda fel, som här förekommer, är det, att man röstat på 2 personer på en gång, men då icke någon klagat deröfver, anser jag, att Ståndet bör låta dervid bero. På sätt föregående talare yttrat, representera de valda ombuden hela landet; kommittenterna må sedermera sig emellan uppgöra om fördelningen af det arfvode, som skall bestås»

Pehr Nilsson från Espö, Malmöhus län: »Då de valda ombuden icke bo inom samma härad, bör Ståndet, enligt min åsigt, låta vid valet bero.»

Lundahl från Skaraborgs län: »Ingen anmärkning har blifvit rigtad emot Elektorerna, men om man ock måste anse det här begångna formfelet vara obetydligt, anser jag, att man icke bör stryka öfver det med harfoten, utan jag yrkar, att skrifvelse måtte aflåtas till Domaren om rättelse, i hvad som är felaktigt».

Anders Wilhelm Uhr: »Jag anser mig böra uplysa, huru vid det ifrågavarande valet tillgått. Det beslöts nemligen vid Elektorernas sammanträde, att 2:ne Ombud skulle utses, men som Häraderna voro olika, så blef man ense derom, att Riksdagsmannaarfvodet skulle efter skatt på alla 4 Häraderna fördelas. Vid valet utföllo Elektorernes röster på sätt valprotokollet äfven utvisar, sålunda, att jag fick pluralitet inom Askers och Sköllersta Härader, samt Olof Larsson inom Glanshammars och Örebro Härader, till följd hvaraf och då förhållandet icke lärer kunna förändras, äfven om skrifvelse till Valförrättaren aflåtes, jag anser, att Olof Larsson och jag måtte betraktas såsom Representanter, hvar och en för de Härader, inom hvilket han fått de flesta rösterna».

Undertecknad *Sekreterare* yttrade: »Då 15 § R:s-O:n medgifver, att om flera Härader, hörande till samma Domsaga, vilja förena sig om en, inom dennas område boende och besuten fullmäktig, sådant är dem obetaget, och då intet annat Grundlagsbud finnes här tillämpligt, anser jag det förfarande, som vid det i frågavarande valet iakttagits, icke vara i Grundlag uttryckligen förbjudet eller deremot uppenbarligen stridande; och anser jag min yttranderätt i denna fråga icke böra vidare sträckas».

Sedan diskussionen nu förklarats fulländad, beslöt Ståndet, uppå derom af Talmannen framstäld proposition, den gjorda anmälan icke till någon åtgärd föranleda, utan skulle åt de valda Representanterne öfverlåtas att låta anteckna sig för 2:ne härader hvardera; och skulle således, i enlighet med nu fram-

ställdt förslag, *Anders Wilhelm Uhr*, såsom boende inom Askers Härad, antecknas såsom Representant för detta och Sköllersta Härad, samt *Olof Larsson*, bosatt inom Glanshammar härad såsom Riksdagsfullmäktig för Örebro och Glanshammars Härader.

§ 7.

Vid det förhållande att Riksdagsfullmäktigen för Uppvidinge och Konga Härader i Kronobergs län, förre Talmannen Nils Pehrsson, i Nåder blifvit till Talman utsedd och nytt val för nämnde Härader, enligt Riksdags-Ordningens § 17, således bör anställas, beslöt Ståndet, att genom skrifvelse, hvilken kommer att af Sekreteraren undertecknas, Herr Stats-Rådet och Chefen för Civil-Departementet, så fort ske kunde, skulle anmodas att, genom dess embetsåtgärd, föranstalta, det sådant val blefve hållet. Denna skrifvelse erhöll följande lydelse:

»Till Herr Stats-Rådet och Chefen för Civil-Departementet.

Sedan Kongl. Maj:t denna dag till Talman för Hedervärda Bonde-Ståndet vid innevarande Riksdag i nåder utnämnt och förordnat Riksdagsfullmäktigen för Uppvidinge och Konga Härader i Kronobergs län, förre Talmannen Nils Pehrsson, har, enligt meddeladt uppdrag af Ståndet, undertecknad Sekreterare härmedelst äran anhålla, att Tit. behagade förordna derom, att nytt val till fullmäktig i Ståndet, i den utsedde Talmannens ställe, må i föreskrifven ordning verkställas».

§ 8.

Nils Larsson från Jemtlands län, hvilken blifvit utsedd att anföra den Deputation, som å Bonde-Ståndets vägnar skall helsa de öfriga Riks-Stånden, uppläste de tal, han dervid ämnade å detta Stånds vägnar hålla, och hvilka lydde som följer.

»Högvälborne Herr Grefve och Landtmarskalk!
Höglofl. Ridderskap och Adel!

Då Rikets Ständer nu återigen sammankommit till ett allmänt Riksmöte, får Bonde-Ståndet, genom oss, Dess Deputerade, enligt gammal god sed och på grund af hjertliga känslor, till Höglofl. Ridderskapet och Adeln frambära sin vördsamma välkomsthelsning.

Maktpåliggande äro de pligter, som Representanterne äro kallade att utöfva och stort är det mål, hvartill allas sträfvanden böra syfta. — Om ock intressena någon gång kunna synas

skiljda, så beror detta blott derpå, att de betraktas från olika synpunkter eller att de icke äro verkliga och sanna, ty annars skola de nödvändigt sammanfalla till ett: det gemensamma Fäderneslandets. — Den upplysning och de ridderliga tänkesätt, som man hos Ridderskapet och Adeln är van att finna, skola otvifvelaktigt — Bonde-Ståndet är derom förvissadt — verksamt bidraga till att bringa våra blifvande förhandlingar till ett med detta enda intresse öfverensstämmande slut.

Lifvadt af denna trösterika förhoppning och af en varm känsla för fosterlandets väl, utbeder sig Bonde-Ståndet att fortfarande få vara inneslutet i Höglofl. Ridderskapet och Adelns aktning, välvilja och förtroende!»

Med anledning af detta förslag, yttrade:

Johan Pehrsson från Upsala Län: »Jag ville gerna, att uti de helsningstal, som å Bonde-Ståndets vägnar framföras till Med-Stånden, måtte inrymmas den önskan, att Med-Stånden ville medverka för en förändrad representation. En sådan af Bonde-Ståndet uttalad önskan skulle, efter hvad jag förmodar, af Med-Stånden med tacksamhet emottagas».

Sven Hörlin; »Om en sådan from önskan af detta Stånd skall uttalas, tror jag det vara bäst att derom nämna uti Ståndets underd. helsningstal till Kongl. Maj:t, ty om ett förslag i detta ämne kommer från Högre ort till Rikets Ständer, har den säkerligen större och bättre utsigter till framgång. Ingenting önskar jag högre, än en genomgripande representations-förändring, för hvilken jag länge sträfvat, ty våra materialier äro så uttömda, att vi icke kunna reparera det förruttnade huset. För min del tror jag vår önskan hafva dubbel verkan, om den framställes till Kongl. Maj:t».

Lars Magnus Knutsson från Östergöthlands Län m. fl. instämde.

Johan Pehrsson: »Min mening är äfven, att denna önskan uttalas till Kongl. Maj:t och dertill erbjuder sig ett passande tillfälle, då vi för första gången vid denna Riksdag frambära vår undersåtliga helsning till en ny Konung. Då vi känna hans antagna valspråk: »Land skall med lag byggas», böre vi hafva en säker förhoppning, att denna för Konung och folk vigtiga fråga icke lemnas utan afseende eller får falla».

Sedan diskussionen förklarats fulländad, beslöt Ståndet uppå Talmannens derom framställda proposition, att godkänna det af Nils Larsson upplästa, här ofvan intagna förslag.

Liksledes godkände Ståndet af Nils Larsson nu uppläste här redan intagne förslag till helsningstal till Högvördiga Preste-Ståndet och Vällofl. Borgare-Ståndet.

»Högvördigste Herr Doktor och Erkebiskop!
Högvärdiga Preste-Stånd!

Bonde-Ståndet frambär genom oss, dess Deputerade, till Högvördiga Preste-Ståndet sin vördnadsfulla välkomsthelsning.

En bland de ömtåligaste och tillika samhällsvigtigaste frågor, som i en folkrepresentation kunna behandlas, är den, som rörer landets religion. — En sådan fråga står nu för oss, ty ifrån alla landsändar förspörjas klagoljud öfver religiösa tvister och deraf uppkommande söndringar, och vi utbedja oss Högvördiga Preste-Ståndets trogna bistånd att samvetsgrant och med vishet behandla denna fråga så, att i vårt fria land billig klagan öfver samvetstvång icke må förnimmas.

Under detta Riksmöte förekomma äfven i öfrigt frågor af betydlig vigt och på det dessa skola genomföras till fäderneslandets båtnad, tillite vi Högvördiga Ståndet, som från uråldriga tider deltagit i folkets rådslag och beslut samt vårdat sig om dess sanna bästa, att äfven nu, såsom fridens budbärare inom Riks-församlingen stifta och uppehålla enighet, som är folkets styrka och ära, samt med sitt upplysta tänkesätt medverka till beslut, som befordra landets förkofran i styrka och välstånd samt folkets sanna upplysning.

Med nedkallande af försynens mäktiga beskydd öfver Stat och Kyrka, anhåller Bonde-Ståndet vördnadsfullt att fortfarande få vara inneslutet i Högvördiga Preste-Ståndets aktning och tillgifvenhet.»

»Högädle Herr Talman!
Vällofl. Borgare-Stånd!

Det är ett kärt uppdrag vi fullgöra, då vi, i egenskap af Bonde-Ståndets Deputerade till Vällofl. Borgare-Ståndet frambära en hjertlig välkomsthällsning.

Vid denna helsning och vid ett sådant tillfälle, som detta, då Folkombuden åter komma tillsammans för att rådslå och besluta om landets vigtigaste angelägenheter, sammanknyter sig så lätt minnet af det förflutna med tanken på det tillkommande, och detta så mycket mera, då det förra kan gifva någon tröst åt den sednare. Bonde-Ståndet kan icka glömma det varma deltagande för de lägre folkklassernas väl, som Borgare-Ståndet vid så mången föregående Riksdag visat, eller den trofasthet och välvilja, som emellan dem båda så gerna varit rådande: Och Bonde-Ståndet hemtar derutaf förtröstansfulla förhoppningar för framtiden. — Djupt ligga ock föreningsbanden emellan dessa tvenne Stånd, och den skarpa gränsskillnaden dem emellan har blifvit alltmera svår att nog-

grant bestämma. Båda, valda af det näringsidkande och arbetande folket, känna ock derför nogsamt detta folks ställning, dess önskningar, dess behof, och det är ju då så naturligt att de räcka hvarandra handen till bistånd under gemensam sträfvan för gemensamt väl.

Med dessa tänkesätt och under försäkran om det varmaste nit, för befordrandet af hvad som länder till Fäderneslandets ära och gagn anhåller Bonde-Ståndet att framgent få vara inneslutet i Vällofl. Borgare-Ståndets vänskap och förtroende.

§ 9.

Sekreteraren uppläste derefter förslag till de tal, som Talmannen ämnade å Ståndets vägnar hålla till Hans Maj:t Konungen och den Kongl. familjen, och hvilka tal voro så lydande:

»S. A. K.

Då Svenska Allmogens Ombud denna gång träda inför Eders Kongl Maj:t hafva de att framföra deras underdåniga lyckönskan till Eders Kongl. Maj:ts upphöjelse på förfädrens thron. Måtte den Högste förläna Eders Kongl. Maj:t ett långt, fridsällt och lyckosamt regemente!

Sedan Rikets Ständer sednast voro församlade hafva händelser timat, som djupt och nära rört Konungahuset och fäderneslandet. Vi hafve sålunda att beklaga Eders Kongl. Maj:t och fäderneslandet förlusten af en huld fader, en ädel och vis Konung, hvilkens minne skall fortlefva i Nordanlanden intill den sednaste efterverld, emedan det har trogna målsmän ej blott i folkets hjertan, utan ock i fosterlandets historia och i dess lagar.

Ett ämne till glädje för Konungahuset och Fäderneslandet hafva deremot varit och äro H. K. H. Hertigens af Wermland födelse, samt den förhoppning om Konungahusets ytterligare förökelse, för hvilken förböner i våra kyrkor hållas.

Bonde-Ståndet, som lifligt uppfattar mångfalden och betydelsen af de band, som förena Konungahusets och Fosterlandets öden, nedkallar öfver Eders Kongl. Maj:t och Konungahuset nåd och välsignelse af Konungars Konung, samt anhåller att fortfarande få vara inneslutet i Eders Kongl Maj:ts ynnest och bevågenhet.»

»S. A. Enkedrottning.
(Desideria.)

Det hårda slag, den stora förlust, som träffat Konungahuset och Fäderneslandet, har ej minst djupt sårat moders-

hjertat. Med det lifligaste deltagande samlar sig derföre Ombuden för Svenska Allmogen omkring Konungahusets vördade Stammoder för att med de uppriktigaste sorgebetygelser tolka sina känslor.

Att säga den som länge lefvat, huru lifvet vexlar, huru sorgens dagar följa glädjens och glädjens sorgens, är ej att förtälja något nytt; men det är för oss likväl en tillfredsställelse att på samma gång vi beklaga en öm och stor förlust, kunna lyckönska Eders Kongl. Maj:t till den tillväxt Konungahuset vunnit, sedan Bonde-Ståndet sednast hade nåden att uppvakta Eders Kongl Maj:t, genom en älskad sonsonsons födelse. Måtte Eders Kongl. Maj:ts sjunkande lefnadsafton, så värdigt egnad åt stilla dygders och flärdfri välgörenhets utöfning, förskönas af glada minnen och af de rena fröjder, som älskade ättlingars lycka och sällhet skänka.

Bonde-Ståndet utbeder sig den nåden att fortfarande vara inneslutet i Eders Kongl. Maj:ts ynnest och bevågenhet»;

Och blefvo dessa förslag jemväl af Ståndet gillade.

§ 10.

Föredrogs och upplästes, Kongl. Maj:ts, den 20:de nästlidne September meddelade Utslag, hvarigenom Kongl Maj:t, med ändring af Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Blekinge Län Utslag, funnit skäligt, att de emot Riksdagsmannavalet för Östra Härad i nämnde Län anförda besvär ogilla; och anvisade Ståndet, till följd deraf, den för nämnde Härad valde Representanten, *Anders Trulsson* i Lökaryd, att anmäla sig hos Hans Excellens Herr Justitie-Stats-Ministern, för att få valhandlingarna granskade och emottaga pollett.

Ståndet åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$1 eft. midd.

In fidem

N. A. Fröman.

Den 22 Oktober.

Plenum kl. 11 f. m.

§ 1.

Uppå uppmaning af *Talmannen* afgick nu den Deputation, som blifvit utsedd att å Ståndets vägnar helsa de öfriga

Riks-Stånden samt återkom efter någon stunds förlopp, dervid dess Ordförande *Nils Larsson* från Jemtlands Län yttrade:

»Högtärade Talman, Hedervärda Stånd!

Sedan Deputerade, nu fullgjort det uppdrag, vi af Ståndet erhållit, att nemligen helsa och lyckönska våra Med-Stånd, få vi tillkännagifva att vi med vänskap och välvilja blifvit såväl hos Höglofl. Ridderskapet och Adeln som hos Preste- och Borgare-Stånden emottagne, samt att vi i utbyte mot våra välönskningar, blifvit anmodade, att till Ståndet frambära uttrycken af dessa Stånds högaktning och förtroende för Bonde-Ståndet».

Talmannen tackade Ordföranden och Deputerade för det de väl utfört deras uppdrag, och för deras dervid hafda möda och besvär.

§ 2.

Protokollet för nästlidne gårdag justerades.

§ 3.

Ankom och inbeledsagades på vanligt sätt en Deputation från Vällofl. Borgare-Ståndet, anförd af Herr Grosshandlaren *Rinman*, hvilken helsade Ståndet sålunda:

»Välädle Talman samt Välaktade Ledamöter af det Hedervärda Bonde-Ståndet!

Borgare-Ståndets vänskapsfulla helsning framföres genom oss, dess Deputerade. Dermed förenas en lyckönskan till Riksdagens förhandlingar, hvilka omfatta frågor af största vigt för både land och stad, och, åtföljda af Riks-Ståndens sanna kärlek till fäderneslandet, samt inbördes aktning och förtroende, böra leda till ärendernas både skyndsamma och mogna beredning för en önskad utgång. Öfvertygad att dessa tänkesätt delas af det Hedervärda Bonde-Ståndet, anhåller Borgare-Ståndet att få vara städse inneslutet i det Hedervärda Ståndets vänskap och välvilja»,

Härtill svarade *Talmannen:*

»Det Riks-Stånd jag har äran att representera, emottager med varmaste tacksamhet Vällofl. Borgare-Ståndets välkomsthelsning och välönskan, och skall — derom är jag öfvertygad — på ett värdigt sätt söka medverka till Fäderneslandets sanna väl. Derom anhåller jag att Herr Grosshandlaren ville

till Vällofl. Borgare-Ståndet återföra Bonde-Ståndets uppriktiga försäkran.

§ 4.

Anmäldes och inbeledsagades två Konungens Öfverste-Kammarjunkare, hvilka, på Hans Maj:t Konungens Nådiga befallning inbjödo Ståndet att nästkommande Måndag för Riksdagspredikans afhörande, infinna sig uti Hufvudstadens Storkyrka, samt att, efter slutad gudstjenst möta Hans Maj:t å Rikssalen till plenum plenorum för Riksdagens öppnande.

§ 5.

Härefter anmäldes och inbeledsagades en Deputation från Högv. Preste-Ståndet, hvilken Deputations Ordförande, Biskopen i Götheborgs Stift Magister *Björk* till Ståndet framförde denna helsning:

»Högtärade Talman, Hedervärda Stånd!

Åter mötas här Rikets Ständer till rådplägningar för besörjande af ett gemensamt Fosterlands trygghet, förkofran och välstånd. Dervid har ock det Svenska Bonde-Ståndet af ålder haft sin talan, som ock tillkommer detta aktade Stånd, ej blott på grund af besittning genom sekelgammal häfd af de gamla friborna odalmännens rätt, utan ock till följd af den vigt och betydelse, som framgent måste tillerkännas landets egentliga odlare. Är icke detta betydelsen af det gamla hederdervärda bonde-namnet, såsom utmärkande en man, som bebor och brukar fädernejorden? — Men landets odling är icke endast beroende af folket, utan innefattar i högre bemärkelse äfven denna, för hvilken det tillhörer Preste-Ståndet att i främsta rummet vaka och verka. Skulle vi icke i detta vårt ädla kall kunna påräkna deltagande och samverkan af Allmogens söner, af landsbygdens Svenska män? Är det icke bland dessa de flesta af oss hafva sin verkningskrets och sin vistelse, och med hvilka de fördenskull hafva gemensamma intressen, både i lägre hänseende såsom odlare af Sveriges jord, och i högre såsom främst satta att befordra den bildning, som bör vara allmän för alla? Denna är först den sannt kristliga gudaktigheten såsom vilkoret för all sann mensklig förädling. Men på dessa grunder bör ock åt bygdens barn beskäras att samla insigter i hvad för denna tiden göres dem behof att känna, det som de icke utan saknad kunna i sitt enskildta och offentliga lif umbära, och det, som i allmänhet anstår menniskan såsom sådan att förstå och veta. På framgången af en rätt folkbildning beror i hög grad landets välstånd, äfvensom möjlig-

heten att på landsbygden utveckla kommunal-författningen och dervid bereda någon minskning af embetsmännens i allmänhet och särskildt presterskapets allt mera hopade bestyr. En inskränkning af dessa skulle för vårt Stånd medföra väl behöfliga tillfällen att kunna med större kraft egna sig åt den oss anförtrodda stora hufvudsaken, nemligen folkets undervisning i christendomen och befordran af en lefvande gudaktighet. Det Stånd, som vi nu helsa, kan och bör icke vara likgiltigt för dessa sina egna angelägenheter, hvilka ock äro Preste-Ståndets och har icke heller visat sig likgiltigt för dessa. Måtte hvad under detta Riksmöte för andra mera nationella syften företages och afgöres, alltid underordnas detta, som vi gemensamt måste erkänna såsom det vigtigaste! Måtte ock omedelbart för detta, det nu började Riksmötet vara i någon mån fruktbringande; må landets odling fortgå i förening med folkets och deraf betingas! För dessa våra önskningar tillförser sig Preste-Ståndet det Hedervärda Bonde-Ståndets bifall och samverkan, och utbeder sig för de stundande förhandlingarne nämnde Hedervärda Bonde-Stånds välvilja och tillgifvenhet.»

Härpå afgaf *Talmnanen* detta svar:

»Det Högvördige Preste-Ståndets välkomsthelsning och deri uttalade varma nit för allmänt och enskildt väl, skall Bonde-Ståndet icke förgäta att till dess rätta värde uppskatta. Den oro som tidtals förspörjes från vissa trakter inom vårt älskade fosterland till följd af olika uppfattning af Religionens bud, är visserligen bekymmersam; men af redan kända tilldragelser finnes det likväl giltiga anledningar till förhoppning, att Presterskapets allvarliga nit i utöfningen af dess ansvarsfulla kall, jemte föredömet af en exemplarisk vandel skall åstadkomma ett önskvärdt lugn.

Med dessa tänkesätt anhåller Bonde-Ståndet att fortfarande få vara inneslutet uti Högvörd. Preste-Ståndets vänskap och förtroende».

§ 6.

Ankom likaledes och inbeledsagades från Höglofl. Ridderskapet och Adeln en Deputation, anförd af Öfverste-Kammarjunkaren Grefve *E. Lewenhaupt*, hvilken höll följande helsningstal.

»Till Hedervärda Bonde-Ståndet!

I egenskap af Ridderskapets och Adelns Deputerade få vi till Hedervärda Bonde-Ståndet framföra uttrycken af Ridd.

och Adelns tacksamhet för det Hedervärda Ståndets välvilliga helsning och lyckönskan vid det nu började Riksmötet.

Då vi nu åter samlas till gemensamma arbeten för fäderneslandets bästa, må vi i främsta rummet anropa Honom, som styrer folkens öden, att gifva oss Sin hjelp i våra sträfvanden. Ty endast så kunna vi hoppas framgång och lycka i hvad vi företaga. Ridd. och Adeln skall alltid finnas färdigt till strid i allt, som kan gagna, hedra och lyckliggöra vårt urgamla fosterland. De redlige odlarne af fädrens jord skola också icke häruti visa mindre nitälskan. Adeln och Bonde-Ståndet hafva så många gemensamma intressen, sammanhänga, såväl i yrke som ursprung, så nära med hvarandra, att redan deruti ligger en borgen för den enighet, som i rådplägande församlingar aldrig bör saknas. Vigtiga ärenden skola äfven nu blifva föremål för våra öfverläggningar. Den sakkännedom, hvilken i många vigtiga samhällsfrågor är ett så utmärkande drag hos Sveriges odalmannastånd, skall härvid ofta tagas i anspråk, och det är derföre för Ridd. och Adeln ett behof, att understödjas af det Hedervärda Ståndets fosterländska bemödanden.

Ridd. och Adeln önskar det Hedervärda Ståndet all lycka och framgång i dess arbeten och ber Ståndet vara förvissadt om Ridd. och Adelns hjertliga vänskap och uppriktiga aktning.»

Talmannen svarade:

»För Bonde-Ståndet är det mycket glädjande att med Höglofl. Ridd. och Adelns välkomsthelsning få emottaga en förnyad försäkran om fortfarande förtroende och välvilja. Att ett sådant, med uppriktig välvilja förenadt och genom goda efterdömen, af upplyst medborgerlig anda uppenbaradt förtroende kommer att utöfva ett välgörande inflytande till det allmännas bästa, tål inga tvifvelsmål; och Bonde-Ståndet skall icke heller å sin sida underlåta, att efter bästa förstånd och öfvertygelse gagna sitt älskade Fosterland.

Bonde-Ståndet anhåller vördsammast att fortfarande, få vara förvissadt om Höglofl. Ridderskapet och Adelns förtroende och välvilja.»

§ 7.

Af *Ståndets Sekreterare* upplästes förslag till det Tal, som *Talmannen* vid Riksdagens öppnande å Riks-salen ämnade inför H. M. Konungen å Ståndets vägnar hålla; och blef detta förslag jemväl af Ståndet gilladt.

§ 8.

Upplästes Kongl. Maj:ts den 17 innevarande månad meddelade nådiga Utslag uppå de besvär förre Riksdags-fullmäktigen *Johannes Holm* i Rya i underdånighet anfört emot Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Jönköpings län den 31 nästlidne Augusti gifne Utslag hvarigenom af klaganden anförde besvär emot det den 30 sistlidne Juli hållne val af Riksdagsman för Bonde-Ståndet inom Vestra Härad blifvit ogillade; och som Kongl. Maj:t jemväl ogillat de anförda besvären ansågs ärendet icke fordra annan åtgärd, än att det nådiga Utslaget öfverlemnades till den utsedde Representanten för nämnde Härad förre Riksdags-fullmäktigen *A. J. Sandstedt* i Knäfvelsby, som derigenom dokumenterat sin behörighet att i Riksdagsförhandlingarne såsom Ombud inom Ståndet deltaga.

Härefter förekom åtskilliga Ståndet enskildt rörande ärenden, som dock icke skulle i protokollet inflyta; hvarefter Ståndet åtskiljdes kl. 2 e. m.

In fidem

N. A. Fröman.

Den 24 Oktober.

Plenum kl. half 11 f. m.

Sedan Kongl. Maj:t nästlidne Lördag den 22 i denna månad, låtit kalla Rikets Ständer att i dag kl. 11 f. m. komma tillstädes, först till Gudstjenst i Stadens Storkyrka och sedermera å Riks-salen till Plenum Plenorum; så begaf sig nu Ståndet till Storkyrkan och vidare, efter der bevistad Gudstjenst, till Riks-salen, hvarest Kongl. Maj:t på sätt § 26 Riksdags-Ordningen föreskrifver, öppnade Riksdagen och lät Rikets Ständer afhöra berättelsen om hvad som sedan sista Riksdag uti Rikets Styrelse sig tilldragit.

Ståndet åtskiljdes vid nedgåendet från Riks-salen.

In fidem

N. A. Fröman.

Den 25 Oktober.

Plenum kl 10 f. m.

§ 1.

Protokollen för den 22 innevarande månad och för nästlidne gårdag justerades.

§ 2.

Föredrogos och *bordlades* Rikets Höglofliga Ständers Justitie-Ombudsmans och Kommitterades till tryckfrihetens vård Berättelser.

§ 3.

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus Län, som på begäran fick ordet, yttrade: »Som Riksdagen numera är öppnad, synes det mig vara tid att tänka på val af Ståndets Elektorer och jag får hemställa att tiden för detta val måtte bestämmas.»

Per Nilsson från Malmöhus Län: »Jag iakttog ej om *Olaus Eriksson* föreslog någon dag för berörde val, för min del hemställer jag, att morgondagen måtte dertill bestämmas. Jag förmodar att Ståndet kommer att sammanträda in pleno å morgondagen.»

Öfverläggningen ansågs slutad; och beslöt Ståndet, uppå proposition af *Talmannen* att å morgondagen, å hvilken dag Ståndet skulle sammanträda kl. 10 f. m., val af Elektorer, hvilka inom Ståndet skulle välja ledamöter till de uti Grundlagen bestämda Utskott och upprätta förslag i afseende på Kansli-tjenstemännens och Vakt-betjentes tillsättande m. m., kommer att ega rum.

§ 4.

Att närvara vid de under Riksdagen inträffande Talmanskonklaver utsåg Ståndet, uppå hemställan af *E. M. Falk* från Skaraborgs Län, *Nils Larsson* från Jemtlands och *Johannes Andersson* från Skaraborgs Län, och uppdrogs åt Talmannen att, då någondera af dem kunde vara från deltagande i konklaverna hindrad, annan Ledamot i stället tillkalla.

§ 5.

Talmannen tillkännagaf att till Ståndet öfverlemnas tillräckligt antal tryckta exemplar af Kongl. Maj:ts Tal till Rik-

sens Ständer på Rikssalen vid Riksdagens öppnande, hvilka exemplar nu komme att genom Vaktmästare till Ståndets Ledamöter utdelas.

§ 6.

Lästes förnyadt korrektur å katalogen öfver Ståndets Ledamöter; hvarefter Ståndet åtskiljdes kl. ½12 f. m.

In fidem

N. A. Fröman.

Den 26 Oktober.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för det nästlidne dag hållne Plenum justerades och godkändes.

§ 2.

Föredrogs ånyo och *remitterades till Lag-Utskottet* Rikets Ständers Justitie-Ombudsmans Embets-berättelse för år 1857 samt till Riksdagen år 1859, åtföljd af Berättelse från Tryckfrihets-Komitéen.

§ 3.

Då, enligt Ståndets förut fattade beslut, nu skulle företagas val af Elektorer, som inom Ståndet borde utse Ledamöter i de uti Grundlagen bestämda Utskott samt tillika upprätta förslag å dem bland anmälde sökande, som borde ifrågakomma vid tillsättande af Ståndets Kansli, begärdes ordet af nedannämnde Ledamöter, hvilka yttrade:

Johan Carlsson från Östergöthlands Län skriftligen sålunda: »Då, enligt § 28 Riksdags-Ordningen, Bonde-Ståndet är berättigadt, att på det sätt Ståndet tjenligast finner, vid hvarje Riksdag, välja Utskotts-ledamöter, så förmodar jag, att ingen af Ståndsbröderna vill anse något sätt tjenligt, som icke är grundadt på den mest möjliga rättvisa.

Som vi veta har alla Hedervärda Ståndets ledamöter lika rätt, och räknas vid alla omröstningar, rösterna per capita. — Det vid sisthållne Riksdagar begagnade sätt att välja Utskotts-ledamöter, har skett genom utsedde Elektorer, nemligen: En från hvarje Län. — Men som vi ock veta, äro Länen representerade af olika antal Representanter, iföljd hvaraf, till exempel: tre län med sex Representanter tillsammans, har utsett sinsemellan tre Elektorer; då deremot två län med *sexton* Representanter endast fått sinsemellan utse tvenne. — Således hade sex Representanter i de förstnämnde Länen mera makt vid utskottsvalen, än Sexton Representanter i de 2:ne sistnämnde Länen. — Att gå tillväga på detta sätt icke har varit grundadt på någon rättvisa, förmodar jag ingen af Hedervärda Ståndsbröderna vill bestrida.

För att hvar och en Representant skall få göra sin rätt gällande så mycket som möjligt, torde en förändring af sättet för val till Utskotts-ledamöter, vara i ögonen fallande; hvarföre jag ock tager mig friheten till denna förändring, vördsamt föreslå:

> Att Utskotts-ledamöterne väljas af förut utsedde Elektorer och att desse Elektorer utses: en ifrån hvarje af de län hvars Representanter icke öfverstiga fyra; en från hvarje af de Län, hvars Representanter uppgå till fem, samt att desse sistnämnde Län må gemensamt utse en derutöfver; och två från hvardera af de län, hvars Representanter uppgå till sex och derutöfver.

Om detta förslag bifalles, tror jag, att rättvisan i fråga om sättet för val till Utskotts-ledamöter fått gjort sig gällande så mycket, som för närvarande kan åstadkommas; och blefve derigenom äfven de utsedde Elektorerne tagna från alla Rikets spridda delar, för att så vidt möjligt är, känna Representanternas lämplighet att i Utskotten inväljas.

Dessutom tager jag mig friheten lika vördsamt föreslå:

> att såväl de inom hvarje län hvarför sig, utsedde Elektorerne, som de af Elektorerne gemensamt, utsedde Utskotts-ledamöterne, väljas med slutna sedlar.

Carl Anders Larsson från nämnde Län likaledes skriftligen:

»En vedertagen sed är god, endast, så länge den leder till goda resultater, visar sig motsatsen bör den bortläggas.

Man torde icke kunna neka, att Elektorsvalen hittills varit bundna af konsiderationer mot äldre Representanter och att medvetandet häraf ingifvit Elektorerne en slags magt-

fullkomlighet öfver nyvalde Riksdags-Ombud. Såvida man allvarligt önskar en genomgripande Representations-förändring, måste man i förstone bortlägga de fördomar, som hålla oss fjettrade vid uråldriga vanor.

Utskottsvalen vid förlidne Riksdag väckte allmän sensation inom Landet. Af Östergöthlands Åtta Representanter vann ingen enda inträde i Stats-Utskottet, ehuru halfva antalet voro äldre Rikdags-Ombud och Länet drager högsta bevillningstaxeringen samt erlägger högsta skattebeloppet i jemförelse med öfrige Länen.

En dylik kasus har icke heller inträffat mer, än en gång förr, under långliga tider.

De högst betydliga summor, som vid sista Riksdag beviljades gifva Landet en dyrköpt erfarenhet af vådan att understöda enskilda intressen.

Om det icke kan förnekas, att Elektorsvalet är det vigtigaste vid hvarje Riksdag, så borde man kunna fordra, att detta val skedde efter de mest rättvisa grunder.

Byggas Elektorsvalen på orättvisans grund, så räcker den ena orättvisan den andra handen och det går med Riksdagsmachineriet alldeles såsom med ett vanligt hus; är grunden falsk, så måste det ena så väl som det andra sent omsider ramla.

Det anses på vissa håll såsom orättvist att påstå det sednaste Riksdagens Stats-Utskott handlade obetänksamt vid beviljande af de öfverdrifna anslagssummorna; men det torde icke vara helt och hållet obehörigt att fråga de i hemligheten mera invigde medlemmarne inom detta Hedervärda Stånd: »Hvar ansågo förra Riksdagens Ledamöter i Stats-Utskottet», att de cirka 20 Milioner, hvarmed samtlige anslagen öfverstego Rikets *hela* utelöpande sedelstock, borde tagas?

Svaret härpå återfinnes i Riksdagsbeslutet och lyder sålunda: De sedelstocken öfverstigande cirka 20 millionerne borde anskaffas genom *Lån* från Hamburg, London, eller någon annan Bankirstad.

Detta svar gifver dock anledning till en annan fråga, den nemligen: kunde man påräkna, att allmänna affärslifvet inom Landet skulle lika oafbrutet fortgå under en Statsreglerings-period, då Statens behof togo i anspråk Riksbankens *hela* utelöpande sedelstock samt 20 millioner derutöfver? Svaret härpå måste blifva ett absolut Nej.

Vid sådant förevetande torde man med goda skäl kunna våga att påstå, det Ledamöterne i Stats-Utskottet vid sista Riksdagen, för såvidt desse icke dokumenterat sig med kraftfulla reservationer, hafva på sitt samvete hela skulden till

de olyckor, som genom den i alla landsändar försporda penningekrisen framkallats och att Landet, efter sammansättning af ett likartat Stats-Utskott vid innevarande Riksdag, går sin allmänna undergång till mötes. Jag hemställer fördenskull till hvarje sjelfständig och rättänkande Ståndes-Ledamots allvarliga begrundande, om icke tiden kan vara inne att bortlägga den gamla slentrianen i afseende på sättet för Elektorsvalen samt dervid besinna, att hela Landets väl eller ve beror på ett förhastadt beslut vid Elektors- och Utskotts-valen.

Jag hade visserligen önskat att få den påyrkade förändringen så genomgripande, som möjligt, ty jag (såväl som många flere) hyser den öfvertygelsen, att ett bestämdt antal Elektorer borde, med slutna sedlar, väljas inom hela Ståndet, utan afseende på Länsindelning, eller ock att Riket indelades i vissa kretsar och Representanterne inom hvarje krets utsåge en eller flere Elektorer. Men som mot båda dessa förslag blifvit framkastade invändningar af sådan beskaffenhet, att åtminstone den oerfarne nybörjaren måste blifva tveksam i valet om det ena eller andra sättet, så tager jag mig dristigheten föreslå en medelväg mellan båda dessa förslag, och får fördenskull yrka det Hederv. Bonde-Ståndet ville besluta att vid denna Riksdag utse Elektorer på följande sätt neml.:

Sedan hvarje läns Representanter sins emellan, antingen genom acklamation eller sluten omröstning, utsett en Elektor för Länet, så anställes gemensamt val inom hela Ståndet med slutna sedlar, hvarvid utses ytterligare Sju Elektorer utan afseende på Län. De på sådant sätt valde 31 Ledamöter bemyndigas att å Ståndets vägnar utse lämpliga personer för alla i Grundlagen bestämde Utskott.

Från hvilken synpunkt detta förslag betraktas, så lärer ingen kunna förneka, att detsamma innebär mera rättvisa än det hittills vanliga sättet för Elektorstillsättningen.

Betraktas det fordna valsättet ur personlighets-principens synpunkt så visar sig, att tre Län med endast sex Ombud ega tillsätta tre Elektorer, sålunda hvarannan person, hvaremot två andra Län med 16. Representanter ega tillsätta endast två Elektorer eller blott hvar åttonde person. Jemför man gamla valsättet med Länens taxeringsvärden, så befinnes, att förstnämnde tre län ega utse en Elektor för hvar åttonde million taxeringsvärde, då deremot sistnämnde 2:ne Län endast få utse en Elektor för hvar tjugufemte million dylikt värde. Man torde häraf nogsamt finna, att Länsindelningen är den oriktigaste princip för Elektorsvalen.

Provinsen Östergöthland är sammansatt utaf Östergöthlands Län, Wadstena Län och Fingsponga Län, hvilka hvardera

för sig uppgå i taxeringsvärde till omkring tio millioner; jag hemställer för den skull, om icke Hedervärda Bonde-Ståndet skulle finna det stå i fullkomlig konseqvens med öfriga Länsindelningen, att Östergöthlands Representanter sig emellan finge utse tre, eller alldra minst två Elektorer, för den händelse, att mitt första förslag skulle blifva af Hedervärda Bonde-Ståndet underkändt.

Det härutinnan väckta hufvudsakliga förslaget har redan förut varit en stor del af Ståndsbröderne meddeladt och dervid rönt både bifall och klander. De som ogilla förslaget hafva icke förmått vederlägga detsamma från rättvisans synpunkt, utan inskränkt sig till ett tomt förmenande, att det gamla är bäst. Vi hafva vid de förberedande sammanträdena hört drifvas den satsen, att enigheten inom Ståndet skulle rubbas, derest förändringen påfordrades, men att denna enighet säkrast stode att vinna, derest de nyvalde Ledamöterne blindt följde vissa äldres fingervisningar och endast som viljelösa voterings-machiner undertryckte sin egen öfvertygelse. Men denna lära, som sannolikt utgjort hufvudthemat under den Ola Månssonska tiden, tyckes numera hafva öfverlefvat sig sjelf.

Det vill synas, som skulle de många nya valen i Landsorten vara förebud till ett noggrannare aktgifvande på Representanternes handlingssätt under utöfningen af det ansvarsfulla uppdrag, hvartill vi alla äro kallade. Måtte fördenskull Hedervärda Bonde-Ståndet våga uttaga åtminstone *detta* obetydliga fjät på framåtskridandets bana och icke allt för envist hålla sig fast vid föråldrade former, som uppenbart förlama den sjelfständighet, hvilken icke borde saknas hos någon inom detta Hedervärda Stånd.

Jag anhåller vördsamt om propositioner på dessa förslag.»

Sven Hörlin från Kronobergs Län: »Jag skulle verkligen, för att tillfredsställa proponenterna, vilja bifalla och godkänna det förslag, som de nu framställt, emedan jag anser detsamma hvarken gagna eller skada, men då, enligt en 50 års gammal praxis, Bonde-Ståndet utsett en Elektor från hvarje Län och då, såvidt jag har mig bekant, nämnde valsätt icke förorsakat missbruk eller missbelåtenhet, hemställer jag, huruvida det kan vara skäl att upphäfva eller öfvergifva det gamla valsättet. Om Elektorsvalen skulle försiggå på sätt föregående talare yrkat, inser jag alltför väl, att de skulle föranleda ökade statsutgifter och tidsspillan. I öfrigt känna vi, att det förslagna valsättet icke väger jemnt i vågskålen, ty att lägga Länens skattebelopp till grund för Elektorsvalen, är icke rättvist. Vi representera här hvarken mantal eller antal själar, utan

hvarje Representant har lika rätt eller lika stor rätt, ehvad han är ombud för 47 eller 500 tunnland, ehvad hans kommittenter uppgå till 100 eller 1,000. Om en Elektor väljes från hvarje Län, tror jag det vara bäst, ty då blifver den person vald, som är mest lämplig och som känner till Länet, dess innebyggare, dess omfång och beskaffenhet i öfrigt.

Hvad angår valsättet med slutna sedlar, så kan jag icke gilla det, emedan jag icke är vän af, utan afsvuren fiende till allt hemlighetsmakeri. Då 1809 års män stiftade lagen om votering med slutna sedlar, gjorde de det sannolikt af den anledning, att de trodde en och annan, Ledamot af Riksförsamlingen skulle kunna vara så *feg*, att han ej vågade öppet uttala sin mening, men jag hoppas och tror, att icke någon af detta Stånds Ledamöter är så feg, att han icke vågar öppet uttala och stå för den åsigt, som han verkligen hyser.»

Många af Ståndets ledamöter hördes instämma.

Pehr Östman från Vester-Norrlands Län: »Jag är förekommen af föregående talare, och oaktadt det hittills öfliga valsättet kan hafva sina svårigheter, anser jag dock det nu föreslagna, äfven om det är mera modernt, hafva sina betänkligheter med sig. Hvad är ändamålet med våra Riksdagar, om icke det, att hvar och en af Representanterne skola framlägga och tolka sin orts behof. En Ståndsledamot, som förut yttrat sig, har beklagat, att ett visst uppgifvet Län icke får utse så många Ledamöter, som det, jemfördt med andra Län, bör vara berättigadt. För min del tror jag, att en sådan gradskala, som nämnde talare uppställt, icke är antaglig, utan jag håller före, att vi på hittills vanligt sätt utse en Elektor från hvarje Län, eller tillsammans 24 Elektorer, hvilket antal jag hoppas vara tillräckligt och nog klarsynt att bedöma de frågor, som till dess afgörande hänskjutas».

Erik Olsson från Nerikes län instämde.

Anders Eriksson från Elfsborgs län: »Den värde talaren från Östergöthland har i liberala ord talat om det nya Representationssätt, som man anses vara af nöden, men han har deremot icke uti sitt nyss framställda förslag, i afseende på Elektorsvalet, iakttagit och framhållit sådan liberalitet, som närvarande tid fordrar. Han har nemligen satt penningen framför menniskovärdet och således kommit till det resultat, att Representanterne från en förmögnare provins böra berättigas att välja flera Electorer, än de, som äro ombud för en mindre väl lottad provins. Ehuru förslaget icke står i harmoni med min åsigt, är det dock sådant, att det, om det antages, leder till ett resultat, som hvarken gagnar eller skadar. Jag vill visserligen icke envist motsätta mig det gjorda förslaget, att

Elektorernas vanliga antal ökas med 7, men måhända det vore lika passande, om det reduceras till något mindre antal, hvarföre jag hemställer, att Elektorernas antal, för undvikande af paria vota, ökas till 25. Hvad angår det föreslagna sättet, att välja Elektorer med slutna sedlar, antingen Länsvis eller inom hela Ståndet, anser jag detsamma icke vara nödvändigt, utan jag tror det vara bäst, att, på sätt fordom egt rum, vi öppet gifva tillkänna, hvilka personer vi anse böra till Elektorer utses».

Lars Gustaf Andersson från Elfsborgs Län instämde.

Nils Svensson från Christianstads Län: »Då jag nu för första gången under denna Riksdag begärt ordet, hade jag önskat, att det icke behöft ske uti en sådan fråga som denna, ty den visar icke åt den stråt, dit jag anser oss böra sträfva, nemligen till enighet. Jag vill icke härmed hafva sagt, att icke de nykomnes framställda förslag kan hafva skäl för sig och jag respekterar det i den mån, som jag anser det vara riktigt, men icke kan jag tänka mig, att en tillökning i Elektorernas antal är nyttigt eller nödvändigt, ty jag tror, att det inskränkta, hittills brukliga antalet af Elektorer kan lika säkert bedöma, hvilka personer, som äro lämpliga till Utskotts-Ledamöter. Om emellertid Ståndets majoritet anser någon tillökning vara nödvändig, skall det icke vara mig emot, men ett gammalt bruk, som icke medfört några vådor eller besvärligheter, kan gerna bibehållas. Man har talat om Ola Månsson och den tid, på hvilken han var ledamot af detta Riks-Stånd. Jag hade önskat, att vi, med ihågkommande, att denna tid numera är förbi, skulle möta hvarandra här på ett sätt, som anstår Representanter för Sveriges allmoge, och jag får tillägga, att jag icke känner något samvetsqval öfver mitt handlingssätt vid föregående Riksdag, ty jag vet, att jag och flere af mina Ståndskamrater jemte mig hörde till dem, som ville hushålla med Statens medel, ehuru resultalten af omröstningarna i Förstärkt Stats-Utskott ofta blefvo motsatsen af hvad vi önskade»

Nils Svensson från Blekinge instämde.

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus Län: »För min del anser jag mig äfven böra yttra min tanke i denna fråga. Man har kastat mörka skuggor på de Ledamöter af detta Riks-Stånd, hvilka bevistade förra Riksdagen, och påstått, att de icke handlat samvetsgrannt. Att den gjorda tillvitelsen icke är rättvis, vågar jag påstå, ty jag tror de äldre Ledamöterne af Ståndet varit nogräknade om Fäderneslandets bästa. Hvad det nu framlagda förslaget om ändring uti sättet för Elektorsvalet beträffar, anser jag detsamma ingalunda vara

bättre, än det hittills brukliga, och jag är öfvertygad att, om de Ledamöter, hvilka bevistat flera föregående Riksdagar, sett någon fara i det gamla valsättet, de nog sökt åstadkomma ändring deri, enär de enligt mitt förmenande kunna se lika djupt in i frågan, som de, hvilka icke tillförene bevistat något Riksmöte.»

Anders Pehrsson från Malmöhus län instämde.

Pehr Pehrsson från Wermlands Län: »Det är icke något tvifvel, att det ju icke är högst angeläget att få sådana Ledamöter af Ståndet till Elektorer, som ega sakkännedom och erfarenhet, men om valen ske, såsom hittills Länsvis, tror jag målet vinnas lika bra, ja till och med bättre, än med en så genomgripande reform, som de förste talarne föreslagit. Skulle Ståndet besluta en tillökning i Elektorernas antal af 3, 5 eller 7, måste resultatet i alla fall blifva detsamma. Väl har man sagt, att Utskotten, genom vidtagande af en sådan åtgärd, skola blifva bättre besatta, men jag fruktar, att genom antagande af det nya förslaget flere bearbetningar och konsiderationer komma i fråga. Jag hyllar således den åsigten, att Elektors-valen ske Länsvis och på sätt förut vanligt varit, men jag vill icke bestämdt motsätta mig den föreslagna förstärkningen i Elektorernas antal, derest Ståndet finner för godt, att en sådan besluta.»

Pehr Mattsson från Vester-Norrlands Län: »Den skrapa, som de nya Ståndskamraterna gifvit de gamla, har gifvit äfven mig anledning att begära ordet. Till vederläggande af hvad här blifvit tillvitadt de gamle Representanterne, af hvilka jag är en, vädjar jag till Ståndet och i främsta rummet till *Mallmin* och *Anders Eriksson* från Elfsborgs Län, hvilka jemte mig voro Ledamöter i förra Riksdagens Stats-Utskott, huruvida icke vi, uti hvad på oss ankom, sökte sätta oss emot de anslag, som vi ansågo kunna undvikas. Att vi vid omröstningarna kommo i minoriteten, kunde vi naturligtvis icke hjelpa och förtjena således icke heller hvad som har blifvit lagdt oss till last.

Hvad beträffar frågan om tillökning uti Elektorernas antal, påminner jag mig, att en dylik väcktes vid 1844 års Riksdag. Den rönte då icke någon framgång och jag hoppas, att den icke eller nu måtte med någon förkärlek omfattas. Jag påyrkar således, att Elektorerne nu tillsättas på samma sätt, som hittills.»

Mengel från Upsala Län: »Ingen önskar innerligare, än jag, att enighet måtte ibland Ståndets Ledamöter bibehållas, men jag tror icke denna enighet kommer att äfventyras genom den fråga, som nu blifvit väckt. Förhållandet är nem-

ligen, hvad hvar och en utaf oss sannolikt har sig bekant, att genom samstämmighet emellan de äldre och att jag så må säga *medelunga* Ståndsledamöterne förslag till Utskotts-Ledamöter redan finnas uppgjorda utan någon egentlig skiljaktighet i åsigter. Om Ståndet derföre beslutar annat sätt för Elektors-valet och antager t. ex. sådant valsätt, som öfverensstämmer med det i de andra Riks-Stånden brukliga, är jag förvissad, att Utskottsvalen skola ske utan någon ändring uti de redan uppgjorda förslagen. Af stor vigt anser jag det emellertid nu vara, att Ståndet antager såsom grundsats, att Elektors-valet bör ske med slutna sedlar, ty att detta valsätt är det bästa, dertill slutar jag deraf, att alla i Grundlagen nämnda val, med undantag af det nu ifrågavarande, skola försiggå på det sättet. Om 1809 års män ansett det öppna valsättet bättre, skulle de säkerligen hafva stadgat och föreskrifvit sådant, men då Elektors-valet samt valet af Ledamöter i Ståndets Deputationer äro de enda, som skilja sig ifrån det i allmänhet föreskrifna slutna valsättet, följer deraf, att omröstning med slutna sedlar är den bästa. Oaktadt jag således anser det vara rättast, att Ståndets Ledamöter gemensamt med slutna sedlar välja till Elektorer en Ledamot från hvarje Län, vill jag dock såsom en medelväg medgifva, att Representanterne från hvarje Län sig emellan välja en Elektor. Man har såsom ett bevis på det nu brukliga valsättets företräde framför det föreslagna, åberopat, att det är gammalt, men om man alltid skall åberopa ett förfaringssätts ålder, fruktar jag, att man framdeles stöter på många betänkligheter, såsom exempel hvarpå jag nu vill endast nämna frågan om Representationens ombildning. Annat skäl för bibehållande af det gamla valsättet, än dess ålder, har man icke kunnat åberopa, och då jag, åtminstone för min del, anser Elektorsvalet lämpligare böra ske med slutna sedlar samt Länsvis, förenar jag mig med dem, som önskat ändring.

I afseende på antalet af de Ledamöter, som böra utöfver det hittills brukliga, utses till Elektorer, hafva kamraterna föreslagit från och med 1 till och med 7. Att gå en medelväg emellan begge dessa siffertal, är icke möjligt, och det är af sådan anledning, som jag hemställer, huruvida icke Elektorernas antal kunde ökas med 5 och således tillsammans utgöra 29.»

Johan Carlsson från Östergöthlands Län skriftligen: »Några af Ståndets Ledamöter föreslogo, att i helsningstalet till Kongl. Maj:t skulle inrymmas, att Ståndet önskade, det Hans Maj:t skulle föreslå en National-representations-förändring, grundad på rättvisa och efter nutidens fordringar, hvilket ock af Stån-

det godkändes och bifölls. Om den nu föreslagna lilla förändringen rörande Utskottsvalen icke kan genomdrifvas, visar Ståndet särdeles liten konseqvens, och ådagalägger i stället ganska tydligt, att Ståndet vill bibehålla alla utslitna och gamla former, om än bevisas kan, att dessa former sakna all grund af rättvisa, och endast hafva sitt stöd deruti, att de äro gamla, hvilket således äfven gifver anledning förmoda att den önskade Representations-förändringen, som också stödjer sig på samma grund, så mycket mindre har utsigt att någonsin kunna genomdrifvas.

Jag anser derför, att denna lilla förändring borde enhälligt bifallas, så mycket mera som den ostridigt är mera rättvis och ändamålsenlig, än det gamla sättet och derigenom ändock ett litet steg taget framåt. Jag anhåller om proposition på mitt förut afgifna förslag.»

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes Län: »Hvad först beträffar frågan, huruvida en Elektor bör väljas från hvarje Län, så anser jag det vara mest ändamålsenligt, att så gå till väga. Hvad dernäst angår valsättet, så veta vi af erfarenhet, att, om en Ledamot föreslår en annan till Elektor, så finnes väl icke någon, som vill sätta sig emot det gjorda förslaget, äfven om man skulle anse någon lämpligare person finnas. Vid sådant förhållande och oaktadt jag, lika med Heurlin är fiende till allt hemlighetsmakeri, önskar jag, att valet sker med slutna sedlar, dock så att hvarje röstande skrifver sitt namn på valsedeln. Huruvida valet bör af hela Ståndet gemensamt eller af hvarje Läns Representanter serskildt verkställas, har jag svårt att afgöra, dock tror jag det sednare vara det säkraste och lämpligaste, ty länskamraterna känna natutligtvis hvarandra bäst. Den föreslagna tillökningen uti Elektorernas antal anser jag vara både nyttig och nödvändig, ty från en del Län finnas nästan uteslutande nya Representanter; och som länskamraterna naturligtvis bäst känna hvarandra, torde Elektorernas antal böra ökas icke allenast med en, utan, efter hvad jag håller före, lämpligast med sju.»

August Andersson från Östergöthlands Län förenade sig uti hvad *Uhr* anfört, helst han ansåg, att, genom förstärkning af Elektorernas antal, flere skickliga och insigtsfulla personer komme att uti Elektors-valet deltaga.

Nils Olsson från Malmöhus Län: »Jag är förekommen af och instämmer uti, hvad Uhr nu yttrat. Några föregående talare hafva anfört, att det nu väckta förslaget hvarken gagnar eller skadar; om det nu icke skadar, hvarföre skola vi sätta oss emot dess antagande? För min del anser jag det väckta förslaget nyttigt, ty genom dess antagande kunna bland

Elektorerne inväljas flere äldre ledamöter, till hvilka vi hafva förtroende.»

Falk från Skaraborgs Län: »Heurlin jemte flere föregående talare hafva redan yttrat den mening, som jag i denna fråga hyser. Jag har således intet att tillägga, men jag vill, i anledning af den klagan, som en Ståndets Ledamot fört deröfver, att icke någon af Östergöthlands Representanter varit Ledamot af Stats-Utskottet, upplysa att vid de begge Riksdagar, som jag bevistat, en eller flere af Riksdags-Ombuden från Östergöthland deltagit i Stats-Utskottets öfverläggningar och beslut.»

Per Erik Andersson från Westerås Län: »Det är icke egentligen om valsättet, som jag vill yttra mig, utan det är i anledning af de två första talarnes yttranden, som jag begärt ordet. Jag beklagar, att de hafva så dålig tanke om detta Stånds Representanter vid förra Riksdagen, att de anse dem hafva varit viljelösa verktyg åt *Ola Månsson*. Ett sådant uttryck om ett helt Riks-Stånd, anser jag sannerligen vara alltför skarpt. Oaktadt jag måste medgifva, att *Ola Månsson* var en man med stor förmåga, som klart och redigt uppfattade förekommande frågor, delade jag icke alltid hans åsigter, till följd hvaraf och då jag vet, att äfven flere andra Ledamöter af detta Stånd många gånger motsatte sig de satser, som han dref, jag tror den Ståndets ledamöter i allmänhet gjorda tillvitelsen alldeles obefogad. Dessutom bör jag anmärka, att *Ola Månsson* icke i alla förekommande frågor hade så stort inflytande, utan det var egentligen uti jernvägsfrågan, som hans mening gjorde sig gällande, och jag kan försäkra, att, om ock alla Östergöthlands Representanter vid förra Riksdagen varit ledamöter i Stats-Utskottet, resultatet i nämnde fråga ändock blifvit detsamma. Hvad de vid förra Riksdagen beviljade löneförhöjningarne beträffar, så vet jag, att Bonde-Ståndets ledamöter voro mycket återhållsamma, ehuru de blefvo öfverröstade af de andra Riks-Stånden. I afseende på den föreslagna förändringen i valsättet och Elektorernas antal, kan jag icke gilla densamma, enär förslaget går derpå ut att sätta penningen framför menniskovärdet, utan jag håller före, att Elektorerne böra utses såsom förut vanligt varit, eller på det sättet, att ledamöterne från hvarje Län sig emellan utse en Elektor, ty en Representant från Skåne kan icke så noga känna en Representant från Westmanland, som hans länskamrater, och så tvertom. Då hvar och en Representant bör öppet och ärligt säga sin mening, anser jag den föreslagna tillökningen i Elektorernes antal vara alldeles öfverflödig, ty »ju flere kockar, desto sämre soppa». Jag anser således, lika med

Heurlin och flera föregående talare, att det gamla valsättet bör oförändradt bibehållas.»

Lars Magnus Knutsson och *Cederskog* från Östergöthlands, *Sven Haraldsson* och *Anders Trulsson* från Blekinge, *Anders Jonsson* från Skaraborgs och *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings Län jemte flere Ståndets Ledamöter instämde.

Sköldberg från Nerikes län: »Jag har med välvilja omfattat de nya förslagen, emedan jag anser 29 eller 31 personer kunna bättre än 24 ledamöter bedöma, hvilka böra väljas till Utskotts-Ledamöter. Dessutom är Elektors-befattningen ganska bekymmersam, hvarföre jag ock anser det vara bättre, om tyngden af densamma hvilar på flere Ledamöter. Jag anser således, att först en Elektor bör med öppen votering väljas från hvarje Län och derefter en förstärkning af 5 Ledamöter, utan afseende på hvad Län de tillhöra.»

Georg Nyqvist från Wermland: »Af allt hvad som här blifvit yttradt, har jag icke ändrat den öfvertygelse, som jag förut haft, den nemligen att Elektorerna böra utses med slutna sedlar, en från hvarje Län, och att den väljande å valsedeln utsätter sitt namn. Oaktadt alla deremot gjorda anmärkningar, anser jag nämnda valsätt vara det ändamålsenligaste, ty jag förmodar, att åtminstone de flesta, som blifvit valda till Ledamöter af Riks-församlingen, hafva så stor omdömes-förmåga, att de kunna göra sig reda för, huru de välja, och att de, om de ej sjelfva känna personerna, af de äldre kamraterna, för hvilka de hafva förtroende, kunna göra sig underrättade om den person, på hvilken de böra falla med sitt val. Jag vill ej heller motsätta mig den påyrkade tillökningen i Elektorernas antal af det skäl, att jag icke finner något ondt ligga deruti, utan det skulle tvertom medföra goda resultater, men jag motsätter mig, såsom jag förut sagt, att Elektorerna väljas annorlunda, än Länsvis, ty då kunde en del Län blifva helt och hållet orepresenterade.»

Lars Rasmusson från Götheborgs och Bohus län: »Jag hörer icke till dem, som deltaga uti diskussion, utan att jag anser mig vara dertill fullt befogad. En af de första talarne har kastat skugga på de Ledamöter af detta Riks-Stånd, som under förra Riksdagen voro Ledamöter i Stats-Utskottet. Då jag är en af nämnde Ledamöter, anser jag mig böra upplysa, att jag och de flesta af mina Ståndskamrater alltid satt oss emot sådana statsanslag, som vi ansågo onödiga och öfverflödiga, men vi blefvo för det mesta öfverröstade af de andra Riks-Ståndens ledamöter och å våra reservationer fästades naturligtvis intet afseende. Hvad Elektorsvalen beträffar, så anser jag dem böra verkställas på det sätt, som hittills varit brukligt.

Man har väl kallat detta en gammal slentrian, men utom det jag icke vet, hvari denna skulle bestå, har jag aldrig förmärkt, att det gamla bruket varit skadligt. Att den röstande sätter sitt namn på valsedeln, anser jag vara öfverflödigt och vet icke hvartill det skulle tjena, om icke till tidsutdrägt. Resultatet torde nog blifva detsamma, ehvad man så går tillväga, eller icke, ty hvad Elektorsvalet för Götheborgs och Bohus Län beträffar, är det redan i förra veckan afgjordt bland Representanterna från nämnde Län, hvilken som skall blifva Elektor. Den föreslagna förstärkningen i Elektorernes antal kan möjligen icke skada, men den är enligt min åsigt icke heller gagnelig, och derföre vet jag icke, hvartill dess införande skall tjena. Deremot vill jag föreslå Ståndet att välja Suppleanter, hvilka kunna inträda, för den händelse någon Elektor får förfall.»

Jöns Pehrsson från Blekinge län: »Sedan jag begärde ordet, hafva de emot Representanterna vid förra Riksdagen gjorda tillvitelser blifvit bemötta af Pehr Erik Andersson, uti hvars yttrande jag instämmer. Hvad den föreslagna nya valprincipen beträffar, så är den verkligen något att tänka på, men då det är bygdt på sådan grund, att förmögenhet skall vara måttstocken samt då några egentliga skäl icke blifvit framhållna, som ådagalägga det nya förslagets företräde framför hvad hittills brukligt varit, röstar jag för att vi må förblifva vid det gamla häfdvunna valsättet, helst Grundlagen lemnar oss fritt, att sjelfva bestämma detsamma.»

Gustaf Bjerkander från Skaraborgs län: »Mina åsigter äro förut kända och jag får öppet förklara, att jag icke inser någon våda att antaga det nu framställda förslaget. Hufvudsakliga skälet för flera Elektorers inväljande är det, att från åtskilliga Län finnas endast nya Representanter eller ock sådana, som icke bevistade sista Riksmötet, och då vilkoret för att blifva Elektor bör vara, att känna de personer, på hvilka man röstar, utan att behöfva allt för mycket lita på andras omdöme, tror jag den föreslagna förstärkningen vara nyttig och ändamålsenlig. Någon föregående talare har föreslagit, att Elektorernes antal bör, till förekommande af paria vota, ökas med *en* och således hela antalet utgöra tjugofem. Då paria vota kunna förekommas på det sätt, att en valsedel förseglas, anser jag ingenting vara vunnet med tillökning af *en* person, och derföre, ehuru jag icke vill bestämdt motsätta mig det väckta förslaget om 5 Ledamöters utväljande utöfver det hittills brukliga antalet, föreslår jag, att en förstärkning af sju Ledamöter bestämmes, ty på sådant sätt skulle äfven nya och medelgamla Ståndskamrater kunna blifva Elektorer. Att genom en dylik förändring någon ökad statsutgift skall komma i fråga, kan jag icke inse.

Huruvida Elektorsvalet sker öppet eller med slutna sedlar, är mig likgiltigt, men en Elektor bör först utses från hvarje Län, och förstärkningen sedermera väljas bland dem, för hvilka man har största förtroendet. Jag anhåller således, att Talmannen först framställer proposition, huruvida någon förstärkning bör ega rum, och om denna fråga besvaras med *ja*, huru stort antal Ståndet då vill bestämma. Det antal, som Ståndet då möjligen bestämmer utöfver det hittills vanliga, bör utses, utan afseende på hvilket län de tillhöra, helst bland dem, som bevistat sista Riksdagen, utan att dock någon bestämd föreskrift i det afseendet må anses behöflig».

Carl Anders Larsson: »Jag var icke oberedd att möta motstånd, då jag vidrörde en så ömtålig sträng, som den ifrågavarande, och jag står i förbindelse hos de äldre Ståndskamraterna, som med så mycken skonsamhet bemött mitt förslag. Hvad jag yttrat om Ola Månsson har helt och hållet blifvit missförstådt, ty jag har endast sagt om honom, att han ofta och nästan alltid påyrkade enighet inom Ståndet, ehuru han icke var den, som ofta höll tillsammans med pluraliteten inom Ståndet. I hufvudsaken har icke någon kunnat vederlägga mitt förslag, men på samma gång jag uttalar min glädje deröfver, får jag tillkännagifva, att jag icke, såsom mången låtit påskina, sätter penningen framför menniskovärdet, utan jag har med det af mig anförda velat bevisa och ådagalägga, att den hittills följda valprincipen icke är den rätta. För att komma rättvisan närmast, önskar jag, att Ståndet måtte indelas i valkretsar, med t. ex. 8 ledamöter i hvarje krets, ty obilligt är det att, såsom hittills egt rum, 2 Ledamöter, som representera en provins, skola hafva lika stor röst, som 8 personer, hvilka representera en annan, Det ordspråk, hvilket Per Erik Andersson anfört såsom lämpligt *emot* mitt förslag, vederlägges af ett annat »ju flera man, desto bättre lycka», ty ostridigt är det väl, att 29 eller 31 personer skola veta mera och hafva större sakkännedom, än 24; och är således, efter mitt förmenande, det förslag, som jag framställt, icke ett så stort missfoster, som åtskilliga Ledamöter låtit påskina».

Hörlin: »Jag har icke mycket att tillägga mitt förra yttrande, men jag vill uttala den önskan, att talarne måtte hålla sig närmare till saken. Man har sagt, att vi, genom att i denna fråga bibehålla ett gammalt och häfdvunnet bruk, skola lägga hinder i vägen för Representationsreformens framgång. Sådant hör ju icke till denna sak och bör således icke deri inblandas, utan må vi vänta, tilldess vi få se, om något afseende fästes vid den fromma önskan, som Bonde-Ståndet uti sitt helsningstal å Rikssalen framställde, angående representa-

tionens ombildning. De skarpa pilar, som här blifvit framkastade mot förra Riksdagens Representanter, äro sannolikt afsedda att upprifva gamla sår samt verka split och oenighet emellan Ståndets ledamöter. Uti en sådan strid vill jag icke deltaga, utan jag yrkar helt enkelt, att det framställda förslaget måtte förkastas».

Sven Rosenberg från Christianstads Län: »Det kan väl synas mycket vågadt af en representant, som bevistar första Riksdagen, att yttra sig i en sådan fråga som denna, men jag vill dock nämna några ord. Frågan har sin theoretiska och praktiska sida. Om den betraktas från den förra sidan, kan icke nekas, att alla Ståndets Ledamöter, utan afseende på antalet af de personer, som de representera, eller dessa personers förmögenhet, tala med lika rätt och att således hvar och en bör hafva lika röst vid Elektorsvalet. Om nu således, enligt denna princip, det är riktigast, att valet sker samfäldt och att hvarje Riksdagsman röstar på det antalet Elektorer, som är bestämdt, kan det möta många praktiska svårigheter och föranleda många misstag, isynnerhet som de nykomna Ståndsledamöterna föga eller intet känna flertalet af de andra. Då det theoretiskt riktiga icke alltid är praktiskt utförbart, är det således, enligt min åsigt, nödvändigt, att Elektorerna väljas Länsvis, emedan Representanterna från ett Län naturligtvis bäst känna, hvilken ibland dem, är den lämpligaste att vara Elektor. Om vid ett sålunda Länsvis förrättadt val personer med erforderlig kännedom om Stånds-Ledamöternas karakter och förmåga skulle blifva förbigångna, kan man, om man så nödigt anser, insätta dessa såsom förstärkning. För min del anser jag någon förstärkning icke böra ega rum förr, än man valt en ledamot från hvarje Län, ty ändamålet med förstärkningen lärer väl icke vara annat, än att sådana erfarna män, som möjligen då blifvit uteslutna, må kunna till Elektorer utses. Skall tillökning uti Elektorernas antal ega rum, böra minst 5 eller ock 7 Ledamöter utöfver det hittills vanliga antalet inväljas. Hvad valsättet beträffar, tror jag det vara bäst, att valet sker med slutna sedlar».

Förre Vice-Talmannen *Per Eriksson* fr. Vermlands och *Paul Andersson* fr. Jemtlands län instämde.

Carl Anders Larsson: »Jag har begärt ordet, endast för att upplysa, att min mening aldrig varit, att 5 Ledamöter se mera eller hafva bättre omdömesförmåga, än 24, utan jag har sagt, att 24 ledamöter, om de förstärkas med 5, kunna bättre bedöma förekommande frågor och förhållanden. För öfrigt förenar jag mig uti hvad Rosenberg anfört».

Lundahl från Skaraborgs län: »Jag skulle icke hafva begärt ordet, om jag icke ansett mig skyldig, att i likhet med de äldre Representanterna, äfven yttra min tanka. Jag vill således hafva tillkännagifvit, att jag anser Elektorernas antal böra förstärkas med 5 eller 7 Ledamöter, så att de komma att tillsammans utgöra 29 eller 31».

Östman: »Med anledning af Bjerkanders yttrande har jag begärt ordet och anhåller, att Talmannen måtte framställa och Ståndet afgöra, 1:o om Ståndet vill bibehålla det gamla valsättet vid Elektorernas tillsättande; 2:o om Elektorsvalen skola ske öppet eller med slutna sedlar; samt 3:o huruvida någon tillökning i Elektorernas antal bör ega rum.»

Rosenberg: »Jag är förekommen af Östman, och ehuru jag tager för afgjordt, att Ståndet beslutar tillökning i Elektorernas antal, bör denna tillökning icke bestämmas, förrän 24 ledamöter blifvit valda.»

Anders Gudmundsson från Hallands län: »Jag hade ej tänkt att i förevarande ämne begära ordet, men då åtskilliga af Ståndets Ledamöter yttrat sig derutinnan och de flesta till och med utförligt, vill äfven jag nämna några ord. Jag vill icke upptaga till besvarande den här gjorda insinuationen mot sednaste Riksdagens Representanter, enär jag vet med mig sjelf, att jag då tillhörde deras antal, som sågo på Landets väl och bästa. Några af de då fattade vigtigare besluten anser jag mig likväl böra omnämna. Det torde vara nogsamt kändt uti hela landet, att Bonde-Ståndet ingalunda biföll, utan tvertom enhälligt motsatte sig det så kallade tolfmillioners-lånet. Hvad jernvägslånet och 20 millioner åter beträffar, och vår skuldsättning för detta lån, så får jag derom upplysa, att Bonde-Ståndet återremitterade detta ärende, men fick till svar att, då de öfriga trenne Riks-Stånden lånet bifallit, å vår återremiss ej kunde fästas afseende. I fråga om Elektorsvalet synes mig diskussionen redan hafva angifvit den mening, som är att föredraga den nemligen, att en Elektor bör utses för hvardera Länet. Att t. ex. Norrland, Östergöthland, Halland eller Skåne blanda sig uti hvarderas val i berörde afseende synes mig icke vara rätt, utan må hvarje provins Ledamöter uttala sin åsigt för provinsens blifvande Elektor. Jag biträder alltså den mening, Östman uttalat angående den proposition, som bör först framställas. Om valet skall ske med slutna sedlar eller öppet, är mig likgiltigt. Gerna må det således ske för mig med slutna sedlar, dock skulle det förefalla mig besynnerligt, om någon vore så feg, att han icke för Länskamraterna vågar öppet uttala sin mening. I afseende å frågan om Elektorernas förstärkning anser jag mig gerna kunna

medgifva en sådan, ty det innebär måhända ett tuppfjät framåt att Elektorernas antal förstärkes. En annan sak är dock den, om en sådan åtgärd verkligen medförde nytta, då den icke blefve radikal. Vid hvarje mindre ändring i reformväg tillbakasätter man den stora reformfrågan. Jag uppmanar slutligen Ståndsbröderna till enighet, ty denna gifver styrka och förtroende för oss hos såväl våra kommittenter som Med-Stånd och blifver alltid en häfstång för våra framgångar.»

Per Nilsson från Malmöhus Län: »Att resultatet för det närvarande blifver detsamma, hvilket valsätt man nu begagnar, tror jag mig kunna förutsäga. Neka vill jag icke heller, att enligt min åsigt rätta sättet att gå tillväga vore, att ett visst antal Elektorer valdes med slutna sedlar inom hela Ståndet, men jag önskar ingalunda nu proposition på denna mening. Tvertom hemställer jag, om ej det vore skäl att nu gå tillväga på samma sätt såsom tillförene, men deremot att man under Riksdagens fortgång öfverenskommer om väckande af ett dylikt förslag inom Konstitutions-Utskottet. Dymedelst blifver för framtiden förebygdt en dylik diskussion, som den förevarande. Om under Riksdagens lopp det skulle komma i fråga att tillsätta något hemligt Utskott, i sådant fall vill jag föreslå att man väljer Ledamöter deri med slutna sedlar öfver hela Ståndet, ty framdeles lära vi bättre känna hvarandra.»

Georg Nyqvist från Vermlands Län: »Då Grundlagen medgifver Ståndet rätt att sjelft afgöra förevarande fråga, så anser jag, att vi icke böra uppskjuta med densammas afgörande. Man har talat om enighet och att man bör akta sig för splittring inom Ståndet. Enighet vill äfven jag sträfva till, men månne man ej bäst når detta mål genom att gå hvarandra till mötes och att något å ömse sidor jemka med sina åsigter, de äldre Ledamöterna såväl som de yngre. För min del anser jag, att Elektorer böra väljas först och främst en från hvarje Län genom omröstning med slutna sedlar, ty om detta valsätt ej alldeles instämmer med de äldre Ledamöternas åsigter i ämnet, så skiljer det sig dock ej så mycket från dessa, men närmar sig på samma gång de yngres mening. En förstärkning af Elektorernas antal, den må nu ske genom ytterligare 3, 5 eller 7 Ledamöter, förordar jag äfvenledes.»

Jonas Andersson från Östergöthlands Län instämde med *Nyqvist.*

Mats Persson från Stockholms Län: »Jag har icke hört diskussionen från början och kan alltså icke besvara de framställningar, som måhända då blifvit gjorda och förtjenat svar. Hvad nu sjelfva saken beträffar, så hyllar jag, för min del,

det gamla valsättet, enär det hvarken hittills gjort Ståndet men eller orsakat orättvisa. Oegentligheter kan uppstå med antagande af såväl det nya som det gamla valsättet och sådane kunna understundom icke förekommas. Man föreslår att 1 Elektor skall tillsättas från hvarje Län med slutna sedlar. Nå, sådant kan vara mig likgiltigt. Jag blifver icke Elektor, men jag önskar, att man för framtiden icke måtte beröfva Ledamöterna från de särskildta Länen rätt att rösta på den, de för godt finna. Som jag sagt, jag vill vidblifva det gamla valsättet, med hvilket man under de sju Riksdagar, jag bevistat, varit belåten. Jag vet icke heller, huru det skulle tillgå med antagandet af det nya förslaget. Det blefve väl tjugofyra särskildta voteringar, och hvilken tidsutdrägt förorsakades ej deraf?»

Paul Hedström från Vester-Norrlands Län: »Jag respekterar de personer, som ifra för framåtskridandet, men att på en gång taga så stora steg, som vissa ledamöter nu föreslagit, dermed tror jag för närvarande icke mycket kunna vinnas. För min del anser jag det hafva varit bättre att taga ett mindre steg framåt, hvilket tidsandan påfordrar, och jag skulle derföre velat föreslå, att voteringen vid val af Elektorer sker inom hela Ståndet med slutna sedlar samt med utsättande af ett namn från hvarje Län. Om förstärkning sedermera skulle komma i fråga, skulle jag för min del föreslå, att för undvikande af paria vota, endast en Elektor utöfver det hittills vanliga antalet utses, så att Elektorernas antal tillsammans blifver tjugofem.»

Olof Lagergren från Gottlands Län: »Jag vill endast nämna, att jag tillhör dem, som förorda bibehållandet af det gamla valsättet för Ståndets Elektorer, och jag förstår ej, huru med antagande af det nya förslaget valen skulle kunna ändamålsenligt försiggå. Ifrån Gottland exempelvis äro vi två Representanter. Om vi skola med slutna sedlar votera, så voterar naturligtvis jag på min Länskamrat och han på mig. Då få vi sedermera, såsom hafvande en röst hvardera, lotta om hvilken skall blifva den sannskyldige. Månne sådana tillgöranden äro de rätta. Jag tror det icke och vidblifver förthy det gamla valsättet.»

Herman Öbom från Norrbottens Län instämde.

Diskussionen förklarades slutad. Talmannen uppläste härefter, hvad Ståndet under sistlidne Riksdag beslutat i fråga om sättet för val af Ståndets Elektorer samt framställde i öfverenstämmelse härmed samt med Ståndets bifall en så lydande proposition:

»Beslutar Ståndet, att till Elektorer skall utses en Ledamot af Ståndet för hvarje Län, samt att Representanterne från samma Län ega utse till Elektorer ibland sig eller bland Ståndets öfriga Ledamöter den, till hvilken de kunna hafva största förtroende?»

Som denna framställning besvarades med »Ja» hade Ståndet fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med innehållet af den gjorda propositionen.

Härefter begärde *Paul Fritz Mengel* från Upsala Län ordet och yttrade: »Under den nyligen afslutade diskussionen väckte Lars Rasmusson från Götheborgs och Bohus Län ett förslag, att nemligen sex Suppleanter till Elektorerne skulle utses. Då jag för min del är af lika tanka härutinnan med Lars Rasmusson, så får jag härmed tillkännagifva, att, derest han icke påyrkar proposition på detta förslag, jag upptager detsamma såsom mitt eget.»

Lars Rasmusson: »Jag vidhåller det förslag, jag framställt, och föreslår, att Suppleanternas antal bestämmes till sex.»

Diskussionen var fulländad; och beslöt Ståndet, uppå derom af Talmannen framställd proposition, att i nästa Plenum skulle af hela Ståndet och med slutna sedlar väljas det antal suppleanter, som Lars Rasmusson nu föreslagit;

Härefter företogs Elektorsvalet; och blefvo vid upprop af Länens namn, till Elektorer valde:

För Upsala Län: Johan Pehrsson i Årsta,
» Stockholms Län: Joseph Holm i Viggby,
» Skaraborgs Län: Johannes Andersson på Åsen,
» Kronobergs Län: Sven Heurlin i Kylhult,
» Jönköpings Län: Anders Johan Sandstedt i Knäfvelsby,
» Vestmanlands Län: Erik Malmin i Gestre,
» Östergöthlands Län: Jonas Andersson i Häckenäs,
» Södermanlands Län: Lars Ersson i Vik,
» Elfsborgs Län: Anders Eriksson i Nordkärr,
» Kalmar Län: Måns Månsson i Stora Vångerslätt,
» Kopparbergs Län: Liss Lars Olsson i Vestannor,
» Nerikes Län: Johan Lekberg i Vestra Bohr,
» Vermlands Län: förre Vice-Talmannen Per Eriksson i Nysäter,
» Gefleborgs Län: Erik Ersson i Vallsta,
» Vester-Norrlands Län: Paul Hedström i Öden,
» Jemtlands Län: Nils Larsson i Tullus,
» Vesterbottens Län: Olof Lindström i Gumboda,
» Norrbottens Län: Herman Jönsson Öbom i Persö,
» Gottlands Län: Olof Lagergren i Oxarfve,

För Malmöhus Län: Pehr Nilsson i Espö, efter lottning med Vice-Talmannen Ola Svensson i Heinge,
„ Christianstads Län: Nils Svensson i Ebbarp,
„ Blekinge Län: Jöns Persson i Boa,
„ Hallands Län: Ander Gudmundsson i Berthe; samt
„ Götheborgs och Bohus Län: Olaus Eriksson i Åseröd.

§ 4.

Uppå derom af Talmannen gjord framställning, beslöt Ståndet, att genom annons, som borde uti Tidningarne Aftonbladet och Stockholms Dagblad införas, infordra anbud å tryckning, häftning och skärning af detta Stånds Protokoll vid innevarande Riksdag, jemte dertill hörande Register, att uti Ståndets Kansli aflemnas sednast den 3:dje instundande November, dervid tillika borde företes proftryck af olika stilar och format med derå utsatta priser; och skulle de valda Elektorerna ega att anbuden pröfva och antaga.

Ståndet åtskiljdes kl. half till 1 eft. midd.

In fidem
N. A. Fröman.

Den 28 Oktober.

Plenum kl. 1 e. m.

§ 1.

Protokollet för den 26 innevarande månad justerades och godkändes.

§ 2.

Jemlikt Ståndets förut fattade beslut företogs nu med slutna sedlar val af sex Suppleanter till Ståndets Elektorer, och befunnos, efter voterings-sedlarnes aflemnande och öppnande, följande Ståndets Ledamöter till Suppleanter utsedde, nemligen:

Vice Talmannen Ola Svensson från Malmöhus Län med 88 röster,

Johan Bergström från Kopparbergs Län med 84 röster,
Per Matsson från Vester-Norrlands Län med 80 d:o,
Erik Christensson från Götheborgs och Bohus Län med 51 röster,
Olof Persson från Gefleborgs Län med 46 röster; samt
Carl Gustaf Cederskog från Östergöthland, med 45 röster.

I sammanhang härmed beslöt Ståndet, uppå proposition af *Talmannen*, att de nu utsedde Suppleanterne skulle i mån af behof inträda bland Elektorerne, i den ordning högsta röstantalet här ofvan utvisar.

§ 3.

Sedan Bonde-Ståndet under den 26 dennes förordnat, att Ledamöter uti de genom Grundlagen bestämda Utskott skulle inom Ståndet väljas af dess utsedde Elektorer, hade de sistnämnde till följd häraf nästlidne gårdag förrättat val till Utskotts-ledamöter, öfver hvilka, jemte deras vid samma tillfälle likaledes utsedde Suppleanter, ett så lydande protokoll nu inlemnades och af Ståndets Sekreterare upplästes:

Protokoll vid Hedervärda Bonde-Ståndets Elektorers sammanträde för utväljande af Ledamöter i de uti Riksdags-Ordningens §§ 29, 30, 31, 32, 33, 34 och 36 omförmäldta Rikets Ständers Utskott.

Vid det för ofvannämnda angelägenhet hållna sammanträde hafva Elektorerne utsett:

I Konstitutions-Utskottet.

till Ledamöter:

Johan Pehrsson från Upsala,
förre vice Talmannen Pehr Eriksson från Wermlands,
Lars Magnus Knutsson från Östergöthlands,
Pehr Mattsson från Vester-Norrlands,
Erik Mallmin från Westmanlands, och
Paul Fritz Mengel från Upsala Län.

till Suppleanter:

Erik Olsson från Nerikes,
Carl Casper Nettelbladt från Stockholms,
Ola Jönsson från Malmöhus, och
Johan Carlsson från Östergöthlands Län.

I Stats-Utskottet.

till Ledamöter:

Lars Rasmusson från Götheborgs och Bohus,
Måns Månsson från Kalmar,

Johannes Andersson från Skaraborgs,
Anders Eriksson från Elfsborgs,
Erik Ersson från Gefleborgs,
Nils Larsson från Jemtlands,
Pehr Nilsson från Malmöhus,
Jonas Andersson från Östergöthlands, och
Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes Län.

till Suppleanter:

Pehr Pehrsson från Wermlands,
Adolf Fredriksson från Upsala,
Sven Rosenberg från Christianstads,
Carl Anders Larsson från Östergöthlands,
Jan Andersson från Kopparbergs, och
Carl Johan Svenssén från Calmar Län.

I Banko-Utskottet.

till Ledamöter:

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus,
Sven Heurlin från Kronobergs,
Liss Lars Olsson från Kopparbergs,
Pehr Östman från Vester-Norrlands,
Gustaf Bjerkander från Skaraborgs,
Lars Gustaf Andersson från Elfsborgs,
vice Talmannen Ola Svensson från Malmöhus,
Nils Svensson från Christianstads, och
Anders Gudmundsson från Hallands Län.

till Suppleanter:

Olof Olsson i Olebyn af Wermlands,
Olof Nilsson från Vesterbottens,
Robert Fredrik Gross från Kalmar,
Lars Ersson från Södermanlands,
Bengt Johan Holmlin från Götheborgs och Bohus,
Nils Fredrik Andersson från Östergöthlands,
Ola Lasson från Christianstads,
Lars Larsson från Kopparbergs och
Johan Johansson från Kalmar Län.

I Bevillnings-Utskottet.

till Ledamöter:

Josef Holm från Stockholms,
Johan Bergström från Kopparbergs,
Frik Christensson från Götheborgs och Bohus,

Anders Johan Sandstedt från Jönköpings,
Pehr Erik Andersson från Westmanlands,
Erik Magnus Falk från Skaraborgs,
Pehr Byström från Jemtlands,
Olof Lagergren från Gottlands,
Carl Gustaf Cederskog från Östergöthlands,
Olof Olsson i Gersheden från Wermlands,
Olof Lindström från Vesterbottens, och
Nils Olsson från Malmöhus Län.

till Suppleanter:

Johannes Andersson från Elfsborgs,
Anders Jonsson från Skaraborgs,
Anders Söderholtz från Södermanlands,
Peter Anton Nyström från Vesterbottens,
Anders August Andersson från Östergöthlands,
Johan Öström från Westmanlands,
Carl Ivarsson fnån Hallands,
Thorkel Nilsson från Christianstads,
Pehr Eriksson från Gefleborgs,
Olof Larsson från Nerikes,
Johan Pettersson från Kronobergs, och
Olof Andersson från Kalmar Län.

I Lag-Utskottet.

till Ledamöter:

Matts Pehrsson från Stockholms,
Johan Lekberg från Nerikes,
Olof Pehrsson från Gefleborgs, och
Johannes Nilsson från Götheborgs och Bohus Län.

till Suppleanter:

Josef Smedberg från Elfsborgs,
Paul Andersson från Jemtlands,
Pehr Tjernlund från Vester-Norrlands, och
Erik Jonsson från Westmanlands Län.

I Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet.

till Ledamöter:

Johan Peter Andreasson från Elfsborgs,
Herman Jönsson Öbom från Norrbottens,
Nils Svensson från Blekinge,
Anders Nilsson från Hallands,
Jöns Pehrsson från Blekinge,

Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs,
Johannes Larsson från Jönköpings,
Anders Wilhelm Uhr från Nerikes,
Georg Nyqvist från Wermlands,
Erik Hansson från Gefleborgs,
Paulus Hedström från Vester-Norrlands, och
Sven Haraldsson från Blekinge Län.

till Suppleanter:

Anders Jonsson från Wermlands,
Gustaf Larsson från Stockholms,
Olof Andersson från Westmanlands,
Olaus Svebilius från Gottlands,
Johan Lönn från Jönköpings,
Anders Magnus Myrin från Elfsborgs,
Anders Andersson från Kopparbergs,
Gustaf Bolin från Upsala,
Håkan Olsson från Christianstads,
Nils Jaensson från Östergöthlands,
Nils Magnus Petersson från Kalmar, och
Johannes Andersson från Jönköpings Län.

I Expeditions-Utskottet.

till Ledamöter:

Anders Andersson från Wermlands,
Anders Pehrsson från Malmöhus, och
Joseph Oscar Almqvist från Norrbottens Län.

till Suppleanter:

Nils Pettersson från Kalmar, och
Sven Johansson från Elfsborgs Län.

Slutligen hemställa Elektorerne att, i afseende på Suppleanternes inträdande i Utskotten, och den ordning, i hvilken de derstädes skola taga plats, må stadgas på lika sätt, som vid sistförflutna Riksdag i § 3 af Ståndets protokoll för den 30 Oktober 1856.

Elektorernes hemställan, i afseende på Suppleanternes inträdande i Utskotten, och den ordning i hvilken de derstädes skola taga plats, blef uppå proposition af *Talmannen* bifallen, i följd hvaraf Ståndet, i likhet med det under sistlidne Riksdag i berörde hänseende fattade beslut, förordnat att, då Suppleanter i Utskott inträda, de böra taga plats efter Utskottets ordinarie Ledamöter, i den ordning, de blifvit till Suppleanter utsedde, utan afseende å de rum, de Ledamöter, i hvilkas ställe Suppleanterne inträdt, förut innehaft, och att, då Ledamot i

Utskott är hindrad att der tjenstgöra, och han sådant hos Talmannen eller Sekreteraren anmält, den närmast i ordningen varande Suppleant må ega att utan annat förordnande än bevis derom af Talmannen eller Sekreteraren, uti Utskottet ingå; och skulle underrättelse härom Utskotten genom transumt af detta protokoll meddelas.

§ 4.

Föredrogs och upplästes det protokoll, hvilket blifvit hållet vid Ståndets Elektorers sammanträde till upprättande af förslag å Kansli-personal och Vaktbetjening hos Ståndet; och var detta protokoll af följande lydelse:

Protokoll, hållet hos Hedervärda Bonde-Ståndets Elektorer den 27 Oktober 1859.

S. D. Till fullgörande af det Elektorerne lemnade uppdrag att i samråd med Talmannen och Sekreteraren uppgöra förslag till Hedervärda Ståndets Kansli-personal och Vaktbetjening, hade Elektorerne sammanträdt och dervid beslutat, att till Ståndets pröfning hemställa, *dels* följande allmänna stadganden rörande ifrågavarande ämne, nemligen:

att nu likasom förr antagas till protokolls-föringens bestridande två Notarier, utom de två i Grundlag omnämnde;

att, utom de fyra ordinarie kanslisterne, anställas aderton extra ordinarie Kanslister för de allt mera ökade göromålens skyndsamma förrättande, dock att dessa tjenstemän icke kunna påräkna lika stort arfvode;

att till tjenstemännens aflöning behöfvas fyra Notarie- och såsom förr fjorton Kanslist-arfvoden, till de belopp för hvarje, som kunna i behörig ordning varda bestämda; och att af dessa två Notarie- och två Kanslist-arfvoden böra utgå från och med den 15 i denna månad samt öfriga Notarie- och Kanslist-arfvodena från och med dagen näst efter den, då dessa tjenstemän blifvit antagna;

att fördelningen af Kanslist-arfvodena skall först längre fram under Riksdagen närmare bestämmas;

att göromålens indelning i Kansliet öfverlemnas till Sekreterarens bestämmande; och

att om någon af de tjenstemän, som nu komma att antagas, erhålla plats i annat Riks-Stånd eller i Utskott, han icke vidare må qvarstå i detta Stånds Kansli, äfvensom att, om någon af Kansli-tjenstemännen skulle emot förmodan genom försumlighet, obehörig inblandning i Ståndets förhandlingar,

eller eljest mindre godt uppförande, göra sig oförtjent af vidare förtroende, han då må kunna på anmälan från befattningen endtledigas;

dels ock nedanstående förslag till Kansli-tjenstemän, nemligen:

Notarier:

Frykholm, A. L., Kopist och t. f. Registrator i Justitie-Kanslers-Expeditionen,
Söderholm, J., vice Häradshöfding,
Sahlström, K. H., e. o. Kanslist i Justitie-Revisions-Expeditionen och
Husberg, H., vice Häradshöfding.

Ordinarie Kanslister:

Arpi, Ragnar Thorbjörn, t. f. Notarie i Kongl. Krigs-Kollegium,
Ölander, Johan Erik, Kammarskrifvare i Kongl. Stats-Kontoret,
Linde, Lars Gustaf, t. f. Kammarskrifvare i Kongl. Kammar-Kollegium, och
Milenius, Joseph Wilhelm, Phil. Mag., e. o. Kanslist i Allmänna Brandförsäkringsverket.

Extra ordinarie Kanslister:

Sjöbergh, Carl Rudolf, Kammarskrifvare i Kongl. Kammar-Rätten,
Götlin, Aron, e. o. Kammarskrifvare,
Baude, Carl Magnus, Kammarskrifvare,
Sandsjö, Adolf Wilhelm, t. f. Kammarskrifvare,
Redin, Carl August, t. f. Kassaskrifvare i Rikets Ständers Bank,
Krook, Frans, vice Häradshöfding,
Ericsson, Th., e. o. Hof-Rätts-Notarie,
Friman, Th. G., J. U. Kand,, e. o. Hof-Rätts-Notarie,
Monthan, J. E. E., t. f. Kammarskrifvare,
Westberg, A. H., t. f. Kammarskrifvare,
Schmaltz, L. F., t. f. Kammarskrifvare,
Bergman, P. C., e. o. Kontors-skrifvare,
Regnell, O. G., e. o. Kammarskrifvare,
Nydahl. C. E., e. o. Kammarskrifvare,
Hallgren, N. H. F., e. o. Kammarskrifvare,
Heurlin, G., Musik-Direktör,
Staaff, Otto. e. o. Hof-Rätts-Notarie,
Åbergsson, A. W,, e. o. Kanslist i Justitie-Revisions-Expeditionen;
samt till

Vaktmästare:

L. P. Molin,
R. P. Fyrvald,
J. A. Hillman,
G. F. Holmberg,
P. J. Liljander, och
J. P. Jansson;

af hvilka Hillman, som haft befattning på Ståndets Klubb, några dagar före Riksdagens begynnelse, ansågs böra tillgodonjuta arfvode från och med den 11 samt de öfriga från och med den 15 uti innevarande månad.

In fidem
N. A. Fröman.

Uppå hemställan af Talmannen blef härefter Elektorernes ofvanintagne förslag i dess helhet af Ståndet godkändt.

§ 5.

Föredrogos och lades till handlingarne, såsom icke erfordrande någon Ståndets åtgärd, ankomna Protokolls-Utdrag från: Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:ris 1—3; samt Högv. Preste-Ståndet N:o 1.

§ 6.

Bordlades Kongl. Maj:ts nådiga Berättelse den 24 innevarande månad, om hvad i Riket och dess Styrelse sig tilldragit sedan sista Riksdagen.

§ 7.

På begäran meddelades ledighet från Riksdagsgöromålen åt *Matts Persson* från Stockholms och *Anders Söderholtz* från Södermanlands Län till Onsdagen den 2 instundande November, samt åt *Anders Gudmundsson* från Hallands Län, under en veckas tid, räknadt från Måndagen den 31 innevarande månad.

Ståndet åtskiljdes kl. en qvart till 4 e. m.

In fidem
N. A. Fröman.

Den 2 November.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för den 28 nästlidne Oktober justerades och godkändes.

§ 2.

Talmannen tillkännagaf, att i går hållits Talmans-konklav dervid först förekom frågan om bestämmande af Pleni-dagar, hvilka ansågos lämpligast böra bestämmas till Onsdagar och Lördagar, Stånden dock obetaget, att, der så nödigt blefve, äfven å andra dagar hålla Plena.

Vidare fästades uppmärksamheten på de olägenheter, som vid föregående Riksdagar ofta inträffat derigenom, att motioner, som blifvit väckta och i följd af hvad de innehållit, bordt af flere Utskott tillsammans behandlas, blifvit af olika Stånd till olika Utskott remitterade. För att så mycket som möjligt vid denna Riksdag förekomma detta, samt för att underlätta göromålen uttalades den önskan, att alla motioner, angående Statsanslag, hvilka derjemte innefattade frågor af ekonomisk beskaffenhet, borde remitteras til Stats-Utskottet.

§ 3.

Föredrogos och *remitterades till Stats-Utskottet:*

1:o *Rikets-Ständers Revisorers Berättelse* om den år 1857 af dem verkställda granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under åren 1854 och 1855 jemte de, i anledning af samma berättelse, infordrade och till Kongl. Maj:t afgifna underdåniga Utlåtanden;

2:o *Bemälde Revisorers Berättelse* om den år 1858 af dem verkställda granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under åren 1856 jemte de, i anledning af samma berättelse, infordrade och till Kongl. Maj:t afgifna underdåniga utlåtanden;

3:o *Rikets Städers år* 1857 *församlade Revisorers Berättelse*, om granskningen af Riksgälds-Kontorets tillstånd och förvaltning;

4:o *Rikets Ständers år* 1858 *församlade Revisorers Berättelse* om granskning af Riksgälds-Kontorets tillstånd och förvaltning;

5:o *Rikets Ständers Revisorers Berättelse*, angående den år 1857 förrättade granskning af de under Kongl. Maj:ts och Rikets Kommerse-Kollegium ställda fonder och medel jemte Kongl. Kommerse-Kollegii, i anledning af denna Berättelse, afgifna underdåniga Utlåtande samt

6:o *Samma Revisorers Berättelse*, angående den år 1858 förrättade granskning af de under Kongl. Maj:ts och Rikets Kommerse-Kollegium ställda fonder och medel jemte Kongl. Kommerse-Kollegii, i anledning af denna Berättelse, afgifna underdåniga Utlåtande.

§ 4.

Efter skedd föredragning *remitterades till Banko-Utskottet:*

1:o *Berättelse till Rikets Höglofl. Ständer*, angående Bankoverket, af Rikets Ständers Revisorer år 1857, och

2:o *Dito Dito*, angående Bankoverket, af Rikets Ständers Revisorer år 1858.

§ 5.

Föredrogs och *lades till handlingarne Stats-Utskottets Memorial N:o 1*, med anmälan, att Stats-Utskottet fått emottaga Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof, samt med öfverlemnande af ett exemplar af samma Nådiga Proposition; hvaremot

Samma Utskotts Memorial N:o 2, med hemställan, att Utskottet måtte tillåtas att för ärendenas behöriga och skyndsamma behandling i mån af behofvet antaga en Sekreterare för Riksgälds-Afdelningen, en Kamererare och till en början två Notarier, *bifölls.*

§ 6.

Nedannämnde från resp. Med-Stånden ankomne Protokolls-Utdrag föredrogos och *lades till handlingarne*, nemligen från

Höglofl. Ridd. och Adeln N:o 4.
Högv. Preste-Ståndet N:o 2 samt
Välofl. Borgare-Ståndet N:o 1.

§ 7.

Den för Nora, Grythytte, Hjulsjö och Helleforss bergslagers domsaga vid nytt val utsedde Fullmäktigen, förre Riks-

dagsmannen Gustaf Hultman i Kjellmo, samt Fullmäktigen för Öknebo, Svartlösa och Sotholms härads Domsaga Rudolf Isoz, hvilka, efter verkställd granskning af fullmakterna, erhållit Riksdagsmannapolett, välkommnades af Talmannen och intogo sina platser i Ståndet.

§ 8.

Johan Persson från Upsala Län hade inlemnat nedanintagne, nu uppläste motion:

»Att bestämma lämpliga straff för begångna förbrytelser och förseelser torde vara en af de svåraste uppgifter att lösa, och jag skulle icke anse tillbörligt för mig att blanda mitt ord i denna vigtiga angelägenhet, om jag ej trodde, att mina åsigter delas af folket i Landet, och vore öfvertygad, att lagarne böra vara ett uttryck af folkets önskningar och åsigter.

Sedan spö och risstraffen af Konung och Ständer i öfverensstämmelse med en upplystare tids anspråk och enligt den mildare anda, som en sannare Kristendom gjort gällande, blifvit borttagna från vår strafflag, återstår ännu andra kroppsstraff, som på sednare tiden ådragit sig den stora allmänhetens lifliga ogillande — jag menar *prygel-* och *daggstraffen.* Visserligen har Kongl. Maj:t genom sin Nådiga Förordning af d. 29 Mars 1859, angående förmanskap och extra judiciel bestraffningsrätt vid krigsmakten, i någon mån inskränkt förmans rätt att dessa straff ådöma samt föröfrigt nedsatt antalet af prygel eller dagg, som för förseelse får bestämmas — detta måste med tacksamhet erkännas, — men prygel och dagg qvarstå likväl såsom lagliga straff för välfrejdade menniskor, sedan spö och ris icke mera få tilldelas tjufvar och andra gröfre brottslingar, som äro vanfrejdade. Detta synes för ett vanligt förstånd i hög grad inkonsequent och har föranledt en allmän önskan, att steget måtte tagas full ut, så att äfven för militären och sjöfolket ifrågavarande kroppsstraff måtte afskaffas.

Då man känner, att den segerrikaste armé i verlden, den Franska, icke begagnar prygelstraffet för att upprätthålla disciplinen, som likväl inom denna armé är så underbart fullkomlig att subordinationsbrott der äro nästan okända och lydnaden för förmän så oinskränkt, att lifvet utan ringaste tvekan uppoffras för de undfångna ordernas utförande, men att deremot i de arméer der prygelstraffet blifvit bibehållet, sådant icke förhindrat hvarken subordinationsbrott eller andra disciplinfel, så må man väl ock i detta afseende gifva folkets allmänna mening rätt.

Svenskarnes hederskänsla är alltför liflig, att icke ett förståndigt vädjande till detsamma skall kunna uträtta mycket mera än ett antal käpprapp, hvilka blott förhärda den felande och förmå honom att betrakta dem, som ådöma honom desamma, såsom tyranner, hvilka icke uti den underordnade akta menniskan, utan betrakta honom såsom ett djur, hvilket ej begriper andra tillrättavisningar, än dem, som förorsaka det kroppslig smärta. Dessutom har befälet så många andra medel för förseelsernas, bestraffning uti nedflyttning i en lägre klass, ansträngd tjenstgöring, straff-exercis och arrest, så att prygelbestraffningen synes lika öfverflödig, som den ofelbart är af allmänna meningen utdömd.

Vid betraktande af dessa omständigheter och då de skäl, som åberopas för ifrågavarande kroppsstraffs bibehållande, synas mig sakna giltighet, föreslår jag,

> att Rikets Höglofl. Ständer måtte hos Kongl. Maj:t uttrycka den önskan, att prygel- och daggstraffen, blifva afskaffade och ersatta med andra, som i allmänna meningen hafva en mindre förnedrade betydelse.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Pehr Nilsson, *Nils Olsson* och *Anders Persson* från Malmöhus, *Paul Hedström* och *P. Östman* från Vester-Norrlands, *Jonas Andersson* från Östergöthlands, *Johan Lönn* från Jönköpings, *Lagergren* från Gottlands, *Olof Nilsson* från Westerbottens, *Falk* från Skaraborgs, *A. M. Myrin* och *Sven Johansson* från Elfsborgs, *Lars Ersson* från Södermanlands och *Jan Andersson* från Kopparbergs Län anmälde, att de varit sinnade att väcka motion i detta ämne, men afstodo nu derifrån och förenade sig med motionären; Hvarefter och sedan Ståndets fleste öfrige ledamöter instämt, i hvad motionen innehöll, densamma, uppå derom gjord begäran, blef hvilande på bordet.

§ 9.

Sven Heurlin från Kronobergs Län uppläste följande motion:

Enligt Kongl. Kungörelsen den 30 November 1849, 5:te punkten, skall, der Krono-Brefbäringen af visse utsedde personer eller hemman utgöres mot betalning af de öfrige; Kronofogde och Häradsskrifvare för debitering deraf och uppbörd, om den dem af de Brefbärings-skyldige uppdragas, åt-

njuta enahanda provision, eller 3 procent å Summan ända till 1,000 R:dr, dertill den högst vanligen uppgår, som genom Kongl. Kungörelsen den 14 Juli 1845 är för Brandstods-afgifters uppbärande bestämd. Detta är icke skäligt och lämpligt af följande skäl;

1:o. Är Brefbäringen ett allmänt onus, för hvars behöriga utgörande Kronofogde i följd af sin tjenst bör lemna nödig handräckning. Den är af alldeles enahanda beskaffenhet med Snöplogning, för hvars reglering, liksom för Plogpenningarnas uppbärande och utdelande Kronofogden icke efter 1790 års Förordning eger uppbära någon afgift. — Brandstods uppbärande af enskildte Brandstods-Bolag är en enskild sak, som icke alls kan anses tillhöra Kronobetjentes befattning. — Genom de Brefbärings-skyldige sjelfve kan afgiften icke utan mycken omgång och svårighet uppbäras och utdelas;

2:o. Något synnerligt besvär med Regleringen af Brefbäringen eger ej rum, sedan den en gång för 5 eller flere år, blifvit reglerad, och äfven vid ny reglering deraf förekomma sällan några jemnkningar; hvilket äfven med Snöplogsregleringen är förhållandet. Afgifterne kunna vid Kronouppbörds-stämma uppbäras och utdelas, och debiteringen deraf äfven göras å Debetssedlarne;

3:o. Af föreskriften i Förordningen om provisionen till Kronofogden och Häradsskrifvaren kan lätt hända, att icke, så mycket möjligt ske kan, Allmänna Posterne efter Förordningens föreskrift begagnas för Kronobrefvens fortställande, och att afgiften högt uppdrifves, på det provisionen må blifva så mycket högre, hvarpå exempel icke torde saknas; och då Kronofogdar och Häradsskrifvare nu fått högst betydliga, mer än fördubblade löner, och sådane afgifter som den ifrågavarande dervid böra vara afsedde att upphöra, är så mycket mindre skäl, att de äfven ega uppbära denna provision, till ytterligare tunga för brefbäringsskyldige hemmansägare.

På desse skäl hemställes, att

> Rikets Ständer må hos Kongl. Maj:t anhålla, att hvad 1849 års Förordning i detta ämne innehåller må upphöra, och med Brefbäringspenningarnes uppbärande och utdelande förhållas, såsom angående Snöplogningspenningarne i 1790 års Författning är stadgadt.

Anhållandes jag om Remiss härå till vederbörligt Utskott.»

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 10.

Uppå derom af Talmannen gjord hemställan beslöt Ståndet, att, i enlighet med hvad förut vanligt varit, remisslistorna finge utskrifvas, af Sekreteraren undertecknas samt till Med-Stånden och vederbörande Utskott afsändas, äfven innan Protokollet för den dag, hvarom de handla, blifvit i Ståndet justeradt.

§ 11.

Lars Magnus Knutsson från Östergöthlands län fick på begäran ordet och uppläste följande motion:

»Ofta och icke utan skäl har klagats öfver våra utsökningslagar, dels för den tid och de omgångar, som fordringsegare äro underkastade för sin rätts utfående och dels för den betydliga kostnad, som orsakas en fattig, men vårdslös gäldenär, hvilken för ett par Riksdalers skuld ofta får betala 12, 15 à 20 R:dr. — Erkännas måste dock, att åtskilliga förbättringar blifvit på sednare tider vidtagna i dessa afseenden, dels genom Kongl. Förordningen den 10 Juni 1841, som föreskrifver, att för sådana fordringar, som härleda sig från inrop af varor på offentlig auktion, Konungens Befallningshafvande eger meddela vilkorligt utslag, som tillåter utmätning genast, så vida den sökte erkänner skuldens riktighet, och dels uti instruktionen för Landsstaten, hvarest är stadgadt, att alla utmätningar skola verkställas genom Kronofogde eller Länsman, hvarigenom, då de förstnämnde sällan eller aldrig besvära sig härmed, Länsmannen vanligtvis är utmätningsförrättare och allmänheten såmedelst befriad från de förut brukliga fogdeskrifvarne, hvilkas dryga arfvodesräkningar med beräknade skjutskostnader från Kronofogdens bostad uppgingo till otroliga belopp. Ännu återstår dock mera att förbättra i denna väg, hufvudsakligen till lindring för fattiga gäldenärer, men äfven till väsendtligt gagn för fordringsegare. En sådan förbättring, hvilken jag härmed vördsamt föreslår, att Rikets nu församlade Ständer ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet förorda, består deruti, att, genom ett tillägg till ofvannämnda Kongl. Förordning den 10 Juni 1841, stadgades det må, om en sådan fordran, (nemligen för auktionsinrop) understiger ett visst mindre belopp, t. ex. 15 à 20 R:dr, fordringsegaren, om han heldre så önskar, med sin ansökan vända sig till vederbörande Kronofogde, som eger att emot erhållande lösen 75

öre (lika med en Kommunikations-Resolution hos Konungens Befallningshafvande) och ersättning för stämpladt papper (för närvarande 25 öre) förständiga underlydande Länsman eller Fjerdingsman, att på samma sätt och vilkor, som nu äro föreskrifna, eller sedan gäldenären skriftligen erkännt skulden, uttaga och redovisa omsökte beloppet med tillägg af ofvannämnde kostnad 1 R:dr eller högst 1 R:dr 50 öre; dock så att, i händelse den sökte bestrider krafvet eller har något deremot att invända, han eger inom 8 dagar från delfåendet afgifva sin förklaring emot de honom tillställda handlingarne till Konungens Befallningshafvande, som eger pröfva invändningen och meddela utslag i saken. — Öfver dessa skuldfordringsmål, som anmälas direkte till Kronofogden, må han till Konungens Befallningshafvande ingifva Diarium, i likhet med hvad för andra utmätningsärender är stadgadt. — Genom denna enkla behandling vinnes tid, åtminstone för aflägse från Landshöfdingesätet boende fordringsegare och besparas minst ¾:delar i kostnaderne för gäldenär, i synnerhet om Kronofogden eller Länsmannen berättigas på deras eget ansvar uppdraga Fjerdingsmannen, att med biträde af behörig Nämndeman verkställa dylika utmätningar för mindre summor och hvilket de ganska säkert kunna uträtta lika väl, som utmätningar för kronoräntor. — Då, såsom ofvan är nämndt, frågan här icke är om större fordringsanspråk än högst 15 à 20 R:dr, hvilketdera som anses mest passande, och då härigenom icke eller en fordringsegare är hindrad, att äfven för mindre belopp, om han heldre så vill, begagna den nu vanliga utsökningsvägen, hoppas jag, att detta förslag ej möter motstånd hos Rikets Höglofl. Ständer eller i vederbörligt Utskott, dit jag anhåller det må remitteras.

Motion blef *till Lag-Utskottet remitterad.*

§ 12.

Samme ledamot uppläste derpå nedanintagne motion:

I anledning af den betydliga prisstegring å nästan alla slags lifsförnödenheter, som vid början af sednaste Riksdag redan ett par år egt rum, och då ännu fortfor, äskade Kongl. Maj:t af Rikets Ständer betydliga lönetillökningar för flertalet af Rikets embets- och tjenstemän; och oaktadt Bonde-Ståndet dels afslog och dels beslöt åtskilliga nedsättningar i hvad sålunda blifvit begärdt, beviljades dock för berörde ändamål af de öfriga Stånden, eller genom votering i förstärkt Utskott, sammanlagdt högst betydliga summor.

Sedan dess hafva emellertid priserna åtminstone på de flesta lefnadsförnödenheter åter så nedgått, att de för närvarande kunna anses till det allranärmaste normala; och efter hvad jag erfarit, har också i såväl Danmark som Norrige, der af enahanda anledning »dyrtidstillägg» åt embets- och tjenstemännen äfven beviljades, dessa tillägg redan blifvit till stor del indragne.

Det synes mig derför med både billighet och rättvisa öfverensstämmande, att sedan skälet för lönetillökningarne nu mera upphört, vi här liksom i grannländerna besluta en nedsättning deri, åtminstone för så vidt angår de högre löntagarne. Men emedan man vid förhöjningarnes beviljande här icke följt samma enkla och riktiga norm, som i förenämnde tvenne grannstater, att nemligen låta förhöjningarne utgå med viss procent af lönerne, och hvilken procent minskats i mån af dessas högre belopp, så ser jag ej heller någon billigare grund för en nedsättning i de här beviljade förhöjningarne, än att hälften deraf bör indragas från och med år 1860; och hvilket jag alltså nu vågar ödmjukeligen föreslå.

Dock, och som tjenstemän i de lägre graderna, ehuru ej så sällan betungade med mesta arbetet, likväl nästan alltid äro jemförelsevis sämst aflönade, så anser jag mig tillika böra hemställa om den modifikation i mitt förslag, att intet afdrag må ske för någon lön, som inberäknadt den vid sednaste Riksdag beviljade tillökning, ej öfverstiger 2,000 R:dr R:mt, samt att i enlighet härmed å ingen lön heller må af beviljad tillökning afdragas mera, än att enahanda belopp, eller 2,000 R:dr R:mt, återstår.

Jag anhåller ödmjukeligen, att denna motion måtte kommuniceras Med-Stånden, samt remitteras till Stats-Utskottet.»

Med anledning af denna motion, yttrade:

Per Nilsson från Malmöhus län: »Jag hemställer, att denna motion måtte förblifva hvilande på Ståndets bord, intilldess den motion, som jag tror Ståndets flesta Ledamöter ämna i detta ämne väcka, hinner ankomma.»

Nils Svensson från Christianstads län: »Ehuru jag visserligen gillar, hvad den nu upplästa motionen innehåller, tror jag, lika med Per Nilsson, det vara lämpligt, att denna motion varder på bordet hvilande, intilldess Ståndets flesta Ledamöters gemensamma motion ankommer, såvida det icke drager för långt ut på tiden».

Sedan diskussionen förklarats fulländad, beslöt Ståndet, att denna motion skulle, i enlighet med hvad Per Nilsson föreslagit, tills vidare hvila på bordet.

§ 13.

Anders Persson från Malmöhus Län, med hvilken *Sven Haraldson* från Blekinge, *TorkelNilsson* från Christianstads och *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs Län sig förenat, hade inlemnat en så lydande motion:

»Hvad som under sednaste tidens inträffade penningeförlägenhet betydligt försvårat den mindre jordbrukarens och handtverkarens ställning, har varit, att allmänna Diskont-fonden, som ursprungligen var afsedd att genom mindre lån mot omsättning bereda dem nödigt förlagskapital, blifvit så mycket anlitad till lån för handlande, fabrikanter, bruksegare och större näringsidkare, att dels kreditiver icke varit tillgängliga i Banko-Diskonten och Låne-Kontoren, dels att de mindre lånen afslagits eller först efter långa uppskof kunnat erhållas.

Detta förhållande, visserligen en följd af den större kredit, som de förmögnare och den större penningerörelsen helt naturligt ega hos Direktionerna, har dock uppkommit i strid med hvad Rikets Ständer egentligen med den allmänna Diskonten åsyftat. 1828—1830 årens Riksdagsförhandlingar utvisa såväl i det förslag till Handels- och Näringsdiskontens inrättande, som då af Herr Gustaf Hjerta gjordes, som i motiverne för Banko-Utskottets tillstyrkande deraf, att afsigten med denna inrättning var, att genom upplåning af rörliga kapitaler bereda nödiga tillgångar för handeln och de större industrirörelser, hvartill Bankens egna kapitaler icke kunde vara nog tillräckliga, samt att genom denna Bankens mellankomst kraftigare underlätta dessa och göra de redan med Bankens egna tillgångar inrättade lånefonder mera tillräckliga för de öfriga klasser, som begagnat sig deraf.

Jag anser visserligen, att det vore önskvärdt, om Rikets Ständer kunde föröka det nuvarande kreditivet af elfva millioner för allmänna Diskontrörelsen och vågar vördsamt föreslå en sådan ökning af åtminstone en million Riksdaler; men då detta måste bero af Bankens ställning och i alla fall ej kunde blifva af synnerlig betydenhet, om såsom hittills de större handlande och fabrikanter med flera, ja till och med kända stora kapitalister, få anlita den allmänna Diskontfonden, torde ändamålet: den mindre jordbrukarens och näringsidkarens understödjande, bättre vinnas, dels om maximibeloppet för lånerätt och borgen blefve nedsatt t. ex. till 6,000 R:dr R:mt, dels bestämdt föreskrifvet, att lånesökande, tillhörande de klasser, som idka större rörelse,

ovilkorligt anvisades till Handels- och Närings-diskonten, der tillgångar för dem till större nytta för den långifvande allmänheten då kunde vinnas, derest Riksbanken på ett bankmässigt sätt förhöjde sin upplåningsränta, hvilket ganska väl kunde förenas med en skälig vinst för Banken.

Jag vågar derföre vördsamt föreslå, att Höglofl. Banko-Utskottet måtte tillstyrka Rikets Ständer dessa här ofvan antydda förändringar i föreskrifterna för allmänna diskont-förvaltningen, och anser mig slutligen, i följd af de märkbara syftningarne till införandet af fri ränta samt ockerlagarnes upphäfvande, böra fästa Utskottets uppmärksamhet derpå, att i händelse vid denna Riksdag dylik förändring i lagstiftning komme att ega rum, blifver det af ännu större nödvändighet att vidtaga sådana bestämmelser för allmänna Diskontfonden, som Rikets Ständer, äfven om de, i följd af lagförändringen skulle lemna friare händer åt Banko-Styrelsen att höja och sänka upp- och utlånings-räntorne i Handels- och Närings-diskonten, icke lära kunna underlåta att fastställa en *viss* ränta för allmänna Diskonten under tiden emellan Riksdagarne, i hvilket fall dennas tillgångar blifva ännu begärligare för dem, som med stor personlig kredit der kunde uttömma Bankens utlåningsfonder, för att med fördel beskatta lånebehöfvande.

Jag anhåller om remiss af denna min motion till Höglofl. Banko-Utskottet.»

Sedan *Jöns Persson* och *Nils Svensson* från Blekinge anhållit att få med motionärerna instämma, blef motionen uppå begäran bordlagd.

§ 14.

Johan Lekberg från Nerikes Län, uppläste en så lydande motion:

»Det har af ålder varit vanligt, att då en ny Konung uppstigit på Sveriges thron, Rikets näst derefter sammanträdande Ständer hos Deras nye Konung begärt, att Han efter urgammal plägsed ville fira sin Kröning. Då en sådan plägsed icke heller nu torde böra uraktlåtas, föreslår jag, att Bonde-Ståndet må, i likhet med hvad jag tror mig veta, att de öfriga Riks-Stånden tillämna, hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte täckas bestämma tiden för Dess och Hennes Maj:t Drottningens höga kröning under Riksdagens lopp och innan Rikets Ständer åtskiljas, och att, Expeditions-Utskottet kunde, i händelse de öfriga Riks-Stånden fatta enahanda beslut, anmodas att uppsätta en gemensam underdåning skrifvelse härom,

som genom Rikets Ständers Deputation på öfligt sätt till Kongl. Maj:t i underdånighet öfverlemnas»;
och blef denna motion uppå begäran lagd på bordet.

§ 15.

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län fick på begäran ordet och uppläste följande motion:

»Som ingenting kan vara nödvändigare för Landet, än att med alla till buds stående medel, söka hämma förbrukningen af utländska öfverflödsartiklar, synnerligast spirituosa, viner, tobak och flerfaldiga manufaktur-varor, alldenstund erfarenheten visat, att förbud och höga tullar endast föranleda smuggling och dyrare tullbevakning, så för att hindra det Landet skall blifva utarmadt och nödgas pantsätta jorden för indragning af lån till betäckande af skillnaden mellan värdena å de till Riket in- och utförde varor, tager jag mig friheten föreslå:

det Rikets Ständer ville besluta, att lägga så hög bevillning å all handel med dylika varor, så i Stad som på Land, att det ändamål jag härmed åsyftat måtte vinnas utan rubbning af handels-traktater med Utländska makter eller störande af de vilkor, som ligga till grund för frihandels-systemet.

Om detta förslag vunne Rikets Ständers bifall, kunde man hoppas, att mången silfvertacka, som eljest åtgår för liqvid af utländska lyxartiklar och kramvaror, hvilka icke innebära den ringaste valuta, finge qvarstanna i Bankens hvalf och dymedelst bidraga till betryggande af en jemnare cirkulation af Riksbankens utelöpande sedelmynt.

Det är en gifven sak, att de som ega råd att förbruka utländska lyx- och öfverflöds-artiklar träffades af denna beskattning och detta med rätta, ty desse äro orsaken till den öfverklagade förlägenheten i Landets penningerörelse, och böra förthy sjelfva vidkännas följderna af sitt ofosterländska handlingssätt.

De handlande deremot kunna icke beklaga sig öfver en drygare beskattning i förberörde afseende, enär det alltid stode dem fritt att afsäga sig rättigheten till handel med slika varor, derest förtjensten härpå blefve inskränkt.

Svårast blefve det att uppdraga en nog rättvis gräns emellan nödvändighetsvaror och öfverflödsartiklar; men om detta förslag blefve skyndsamt remitteradt till Bevillnings-Utskottet, torde berörde Utskott finna utväg att härutinnan komma sanningen så nära som möjligt.

Något förslag till bevillningsbeloppet anser jag icke böra göras nu, emedan långt större insigter förefinnas inom Utskottet; men jag ville dock fästa Utskottets uppmärksamhet derpå, att det icke vore skäl till ringaste konsideration i afseende på maximibeloppet, utan att det borde stå en blifvande taxerings- eller pröfnings-kommitté öppet att påföra vissa handlande ända till Tio Tusende Riksdalers bevillning. Sådant desto häldre, som det finnes bränvinsfabrikanter hvilka, för handteringens utöfvande under endast femtio dagar af året träffas af det ansenliga beloppet af Trettio Tusende Riksdalers bevillning.

Billigtvis torde det i alla händelser böra anses såsom någonting särdeles menlöst, att Grosshandlare i första klassens städer, efter sista Bevillnings-Förordningen, icke erlägga mera, än Fyratiofem Riksdaler Riksmynt till Staten, ehuru det synes sannolikt, att många ibland dem omsätta öfverflödsartiklar för flera Hundrade Tusende riksdaler om året, samt derpå skörda en icke obetydlig brutto-inkomst.(?)

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Härmed förena sig *J. A. Andersson* och *A. A. Andersson* från Östergöthlands, samt *J. M. Lundahl* från Skaraborgs Län.

Efter det *Nils Olsson* från Malmöhus och *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs Län begärt att få med motionären instämma, blef motionen bordlagd.

§ 16.

Gustaf Larsson från Stockholms Län, hvilken, enligt anmälan af Johannes Nilsson från Götheborgs och Bohus Län är sjuk, undfick tre veckors ledighet från Riksdagsgöromålen, och skulle Gustaf Larsson, om han ville vidare ledighet erhålla, med Läkarebetyg styrka sitt förfall.

§ 17.

Johannes Andersson från Elfsborgs Län uppläste följande motion:

»Som erfarenheten redan visat, att Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, om egors fredande mot skada af annans kreatur och om stängselskyldighet, den 21 December 1857, i många delar är behäftad med åtskilliga brister, som för en stor del af allmänheten inverkat allt för mycket betungande och synnerligast för de hemmansdelar, som gränsa till kronoparker, hvilka det utan ringaste skonsmål åligger att hålla hägnad både för sig och kronan; sådant lärer väl icke kunna förnekas vara både hårdt och orättvist, enär icke desse, såväl som

alla andra hemman varit tillfyllest belagde med den skyldighet, som grundat sig på den s. k. hälften-principen.

Inom den ort, jag representerar, är den s. k. kronoparken Edsmären belägen, på en ganska vidsträckt areal, omgifven af enskildtes större och mindre hemmansdelar, af ganska svag och klen beskaffenhet och dessa hafva, igenom vår sednaste stängsel-lag, fått vidkännas dubbel hägnads-skyldighet, emot alla andra. Af sådan anledning finner jag mig högst befogad att vid innevarande Riksdag anhålla om förändringar och tillägg i följande §§ af ofvanberopade förordning, neml. uti § 7, att denna måtte så förändras:

> Att såväl kronan som den enskide jordegaren, då sådant af endera sidan begäres, skola vara skyldige att uppsätta och underhålla stängsel, till hälften hvardera.

uti 8 §, att denna måtte så förändras, att egare af »utjord eller urfjäll» måtte tillerkännas stängsel-vitsord, emedan nuvarande stadgande lägger mycket hinder i vägen såväl för skogs- som andra odlingar.

Uti 15 § tillägges:

> Begagnas inom By- eller Skifteslag samfällig fädrift, stänge hvar och en derför efter hemmantal,

samt att § 18 helt och hållet måtte uteslutas och i dess ställe, för den mindre lagfarnes skull, specielt införas de stadgande om hägnad, som äro bestämda i Byggninga-Balkens Cap. 5 § 3, med de lagrum Kongl. Förordningen den 31 Jan. 1815, Kongl. Brefvet den 25 Juli, och Kongl. Kammar-Kollegii Kungörelse den 17 Oktober samma år, innehålla, och som härvid kunna tillämpas, jemte ett tillägg vid nämnde §, så lydande:

> Stänger någon annorlunda, utan särskild öfverenskommelse, så att annans kreatur, igenom en dålig hägnad får ovana att flöja öfver, bötes derför från och med 10 till och med 50 R:dr till den, som kreaturet eger såsom ersättning för vållandet till kreaturets ovana.

Som vår nuvarande Stängsel-lag icke, hvad jag kunnat finna, stadgar något ansvar för den, som meddelst en dålig hägnad förorsakar ovana hos andras kreatur, och som ett ovansfullt kreatur alltid härigenom för egaren förlorat i värde, så har jag ansett ett sådant tillägg vara af behofvet påkalladt.

Emellertid anhåller jag, att denna min motion måtte remitteras till behörigt Utskott och der tagas i noggrant öfvervägande.»

Denna motion skulle, uppå flera ledamöters begäran, hvila på Ståndets bord, intilldess flera motioner i ämnet inkomma.

§ 18.

Jöns Persson från Blekinge Län, hvilken på begäran fick ordet, yttrade: »Vid föregående Riksdagar har det varit vanligt, att Ståndet tillsatt ett enskildt Besvärs-Utskott. Då äfven vid denna Riksdag ett sådant Utskott lärer erfordras, hemställer jag, att Ståndet måtte bestämma dag för val af ledamöter deri.»

Talmannen hemställde, huruvida icke med detta val kunde uppskjutas, helst flere nya ledamöter ännu väntades till Riksdagen.

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Då för närvarande icke några frågor förefinnas, som påfordra handläggning af Ståndets Enskildta Utskott, tror jag, att vi gerna kunna uppskjuta med val af ledamöter deri.»

Jöns Persson: »Så snart Utskottet varder bildadt, tror jag nog, att en och annan fråga här väckes, som kan blifva föremål för dess behandling.»

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus Län: »Jag hemställer, att valet måtte bestämmas till Lördagen i nästa vecka.»

Diskussionen var fulländad; och beslöt Ståndet, uppå derom af Talmannen framställd proposition, att valet af ledamöter i Ståndets Enskildta Utskott skall ega rum Lördagen den 12 i denna månad.

Ståndet åtskiljdes kl. half 12 f. m.

In fidem

N. A. Fröman.

Den 5 November.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Talmannen tillkännagaf, att Herr Stats-Rådet och Kommendören m. m. N. F. Wallensteen skulle under förmiddagens

plenum till Ståndet öfverlemna åtskilliga Kongl. Maj:ts nådiga Propositioner och Skrifvelser.

§ 2.

Det vid Ståndets sammanträde den 2 i denna månad förda Protokoll justerades och godkändes.

§ 3.

Talmannen anmälde, att hemmansegaren *Sven Gustaf Johansson* i Åsen visat sig vara behörigen legitimerad att vid denna Riksdag vara ombud för allmogen inom Östbo och Vestbo häraders domsaga af Jönköpings Län; och sedan Sven Gustaf Johansson, som nu var tillstädes, blifvit af Talmannen välkomnad, intog han plats bland öfrige Fullmäktige från nyssnämnde Län.

§ 4.

Vid skedd föredragning remitterades till *Lag-Utskottet* en af *Johan Persson* från Upsala Län väckt, sedan sista plenum å bordet hvilande, motion angående prygelstraffets afskaffande.

§ 5.

Till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* remitterades, efter skedd föredragning, *Sven Heurlins* från Kronobergs Län i sista plenum bordlagda motion, om upphäfvande af den genom Kongl. Förordningen den 30 November 1849 Kronofogde och Häradsskrifvare tillagda provision för debitering och uppbörd af kronobrefbärings-afgiften.

§ 6.

Härefter föredrogs *Johan Lekbergs* från Örebro Län sedan sista plenum å bordet hvilande motion, angående aflätande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, i fråga om bestämmande af tid för DD. MM:s Konungens och Drottningens kröning.

Från Med-Stånden ankomna inbjudningar i samma ämne, medelst Protokolls-Utdrag N:o 5 från Höglofl. Ridderskapet och Adeln, N:o 8 från Högv. Preste-Ståndet samt N:o 2 från Vällofl. Borgare-Ståndet, blefvo nu upplästa, hvarefter sig yttrade:

Sven Heurlin från Kronobergs Län: »Jag vill visserligen icke betaga den hedervärde motionären allt det värde, hans verksamhet med denna motion må i de högre regionerna kunna förskaffa honom, men jag kan ej heller underlåta att begära,

det denna värdelösa motion mätte ännu ytterligare få blifva å bordet hvilande.»

Häruti hördes instämma många ledamöter af Ståndet.

C. A. Larsson från Östergöthlands Län: »Utan att på minsta sätt vilja underkänna välviljan af den aktade motionärens framställning, tror jag dock, att ingen af Bonde-Ståndets ledamöter finnes, som icke lika väl med vördnad och förtroende hyllar sin Konung och med förtröstan skådar mot framtiden, antingen denna nu föreslagna gamla ceremoni kommer att ega rum eller icke.»

Öfverläggningen förklarades nu afslutad, och som det sålunda blifvit ifrågasatt, *om* motionen skulle remitteras, och bordläggning begärd, så fick ärendet hvila på bordet.

§ 7.

Föredrogs och remitterades till *Banko-Utskottet Anders Perssons* från Malmöhus Län motion, angående förändrade föreskrifter för Allmänna Diskont-förvaltningen.

§ 8.

Uppå derom framställd begäran, och med motionärens begifvande, fick *Carl Anders Larssons* från Östergöthlands Län sistlidne plenidag bordlagda motion, angående högre bevillning å dem, som handla med lyxartiklar, än ytterligare hvila på bordet.

§ 9.

Per Nilsson från Malmöhus Län erhöll på begäran ordet och uppläste följande motion:

»En mycket vigtig fråga, som redan vid flere föregående Riksdagar utgjort föremål för Rikets Höglofl. Ständers och deras Lag-Utskotts öfverläggningar, samt allt mer och mer vunnit och vinner insteg i allmänna opinionen, är behofvet af en utsträcktare arfsrätt för oäkta barn.

All arfsrätt hvilar ursprungligen och ännu på blodsbandet, som finnes emellan arfvingen och den han skall ärfva; att detta skulle vara mindre starkt emellan det oäkta barnet samt dess fader och moder, än emellan det äkta och dess föräldrar, kan väl ingen påstå, ehuru en del, vilseledd i sin ifver att strängt efterlefva kristna religionens läror om sedlighet och äktenskapets helighållande, kastar tyngsta bördan af det förakt, som föräldrarnas felsteg i denna väg sig ådragit, på det oäkta barnet, det oskyldiga beviset om en dylik afvi-

kelse och med vanära stämplar detsamma, hvilket åter haft till följd, att oftast fadren, och någon gång, kanske icke så sällan, äfven modren förgätit naturens heligaste lagar i afseende på vården om ett sådant barn. Hvad sålunda brutet är, vill allmänna opinionen, sedan den kommit till upplysning, söka godtgöra. I politiskt och socialt hänseende hafva dessa barn redan blifvit tillagda lika rätt med andra; hvarför skulle de icke då äfven kunna återgifvas den dem fråntagna arfsrätten och åter upptagas i familjen? Ty våra äldre lagar visa ju, att desse barn i fordna tider ansågos tillhöra familjen, och åtnjöto efter föräldrarna arfsrätt, om också något inskränktare än den, som tillkom de i lagligt äktenskap aflade barnen. Att principen om äktenskapets sedliga natur, den tiden hvarken i allmänna tänkesättet eller i lagstiftningen egde den högre uppfattning, som den sedermera fått, är väl sannt; men att anse principen om äktenskapets sedliga natur icke kunna stå tillsammans med stadganden, som berättiga ett utom äktenskapet afladt barn att åtnjuta enahanda skydd och arfsrätt, som ett äkta, tror jag dock icke vara en riktig uppfattning hvarken af kristna religionen med dess milda lära om försonlighet, eller af samhällets sanna fördel. Månne icke det oäkta barnet, lika mycket som det äkta, är i behof af den vård och uppfostran, som företrädesvis vinnes genom vistandet i familjen samt umgänget med och exemplet af föräldrarna? Hvarföre då betaga det förra denna fördel, som kanske mest skulle verka till nedsättning af det så allmänt öfverklagade stora antalet af dem, som nu komma fattigvården till last och fylla våra fängelser? Icke må man föreställa sig, att sedeslösheten skulle ökas deraf, att man minskade anledningarna till att förhemliga följderna? Jag framställer derföre sålunda:

att oäkta barn måtte beviljas lika arfsrätt med äkta, efter deras kända föräldrar. I sammanhang härmed följer äfven, att syskon ega arfsrätt efter hvarandra såväl äkta som oäkta.

Om remiss till Lag-Utskottet, att detsamma ville på ofvannämnde grund föreslå ändring i allmänna lagen, anhålles.»

Härmed förenade sig *Pehr Tjernlund* och *Paul Hedström* från Vester-Norrlands, *Josef Oskar Almqvist* från Norrbottens *Nils Olsson* från Malmöhus, *Johan Persson* från Upsala, *Olaus Eriksson* från Götheborgs och Bohus, *Anders Eriksson* från Elfsborgs Län, jemte de flesta af Ståndets öfriga ledamöter.

Uppå Talmannens derom gjorda framställning blef motionen remitterad till *Lag-Utskottet.*

§ 10.

Ordet begärdes af *Anders Persson* från Malmöhus Län, som ingaf en så lydande motion:

»Erfarenheten har visat, att stadgandet i § 33 af nu gällande Fabriks- och Handtverks-Ordning, rörande sättet för gesällbrefs utfärdande på landet, icke lemnar den säkerhet för erforderlig skicklighet i yrket, hvilken är för allmänheten nödvändig, och äfven blifver till fördel såväl för de mästare, som af gesällens biträde måste sig begagna, som för den arbetande klassen, hvilken vinner större lätthet att få arbete, då en hvar kan hysa förtroende till gesällbrefvets intyg. Det beror nu af en enda mästares välvilja, ofta vunnen genom arbetarens uppoffring, att gifva ett intyg, som Socken-nämnden med bästa vilja icke kan till alla delar bedöma. Den ser väl det ytliga af ett handtverks arbete, men kan svårligen deraf förvissa sig om den färdighet, som profvets tillverkare egentligen derpå nedlagt; dertill fordras en kännedom och vana, som i allmänhet endast tillhör den, som handlagt likartade arbeten. Det synes derföre, som skulle det vara fördelaktigt för såväl arbetsgifvare som för allmänheten, om på landet liksom i städerna, *arbetsföreningar* blefve bildade, hvilka bland sig finge utse kunniga och konsterfarna personer att pröfva och bedöma läroprofven, samt derefter utfärda gesällbref.

Jag anhåller om remiss af denna min motion till Höglofl. Ekonomi-Utskottet, hvilket torde, med ledning af öfriga föreskrifter i Handtverks-Ordningen till betryggande af lärlingarnes rätt, föreslå redaktionen af lagstadgandet.

Uti denna Motion förenade sig *Lars Olsson* från Stora Kopparbergs Län.

Motionen bordlades 1:sta gången.

§ 11.

Anders Ericsson från Elfsborgs Län uppläste härefter följande motion:

Sedan Kongl. Maj:t uppå derom gjorda underdåniga ansökningar under December månad 1858, utaf de till understöd vid missväxt afsedda medel, i Nåder anvisat en summa af tillsammans 70,000 Riksdaler Riksmynt att såsom räntefria lån fördelas mellan de Jordbrukare inom Elfsborgs Län med Dahlsland, som nämde år lidit af en härjande hagelskada, och med anstånd för återbetalning häraf, med ena hälften till den

1:sta November innevarande år och andra hälften till samma tid 1860, så har Kongl. Maj:t sedermera under sistl. Augusti månad, uppå derom gjorda underdåniga ansökningar, i Nåder framflyttat betalningstiden af nämnde medel, den ena hälften till innevarande års kronouppbörd och andra hälften till uppbörden af 1860 års kronoräntor; men oaktadt den i Nåder meddelade förlängning med inbetalning af omrörde medel, är det en lika afgjord omöjlighet att återgälda detta lån under nästkommande Uppbördsmånader, som den förut bestämda tiden, emedan detta år, i synnerhet på slättlandet af Dahl, en nästan total missväxt inträffat, så att de fleste icke har att påräkna mer än sädeskornet, och när nu härtill kommer, att 1856 års gröda till det mesta förstördes af nederbörd under bergningen, och 1857 gränsade till missväxt af torka; 1858 års gröda var deremot i allmänhet vacker, men der haglet rasade förstördes nästan totalt allt, hvad som fanns i dess väg, och att de värderingar, som höllos öfver skadan, näppeligen upptog mer än hälften af förlusten, samt det låneunderstöd, som beviljades, motsvarade ungefär hälften af den uppskattade skadan, så att desse, som icke kommo i åtnjutande af 1858 års bättre skörd, äro i hög grad olyckliga; det är alltså för desse olycklige medborgare, jag tager mig friheten i ödmjukhet föreslå, det Rikets Höglofl. Ständer täcktes hos Kongl. Maj:t i underdånighet tillstyrka, det återbetalningstiden för ifrågavarande låneunderstöd, måtte ytterligare framflyttas ett år, eller första hälften till uppbördsstämman af 1860 års kronoräntor, och andra hälften till 1861 års kronouppbörd, samt att likasom för missväxt erhållit understöd, någon del större eller mindre måtte förunnas utan återbetalningsskyldighet.

Om remiss häraf till Stats-Utskottet anhålles.

Uti ofvanstående förenar sig *A. M. Myrin*, *L. G. Andersson*, *Johannes Andersson* och *Sven Johansson* från Elfsborgs län.

Efter derom framställd proposition remitterades motionen till Stats-Utskottet.

§ 12.

Samme *motionär* ingaf äfven följande memorial, som upplästes:

»Då jag väntar mig den rättvisan af mina äldre Ståndsbröder, att de icke skola kunna förebrå mig hafva varit den, som här framträdt och yrkat ökade statsanslag, utan att sådant verkligen varit af omständigheterna påkalladt, så tillför-

ser jag mig ock, att uti den framställning, jag här tillåter mig att göra, rörande ett ringa bidrag af allmänna medel till en för min och angränsande orter synnerligen vigtig angelägenhet. Man skall finna, det jag har så stort skäl, för hvad jag begär, att deruti endast ligger en anhållan att vinna samma rättvisa, som redan vederfarits snart sagt alla andra orter i landet.

Vid sistlidne Riksdag hade Kongl. Maj:t uti Nådig Proposition föreslagit upprättande af åtskilliga Nya Högre Elementarläroverk, och för nästan alla dessa beviljade Rikets Ständer erforderlige medel dels på den grund, att såsom i Östersund, Umeå, Fahlun och Carlskrona, något annat högre läroverk icke funnits i dessa Län, och dels emedan såsom i Jönköping och Malmö, de redan existerande skolorna i sjelfva verket voro högre läroverk, emedan de förut dimitterat till Akademierne. I afseende på anslag till ett högre elementarläroverk i Malmö, har föregående Riksdagens Stats-Utskott derjemte betraktat såsom ett synnerligen vigtigt motiv, att skolan i grannstaden Lund hade icke mindre än 300 lärjungar och således ej gerna kunde mottaga ett större antal; vidare har förra Riksdagens Stats-Utskott, vid lärarelönernas bestämmande i enlighet med den anslagna förändrade organisationen af Elementarläroverken, i allmänhet ansett sig noga böra följa den grundsats, att lärarnes antal bör lämpas efter lärjungarnes myckenhet.

Det har varit nödvändigt för mig att förutskicka denna relation om sist församlade Rikets Ständers och synnerligen dess Stats-Utskotts resonnement i läroverksfrågan, ej mindre för att komma i tillfälle att närmare belysa de oförklarliga inkonseqvenser, till hvilka man gjordt sig skyldig, än ock för att ådagalägga, att ehuru nästan alla de motiver, hvilka man lagt till grund för beviljande af anslag till de öfriga nya högre Elementarläroverken med största skäl kunnat användas för att enligt den Kongl. Propositionen äfven inrätta ett dylikt uti staden Wenersborg, sådant likväl ej allenast blifvit af Stats-Utskottet och Rikets Ständer förbisedt, utan har det till och med genom sitt tillgörande reducerat denna skola till någonting vida ofullständigare, än den förut var, emedan icke som förr ynglingar kunna härifrån afgå till Universiteterna för att taga studentexamen, ehuru skolan blifvit tillökad med flere lärare.

Elfsborgs län, näst Malmöhus det folkrikaste i landet, med en folkmängd af icke mindre än 260,000, är väl den enda betydande ort i Riket, som nu mera saknar ett fullständigt läroverk.

Den på långt när icke obetydliga staden Wenersborg är belägen i yttersta vestra hörnet af Skara stift, på ett afstånd af mer än 7 mil från det redan förut af 350 lärjungar öfverhopade Skara läroverk. Det till Carlstads stift hörande landskapet Dahlsland med en folkmängd af omkring 100,000, som i odling och framåtskridande alldeles icke står efter något af Rikets öfriga landskaper, räknar från yttersta gränsen mot Wermland till Stiftsstaden Carlstad, icke mindre än 8 mil, hvaremot Wenersborg, som man vet, är beläget ända intill dess sydliga gräns. Från midten af Dahlsland, ligga så väl Carlstad som Skara på ett afstånd af icke mindre än 12 à 15 mil, men till Wenersborg härifrån räknar man endast 4 à 5 mil, hvarförutan det äfvenledes torde tagas i betraktande, att hela Norra Bohuslän har vida närmare till Wenersborg än till Götheborg. Ehuru Wenersborg råkar att ligga inom Skara stift, komma dock af nyss anförda skäl, fördelarne af ett högre läroverk derstädes fullt ut lika så mycket Carlstads stift tillgodo som Skara, och dessutom äfven i väsendtlig mån Götheborgs. Då man sålunda under sistl. Riksdag afslog Kongl. Maj:ts ganska välbetänkta proposition rörande en högre skola i Wenersborg, på grund deraf att Skara stift härigenom skulle erhålla 2:ne fullständiga läroverk, så visar detta, att man antingen icke kände till de förhållanden, som borde konsidereras, eller också att man icke ville känna dem. Emedan en högre skola i Wenersborg följaktligen både kan och bör betraktas såsom en vigtig angelägenhet för en stor del af invånarne från alla tre de kringliggande stiften, så vill det synes icke hafva varit fullt grannlaga af Biskopen i Skara, då denne Herre, så snart den Kongl. Propositionen om ett högre läroverk i Wenersborg blifvit framlagdt, icke tvekade att väcka fråga om, att till förmån för skolan i Skara, få begagna 2:ne af de till Wenersborg föreslagne lärare, hvilket torde vara på sin plats, att här i förbigående anmärka.

Jag anser mig för jemförelsens skull vidare böra påpeka, huruledes 1857 års Ständer icke ansågo sig kunna medgifva medel för inrättande af ett högre läroverk i Nyköping, af den orsak, att för Nyköpings län med 123,000 invånare härigenom 2:ne fullständiga skolor skulle af Staten underhållas; men Elfsborgs län med betydligt mer än dubbelt så stor befolkning som Nyköpings, har på sätt jag förut haft äran nämna, icke någon enda fullständig läroverksanstalt. Wenersborg kunde nemligen icke få sig någon högre skola, emedan Skara stift då skulle bekommit 2:ne dylika, men om jag icke missminner mig, är för Lunds stift anslaget medel för 4, och för Westerås, Strengnäs och Wexiö stift, af hvilka hvart och ett för sig väl

icke torde vara betydligare än Skara, men icke dragit i betänkande att uti hvarje insätta 2:ne fullständiga skolor; om nu Carlstads och Skara stift tillsammans skulle erhålla 3:ne dylika, (Wenersborg kan anses lika mycket tillhöra dem båda,) så voro väl denna pretention temligen anspråkslös, i synnerhet om man tager i betraktande, att en väsendtlig del af Götheborgs stift äfvenledes måste vara intresserad af saken.

Utom dessa förhållanden anhåller jag få meddela den upplysning, att Wenersborgs Skola redan i många år varit ett mycket välkändt läroverk, som årligen besökts af åtminstone 150 lärjungar och från hvilket hvarje år flera ynglingar afgått till Akademierne, hvarest de med heder tagit sin studentexamen äfven ofta i de klassiska vetenskaperna. Men efter 1857 års Ständers beslut eger nu mera denna Skola icke att lemna fullständig undervisning i andra, än de ämnen, som tillhöra reallinien, hvilket icke åstadkommit litet bekymmer och olägenhet för alla dem, hvilkas söner blifvit skickade till Wenersborgs Skola, för att hädanefter som hittills derstädes få inhemta fullständig elementarundervisning, men som nu måst förflyttas derifrån till det redan af allt för stort antal skolungdom uppfyllda Skara läroverk, eller till de mera aflägsna i Götheborg och Carlstad.

Då nu genom den förändrade organisationsplanen af Rikets Elementarläroverk och de rikliga anslag, som under sistl. Riksdag blifvit de samma tilldelade, och desse undervisningsanstalter väsendtligen vunnit i omfattning och fullständighet, så framstår den bedrófliga omständigheten, att ett alldeles motsatt förhållande eger rum med det förut välkända af både lokala och andra omständigheter gynnade läroverket i Wenersborg.

Det är för att härutinnan vinna tillbörlig rättelse och för att få ifrågavarande missförhållande afhjelpt, som jag nu här framstår med den billiga begäran, att läroverket i Wenersborg måtte i enlighet med Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition vid förra Riksdagen, erhålla medel för aflöning åt en lärarepersonal, af 4 mer, än hvad som förefinnes, eller 4 Lektorer och 8 Adjunkter, samt sålunda upphöjas till ett i alla afseenden fullständigt Elementarläroverk, äfven för den klassiska bildningen.

Anhålles om remiss härå till Stats-Utskottet.»

På begäran bordlades motionen 1:sta gången.

§ 13.

Nils Magnus Pettersson från Kalmar Län uppläste följande motioner:

1:o.

Uti § 2 Kap. 21 Byggninga-Balken är stadgadt; »Hittar man bi å egen bolstad, eller den han äger lott i; vare hans som hitte, är det landtbo, njute han tridung, och jordägaren två lotter. Hittar man dem inom annans hägnad; njute ingen lott deraf; Hittar man dem utom hägnad, i annans skog och mark, äge en tridiung och jordägaren två lotter.»

Detta stadgande har befunnits mycket oegentligt, orättvist och ledande till tvister man och man emellan; derföre vill jag föreslå, att ofvanberörde punkter i § 2 af Kap. 21 Byggninga-Balken må erhålla följande förändrade lydelse: »Hittar man bi å egen bolstad, eller den han eger lott i, vare hans som hittar, är det landtbo, njute han hälften och jordegaren hälften. Hittar man dem inom eller utom annors hägnad; njute hälften och jordegaren hälften. Flygande bisvärm, som af annan, än egaren följes till stock och hål, tillfalle den, som hitte och följde två tredjedelar, och jordegaren, der stockning sker, en tredjedel.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

2:o.

Byggninga-Balkens 7:de Kap. § 1 ålägger bonde att hålla Humblegård och lägga fyratio goda rötter hvarje år, tills det blifver tuhundrade vid helt hemman, sker det ej, böte för hvart år en daler.

2 §. Länsman käre å Höste-Tinget till den, som har försummat detta, samt är ålagd att uttaga böterna innan Thomedag.

3 §. Låter bonde Humblegården förfalla, sedan han lagd är, böte Tio daler och rätte den samma upp igen.

På grund af erfarenheten, som har visat sig att afkastningen utaf Humblegårdar nu mera icke är lönande, helst Humblen icke kan med fördel säljas, så vill jag vördsamt föreslå att 7:de Kapitlet Byggninga-Balken må upphöra att vara gällande, och det må vara hvars och ens egen sak, om han för eget behof eller till afsalu humble odla vill.

Om remis till vederbörligt Utskott anhåles.»

Häruti föenade sig *Joh. Andersson* från Elfsborgs Län.

Härvid yttrade *Sven Heurlin* från Kronobergs Län: »I denna motion instämmer jag så mycket heldre, som på många hemman inom vårt land humble icke alls kan vexa, eller oaktadt all använd möda frambringas.»

Öfverläggningen ansågs afslutad och ifrågavarande båda motioner remitterades till *Lag-Utskottet.*

§ 14.

Nils Pettersson från Kalmar Län uppläste en så lydande motion:

»Af den anledning att Krono-Båtsmännen, som uppfordras till tjenstgöring den tid på året, då sjöfarten är öppen nu oftast transporteras sjövägen med kronans fartyg till tjenstgöringsorten, ett kommunikationsmedel, som icke allenast torde vara mindre kostsamt för Staten, utan jemväl en lättnad för allmogen, i ty att den betungande kronoskjutsningen derigenom till en del undvikes, men härvid förekommer dock ett onus, som vid många tillfällen faller sig mycket besvärligt, nemligen då Rusthållare, som äro förbundne till att inställa manskapet på de vanliga samlingsplatserna, som kunna vara belägna på längre eller kortare afstånd ifrån embarkerings-stället, hvarföre kronoskjuts blifver uppbudad ofta från aflägsna socknar till fortskaffandet af manskapet till ofvannämnde ställe.

Hvad det angår den ort, hvilken jag representerer, äro samlingsplatserne belägne endast ¼:dels mil eller något deröfver ifrån embarkerings-stället. Till fortskaffandet af manskapet denna korta väg har kronoskjuts blifvit utgjord af Hemmansegare boende 2 à 3 mil ifrån samlingsstället, således fått färdas 6 à 7 mil med ett par hästar för en skjutslega af 40 öre R:mt. Det synes mig vara både rätt och billigt, att någon rättelse häruti sker.

Derföre får jag vördsamt föreslå:

att då hamn, der Kronans manskap skall embarkera, är belägen inom ½ mil ifrån kompaniets samlingsplats eller sista skjutshållet, vederbörande Rusthållare och skjutsskyldige emot skjutslega skall fortskaffa manskapet till embarkerings-stället.

Anhålles om remiss af denna motion till vederbörligt Utskott.»

Talmannen hemställde att denna motion måtte till Ståndets enskilda Utskott remitteras.

Härvid yttrade *Jöns Persson* från Blekinge Län: »Jag instämmer så mycket heldre i detta fall med Talmannen, som 1842 års K. Förordn. i ämnet redan bestämmer, att trupptransporter skola, så vidt ske kan, ega rum sjöledes. Således torde det vara bäst, att ärendet af Ståndets Enskilda Utskott behandlas.»

Nils Pettersson från Kalmar Län: »Meningen är ingalunda att få upphäfdt, hvad ifrågavarande nyssnämnda Kongl. Bref stadgar om trupptransport sjöledes, utan blott att då hamn, hvarest manskap skall embarkera är belägen inom ½ mils afstånd från Corpsens samlingsplats, vederbörande Rusthållare och skjutsskyldige emot skjutslega skola fortskaffa manskapet till embarkerings-stället.»

Diskussionen förklarades afslutad, hvarefter motionen blef till Ståndets Enskilda Besvärs-Utskott remitterad.

§ 15.

Af samme *Nils Pettersson* upplästes vidare följande ingifna motion:

»Den fråga, jag nu väcker motion uti, har vid föregående Riksdagar blifvit så vidlyftigt behandlad, att det skulle synas öfverflödigt att vidare derom orda; men i detta så väl som i andra fall af så genomgripande förändring, är knappast för menniskor möjligt att stifta Lagar, som ej med tidens lopp behöfva att ändras. Det är nemligen Kongl. Maj:ts Nådiga förordning angående försäljning af Bränvin. Der förekommer i § 24 att de ⅘:delar af minuterings- och utskänknings-afgiften, som inflyta i staden, tillfalla densamma, och den som inflyter från Landet i hvarje Län, utdelas lika efter folkmängden. Denna lag syntes någorlunda rättvis till en början, men nu är förhållandet annorlunda. Bränvinsförsäljningen har så betydligt inskränkt sig på Landet, att det är endast på få ställen, den existerar. Der vid har ej den glädjande omständigheten inträffat, att konsumeringen af bränvin i samma mån minskats, ty den dagliga erfarenheten visar, att isynnerhet minuteringen i städerna har i samma mån tilltagit, som den aftagit på Landet. Dervid har jag ingenting att anmärka, om ej Landet derigenom förlorade de ⅘:delar af afgiften, som är så behöflig, för att ej säga alldeles omistelig. Jag kan ej uttrycka mina tankar i ord öfver den välgörande verkan en liten kassa har i en kommun på Landet. som tillkommer utan att den direkte sammanskjutes. En och hvar, som har haft några kommunal-bestyr på Landet, vet väl, att, om det är till de allmännyttigaste behof, såsom inrättandet af ett Socknebibliotek, en fattighus-inrättning och många andra ändamål, som kan föranleda till utgifter, dessa blifva förhindrade, om det är fråga om att tillskjuta penningar; finnes deremot en kassa, som åtminstone kan bidraga dertill, så möta ej några oöfvervinnerliga hinder; men just då man börjat med dessa förhoppningsfulla företag, och njutit något af den så behöfliga lindringen i fattigvården, inträffar det förhållandet, att penningarne gå en annan väg, nemligen till stä-

dernas kassor, som så betydligt ökas, att fråga uppstår, hvartill de skola kunna användas. Då nu, som jag tror, ej kan förnekas, att landtfolket måste köpa bränvinet ifrån städerna, och dervid har väl ej några åtgärder behöft vidtagas, som föranledt till utgifter af stads-kommunerna, hvarföre afgiften borde komma dem till goda.

På grund häraf och med fast förtröstan till hvarje opartisk fosterländsk medborgares bifall i denna sak, vågar jag vördsamt föreslå ändring af ofvanberörde § 24 i Författningen om bränvinsförsäljning, att den inom hvarje Län inflytande minuterings- och utskänknings-afgiften, som är anslagen åt kommunerna, aflemnas i Landt-Ränteriet, hvarifrån det på hela Länet sammanlagda belopp genom Konungens Befallningshafvande fördelas på samtliga städer och socknar inom Länet, i förhållande till hvarderas folkmängd, att af dem användas till kommunala behof.

Om remiss härå till vederbörligt Utskott anhålles.

Uti denna motion förenade sig *Carl Gustaf Cederskog* från Östergöthlands, *Georg Nyqvist* från Wermlands, *samtlige* Representanterne från Nerikes Län jemte flera af Ståndets Ledamöter.

Uppå derom af Talmannen framställd Proposition beslöts, att denna motion skulle hvila å bordet till dess öfrige motioner i bränvinsfrågan hunnit inkomma och kunde tillsammans till vederbörligt Utskott remitteras.

§ 16.

Föredrogs och upplästes en af *Carl Iwarsson* från Hallands Län ingifven så lydande motion:

»Som den nu gällande ansvars-påföljden för oloflig in- och utförsel af varor synes mig icke vara tillräcklig för motverkande af inlurendrejeri i Riket af utländsk spirituosa, i synnerhet af bränvin, som, att döma efter de å rikets sydvestra kust ofta under sednare tider gjorda beslag, hvilka likväl icke förmått hämma den alltjemt ihållande lurendrejeri-industrien, lär vara af ganska betydande utsträckning; så och då ett sådant förfarande icke allenast i betydlig mån motverkar det genom bränvinets fördyrande medelst förhöjda skatter åsyftade ändamålet, nykterhetens befrämjande, utan ock vållar, att en stor del penningar onödigtvis dragas ur Riket, samt dertill kommer att, i följd af det i grannriket Danmark varande låga priset å varan, som efter afräknad drawback icke lär uppgå till en tredjedel af här gällande pris, införsnillningen är lönande, till och med om hälften af varan toges i beslag, hvilket likväl icke på långt när lär vara fallet; alltså får jag härmedelst föreslå:

att särskildt, i betydlig mån förhöjdt, ansvar måtte bestämmas för inlurendräjeri af utländsk sprituosa. Om remiss häraf till Höglofl. Lag-Utskottet anhålles.»

Härvid yttrade sig sålunda:

Nils Larsson från Jemtlands Län: »Efter hvad jag hört berättas från den trakt, hvarest lurendrejeri af bränvin torde i sin största utsträckning bedrifvas, lära ej obetydliga qvantiteter af denna vara från Danmark hit införas. Af denna anledning skulle äfven jag önska att, i likhet med motionären, få något korrektiv mot denna olaglighet, men jag tror att detta icke vinnes på den väg, han föreslagit. Man har sagt mig, ty jag bekänner, att jag ej har full visshet derom, att i Danmark skatten å bränvin återbetalas vid utförsel af varan, då exportören endast behöfver styrka att varan är i fartyg inlastad och ur hamn förd. Således är det mycket lätt att härefter lurendreja in varan antingen i Sverige eller på hvilket annat ställe som helst. Bäst synes mig vara att motverka denna handtering om Svenska Regeringen inginge till den Danska Styrelsen med hemställan, att exportören förklarades skyldig visa, det varan vore i utländsk hamn införd, innan någon restitution af skatten till honom erlades. Då måste i följd deraf exportören betala tull, och smuggleriröreisen således komma att omöjliggöras. Jag hemställer alltså, att, i den händelse motionen remitteras till Bevillnings-Utskottet, detta måtte sammanträda med Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, samt att Rikets Ständer sedermera göra framställning i ämnet till Kongl. Maj:t, som ytterligare derefter kunde med Kongl. Danska Regeringen öfverlägga om frågans slutliga afgörande. Jag hyser den förhoppning, att en sådan framställning från Svensk sida skulle för grannsämjans skull vinna afseende, och äfven för den fördel Danmark sjelft af en sådan anordning skulle erfara, ty det är icke otänkbart, att det bränvin, som angifves såsom exporteradt, åter i Danmark införes.»

Vice-Talmannen *Ola Svensson* från Skåne, *Per Nilsson* från Kristianstads Län jemte större delen af Ståndets Ledamöter förenade sig med Nils Larsson.

Den af *Nils Larsson* nu gjorda framställning ansågs, uppå Talmannens derom väckta förslag, såsom ett tillägg till den föredragna motionen.

Håkan Olsson från Kristianstads Län: »Jag är förekommen af den föregående talaren, och då nästan hela Ståndet med honom instämt, vill jag blott tillägga, det jag hört handlande i Cimbritshamn säga, att det Svenska bränvinet ej kan köpas för så billigt pris, som den från Bornholm införskaffade danska varan.»

Sven Rosenberg från Kristianstads Län: »Jag anser för en pligt att i denna fråga yttra mig, då jag bor i en ort, hvarest lurendrejeriet med denna vara drifves i en otroligt stor skala. Den som ej bott der, skall ej kunna tro, hvad som derom kan anföras, och åtminstone skola Ståndsbröderna från Skåne icke jäfva, hvad jag vill yttra, ehuru jag icke anser lämpligt att ingå i några specialiteter. De öfverklagade olägenheterna tror jag icke afhjelpas, hvarken genom Nils Larssons förslag, eller medelst en större tullbevakning, ty om denna än blefve så stor, att hvarje man kunde räcka hvaranan handen från Kullen ända ned till Falsterboref, skulle lurendrejeriet ändock icke förekommas. Så länge drawback å bränvin finnes, föres en myckenhet bränvin fram och tillbaka flera gånger om, och skatten återfås äfven på detta sätt flera gånger. En framställning från Svenska Regeringen tror jag komme att uträtta litet eller intet, ty vi böra besinna, att konstitutionerna i de båda länderna äro betydligt olika, och att saken komme att mest bero på Riksförsamlingen i Danmark, hvarest Regeringen kan göra blott obetydligt dervid. Då denna näring är mycket lönande i Danmark, tror jag för min del, att Riksförsamlingen icke går in på ett förslag, som förnämligast afser den svenska bränvins-handteringens upphjelpande och fördel. Deremot önska, jag, att stadgas måtte, det beslagare eger tillgodonjuta alltr som i beslag tages, ty derigenom skulle inkonseqvens undvikas. Äfvensom jag tror att högre straff för lurendrejare med spirituosa böra stadgas, än de som nu finnas. Genom höjda belöningar för beslagare och skärpta straff för förbrytaren anser jag oss således lättast och bäst kunna nå det åsyftade ändamålet.»

Häruti instämde *C. G. Cederskog* från Östergöthlands, *Josef Smedberg* från Elfsborgs, *Nils Petterson* från Kalmar Län m. fl.

Uppå Talmannens derom gjorda framställning tillkännagaf *Rosenberg*, det han önskade, att hans yttrande må såsom tillägg till motionen anses.

Georg Nyqvist från Vermlands Län: »Jag kan icke åberopa samma erfarenhet, som Rosenberg, men för några få år sedan fick jag den upplysning, att skatten å bränvin är i Danmark så låg, att någon annan utväg att skydda oss mot oloflig införsel af denna vara, icke finnes, än att ställa vår skatt något så när lika stor, som den Danska. I allmänhet gillar jag det af Nils Larsson framställda förslaget, ty om lurendrejeri vet man, att så länge fördel finns dervid, så länge drifves också denna rörelse. Jag anser mig böra förbigå alla de uppgifter, jag hört rörande de åtgöranden, som vid lurendrejeri-

tillfällen vidtagas, och vill blott nu nämna, det jag tror, att vi måste åtnöja oss med en bränvinsskatt, som icke är högre, än den Danska, ifall vi icke skola öfverflyglas af det Danska bränvinet, och att intet annat medel finnes till Statens skydd mot den förlust, lurendrejeriet åstadkommer. Äfven tror jag, att vi kunna skaffa oss andra inkomster än dem, som tillfalla Staten genom bränvinets alltför höga beskattning. Jag anhåller, att detta mitt yttrande måtte till Utskottet få motionen åtfölja».

Uti detta yttrande instämde *Per Persson* från Vermlands Län.

Erik Ersson från Gefleborgs Län: »På sätt och vis är jag af enahanda tanke med Nis Larsson, angående restitution af skatten vid export af varan, och önskar äfven framställning derom till Regeringen. Kunde denna verka derhän, att all drawback upphörde, vore rätt väl, ty om ock producenten vinner derpå, förlorar dock konsumenten, så länge restitutionen qvarstår. Hvad sjelfva motionens syfte angår, instämmer jag fullkomligt med Nyqvist, ty enda medlet till ändring i det öfverklagade onda är, att bränvinsaccisen blir lika stor här, som i utlandet. Höga böter och fängelse hjelpa sannolikt icke. För min del tror jag, att Sverige genom det nu omförmälda lurendrejeri förlorar mer, än om bränvinsskatten nedsättes, och förgäfves är att hålla penningarne i landet, om icke en förnuftig lagstiftning dertill medverkar.»

Häruti instämde *Måns Månsson* från Kalmar, *Johan Pettersson* från Kronobergs, *Lars Magnus Knutsson*, *August Andersson* och *Nils Fredrik Andersson* från Ostergöthlands, *Anders Andersson* och *Jan Andersson* från Kopparbergs, förre Vice-Talmannen *Per Ericsson* från Vermlands, *Olof Lagergren* från Gottlands, *Johannes Andersson* och *Sven Johansson* från Elfsborgs, *Nils Olsson* från Malmöhus Län, m. fl. Ledamöter af Ståndet.

Diskussionen afslöts nu af orsak nedanstående § omförmäler.

§ 17.

Anmäldes och inbeledsagades på öfligt sätt Stats-Rådet och Kommendören med Stora Korset af Kongl. Nordstjerne-Orden Herr N. F. Wallensteen, hvilken till Ståndet öfverlemnade Kongl. Mj:ts följande Nåd. Propositioner och Skrifvelser nemligen:

N:o 1. Kongl. Maj:ts Prop. med förslag till förordningar angående dels ändring i gällande bestämmelser om ansvar för den, som träder till eller utsprider villfarande lära, dels ock främmande trosbekännare och deras religionsöfning.

2. D:o om antagande af en författning, angående mord, dråp och annan misshandel;

3. D:o angående upplåtande till Norrbottens läns Hushållnings-sällskap af gamla länsfängelsebyggnaden i Piteå;

4. D:o om användande af en del af de till fångars vård och underhåll anslagna medel för nödiga nybyggnader vid fästningsfängelset i Landskrona;

5. D:o angående upphörande af de inom Lappmarkerna i Norr- och Westerbottens län, under namn af domare- och tingstolknäster utgående afgifter;

6. D:o angående befrielse från rotering för hemmanet Ansätt i Jemtlands län;

7. D:o angående ett pensionstillskott från Allm. Indragningsstaten åt Majoren vid Götha Artilleri-Regemente J. W. Westerling vid afskeds erhållande från innehafvande beställning på stat;

8. D:o angäende Löjtnanten vid Svea Artilleri-Regemente N. R.Themptanders uppförande till pension å Allmänna Indragningsstaten vid erhållande afsked;

9. D:o angående pension på Allm. Indragningsstaten för Löjtnanten vid första Lifgrenadier-Regementet P. J. C. Loenbom.

10. D:o angående sinnessjuka Underlöjtnanten vid Jönköpings Regemente C. A. Fershaells uppförande till pension på Allm. Indragningsstaten;

11. D:o angående t. f. Fältläkaren m. m. Doktor U. Müllerns uppförande till d:o d:o efter erhållet entledigande;

12. D:o rörande anslag för fortsättning af de geologiska undersökningarne inom Riket samt utgifvande af derpå grundade kartor;

13. D:o om indragning till kronan af det Kronolänsmannen i Sunnerbo härads sydöstra distrikt på lön anslagna bostället Bökhult Södergården N:o 2 mot kontant ersättning till boställsinnehafvaren;

14. D:o om anslående af ett mantal Låstad Jägargården jemte ett sextondedels mantal Grönetomt till boställe åt Kronofogden i Södra Wadsbo fögderi af Skaraborgs län;

15. D:o om anslående af $\frac{3}{4}$ mantal N:o 1 Törnestorp till boställe åt Kronofogden i Höjentorps fögderi af Skaraborgs län i st. f. nuvarande Kronofogdebostället ett mantal N:o 8 Stentorp Frälsegården;

16. D:o om åtgärder till behöfvandes undsättning i missväxtår;

17. D:o om öfverlåtande åt Strömsholms nya kanalbolag af eganderätten till en jordrymd från Strömsholms Kungsladugård och Stuteri;

18. D:o i fråga om kostnadsfri upplåtelse af kronan tillhörig jord åt Gellivare blifvande bolag för anläggning af en jernväg emellan Gellivare Malmfält och Bottniska viken;

19. D:o om upplåtande af en Halmstads slott tillhörig jordlott till byggnadstomt för ett nytt tullhus i nämnde stad.

20. D:o i fråga om ntbyte af Häradsskrifvarebostället Hagebohl $\frac{1}{2}$ mantal emot $\frac{7}{16}$ mantal Kålshult i Östra Härad af Jönköpings län;

21. D:o om försäljning af sex Länsmans-boställslägenheter i Malmöhus län;

22. D:o angående användandet af de på anslagen för Nockeby och Drottningholms-broarnes ombygnad uppkomna öfverskott;

23. D:o om upphörande af den så kallade Kalkugnsafgiften på Gottland;

24. D:o angående Leckö Kungsgårds användande till Ekplantering för statens räkning;

25. D:o angående förändring i bestämmelserna rörande Postvigten;

26. Då angående ytterligare anslag för det nya jordaboks-verkets fortgång;

27. D:o angående förhöjning af den pension å Rikets Allm. Indragningsstat, som vid 1853—54 årens Riksdag blifvit Guvernören öfver svenska Kolonien S:t Barthélemy, öfversten J. H. Haasum tillförsäkrad;

28, D:o om ersättning till Kronofogden A. Rhodin för kontanta medel till ett belopp af 1971 Rdr 71 öre Rmt, som blifvit en kronobrefbärare genom rån fråntagne och derefter måst af Rholin återgäldas;

29. D:o om utbyte af jord tillhörande Nyköpings slott emot stadsjord för anläggning af gasverk i staden Nyköping.

30. D:o om öfverlåtelse till allm. Barnhusinrättningen i Stockholm af en utaf Stockholms stads och läns kurhus å Kungsholmen begagnad tomt;

31. D:o angående anslag till fullbordande af det invid hufvudstaden uppförda hospital för sinnessjukas vård;

32. D:o angående den s. k. kurhusafgiften;

33. D:o angående anslag till folkundervisningens befrämjande.

34. Skrifvelse i anledning af vidtagna åtgärder för arméens härvarande Utredningsförråds skyddande emot eldsfara;

35. D:o om förordnande af en Statsråds-ledamot i afseende på handläggningen af vissa i R. O. §§ 36 och 42 omförmälda Riksdagsärenden;

36. D:o med öfverlemnande af förslag till nya predikotexter och till ny kyrkohandbok;

37. D:o i anledning af väckt fråga om undervisningens ordnande för den qvinliga ungdomen.

38. D:o i anledning af åtskilliga af Rikets Ständer vid sistförflutne Riksmöte beslutade lagförändringar.

Sedan Talmannen förklarat det Högstberörde Nådiga Propositioner och Skrifvelser skulle af Ståndet i grundlagsenlig ordning behandlas, samt anhållit det Herr Stats-Rådet och Kommendören behagade till H. M. Konungen återföra uttrycken af Bonde-Ståndets undersåtliga vördnad och tillgifvenhet, afträdde Herr Stats-Rådet, på vanligt sätt utbeledsagad af flere Ståndets ledamöter.

§ 18.

Fortsattes öfverläggningen angående den af *Carl Iwarsson* ingifne motionen, dervid ordet begärdes af

Jöns Persson från Blekinge Län, som yttrade: »I likhet med Ståndsbrodren Rosenberg tror jag att, äfven om Danska regeringen skulle befinnas villig att gå en af Svenska Regeringen i denna fråga gjord framställning till mötes, det icke går så lätt att få Riksförsamlingens samtycke dertill, ty Danskarne vilja nog draga så mycken vinst de kunna af det kära grannriket. Deremot kan jag icke ingå på Rosenbergs förslag, att allt i beslag taget gods skulle tillfalla beslagaren; ty detta föranledde endast, att beslagaren och smugglaren delade vinsten, utan att Staten finge någon ersättning för sina hafda kostnader, isynnerhet som jag äfvenledes tror, att smugglaren i de flesta fall icke har något att betala med. Det åsyftade ändamålet vinnes icke på annat sätt, än att, såsom *Erik Ersson* från Gefleborgs Län föreslagit, nedsätta skatten till det belopp, den i våra grannländer utgör. Jag påminner mig hafva sett uti Landshöfdingarnes till 1853 års Riksdag afgifna Femårsberättelser, huruledes Landshöfdinge-Embetet i Norrbottens Län inberättade, att mycket Svenskt bränvin från denna landsort infördes till Finland. Sådant slippa vi nog att nu höra, utan tvertom få vi Danskt bränvin till Sverige i långt större qvantitet, än vi förut kunnat på andra håll afsätta.»

Ola Jönsson från Malmöhus Län: »Då jag bor nära hafskusten, eger äfven jag kännedom derom, att en otrolig mängd Danskt bränvin till vårt land insmugglas; och då jag af mina kommittenter blifvit förståndigad att väcka motion i detta ämne, anhåller jag, att den nu föredragna motionen måtte tills vidare blifva å Ståndets bord hvilande.»

Nils Svensson från Christianstads Län: »Som det redan synes vara nog yttradt i denna fråga, instämmer jag med de föregående talarne.»

Håkan Olsson från Christianstads Län: »Utan att minska beskattningen å bränvinsbränningen, tror jag ett annat sätt finnes att komma ifrån de nu omförmälde olägenheterne, och det vore, att skatten icke behöfde i förtid erläggas, ett ämne, hvari jag äfven ämnar att särskildt väcka motion.»

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län: »Den invändning Jöns Persson gjort mot ett här framställdt förslag, att det i beslag tagna godset skulle helt och hållet tillfalla beslagaren, är så slående, att intet tvifvel bör kunna uppstå om dess giltighet. Ty komme ett sådant stadgande till stånd, kunde man vara fullkomligt förvissad, att smugglare och beslagare komma att ligga i komplott med hvarandra, hvarigenom ännu mycket mer bränvin skulle införas, än som nu sker. Derföre anser jag detta förslag ingalunda dugligt. Deremot, om vi tillåta Danskarne, att mot tull-afgift af 45 öre p. *tl.*, tror jag, hit införa bränvin, kunna ju äfven vi göra ett dylikt försök å vår sida, för att se huru detta kunde slå sig ut. Då jag hört, att många äro hugade att väcka motioner i dessa ämnen, får jag uppmana dem att, utom förslaget att skatten bör bestämmas, till hvad den i grannländerna utgör, äfven i en § intaga, det restitution af bränvins-skatten vid export också i vårt land bör ega rum, hvarigenom vi möjligen kunde få tillbaka en del af de medel, som nu utan nytta gå för Staten förlorade.»

Nils Svensson från Christianstads Län: »Jag skulle icke begärt ordet för att här yttra mig, om icke en värd Ståndsledamot nyss sagt, att hjelp funnes deruti, att bränvinsskatten icke behöfde betalas i förskott. Denna omständighet gör alldeles ingenting till saken, och enligt min tanke, hjelper ingenting annat, än att skatten nedsättes till lika belopp med det, hvarmed den i Danmark utgår. Här har äfven blifvit yttradt, att beslagaren borde ega rättighet till allt det i beslag tagna godset; men att detta botemedel icke eller hjelper, bör den kunna inse, som känner beskaffenheten af den Skånska äfvensom den Danska kusten, och finner omöjligheten att kunna fullständigt bevaka den först omnämnda.»

Erik Ersson från Gefleborgs Län: »Hvad man här sagt om sökande af repressalier, och angelägenheten att äfven i Sverige utbetala drawback vid export af bränvin, tror jag ej vara rätt välbetänkt, ty deraf skulle inträffa att, så snart exportören erhållit drawback, varan hit åter infördes, hvaruppå

Staten i betydlig mån skulle förlora. Så går det troligen till i Danmark, och på detta sätt skulle båda länderna blifva i mistning af påräknade skatteinkomster, hvaremot bränvin säkerligen skulle komma att i öfverflöd finnas att tillgå.»

Per Nilsson från Malmöhus Län: »Ifall bestämmelse om drawback här skulle införas, skulle förhållandet blott blifva sådant, som Erik Ersson nyss omförmält, af hvilken anledning jag icke kan gilla yrkandet härom. Den som satte upp ett stort bränneri vid sjökusten bredvid någon stad skulle skörda vinst, skulle erhålla drawback, och efter underslef möjligen åter införa bränvinet o. s. v. Med Nils Larsson instämmer jag deri, att en framställning i ämnet må göras af Vår, till den Danska Regeringen, äfven om denna icke har så stor magt att besluta, som tillkommer den Danska Representationen. Om jag fattade Rosenbergs mening riktigt, var den sådan, att åklagaren borde erhålla hela det i beslag tagna godset; jag deremot skulle föreslå, att beslagaren tillerkändes denna rätt, jemte bötesbeloppet, blott han till Staten öfverlemnade så mycket, som motsvarade den godset åsatta införseltull.»

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Vid sista Riksdagen hade man den fördelen, att ej så mycket ordades i bränvinsfrågan, och att något lugn syntes hafva inträdt vid densammas behandling. Men nu synes att, »så snart det luktar bränvin», talgåfvan återkommit, ty här har blott vid första föredragningen af denna motion mer blifvit ordat än vanligen sker, då ett Betänkande från Utskotten återkommer till Ståndets handläggning. Jag önskar, att motionen må i fred få vandra sin väg, och erhålla remiss till det Utskott den rätteligen tillhörer.»

Nils Petterson från Kalmar Län: »Väl vore om insmuggling kunde förekommas, och af denna anledning vill jag instämma med föregående talare. Hvad den begärda framställningen till Danska Regeringen angår, så kommer väl den att reducera sig till en from önskan. — Äfven godkänner jag det gjorda förslaget, att beslagaren må erhålla allt det i beslag tagna godset.»

Georg Nyqvist: »Jag ville gerna efterkomma Östmans önskan, men då vi ej med ens kunna bortskaffa allt bränvin, så vill jag ånyo yttra mig, då frågan är vigtig nog. Jag kan icke inse att något vinnes genom att afskaffa förskotts-inbetalningen af bränvinsbrännings-afgiften, ty vinsten deraf motsvarar ej mer än räntan under bränningstiden. Beträffande införande af drawback, blir förhållandet alldeles sådant, som Jöns Persson yttrat, att underslef kommer att ega rum, så mycket heldre som skatten är ungefär tre gånger större. Vidkom-

mande den omständigheten, att beslagaren skulle erhålla allt det förbrutna godset, tror jag, att beslagare och smugglare lätt skulle finna sig vid att dela rofvet, utan någon Statens mellankomst.»

Diskussionen förklarades nu afslutad, och beslöts, uppå Talmannens derom gjorda proposition, att motionen skulle blifva på bordet hvilande till dess öfriga motioner i bränvinsfrågan hunnit inkomma och kunde i ett sammanhang till Utskottet remitteras.

§ 19.

Carl Iwarsson från Hallands Län hade äfven ingifvit en så lydande motion:

»Som Kongl, Maj:ts Nådiga Stadga om skiftesverket i Riket af den 4 Maj 1827 icke medgifver rubbning af de genom laga skifte bestämda och fastställda egogränser, oaktadt alla de jordegare, hvars rätt frågan angår, derom kunna vara ense, och det tillfölje deraf inträffat, att öfverenskomna och af behöriga landtmätare verkställda egoutbyten å förut laga skiftade egor, icke kunnat fastställas, blott derföre att de medfört rubbning i de förut stadfästade skifteslinierna; så och alldenstund det synes mig vara af vigt för jordbrukets framåtskridande påkalladt, att inga hinder ligga i vägen för oformliga egoskiftens förändrande till formligare, der sådant kan ega rum och ömsesidiga jordegare anse det nyttigt; får jag härmedelst föreslå, att ett sådant tillägg till ofvanberörde Nådiga Skiftes-Stadga måtte utfärdas, hvarigenom förklaras, att verkställde laga skiften, ehvad de vunnit fastställelse eller icke, ej må ligga i vägen hvarken för förrättande af egoutbyten, rågångsrätningar eller nytt skifte å förut laga skiftade egor, ej heller för fastställelse af dylika förrättningar, enär alla jordegare, hvars rätt frågan rörer, om en sådan förrättning sig förena; dock torde det vara behöfligt, att härvid fästes det förbehåll, att förra egoinnehafvet skall vid ofvanberörde förrättningar utgöra delningsgrunden, äfvensom att ingen må, mot sin vilja, kunna åläggas hvarken uti en dylik förrättning ingå eller i kostnader dertill deltaga. Anhållandes jag om remiss häraf till vederbörligt Utskott.»

Motionen bordlades tills vidare.

).

Föredrogs och upplästes en af *Josef Smedberg* från Elfsborgs Län ingifven motion af följande innehåll:

»Då uti den nu gällande Kongl. Förordningen angående vilkoren för tillverkning af bränvin af den 27 November 1857

förekommer åtskilliga dels obilliga och dels öfverflödiga stadganden, tager jag mig friheten förslå Rikets Ständer att hos Kongl. Maj:t anhålla om ändring uti nedanstående paragrafer:

§§ 4 och 44. Då det ofta inträffat, att den bränvinstillverkare, som anmält sig för tvenne månaders bränning, under den ena månaden tillverkat mindre, än hvarför han sig anmält, men under den andra månaden öfver anmälda beloppet, så har han likväl för öfvertillverkning under den ena månaden fått erlägga den högre afgift som i § 44 bestämmes, utan att få räkna sig tillgodo det belopp, han erlagt för den första månaden, ututöfver hvad han kunnat tillverka; detta tycks vara en obillighet och torde kunna afhjelpas med ett tillägg till § 4 af ungefär följande innehåll:

eller, då tillverkningen å samma ställe utöfvas tvenne månader i medeltal båda månaderna räknadt.

i följd hvaraf § 44 borde erhålla en dermed öfverensstämmande redaktion.

§ 25. Det i denna § förekommande stadgande om redskapens justering och stämpling, synes alldeles obehöfligt för redskap i större bränneri, helst sådan redskap, som enligt § 3, får ega hvilken storlek och beskaffenhet som helst, samt ej eller behöfver uppmätas, samt tillverkningsafgiften beräknas för hvarje tillverkad kanna under kontrollörs tillsyn; hvadan orden »i mindre bränneri» borde inrymmas emellan orden: »Distillering» och »skall» på det att en alldeles onödig kostnad i detta afseende må kunna besparas.

§ 43. Stadgandet i denna §, att afgift för den tillverkning, hvarför anmälan sker hos Konungens Befallningshafvande skall erläggas i Landtränteriet, kan för tillverkare medföra ganska vådliga följder, ty om en tillverkare, som bor 10, 15 à 20 mil eller längre från Landtränteriet, och således icke utan för stor uppoffring kan sjelf resa dit för erläggande af afgiften, insänder medlen med posten, men denna under vägen blifver röfvad, hvarpå ej få exempel finnas, så äfventyrar tillverkaren ej allenast förlust af flera hundrade tunnor spanmål och potatis, som dels blifvit inmäskade, dels för tillverkningen inköpta och ej äro så lätt åter afsättliga, utan afgiften blifver enligt § 46 hos honom utmätt och han mister likväl rättigheten, att under löpande året bränvin tillverka, — utöfvar han den, är han förfallen till ansvar för lönnbränning, — detta är nog hårdt, och för undvikande af slika äfventyr, föreslår jag, att all afgift för bränvinstillverkning bör få erläggas till kronofogden i orten, som sedermera insänder dem till Landtränteriet på enahanda sätt, som afgiften för tillverkning i mindre bränneri; i sammanhang

hvarmed återlyftning, som på grund af § 45 kan ega rum, äfven måtte få ske hos kronofogden i orten.

§ 44. Det i denna § skärpta stagdande att afgift för öfvertillverkning skall erläggas med en fjerdedels förhöjning utöfver hvad i § 39 finnes bestämdt, synes nog strängt, ty en tillverkare kan icke med bästa vilja vid inmäskningen beräkna, hvad deraf erhålles, hvadan billigt vore, att om öfvertillverkningen icke uppgår till en tjugondedel af anmälda beloppet, någon förhöjning ej borde ifrågakomma, utan afgiften erläggas derför med enahanda belopp som i § 39 säges, men hvad derutöfver tillverkades, borde med den högre afgiften beskattas.

Slutligen har jag ansett mig böra fästa Rikets Ständers uppmärksamhet på det sätt, som en del Kongl. Maj:ts Befallningshafvande begagna vid tillsättande af kontrollörer, nemligen att en kontrollör för hvarje månad förordnas, oaktadt tillverkningen fortsättes å samma ställe tvenne månader å rad, detta förfaringssätt förorsakar Staten en onödig och ökad utgift, ty hvarje kontrollör skall inställa sig å Lands-Kansliet för att aflägga ed, och emottaga instumenter m. m., samt sedermera å tillverkningsstället, och då han eger begagna skjuts efter två hästar och traktamente under resan, är naturligt, att en dubbel utgift förorsakas, emot hvad händelsen blefve, om en och samma kontrollör finge qvarstanna på samma ställe under båda månaderna. Jag föreslår derföre, att ett bestämdt stadgande måtte i författningen intagas, af innehåll:

att der bränvinstillverkningen utöfvas tvenne månader å rad, bör en och samma kontrollör under båda månaderna anställas.

Om remiss häraf till vederbörligt Utskott anhålles.»

Uppå begäran blef denna motion tills vidare bordlagd.

§ 21.

Följande af *Johannes Andersson* från Elfsborgs Län ingifna motioner blefvo nu föredragna och upplästa:

1:o.

»Vid nästlidne Riksdag väcktes Motioner, både inom Borgare- och Bonde-Stånden, om en undersökning, huruvida Kungsgården Ollestad med underlydande, inom Gäseneds Härad och Elfsborgs Län, hvilken under vissa vilkor, den 20 Oktober 1756 blifvit förlänad åt dåvarande Öfverjägmästaren Anders Gyllensvärd och dess arfvingar, borde återgå till Kronan, hvarpå Stats-Utskottets Utlåtande i samma fråga, N:o 66 innehåller, att en Öfverjägmästare J. D. Arrhenius, hvilken bor på Hagelstena i Erling-hundra Härad, då var gift med »enda lefvande arfvingen» till Öfverjägmästaren Gyllensvärd och så-

ledes hade laglig besittning af samma egendom. I anledning häraf och såsom Representant för den ort, hvarest Ollestad är beläget, anser jag som en pligt att för Rikets Ständer framställa förhållandet och med anhållan, att Höglofl. Stats-Utskottet äfven nu ville göra sig underrättadt, huruvida den omnämnda arfvingen af Gyllensvärdska familjen ännu lefver, eller om nämnde egendom kan komma att tillfalla Kronan.

Såsom upplysning anser jag mig böra nämna, att under den 19 Oktober 1855, varit fråga om skatte-köp å Ollestad med underlydande, hvilken enligt anteckningar i Kongl. Kam.-Kollegium, blifvit afslagen.

Om remiss häraf anhålles.»

Motionen bordlades 1:sta gången.

2:o.

»Sedan sistlidne Riksdag har hörts från åtskilliga delar af landet en allmän klagan deröfver, att den såkallade mindre bränvins-bränningen blifvit alltför hårdt beskattad och belagd med hvarjehanda tvångs-lagar, så att de som af ålder brukat denna, som en nödvändig binäring och deraf kunnat påräkna ett hjelpmedel till ladugårds-skötseln och till de många utskylder, som vidlåda jordbruket, hafva nu, sedan sista förordningen utfärdats, derigenom blifvit tvingade att alldeles med denna binäring upphöra, hvarigenom en förlamning i all handels-rörelse med spanmål och potatis inträffat, och ett allmänt skuldsättnings-system uppkommit, som efter allt utseende för mången slutligen förorsakar en ekonomisk undergång. Jag hemställer nu för andra gången till Rikets Höglofl. Ständer, om det är samvetsgrannt, om det är rättvist, så länge bränvin och dess tillverkning får finnas inom Landet, att de större brännerierna på hvarjehanda sätt, både i anseende till tid och beskattning gynnas, under det att den mindre jordbrukarens lilla benäring alldeles göres omöjlig. Den så kallade större bränvins-bränningen idkas vanligen af de förmögnare godsegarne och den mindre af den torftigare jordbrukaren. Genom den förra medtages en oerhörd mängd af den bättre spanmålen; men igenom den sednare förbrukas vanligen endast de tillgångar af potatis, som ortens jordbruk afkastar; och vill man, med någon erfarenhet tänka sig nyttan och skadan för Landet af dessa båda bränvins-fabrikationerna, så finner man tydligen, att de större brännerierna verka mera mehnligt på de fattigares brödtillgångar. Nödvändigheten deremot, för den mindre jordbrukaren, som är bosatt i en svag stenbunden ort och hvars hufvudsakligaste skörd är potatis,

att få förbruka dessa, har alltid blifvit ådagalagd, men likväl har beskattningen derför, den ena Riksdagen efter den andra utan skonsmål blifvit uppdrifven. Vore härmed meningen att alldeles vilja tillintetgöra bränvinsbränningen i Sverige, så anser jag, att man borde först sätta en gräns för utländska spritvarors införande och sedan söka att inskränka mängden af de större inhemska brännerierna, såsom de, hvilka mest förorsaka den bättre spanmålens förödande. Men som den tiden ännu tyckes vara aflägsen, när bränvinets bruk kommer att upphöra, så måste man låta både den konstlade och okonstlade bränvins-bränningen gå sin gång med hvarandra. Konungen har i sitt tal till Rikets nu församlade Ständer låtit förmärka, att Han åt »jordbruket och bergshandteringen, medelst en utsträckt frihet vill bereda lättadt tillfälle till förkofran», hvilket gifver mig den förhoppning, att de svagare orterne i Landet, med afseende på deras jordbruks angelägenheter icke blifva förbisedde.

I anledning af hvad jag nu varit i tillfälle att framställa, får jag påyrka följande förändring i Kongl. Förordningen, angående vilkoren för bränvins-bränningen, den 27 November 1857, nemligen:

1:o Att 5:te Artikeln, om försegling af bränvins-bränningsredskap, måtte upphäfvas, af det skäl, att förseglingen endast medför en kostnad både för Staten och den enskilde, samt förorsakar ett stort besvär för tjenstemännen, helst som förbrytelser emot Förordningen äro underkastade en fri konfiskation och höga böter.

2:o Att i Artikeln 6 § 39 afgiften för mindre brännerier nedsättes till 40 öre för hvarje tillverkad kanna; och att i § 4 1 afverkningsförmågan nedsättes till en och en half gång pannans rymd, då redskap *utan* mäskvärmare begagnas, samt två gånger pannorymden, då mäskvärmare begagnas. Härigenom tror jag, att Staten skulle få en mera ökad inkomst, enär flera bereddes tillfälle att återfå den nedlagda, genom beskattningen hittills nedtvingade rörelsen, och en stor del lönnbränning och lurendrejeri skulle härigenom blifva botadt.

3:o Att § 42 måtte så förändras, att afgiften finge inbetalas å näst efter bränningstiden blifvande krono-uppbörds-stämma.

4:o Att det måtte tillåtas för två, eller flera i gård eller bylag att bränna tillsammans, då en för alla och alla för en kunde, om så anses nödigt, ansvara för såväl lagligheten vid utöfningen af bränvins-bränningen, som för afgiftens erläggande.

Om remiss häraf till behörigt Utskott anhålles».

Motionen förklarades skola tills vidare blifva å Ståndets bord hvilande.

3:o

»I anseende dertill, att mången landtman har lång väg till Bränvins-utskänknings-ställen både på landsorten och i närmaste stad, der sådane vanligtvis äro förlagde, för att erhålla denna vara, när behofvet påkallar, hvilken dock på desse ställen, oberäknadt en mängd besvär, alltid faller sig omkring 30 % dyrare, än om man kunde få köpa af den, som tillverkar. — Bränvinet är en vara, som merändels den mindre bemedlade allmogen, vid hvarjehanda tillfällen begagnar, men kan icke alltid, hvarken mägta eller behöfva att köpa femton kannor; af sådan anledning yrkar jag ändring i Kongl. Förordningen, angående villkoren för försäljning af bränvin, den 27 November 1857 sålunda:

Uti § 1. Att det må blifva tillåtet få försälja 5 kannor i stället för 15, samt att förbudet uti § 25 angående bränvins-försäljning å landsbygden måtte upphäfvas, af det skäl, att den som tillverkar denna vara af potatis, kunde komma i tillfälle att på de bättre lottade sädes-orterna, vinna afsättning af bränvinet och derigenom få sitt behof af spanmål till någon del underlättadt.

Om remiss häraf till vederbörligt Utskott anhålles.»

Äfven denna motion förklarades tills vidare bordlagd.

§ 22.

Paul Andersson från Jemtlands Län uppläste härefter en så lydande motion:

»Uti åtskilliga provinser i Riket hafva mantalets underafdelningar olika benämningar, såsom t. ex. tunnland, trög, mål, seland, öre, snesland, penning o. s. v., hvilka förhållanden förorsakat oreda och obeqvämlighet vid räkenskapers förande m. m., hvarjemte hemman- eller skattetalets uttryckande i exakta bråk på nu vanligt sätt der täljare och nämnare hafva 9 à 10 siffror, medför redan nu stora svårigheter för debitering af de räntor och onera, som efter skatt utgå, samt ännu mera för kontrollen af debiteringens riktighet. Dessa svårigheter, som för närvarande mest drabba Norrland och Wermland, hvarest de fleste åboer icke innehafva hela hemman, skola i allmänhet inom kort blifva nära oöfvervinnerliga då skattetals-bråken i följd af nu gällande stadganden för hemmansklyfning och jordafsöndring måste oupphörligen och utan gräns tillväxa.

Om deremot, i öfverensstämmelse med den för mål, vigt och mynt redan vidtagne reform, skattetals-bråk finge till decimal-bråk med en viss nämnare reduceras, så bortfalla dessa

svårigheter utan skada för någon, enär det fel, som vid reduktionen uppkommer, kan genom en tillräckligt stor decimalnämnare göras mindre än som motsvarar minsta lagliga myntenheten *öre*. Antages t. ex. ordinarie räntan på ett mantal till 15 R:dr, som den är i Jemtland, och det blefve genom lag stadgadt, att all hemmansklyfning och jordafsöndring blefve till jordebok upptagen i hela och $\frac{1}{1000}$:delar af mantal blefve minsta enheten, så blefve hela det möjliga felet i penningar för ett sålunda reduceradt mantal $\frac{3}{4}$:dels öre.

Med anledning häraf får jag föreslå:

att Rikets Höglofl. Ständer måtte besluta, att hemman- eller skatte-talet skall öfver hela Riket till enhet hafva det gällande *mantalet* och att nuvarande bråk reduceras till decimal-bråk med högst tre decimaler, eller till ettusendelar af mantal och hvarje sådan del benämnas *Miller*.

Om remiss till vederbörligt Utskott af denna min motion anhålles.»

Härvid yttrade:

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Till följd af den långt utsträckta hemmans-klyfning, som förra Riksdagen medgafs, anser jag motionen hafva mycket skäl för sig, och då jag anser nödvändigt, att beräkningen af hemmantalet sättes i analogi med den införda förändringen i beräkningen af mått, mål och vigt, har jag velat förena mig med motionären och önskar all framgång åt den nu upplästa motionen.»

Georg Nyqvist från Wermlands Län och *Per Tjernlund* från Vester-Norrlands Län önskade äfven få i motionen instämma.

Uppå begäran blef motionen härefter 1:sta gången bordlagd.

§ 23.

Sven Heurlin från Kronobergs Län uppläste följande motion:

»Den vid hvarje Riksdag sedan Fattigvårds-Förordningen utkom gjorda motion, *att en socken genom pluralitet, såsom i alla andra frågor, finge bestämma, att Fattigvården rotvis utgjordes*, förnyas. Då sällan enhällighet i denna fråga kan vinnas, enär efter Förordningen en egare af minsta hemmantal kan hindra det, och alltid någon finnes, som finner sin fördel deri, är det nuvarande stadgandet i ämnet i § 2 mom. 1 af Förordningen utan ändamål; och då pluraliteten eger bestämma om fortfarandet af en sådan, en gång för 5 år, in-

förd anstalt, bör det gälla första gången den införes, enär den begge gångerna grundar sig på nyttan deraf, hvilken åtminstone bör försökas och pröfvas af samhället. Finnes den efter de 5 årens förlopp icke ändamålsenlig, eger ju pluraliteten rätt att återgå till den förra gemensamma Fattigförsörjningen.

Att nyttan af ifrågavarande anstalt för fattigvårdens besörjande är obestridlig, derom bör icke vara mer än en mening; särdeles gäller detta för större socknar. Det bereder de verkligen fattiges säkraste, lämpligaste och minst kostsamma försörjande; det bidrar väsendtligen till fattigklassens förminskande och motverkar dess förökande; och det lindrar besväret vid fattigvårds-göromålens besörjande. — För att bevisa detta, får anföras följande:

1:o. Känna endast de närboende hemmansegarne med säkerhet, hvilka rätteligen böra som fattige anses, deras utvägar till bidrag för försörjning sjelfve eller genom slägtingar, deras arbetsförmåga, uppförande med flere förhållanden. De kunna lättare, med mindre kostnad och besvär, i förening med Fattig-föreståndaren i roten, besörja deras fattigvård, skaffa dem arbete hos sig eller andra och tillhålla dem dertill; således motarbeta lättja, liderlighet, kringstrykande och tiggeri. Den fattige är här närmare känd, väcker mera deltagande och lemnas derföre villigare och mera hjelp och omvårdnad. Ingen orättvisa mot honom kan härvid uppstå, då Fattigvårds-Styrelsen bestämmer, hvilka böra anses för fattige, och hvad en hvar bör få i fattigunderstöd, då en af Fattig-Styrelsens Ledamöter alltid finnes inom roten, och denne, liksom hela roten, är inför Styrelsen gemensamt ansvarig för sina åtgärder, hvilka dessutom till stor del blott äro verkställighets-åtgärder, och då den fattige har öppet att klaga hos nämnde ledamot, liksom hos Styrelsen och få skyndsam rätt, om ej roten mot honom uppfyller sina skyldigheter.

2:o. Att ingen kontroll inom en större krets kan hållas å olämpliga bosättningar, hvilket mest af allt ökar fattigklassen. Desse kunna icke i allmänhet i en hel socken motverkas, ty de bli till större delen okände för andra, än de närmast boende. Då hemmansegaren vet, att om ett hushåll blir utfattigt, hela socken skall försörja detsamma, är han ej nogräknad att antaga Småtorpare och Backstugusittare å sina egor med otillräckliga bostäder, för att få skatt och tjenstbarheter af dem, eller att i samma ändamål få ända till 50 år eller lifstid, efter den förlidet år utkomna Författningen, upplåta blott ½ tunnland jord; icke heller att antaga mindre behållna och odugliga brukare å sitt hemman emot stränga afgifter, hvaremot inom en mindre krets, och då han till en större del

sjelf får försörja dem, när de hemfalla till Fattigvården, han bär fruktan derför, och kontrolleras äfven häri af öfrige hemmansegare derstädes. Äfven i afseende på andra bosättningar få rotens medlemmar ett bestämdt intresse att, i hvad de förmå, motverka sådane, som kunna förutses leda till fattigdom och undergång, likasom att genom råd och förmaningar söka afstyra dem, som föga eller intet ega, från oförsigtiga giftermål, derifrån de ock genom den i följd häraf försvårade utvägen att få bostad afhållas. I afseende på inflyttningar från andra socknar blir ock härigenom en närmare tillsyn och kontroll, än då Fattig-försörjningen går på hela socken, ty Fattigvårds-Styrelsen har svårt att hålla uppsigt härå, och desse inflyttningar äro i allmänhet icke kände utom trakten, der de skett.

3:o. Hemmansegare få genom Fattig-försörjningens bestridande rotvis ett bestämdt intresse att för sitt område med nit och omtanka sköta Fattigvårds-ärenderne; skaffa arbetsföra fattige någon arbetsförtjenst och söka motverka fattigklassens tillökning, hvilket intresse icke eger rum, då Fattigvården besörjes gemensamt för hela socken af Fattigvårds-Styrelsen. — I dessa sednare fall söker hvar rote att af den gemensamma fattighjelpen draga åt sina fattige allt, hvad möjligt är, och uppger derföre de fattiges antal och behof större, än det rätteligen borde vara, utan att det kan behörigen af Fattigvårds-Styrelsen kontrolleras, då dess ledamot från roten naturligtvis sådant understödjer, och de öfrige Ledamöterne oftast sakna nödig kännedom om förhållandet. — Skälet härtill är lätt insedt: dels vill roten ha så liten tunga af de fattige som möjligt, dels slippa förse dem med arbete, dels ock inom sig behålla det derifrån utgående bidraget. — De fattiges antal ökas ovilkorligen häraf, likaså Fattigvårds-tungan, enär Styrelsen skall besörja om allt, föda, kläder, arbete och äfven ofta husrum och vård, helst hemmansegare icke i sådant fall mot deras vilja kunna åläggas hysa och vårda en fattig utan mot betalning. — Fattigvårds-Styrelsen får derjemte genom den gemensamma försörjningen så mycket att sköta, att den ej hinner behörigen verkställa det; liknöjdhet och motvilja i Fattigvårds-frågan uppkommer häraf, då man ser, att den icke behandlas och skötes på lämpligt sätt.

Emot Fattig-försörjningens bestridande rotvis kan anföras: att Fattigvårds-tungan derigenom komme att drabba hemman och personer inom socknen olika och vissa rotar mera, då de hade många fattiga. Denna olikhet rörer icke de fattige utan socknen, och pluraliteten af hemmansegare må ju få bedöma, hvad vigt den förtjenar; den synes icke kunna få afseende

vid jemförelse mot den högre Fattigvårds-tunga för alla, som af den gemensamma försörjningen ostridigt visat sig vara en följd; den förvandlar sig efter hand till lindring för alla genom de fattiges förminskning eller åtminstone derigenom, att deras antal icke ökas; och den kan dessutom genom särskildte förfoganden i Fattigvårds-Reglementerne för medelst biträden ur socknens Fattig-kassa jemkas, der sådant för en eller annan rote, som tillfälligtvis, utan eget förvållande, hade betydligt flere fattige än andra funnes billigt. En sådan jemkning kan i synnerhet komma i fråga vid sjelfva öfvergången till rotefördelning i de socknar, der de förut icke egt rum, och der särdeles olikhet i fattigantalet emellan rotarne förekommer och således en betydligare tunga för vissa rotar till en början eljest skulle uppkomma, hvilket kan afhjelpas på så sätt, att de rotar, som hade flere fattige, finge under vissa fattighjons lifstid hjelp vid deras försörjande af de rotar, som hade mindre antal fattige, eller ock, att de derunder af hela Socken- eller Fattig-kassan underhöllos. Å andra sidan kan väl intet vara obilligare, än att såsom af den gemensamma Fattig-försörjningen särdeles i större socknar i allmänhet blir en följd, de hemmansegare, som på allt sätt söka undvika fattiges tillskapande å sina egor och förse de arbetsföra sådane med arbetsförtjenst, skola bidraga till underhåll af dylika personer, boende å *deras* egor, som i motsats härtill utan urskillning, af egennytta eller andra skäl, antaga den ena fattiga Brukaren eller Backstugusittaren efter den andra, och belägga honom med stränga utskylder, ofta utan att förse honom med arbete, så att han kan bestå utan fattighjelp; och det är detta, som ganska ofta är förhållandet, och föranleder fattigklassens tillväxt och fattigbidragens ökande. — Af Fattigvårdens besörjande rotvis uppkommer i öfrigt intet hinder för inflyttning och mantalsskrifning i socknen eller roten i enlighet med föreskriften i § 15 af Fattigvårds-Förordningen.

På mångfaldiga ställen i Riket har Fattigvården från lång tid tillbaka besörjts rotvis till stor belåtenhet, såsom ock den 1839 förordnade stora Fattigvårds-Kommittéen uppgaf, och derföre i § 2 enhälligt föreslog tillåtelse för socknarne att derom öfverenskomma, hvartill Kommittéen som skäl i sitt Betänkande anförde: »*att tillsynen å Fattigvården blefve fullständigare, och att i samma mån distrikten blifva inskränkta, ett närmande blefve till det önskvärda yttersta målet, att en hvar sörjer för sig sjelf.*» Man kan ock med mycket skäl säga, att Fattigvårdens besörjande inom mindre distrikten eller så kallade rotar, utgör ett af vilkoren för en verklig förbättring i Fattigvårds-frågan, och att det förbud, som häremot varit i

1847 års Fattigvårds-Förordning, och den vilkorliga tillåtelsen i 1853 års Författning haft menliga följder.

Om remiss härå till vederbörligt Utskott anhålles vördsamligen.»

Häruti instämde *Adolf Fredriksson* från Upsala, *Anders Johan Sandstedt* och *Sven Gustaf Johansson* från Jönköpings, *Olof Andersson* från Westmanlands, *Anders Andersson* från Kopparbergs, *Nils Pettersson* från Kalmar, *Anders Nilsson* från Hallands och *Olaus Eriksson* från Götheborgs och Bohus Län m. fl.

Motionen bordlades första gången.

§ 24.

Vice Talmannen *Ola Svensson* från Malmöhus Län begärde ordet och uppläste följande motion:

»Då vid lagfart, som å fast egendom på landet sökes, köparen, äfven då åtkomsten skett genom köp, ofta förelägges att anskaffa vederbörande Häradsskrifvares bevis om egendomens taxeringsvärde, för bestämmande af den charta, som till handlingen erfordras, och detta, synnerligen inom vidsträckta fögderier, tillskyndar sökanden både kostnader, resor och tidsutdrägt, tillåter jag mig föreslå och yrka, att å den kronodebetsedel, som årligen för egare af hemman eller jord med åsatt värde utfärdas, Häradsskrifvaren bör utsätta egendomens taxeringsvärde, då i slikt fall, genom bifogande af sådan debetsedel, när lagfart sökes, samma ändamål vinnes, som genom presterande af särskildt bevis.

Om remiss till Utskott anhålles.»

Med vice Talmannen instämde *Nils Olsson* och *Ola Jönsson* från Malmöhus Län samt *Herman Jönsson Öbom* från Norrbottens och *Nils Pettersson* från Kalmar Län.

Nils Larsson från Jemtlands Län begärde ordet och anförde: »Med anledning af vice Talmannens framställning vill jag gifva tillkänna, att frågan förevar vid sednaste Riksdag och att den af Bevillnings-Utskottet infördes i förslaget till Bevillnings-förordning. Som jag vill påminna mig, antogs den äfven af Rikets Ständer, hvarför jag vill anhålla, att Ståndets Sekreterare måtte låta efterse, huru sig härmed förhåller, på det icke motionen, om den befinnes öfverflödig, må till Utskottet remitteras.»

Öfverläggningen var afslutad, och motionen skulle tills vidare hvila å bordet.

§ 25.

Följande af *Håkan Olsson* från Christianstads Län ingifna motioner blefvo nu föredragna och upplästa:

1:o.

»Svenska folket har under loppet af de 13 år, som förflutit, sedan Konung Oscar införde en mera frisinnad Handels- och Närings-lagstiftning, hunnit öfvertyga sig icke allenast derom, att den medgifna friheten och lättnaden derutinnan inverkat välgörande, utan äfven att tiden nu är inne, att något längre uttaga steget i denna riktning. Det är nemligen icke nog dermed, att lagstiftaren, då han erkänner och tillämpar en princip, stadnar vid sjelfva början; han måste konseqvent fullfölja principen, då den befinnes riktig, och icke låta den dö bort ofruktsam, ty eljest skulle han göra som den landtman, hvilken sådde säd, men då säden stod vacker utsläppte sina kreatur att afbeta den.

Det ligger i sakens natur och i tidsandans riktning, att från flere håll under denna Riksdag, ja troligen också från en och annan bland detta Hederv. Stånds Ledamöter förslag skola väckas, som åsyfta fullföljandet af den år 1846 beträdda banan, och jag anser mig derföre denna gång endast böra fästa uppmärksamheten på en särdeles behöflig och af nuvarande förhållande påkallad utvidgning i den hittills, endast under vissa vilkor medgifna, rättighet, att i öppen salubod drifva handel å landet.

Jemte den ganska välbetänkta föreskriften i Handels-Ordningen af år 1846, som blifvit stadgad såsom vilkor för all handels bedrifvande, nemligen god frejd, skrifva och räkna o. s. v., förekommer deruti, som vi alla veta, äfven det stadgandet, att öppen salubod å landet ej får finnas inom tre mil från närmaste stad, hvarjemte särskildt uppräknas de varuslag af utländskt ursprung, hvarmed den så kallade landthandeln får bedrifvas. Hvad beträffar stadgandet om ett visst afstånd från stad, så kan det förklaras genom förmenandet, att landthandlarne skulle minska rörelsen och inkomsterna för de handlande i städerna. Det är dock numera utredt och tillfullo insedt, att så icke är fallet, utan att tvertom städerna vunnit på landthandeln samt på det lifligare och än större varu-utbyte mellan stad och land, som blifvit en följd af den tilltagande landthandeln. Jag tror derföre, det skall ligga i städernas välförstådda intresse, att bestämmelsen af allt slags miltal för handel helt och hållet bortfaller ur Handels-Ordningen. Äfven för allmogen är af stor vigt och innebär endast en billig och rättvis fordran, att den, på de ställen, den finner lämpligast samt

förenadt med bästa ekonomiska beräkning, får utbyta sina produkter mot för dem nödiga handelsvaror. Stadsresorna med thy åtföljande tidspillan och kanske ofta onödiga utgifter uppgå till icke obetydliga summor, hvaraf mycket skulle kunna besparas genom handelsrätt å landet, och härvid har jag icke tagit med i beräkningen den moraliska vinsten.

Att vilja bestämma, hvilka varor. som böra i handelsbod å landet säljas och icke säljas, förefaller mig både löjligt och orimligt. Är det icke riktigt, att då man erkänner handel vara ett lofligt och nyttigt yrke, dess utöfvare också böra få handla med alla på lofligt sätt till Riket införda varor, för hvilkas införselstull en vederbörlig tribut till Staten redan blifvit erlagd. Hvad som, oberäknadt statsekonomiska skäl, oafvisligen påkallar landthandelns ofördröjliga och fullständiga frigifvande, är den mängd nya omsättningsställen, som måste uppväxa genom anläggandet af en betydlig sträcka jernvägar. På naturlig väg skola vissa punkter dervid uppstå, hvarest rörelsen och varubytet vill koncentrera sig, och det skulle då vara lika dåraktigt handladt af Staten att vilja lagstifta mot naturen, som det vore olämpligt och rättsvidrigt att i motsatt fall för vissa platser bevilja undantag från gällande lag. — Jag föreslår derföre:

att Rikets Ständer besluta att ingå med underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om undanrödjande af de inskränkningar i rättigheten att idka handel på landet, hvilka förefinnas i nu gällande Handels-Ordnings § 6 mom 1.

Om remiss af denna motion till vederbörligt Utskott anhålles ödmjukligen.»

Motionen bordlades tills vidare.

2:o.

»Det torde icke kunna förnekas, att den inskränkning uti rättigheten för tillverkning af bränvin, som genom sednare tiders lagstiftning uppstått, inom många trakter af vårt land förorsakat en högst betydlig rubbning och förändring uti den enskildes hushållning samt, i likhet med hvad fallet är vid hvarje hastig öfvergång inom de ekonomiska förhållandena, framkallat behjertansvärda bekymmer och för mången ganska kännbara förluster. Öfvergången har emellertid nu skett, och så småningom har litet hvar lärt sig inse dess nödvändighet, villigt erkännande den gamla satsen, att de enskilda intressena måste vika för de allmänna. — Den trakt jag har äran representera, och hvilken, som bekant är, under en längre tid drifvit bränvinsbränningen nära nog såsom en hufvudnäring, är säkerligen en af de lands-ändar, som mest lidit vid denna

öfvergång; må det derföre ej förtänkas mig, att jag, så väl med afseende derå, som på grund af uppdrag från mina kommittenter, vördsammast tager mig friheten fästa uppmärksamheten på en föreskrift uti Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning af den 27 November 1857, angående vilkoren för bränvins tillverkning, hvilken ytterligare försvårat öfvergången till nuvarande förhållanden och fortfarande verkar menligt, hvari en ändring, enligt min åsigt, skulle kunna tillvägabringas, utan att det egentliga syftemålet med den nya författningen derföre omintetgöres. Min anmärkning afser § 42 af Kongl. Förordningen den 27 November 1857, deribland stadgas: *afgift för bränvinstillverkning erlägges förskottsvis* etc. Genom denna lagbestämmelse drages nemligen årligen en rätt ansenlig penningesumma ur allmänna rörelsen och blir under sex à sju månader liggande alldeles ofruktbärande i Landtränterierna. Då man betänker, att detta sker på den tid af året, då allmogen i allmänhet har mest ondt om penningar, och innan de ännu kunnat afsätta något af sina produkter, blir den påpekade olägenheten i dubbelt mått tryckande. Enligt det af Chefen för Civil-Departementets Bränvinskontroll-byrå afgifna sammandrag af samtliga Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes från Häradsskrifvarne infordrade uppgifter å anmälningar till bränvins-tillverkning i mindre brännerier under nu ingångna bränningstid, uppgår den förskottsvis erlagda skatten endast för dessa brännerier till 1,535,979 Rdr 60 öre R:mt, deraf belöper sig på Malmöhus, Blekinge och Christianstads Län ej mindre än 896,922 R:dr R:mt, ensamt på det sistnämnda 566,072 R:dr R:mt, en summa, desto mer bemärkansvärd, som det är isynnerhet uti norra delen af Länet, hvarest bränvinstillverkning i större skala och mera allmänt bedrifves. Denna summa är redan i och för sig högst betydlig, men blifver dock vida större, när härtill lägges hvad som i skatt utgifves för de större brännerierna, hvaraf i min hemort för närvarande finnes en stor mängd, och hvarigenom totalsumman af bränvinsafgiften för Christianstads Län med säkerhet uppgår till en million R:dr R:mt, hvilken summa under sex à sju månader skrinlägges i Landtränteriet.

Än mera anmärkningsvärdt blir dock detta förhållande, då man tager i betraktande de svårigheter allmogen har att bekämpa för att anskaffa penningar till skattens utgörande, och hvilket i många fall endast låter sig göra genom att anlita krediten hos köpmännen, emot afslutande af kontrakter om leverans af ett visst parti bränvin, motsvarande i dubbelt mått det penningebelopp, som förskotteras. Att mången bränvinstillverkare dervid nödgas sälja sin vara till ett vida lägre pris, än hvad han eljest för densamma skulle kunna erhålla, och

att sålunda köpmannen är den, som mest vinner på föreskriften om bränvinsafgiftens erläggande i förskott, torde vara öfverflödigt att antyda. Detta missförhållande, hvilket är allmänt i min hembygd, och som jag har anledning förmoda jemväl eger rum på andra orter, vågar jag ödmjukast hoppas, att Rikets Höglofl. Ständer behagade behjerta, och om möjligt undanrödja, i hvilket afseende jag får äran föreslå den förändring och tillägg uti § 42 af Kongl. Förordningen den 27 November 1857:

> »att det må stå bränvinstillverkare fritt att, derest han ej vill erlägga afgiften i förskott, alternativt ställa af domaren, kronofogden i orten eller vederbörande kyrkoherde till vederhäftigheten styrkt borgensförbindelse af tvänne bofasta personer, de der, en för begge och begge för en, såsom för egen skuld ikläda sig ansvarighet för bränvinsafgiftens ordentliga erläggande till Kronans uppbördsman, sednast inom Mars månads utgång hvarje år, som följer på föregående bränningstid;

allt i enlighet med blifvande tryckta formulär för förbindelserna, hvilka formulär lämpligast torde kunna hållas allmänheten tillgängliga hos kronobetjeningen.

Den speciella redaktionen af ifrågavarande § 42, i enlighet med detta af mig här ofvan föreslagna tillägg till densamma, samt det erforderliga omredigerandet af de i sammanhang dermed stående öfriga §§ i Kongl. Förordningen af den 27 November 1857, öfverlemnar jag till vederbörande Utskott att närmare bestämma och afgöra, under anhållan om remiss af denna min motion till Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet.»

Äfven denna motion blef tills vidare bordlagd.

§ 26.

Torkel Nilsson från Christianstads Län hade ingifvit en så lydande motion:

»Ehuru vid föregående Riksmöten af åtskilliga Representanter inom Bonde-Ståndet blifvit tillkännagifvet allmänna missnöjet med föreskriften i § 6 mom. 1 af nuvarande Handels-Ordning, rörande den begränsning af 3 mil kring stad och köping, hvarinom salubod å landet ej får öppnas, och borttagandet af denna föreskrift tyckes inom Ståndet blifvit tämmeligen allmänt understödt, men sådant oaktadt ej vunnit framgång, det alltså kan på förhand synas hopplöst härutinnan vinna någon förändring.

Men icke destomindre och med anledning af närlagde Sockenstämmo-protokoller, finner jag mig pligtig att väcka denna fråga ännu ytterligare å bane. Vid första påtänkandet synes orimligheten och orättvisan i denna föreskrift, att endast Landsortens läge skall förorsaka olika rättigheter i detta afseende och att tillfället för Landtmannen, synnerligast den minst bemedlade, att erhålla sina förnödenheter af handelsvaror skall vara mera betaget för dem, som bo inom kretsen af 3 mil nära Stad eller Köping, än dem, som äro längre aflägsne. Från denna sida betraktadt, torde väl ingen Landtman kunna skäligen motsätta sig den äskade friheten. Beträffande deremot Herrar Handlanden inom Städerne, synes äfventyret från deras sida vara ganska ringa, då varorna i alla hänseenden från dem uppköpas och Landthandlanderne på sätt och vis äro deras Kommissionärer, oftast egna Handelsbetjenter, som blifvit utflyttade och rättigheten att vinna en sådan plats lika öppen för personer inom Städerna som på Landet. Det tyckes således icke skäligt vara att längre hålla på detta monopolium, sedan frihet i andra näringsgrenar blifvit lemnad. Jag vågar alltså föreslå:

att ofvannämnde begränsning af 3 mils afstånd från närmaste Stad eller Köping måtte utgå ur författningen, och i dess ställe lemnas rättighet, att inom hvarje Församling på Landet anlägga öppen Salubod, der de fleste af Församlingens röstegande Ledamöter sådant bifalla, under iakttagande af de vilkor i öfrigt Handels-Ordningen den 22 December 1846 föreskrifver.

Om remiss härå till vederbörligt Utskott anhålles.»

Härvid voro åtskilliga Sockenstämmo-Protokoll fogade. Motionerna bordlades tills vidare.

§ 27.

Af *Anders Johan Sandstedt* från Jönköping, hade följande, nu föredragna motioner, blifvit ingifne.

1:o.

»Det är en allmänt känd sak, att vissa penningeverk, vid beviljande af lån, fordra bevis derom, att lånsökande icke innehar förmynderskap; men i hvad mån sådana bevis kunna vara tillförlitliga och tillfredställande, kan en hvar lätteligen inse, då dels en person kan vara till förmyndare förordnad af annan Domstol, än den, hvarunder han i juridiska frågor lyder, och dels till förmyndare förordnade personer allt som oftast icke allenast ombyta bostad såväl inom samma som till annan jurisdiktion, utan ock förändra namn, hvarigenom såväl okunnighet som osäkerhet om rätta förhållandet uppstår.

I Hof-Rätterne, der personer med mera bestämda familjenamn i allmänhet förekomma, är det ganska lätt att föra tillförlitliga register öfver förmyndare och omyndige, i följd hvaraf förmynderskaps-bevis också kunna med mera säkerhet utfärdas, ehuru samma olägenheter äfven der kunna till en del uppstå, enär personer inom den ena Hof-Rättens jurisdiktion kunna vara af annan Hof-Rätt till förmyndare förordnade; men i afseende på Under-Domstolarne i gemen, särdeles på landet, är det alldeles omöjligt att föra sådana register och i följd deraf att meddela fullt tillförlitliga förmynderskaps-bevis.

Till undanrödjande af de olägenheter och den osäkerhet, som i detta fall under nu bestående förhållanden ega rum, tager jag mig friheten föreslå, att genom Kongl. Förordning måtte varda påbjudet, dels åliggande för samtlige Domstolarne, att Hof-Rätterne och Stads-Domstolarne inom en månad och Härads-Rätterne efter hvarje slutadt Ting hos Domaren i den ort, der en till förmyndare förordnad person är boende, derom göra anmälan, och dels skyldighet för hvar och en till förmyndare förordnad person att, så snart han ombyter bostad eller namn, vid vite af 5 Rdr eller mera, i fall af tredskande, i Städerne inom en månad och å Landet, vid det ting, som näst efter en månad infaller, sådant anmäla; hvarförutan förordnas borde, att vid alla Domstolar skall föras fullständigt register öfver de personer, som till förmyndare förordnas, och dem, hvilka, ehuru till myndig ålder komne, ställas under förmyndares inseende, börande jemväl alla inträffande förändringar af bostad och namn samt från andra Domstolar ankommande anmälanden i samma register antecknas, äfvensom då en person, från innehafvande förmynderskap entledigas, hvarigenom lindring i kostnaden skulle beredas de personer, som eljest kunde vara skyldige att från flere Domstolar uttaga förmynderskaps-bevis.

Det skulle onekligen vara mycket nyttigt, om sådana register kunde uppsättas för längre tid tillbaka, men sådant skulle medföra allt för stort besvär för Domstolarne, samt svårighet och olägenhet för hvar och en enskild, hvarföre det torde vara nog att föreskrifva, det dylika anmälanden skola göras och register upprättas, från det Kongl. Förordning i ämnet utkommit.

Om remiss, till vederbörligt Utskott, får jag vördsamt anhålla.»

Johan Lönn från Jönköpings Län Instämde.

Motionen blef, uppå Talmanens derom gjorda framställning, remitterad till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet.*

2:o.

Allmänna lagen stadgar i Kap. 11 § 10 Rättegångs-Balken, att i brottmål den, som käres till, bör genast å Rättens bud till svars komma, och att, om han det ej gör, han må genom Rättens eller Kronans betjent till Rätten hemtas.

Med anledning häraf har allmänna praxis vid Domstolarne varit att, då en tilltalad person uteblifver, meddela förekrift om hans hemtning till Rätten; men då det vid mångfaldiga tillfällen, så i detta som andra fall visat sig, dels att sädana personer, då de på förhand vetat och väntat att blifva förde till Tinget, gång efter annan hållit sig undan så, att föreskriften icke kunnat verkställas, och sålunda fullkomligen ansvarsfritt en längre tid uppehållit målens fortgång, och dels att, då vanligen Socknens Fjerdingsmän erhålla Krono-betjeningens ordres till hemtningen, desse, vare sig på intalan af den person, som skall för Rätten inställas, eller af andra orsaker, åsidosätta fullgörandet af de dem meddelade ordres, allt till stor olägenhet och besvär särdeles för Domstolarne som sålunda icke sällan nödgas att Ting efter Ting uppskjuta målen endast derföre, att den anklagade icke kommer tillstädes, dels ock slutligen att vite i penningar eller fängelse dock är det mest verksamma medlet att gifva gehör åt meddelade föreskrifter i allmänhet.

Med anledning af detta förhållande finner jag mig föranlåten föreslå, antingen att berörde lagrum må helt och hållet upphäfvas så, att en för brott, af hvad slag som helst, anklagad person, som icke är häktad, må i afseende på inställelse-skyldighet, behandlas lika med svarande part i civilt mål, eller också genom särskildt stadgande bestämmas, att anklagad person, sedan han en gång blifvit i berörig ordning stämd, eller till inställelse kallad, må genom föreläggande af lämpliga viten och deras förvandlande till fängelse i brist af tillgång tillhållas att till svars komma utan behof af vidare kallelse eller underrättelse.

Om remiss till vederbörligt Utskott för frågans behandling anhålles.»

§ 28.

Johan Lönn från Jönköpings Län hade ingifvit 2:ne så lydande motioner, som nu föredrogos och upplästes.

1:o.

»Som tiden och förhållandena nu tyckes fordra för hvar och en att iakttaga hushållning uti hvarje näringsgren, finner jag mig föranlåten, att då Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning af den 27:de November 1857 angående vilkoren för Bränvins-

tillverkning uti § 50 föreskrifver, att Kontrollörer vid större brännerier erhålla af Staten arfvode med minst 5 till och med 10 R:dr R:mt om dagen, samt af bränvinstillverkaren utom ersättning kost och eget möbleradt, eldadt och städadt rum å det ställe, hvarest bränvinstillverkningen utöfvas, och då genom Kongl. Förordningen den 7 Juli 1858 i § 41 är bestämdt, att Kontrollören skall åtnjuta dagtraktamente och reseersättning, då de uti tjenste-ärenden stadde äro, efter 8:de klassen af gällande Resereglemente, samt § 43 i samma nådiga Förordning tillerkänner dem 3 R:dr månadtligen uti ersättning för skrift- och förseglings-materialer, så synes, mig detta obilligt jemförelsevis, med hvad andra Tjenstemän med motsvarande ansvar åtnjuta. Då t. ex. en Länsbokhållare, en kammarskrifvare med flera dylika, icke åtnjuta mera än mellan 2 à 3 R:dr dagligen och dermed skola hålla sig sjelfva kost och logis, synes bränvinskontrollörernas arfvode vara allt för högt tilltaget och böra nedsättas till högst *3 R:dr R:mt för dag;* och detta så mycket heldre, som dessa Herrars arbete icke tages uti anspråk mera än 2, högst 3 timmar om dagen. Och föreställer jag mig, att Staten kan på lämpligare sätt använda de härigenom uppkommande besparingar, och att sökande till brävinskontrolörs-befattningar ändock icke skola uteblifva.

Hvad åter kontrollörs-befattningen vidkommer, tager jag mig derjemte friheten fästa Rikets Ständers uppmärksamhet dels vid dessa tjensters alltför höga dagliga aflöning, dels det dryga antal skjutshästar, som de under sina många resor beräkna sig skjusersättning för, hvadan jag får föreslå, att icke högre dagtraktamente må tillerkännas Öfver-kotrollörerna, än *6 R:dr R:mt samt skjuts för tvänne hästar.* Hvad åter tillsättningen af under-kontrollörer beträffar, anser jag en förändring uti nu gällande föreskrift derom böra ega rum, så att vid tillsättande af dessa befattningar tjenstgörande Herrar officerare icke böra ifrågakomma eller dertill hafva någon sjelfskrifvenhet, emedan mig synes denna befattning böra vara under deras värdighet och få bestridas af mindre lönta tjenstemän eller andra civila skickliga personer, som ingen tjenst innehafva, men kunna vara fullt lika passande och qvalificerade att kontrollörs-befattningen bestrida.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

Häri instämmer till alla delar *A. J. Sandstedt* från Jönköpings Län.

Motionen bordlades tills vidare.

2:o

»Som våra former vid Markegångs-sättningarna i Riket äro alldeles förfelade, derigenom att Landshöfdingarne som

äro Länens störste löntagare skola sitta ordförande och leda denna vigtiga beskattning, som rörer deras egna intressen.

Och icke nog härmed, utan dertill kommer, att Kammar-Kollegium och Kammar-Rätten, som icke det ringaste känna förhållandena uti Landsorterna, ega rätt att höja markegångspriserna, hvarigenom alla Riks-Ståndens Deputerade, som hvar i sin ort bäst känna sanna förhållandet, äro beröfvade sin rätt enligt § 57 Regering-Formen, hvilken lyder, att Rikets Ständer ega allena rätt att sig beskatta, hvarföre jag finner mig föranlåten föreslå följande förändringar:

1:o Att de valde Deputerade vid Markegångssättningar få sjelfva inom sig välja ordförande.

2:o Att Kammar-Kollegii och Kammar-Rätts anmärkningar må alldeles upphöra.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles».

Häruti instämde *A. J. Sandstedt* från Jönköpings, *Adolf Fredriksson* och *Gustaf Bohlin* från Upsala, *Olof Andersson* från Westmanlands, *Anders Söderholtz* från Södermanlands, *Rob. Fr. Gross* från Kalmar, *Per Östman* från Vester-Norrlands Län, m. fl.

Motionen bordlades 1:sta gånden.

§ 29.

Sedan åhörarne å läktaren till Ståndets Sessionsrum, på Talmannens tillsägelse, sig aflägsnat, företogs till handläggning och upplästes följande.

Protokoll, hållet hos Hedervärda Bonde-Ståndets Elektorer den 4 November 1859.

S. D. Uti särskilda till Hedervärda Bonde-Ståndet ställda skrifter hade dels Philosophiæ Magistern C. M Ekbohrn dels ock t. f. Revisoren i Kongl. Kammar-Kollegii Jordeboks-Kontor A. Hallgren anhållit, Magistern Ekbohrn, att såsom e. o. Kanslist utan arfvode, tills något sådant framdeles möjligen kunde blifva att tillgå, varda i Ståndets Kansli anställd, med skyldighet att å dess protokoller ombesörja korrekturläsningen, och t. f. Revisoren Hallgren, att blifva anställd vid Ståndets Kansli såsom e. o. Kanslist utan arfvode.

Till följd af det uppdrag med tillsättande af Ståndets Kansli, som, jemlikt Ståndets beslut den 25 sistlidne Oktober blifvit åt Elektorerne lemnadt, företogo Elektorerna ofvanberörda ansökningar till pröfning; dervid de fleste af Elektorne

funno sig böra, med öfverlemnande af nämnde ansökningar till Hedervärda Ståndets slutliga pröfning, tillstyrka, det må ansökningarna på det sätt bifallas, att Magister Ekbohrn och t. f. Revisoren Hallgren antagas till e. o. Kanslister, utan arfvode, ankommande det på Ståndets Sekreterare att om fördelningen af göromålen inom Kansliet bestämma.

Emot detta beslut reserverade sig *Nils Larsson* från Jemtlands och *Per Nilsson* från Malmöhus Län.

In fidem
N. A. Fröman.

»Till Hedervärda Bonde-Ståndet!

Sedan min till Hedervärda Ståndet ingifna ansökan att, under innevarande Riksdag blifva anställd såsom e. o. Kanslist i Ståndets Kansli och, i egenskap af sådan, ombesörja Korrekturläsningen å Ståndets protokoller, hvilken befattning de tvenne föregående Riksmötena varit mig af Ståndet anförtrodd, under den 27 dennes blifvit af Ståndets Elektorer afslagen, så får jag härmedelst hos Hederv. Ståndet anhålla att såsom e. o. Kanslist *utan arfvode*, tills något sådant framdeles möjligen kan blifva att tillgå, varda i Ståndets Kansli anställd, med skyldighet att under innev. Riksdag å dess Protokoller ombesörja korrekturläsningen.

Att icke det afstånd, på hvilket min bostad befinner sig från sjelfva trycknings-orten, lägger det ringaste hinder i vägen för korrekturens skyndsamma expedierande från min sida, kan, om Ståndet så skulle finna för godt, vitsordas af så väl v. Häradshöfdingen H. Husberg, som v. Häradshöfdingarne Herrar Frykholm och Söderholm, samt Notarien Herr Sahlström. Då de Riksmöten, under hvilka jag ombesörjt korrekturläsningen, slutats, hafva alltid Ståndets Protokoller varit färdigtryckta ända intill sista pleni-dagen, så vida manuskript till fullt ark varit att tillgå.

Såsom bevis för min kompetens till den sökta befattningen får jag åberopa alla de min förra ansökan vidfogade betyg, hvilka ännu ej af mig blifvit återtagna.

Stockholm den 31 Oktober 1859.

C. M. Ekbohrn.
Philos. Doktor & Magister.»

Bifall till förestående ansökan, tillstyrkes af

Joh. Persson. Lars Ersson. P. Eriksson. Erik Mallmin. A. Ericson. J. Andersson. J. Lekberg. M. Månsson. Herman Öbom. J. Holm. Olof Lindström. Ola Svensson. Jöns Pehrsson. O. Ericsson. L. G. Andersson. Anders Janson. Olof Larsson. Lars Magnus Knutsson. A F. Andersson. Nils Olsson. Johan Johansson. Joh. Nilsson. B. J.

Holmlin. S. Haraldsson. P. Östman. P. Mattsson. Eric Olsson. Eric Jonsson. E. Christensson. Olof Andersson. L. Rasmuson.

»Till Hedervärda Bonde-Ståndet!

Åberopande min till Hedervärda Bonde-Ståndet inlemnade ansökning af den 7 i denna månad bifogade meritförteckning; får jag härmed ödmjukeligen anhålla att under innevarande Riksdag blifva anställd vid Hedervärda Ståndets Kansli som e. o. Kanslist utan arfvode.

Stockholm den 29 Oktober 1859.

A. Hallgren,
t. f. Revisor i Kongl. Kammar-Kollegi
Jorbeboks-Kontor.»

Sedan under en stund häröfver fortgått diskussion, hvilken dock icke skulle i Ståndets protokoll inflyta, och efter det Ståndet förklarat sig icke vilja frånträda sitt vid tillsättningen af tjenstemannapersonalen inom Ståndets Kansli den 28 sistlidne Oktober fattade beslut, om fyra ordinarie och aderton e. o Kanslisters antagande, samt detta antal redan vore fulltaligt, tillkännagaf Talmannen, att Phil. Mag. Ekborns och t. f. Revisoren Hallgrens ifrågavarande ansökningar icke kunde komma under pröfning.

Ståndet åtskiljdes nu kl. $\frac{3}{4}$ till 2 för att åter kl. 3 in pleno sammanträda.

In fidem
N. A. Fröman.

Plenum kl. 3 e. m.

§ 1.

Föredrogs och bifölls *Banko-Utskottets* Memorial N:o 1, med hemställan om arfvoden till Notarier och Kanslister inom Utskottet.

§ 2.

Till *Banko-Utskottet* blef, efter skedd föredragning, remitterad Rikets Ständers innevarande år församlade Revisorers

berättelse om den af dem förrättade granskning af Bankoverkets tillstånd, styrelse och förvaltning.

§ 3.

Föredrogos och biföllos *Expeditions-Utskottets* följande Memorialer, nemligen:

N:o 1, angående ökadt kansli-biträde;

N:o 2, angående upplagan af Bihanget till Riks-Ståndens Protokoll; och

N:o 3, i fråga om prenumeration å nämnde Bihang.

§ 4.

Samtlige de, under förmiddagens plenum till Ståndet aflemnade och i § 17 af Protokollet för samma plenum antecknade Kongl. Maj:ts nådiga Propositioner och Skrifvelser blefvo, efter uppläsning af desammas rubriker, nu lagda på bordet.

§ 5.

Per Erik Andersson från Westmanlands Län begärde ordet och anhöll, att, enär Bevillnings-Utskottet, deri Per Erik Andersson vore Ledamot, under nästföljande åtta dagar efter all sannolikhet icke komme att hafva något sammanträde, Ståndet ville bevilja honom ledighet från Riksdagsgöromålen under samma tid, till företagande af en resa till sin hemort; och blef denna framställning af Ståndet bifallen.

§ 6.

Sven Rosenberg från Christianstads Län ingaf nedanintagna nu upplästa memorial, angående förändrade föreskrifter rörande prestval.

Sedan *Per Nilsson* från Malmöhus samt *Adolf Fredriksson* och *Gustaf Bolin* från Upsala Län forklarat sig i motionen instämma, blef densamma, uppå derom gjord begäran, bordlagd.

§ 7.

Ett af *Jöns Persson* från Blekinge Län ingifvet, så lydande memorial upplästes:

»Det är icke blott vår enskilda, utan äfven våra hemmavarande hufvudmäns och förmodligen hela Svenska Allmogens tanke vi nu gå att uttala, då vi för en kort stund utbedja oss Ståndets uppmärksamhet å det sätt, hvarpå Byrå-chefen för kontrollen af bränvins-författningarnas tillämpning häfdat det

vunna förtroendet. Att han enligt vårt omdöme illa motsvarat Konungens och Folkets rättmätiga anspråk, skulle i och för sig icke vara tillräcklig anledning att vid detta tillfälle deröfver uppehålla oss. Men han har under utöfningen af sitt embete tillfogat Rikets allmoge en offentlig skymf, hvarigenom han framkallat allmän förtrytelse och ådragit sig sjelf allmän ovilja. Denna omständighet, hoppas vi, skall utgöra tillräckligt skäl för vårt uppträdande.

De tvänne hufvudriktningar, hvari bränvinshandteringen här i Riket framträder, allt efter som den bedrifves i så kalladt större eller mindre bränneri, hafva till beskaffenhet och följder sins emellan sådan olikhet, att sjelfva handteringen i mån deraf är högst olika karakteriserad. Åsigterna om det ena eller andra sättets företräde måste naturligtvis vara olika, såsom de jemväl äro, allt efter de olika synpunkterna, och afgörandet till varaktig seger för den ena eller andra åsigten torde ligga långt bortom, den framtid våra barnabarns barn hafva att gå till mötes. Ty vi döma efter den erfarenhet, som hemtas af bränvins-lagstiftningens historia, och räkna icke som en varaktig seger den tillfälliga framgång för dagen, som genom stegrad passion och intriger kan tillkämpas. Men oafsedt nämnde menings-skiljaktighet våga vi likväl hålla före, att alla sansade tänkare äro ense åtminstone i den punkten, att bränvinstillverkningen i mindre brännerier utgör en i sig sjelf loflig handtering, hvilken för närvarande är fullt ut lika berättigad, som tillverkningen i större bränneri. Det torde äfven lemnas oemotsagdt, att det förra sättet begagnas utaf den ojemförligt större delen af allmogen, som idkar bränvinsbränning, och att alltså detta sätt, efter allmogens egen åsigt, lämpar sig bäst för dess resurser och öfriga förhållanden; till följd hvaraf jemväl hvar och en, som icke är så intagen af egna älsklingsideer, att han glömmer skyldig aktning för andras meningar och den ödmjukhet i egna, som utmärker den sanna förtjensten, måste erkänna och medgifva, att det för närvarande tidsperiod måste anses oafgjordt, hvilketdera af de nämnde sätten för ifrågavarande handterings bedrifvande må anses vara det företrädesvis mest lämpliga och följaktligen rätta. Emellertid har det säkert icke undfallit Brödernas uppmärksamhet, att förbemälde Byrå-chef i flera år behagat uti sina bekanta berättelser angående bränvins-tillverkningen i Riket oförtäckt framhålla bränvins-tillverkningens bedrifvande i få, men mycket stora fabriker såsom ett öfverenskommet önskningsmål, hvilket förr eller sednare måste uppnås. Detta kan blott anses såsom ett uttryck af hans förutfattade tanke, att hvad han anser önskligt, äfven skall vara

de lagstiftande Statsmakternas vilja; och har således Byrå-chefen i de officiella berättelserna endast mält sina egna önskningar och åsigter uti ett ämne, der han lagligen icke eger någon talan. Och detta skulle derföre icke heller ansetts värdt någon del af Ståndets dyrbara tid, derest icke tillkommit en annan allvarsammare omständighet, hvarom vi nu gå att tala.

Det är bekant, att bränvins-tillverkningen under sednare åren i märklig mån gått framåt och genom ådagalagd otroligt ökad tillverkningsförmåga i hög grad gäckat föregående experimenter och derpå grundade meningar; att derigenom, bland andras, äfven Byrå-chefens, förmodade insigter och förutsägelser får dementi af dessa näringsidkares sporrade, alltid vakande och verkande fyndighet. Derom är naturligtvis ingenting att säga till klander, emedan sådant hörer till vanliga förloppet, enär menskliga synkretsen icke når till verldens ände, utan har sin begränsning på mycket närmare håll. Men man har tyckt, att en sådan öfverdrifven egenkärlek, samtidigt med erfarenheten om nämnde förhållande, hos Byrå-chefen förmärkts och alltför mycket yttrat sig uti hans till herr Stats-Rådet och Chefen för Kongl. Civil-Departementet den 6 sistlidne Juni ingifna memorial, hvilket genom tryckta exemplar blifvit spridt och alltså torde vara allmänt bekant. I detta memorial har Byrå-chefens forut antydda missbelåtenhet med det resultat, som i de vigtigaste delar jäfvat hans och andras beräkningar och förutsägelser, öfvergått till obetänkt partiskhet mot dem, hvilkas verksamhet icke låtit sig hindras af hans felaktiga förutseende eller hans önskningar, och det ända derhän, att han, utan att bifoga några slags bevis, tillvitat dem olagligt handlingssätt.

Sedan nemligen Byrå-chefen i memorialet gjort början med att erinra om det af honom i September månad förlidet år till Herr Chefen för Civil-Departementet framställda förslag angående personers utskickande åt olika håll i Riket för uppgifvet ändamål, hvilket förslag bemälde Herr Departements-chef dock visligen lemnat utan afseende, och sedan Byrå-chefen derjemte vidare berättat angående de inom särskilda orter i Riket förekommande tillverknings-redskapers form och konstruktion, hvarvid han påbördat tillverkarne att hafva utan omkokning producerat bränvin i mindre brännerier; så har han slutligen fördristat sig till framkastandet af den beskyllningen, att producenterna säkerligen öfverallt, för att åstadkomma oloflig rektifikation, låtit med tätt och ofta ombytta kallvåta omslag omgifva eller med kallt vatten begjuta vissa af redskapens delar.

Här är icke stället att öppna någon diskussion rörande Byrå-chefens i memorialet yttrade åsigter om redskapens beskaffenhet, och huruvida det är möjligt eller icke att med dem producera verkligt bränvin utan omkokning; vi tro, att han härutinnan svårt misstagit sig, och till stöd för denna tro vilja vi åberopa icke blott de från naturlagarne hemtade förnuftsgrunder, som hos oss betinga densamma, utan äfven det förhållande, att uti flera mål, som vid Listers och Bräkne Häradsrätter varit efter anställda åtal handlagda, en mängd vittnen, bestående af bränvins-idkare, kopparslagare, brännmästare och bränneri-drängar, sammanstämmande tagit på aflagd ed, att det hvarken skett eller för dem varit möjligt att med så beskaffad redskap, som i dessa orter brukas, tillverka bränvin utan omkokning; till följd hvaraf åtalen jemväl blifvit af domstolarna ogillade. — Men huru som helst i fråga om en åsigt! Vi tillstå uppriktigt, att vi icke i detta fall vilja envist disputera med Byrå-chefen, emedan möjligheten af misstag bör vara vida mindre å hans sida, och ett misstag dessutom lätt både kan hända och ursäktas. Deremot är förhållandet helt olika i fråga om faktiska uppgifter. Det är en väsendtlig skillnad mellan en yttrad åsigt, att något kan göras, och ett bestämdt påstående, att något verkligen blifvit gjordt. Den obrottsligaste sanningskärlek måste i sistberörde afseende leda forskningarne och de derpå grundade rapporterna, såvida med dem skall kunna åstadkommas någon nytta, och såvida aktning och förtroende vilja bibehållas. Men vi förklara härmed för en uppenbart oriktig uppgift, att, på sätt Byrå-chefen uti memorialet sagt, »säkerligen alla» tillverkarne af bränvin i mindre bränneri hafva, tvärtemot gällande bränvins-författning, tillverkat bränvin med der brukad redskap utan omkokning. Ty ehuru vi icke sjelfva derom undersökt öfverallt i hela Riket, der sådan tillverkning utöfvas med de af Byrå-chefen beskrifna redskap, ej heller på annat sätt vunnit tillförlitlig kunskap om deras operationer, och således icke heller kunna med bestämdhet påstå, att beskyllningen är helt och hållet falsk, så veta vi dock, att den är det, hvad vår egen hemort angår, der dylika redskap på flera ställen varit använda, och särskildt kunna vi upplysa, utt uti de nyss omförmälda åtalade målen samtliga vittnena, som vid bränvins-tillverkningen biträdt, utom det de vederlagt memorialets uppgifter om tillverkningens myckenhet, derjemte med bestämdhet intygat, att med dessa konstiga redskap, i hvilka afverkats ovanligt kraftig mäsk, väl producerats stark lank, men icke på annat vis något bränvin, än genom omkokning, emedan produkten efter första afrinningen varit alldeles onjutbar och oafytterlig såsom bränvin.

Huruvida nu dessa ogrundade uppgifter äro sammansmidda på byrån och skola betraktas såsom yttringar af den efter vår tanke fördomsfulla obenägenhet, hvaraf Byrå-chefen sjelf är intagen emot det enda sättet för den mindre bemedlade jordbrukaren att tillgodogöra sig bränvins-tillverkningens fördelar, eller om de spejare, som för Byrå-chefen löpa med limstången, bedragit honom med falska rapporter, för att göra sig välkomna med der behagliga underättelser; detta synes oss för den närvarande frågan alldeles likgiltigt, enär Byrå-chefen sjelf måste stå i ansvar, för hvad han sagt.

Som Bonde-Ståndet omöjligen kan visa sig likgiltigt för den nu omnämnda allmogen tillfogade skymfen, så våga vi föreslå:

att Ståndet beslutar aflåtandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med förklaring, att Ståndets erfarenhet om bränvins-tillverkningens bedrifvande i mindre brännerier icke öfverensstämmer med de uppgifter, som af Byrå-chefen till Chefen för Civil-Dedartementet blifvit afgifna, och att Ståndet således anser sig böra protestera emot nämnde uppgifters antagande såsom tillförlitliga och giltiga i fråga rörande bränvins-tillverkningens allmänna bedrifvande.

Om remiss af denna motion till Ståndets Enskilda Utskott få vi vördsamt anhålla.

Stockholm den 5 November 1859.

Jöns Pehrsson. *Sven Haraldsson.*
N. Svensson. *Anders Trulsson.*

Tilläggande, efter motionens uppläsning, Jöns Persson muntligen, det han, som nu aflemnade det i motionen åberopade memorial af den 6 sistlidne Juni, gjorde sig förvissad, att Ståndets Enskildta Utskott icke skulle underlåta att taga närmare kännedom om bemälde Expeditions-Chefs Embetsberättelser, de der lemnade bästa upplysning om ensidigheten i hans åsigter och oriktigheten i hans uppgifter.

I anledning af denna motion yttrade *Nils Svensson* från Christianstads Län: »Då under förmiddagens plenum bränvinsfrågan bragtes å bane, gjorde väl en Ståndsledamot ett försök att tillbakavisa densamma, men den nu upplästa motionen visar dock, att saken har sidor, som kräfva diskussion, och jag för min del instämmer, åtminstone i det hufvudsakligaste, med motionären. Tillhörande en ort, som från längre tider tillbaka idkat och, till följd af de för denna ort egna förhållanden, fortfarande måste idka så kallad husbehofs-bränvinsbränning eller bränvinsbränning med mindre och enkel redskap, gör jemväl

jag till en skyldighet för mig att protestera mot sanningsenligheten af de uppgifter bemälde Expeditions-Chef meddelat. Både af mig sjelf och andra har jag den fordran, att man i första rummet må tala sanning, i det andra sanning, och i det tredje sanning, men ännu mera oeftergiflig har jag denna fordran att framställa emot en Konungens Embetsman, då han inför Regeringen aflägger sin redogörelse. Det är derföre med nöje jag förnimmer, att ingen af Ståndets Ledamöter motsätter sig den begärda remissen till Ståndets Enskildta Utskott, der motionen — jag hoppas det — måtte tagas i allvarligt öfvervägande och detta desto heldre som, å ena sidan den mindre jordbrukarens rätt att förädla sin vara och bereda sig en loflig inkomst, väl må anses lika god, som den större och, å den andra, denna rätt allt mer och mer skulle kringskäras, för att slutligen gå alldeles förlorad, derest sådane uppgifter och åsigter, som de af bemälde Tjensteman framlagda, genom vår tystnad erkändes såsom riktiga, och på högsta ort antogos såsom grund för framtida nådiga propositioner i ämnet.»

Sedan *Johan Pettersson* från Kronobergs, *Håkan Olsson* från Christianstads, *Anders Persson* och *Ola Jönsson* från Malmöhus Län, jemte flera andra af Ståndets Ledamöter förklarat sig instämma i motionen, blef densamma uppå derom gjord begäran bordlagd.

§ 8.

Lästes och lades på bordet nedanintagne memorialer.

1:o af *Carl Gustaf Cederskog* från Östergöthlands Län:

»Det öfverdåd i lefnadssätt, som varit en naturlig följd utaf den ofantliga import af utländska lyx- och öfverflödsartiklar, hvarmed landet under sednare åren blifvit i ordets hela bemärkelse öfversvämmadt, har med skäl väckt oro och bekymmer.

Icke nog att lockelsen att förskaffa sig detta utländska kram helt och hållet omintetgjort Nationens fordna böjelse för sparsamhet och allvar; den har jemväl alstrat ett skuldsättningssystem, som, befrämjadt af en mängd kring hela landet spridda låneanstalter, sugit folkets must och merg; och slutligen har, derigenom att importen ständigt öfverskjutit exporten, och Bankens silfver utvexlats och utförts till betalning af öfverskottet, den metalliska kassan, — hvilken utgör enda säkerheten för såväl Riksbankens egna, som alla privatbankarnes sedlar, hvilka vid anfordran skola med Riksbankens inlösas — så medtagits, att ehuru på de sednaste 25 à 30 åren dels af enskildta föreningar och dels af Staten i utlandet blifvit upp-

lånte och till Sverige indragne minst Ett Hundrade Tjugo Milloner Riksdaler Riksmynt i silfver, Bankens förmåga att uppehålla realisationen i denna stund skulle sannolikt varit ganska tvifvelaktig, derest icke äfven detta år af särskildta hypotheksföreningar, genom utländska lån Millioner indragits.

Då likväl detta lånande måste taga ett slut, och lånen dessutom erfordra ränta och amortissement, hvilka, så länge importen får öfverstiga exporten, nödvändigt måste tynga på Bankens metalliska kassa, och slutligen alldeles uttömma denna, så ser jag mig både af egen drift och på kommittenters uppmaning föranlåten fästa mina Ståndsbröders uppmärksamhet på dessa bekymmersamma förhållanden, som fordra skyndsam hjelp. Och ehuru jag visserligen är öfvertygad, att det enda radikala hjelpmedlet mot den öfverdrifna importen är att utestänga importörerna från Bankens valuta, och tvinga dem inskränka införseln till det belopp, som kan betalas med värdet af exporten, så tror jag dock ganska mycket kunna vinnas med en reform i vår tullagstiftning, som under de sednaste Riksdagarne allt för lättsinnigt befrämjat införsel af utländska öfverflödsartiklar, på samma gång den lemnat åsido landets egna näringar och gifvit dessa till pris för en täflan, som de icke utan förluster kunnat bestå.

En återgång i detta hänseende är det, som jag med denna min framställning afsett; men som jag derjemte finner lika orätt, som oklokt det hittills följda systemet att för hvarje särskild artikel diskutera och votera om tullsatsen, så vill jag till en början hemställa om en annan method för tulltaxans uppgörande, och i detta hänseende föreslå:

att ingen utländskt vara, råämne eller fabrikat, vidare må tullfritt få införas: och

att alla dessa varor hänföras under vissa afdelningar samt att enahanda tull erlägges för alla varor under samma afdelning, så att, om t. ex. dessa afdelningar bestämmas till trenne, en för nödvändiga varor, en för mindre nödvändiga och en för öfverflödsartiklar, man sedan en viss tullsats, beräknad efter varornas värde, blifvit bestämd för hvarje afdelning, endast har att afgöra, till hvilken afdelning de olika varorna böra hänföras.

På detta sätt blefve man i tillfälle att stadga en blillig tull för lifsmedel af alla slag: salt, bomull, medicinalier, hudar, färgstofter m. m.; en något högre för kaffe, socker, ull, lin, gröfre väfnader etc., och slutligen ännu betydligt högre tullsatser för utländska spirituosa, viner, siden- och andra finare väfnader, samt alla öfriga slags lyx- och öfverflödsvaror.

För verkställandet häraf fordras emellertid som ett oundgändligt vilkor, att smuggleri i möjligaste måtto förekommes, och då erfarenheten visat, att detta icke kan ske endast genom bevakning, hvilken på så vidsträckta kuster som Sveriges alltid måste blifva otillräcklig, så bör jag här anmärka, att jag i sammanhang med denna motion ämnar jemväl väcka en annan om urbota ansvar för smugglare, äfvensom skärpta straffbestämmelser för tullförsnillning.

Jag anhåller ödmjukeligen, att denna motion måtte till Bevillnings-Utskottet remitteras.»

Häruti instämde *Erik Olsson* från Nerikes och *J. Lönn* från Jönköpings Län.

2:o.

Af *Carl Johan Svensén* från Calmar Län:

»Med den rätt stadgandet i Ridderskapets och Adelns privilegier den 16 Oktober 1723 § 18 bestämmer och på sätt i Kongl. Brefvet den 21 Juni 1792 och Kongl. Kungörelsen den 6 April 1810 medgifver, eger Ridderskapet och Adeln att hos deras Frälsebönder, Torpare och Betjente, med förmånsrätt och utan exekutors medverkan, utpanta eller utpanta låta »räntor och utskylder samt för husröta och hvad de eljest kunna vara skyldige.» — Ett sådant lagstadgande kan numera, sedan eganderätt till frälsejord obehindradt får öfvergå, i hvilkens hand som helst icke vara lämpligt att bibehålla, enär det rubbar förtroendet man och man emellan, orsakar månget obehag och är oförenligt med ett samhälles institutioner, der hvarje medborgares lika rätt inför lagen bör vara betryggad.

För att erhålla ändring härutinnan vill jag föreslå:

> Att § 18 af Ridderskapets och Adelns privilegier den 16 Oktober 1723 samt de Kongl. Bref och Förordningar, som dermed hafva någon gemenskap, må upphöra att vara gällande och att, som följd deraf, någon enskild person, Frälseman eller annan, utan att dertill i behörig, laglig ordning begära exekutors handräkning, icke må vara berättigad till utmätnings- eller förmånsrätt hos underhafvande.

Om remiss till behörigt Utskott anhålles.»

Häruti förenar sig äfven *N. M. Pettersson* från Calmar Län.

3:o.

Af sistnämnde motionär:

I kap. 20 § 4 Byggninga-Balken är stadgadt: »Hvar som ny vatten- eller väderqvarn bygga vill, skall sådant kungöra å thinget, och Häradshöfding skåda med Nämnden den lägenhet, höre ock grannar deromkring, och dem som gamla qvarnar der närmast hafva och pröfve derefter, om ny qvarn utan deras eller andras skada, der byggas må; gifve det ock sedan Konungens Befallningshafvande tillkänna, som eger att derom förordna. Om sågqvarnar vare lag samma.

Under tidernas lopp hafva, i fråga om sättet och vilkoren för vattenverks anläggande och begagnande tillkommit en del författningar, hvars egentliga syfte snarare synes vara att förhindra, än befordra framåtskridandets sak härutinnan. — Uppmärksamheten fästes härvid hufvudsakligen å följande, hvaraf inhemtas:

Kongl. Resolutionen den 21 Januari 1748 § 32 och den 21 Juli 1793 § 20, att allmogen hänvisas att, vid inrättande af mjölqvarnar ställa sig kap. 20 Byggninga-Balken till efterrättelse;

Kongl. Brefvet den 13 Februari 1828, att betänkligheter förekommit mot bifall för Krono- och Skattejordsegare att, i likhet med Säteri- och Frälse-egare, anlägga vatten- och vädermjölqvarnar till eget husbehof;

Kongl. Kungörelsen den 13 Februari 1828, att anläggning af sågqvarnar till husbehof finge ske, och att stamp- och valsverk, efter föregången undersökning i fråga om vattenuppdämning, må inrättas för eget och andras betjenande;

Kongl. Brefvet den 28 December 1822 och Kammar-Kollegii Kungörelse den 24 Januari 1823, att, vid undersökning för nya qvarnars anläggande, Domaren eger att tillkalla Landtmätare för afvägning af vattendraget;

Kongl. Brefvet den 28 November 1827, att vid minskad eller försvunnen vattentillgång, egare af vattentullqvarn må i stället uppföra väderqvarn;

Kongl. Brefvet den 11 Maj 1786, att vid anställande undersökningar för finbladige sågars anläggande, en del dervid förekommande omständigheter böra iakttagas;

Kongl. Brefvet den 30 September 1806, att vid undersökningar om grofbladige sågar, bör utredas, såväl areala innehållet af skogen, som dess öfriga beskaffanhet;

Kammar-Kollegii Cirkulär den 12 Juni 1807, att Synerätten bör lemna yttrande öfver tiden för sågens uppbyggande;

Kongl. Skogs-Ordningen den 1 Augusti 1805, §§ 45, 46, 47 och 48, om vissa vilkor för sågars anläggande och begagnande;

Kongl. Förordningen den 17 April 1828, att Härads-Rätt genom särskildt utslag skall afgöra uppdämnings-tvisten, då fråga är om vattenverks anläggande;

Kongl. Kungörelsen den 29 April 1830 och Kongl. Brefvet den 19 Mars 1831, att lego- och salusågar samt valk- och stampverk icke skola någon grundränta åsättas, utan såsom fabriks-inrättningar betraktas och endast till bevillning beräknas; men att, då redan skattlagdt sågverk erhåller utvidgad sågningsrätt, bör förra skattläggnings-grunden följas;

Kongl. Resolutionen den 29 November 1756, att husbehofssågar äro frie från all afgift;

Kongl. Kungörelsen den 17 Februari 1824, att husbehofsmjölqvarnar äro från ränta befriade;

Kammar-Kollegii Cirkulär den 7 December 1804, rörande de omständigheter, som vid skattläggning böra afses;

Kammar-Kollegii Cirkulär den 23 Oktober 1759, att af hvad qvarnen minst inbringar i tull, skall tilldelas kronan minst en fjerdedel;

Kongl. Brefvet den 20 Juni 1805 och Kammar-Kollegii Cirkulärer den 31 Juli samma år samt den 19 Oktober 1808, att ingen tullmjölqvarn må tillåtas som ej indrager fyra tunnor spanmål om året i tull;

Kongl. Brefvet den 8 Oktober 1828 och Kammar-Kollegii Kungörelse den 16 Januari 1829, att qvarnegarens egen husbehofsmäld bör vid skattläggning afräknas;

Sistberörde Kongl. Bref jemfört med Kongl. Kungörelsen den 14 Juli 1835, att nedsättning å räntan för tullmjölqvarn som blifvit skattlagd efter den 4 April 1789, under vissa förhållanden kan ega rum;

Kongl. Brefvet den 3 Oktober 1829, att Fabriks- och Bruks-arbetares förmalningsbehof icke må under benämningen »husbehofsmäld» upptagas;

Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, att alla räntor i spanmål och mjöl, som nu åligga mjölqvarnar skola förvandlas till sådan spanmål, hvaraf ortens kronotionde består;

Kongl. Resolutionen den 29 November 1756, att sågarlönen utgår efter en af Härads-Rätten pröfvad och af Konungens Befallningshafvande fastställd taxa;

Kongl. Brefvet den 2 April 1828, att sågningslön får betingas i virke och att hälften sågning får ega rum;

Kongl. Brefvet den 23 Januari 1830, att, då öfverens-

kommelse ej kan ske om sågar-lönen, utgår den i penningar efter fastställd taxa;

Kongl. Brefvet den 9 September 1857, att Konungens Befallningshafvande beviljar afskrifning af grundränta å mjöl- och sågqvarn, då verket är utrifvet;

Hvarjemte i § 5 kap. 20 Byggninga-Balken är stadgadt om böter och förlust af qvarn-tullen, för den som intager mäld å oskattlagd qvarn.

Till denna förteckning på författningar och cirkulärer kunde ännu läggas flere, som i mer eller mindre mån röra och bidraga att inveckla frågan om rättighet till vattenverks anläggande och begagnande.

Kändt är, hvilka omgångar, besvär, kostnader och tidsutdrägter det, under nuvarande förhållanden, medför att vinna tillstånd till anläggande och begagnande af vattenverk på egen grund. — Den tilltagande spanmåls-produktionen samt folkmängdens ständiga tillvext, jemte användandet af flere för jordbruket och dess binäringar lämpliga inrättningar, göra det likväl nödvändigt, att i och för spanmåls-förmalningen inom landet mera frihet åt qvarn-anläggningar beredes, likasom det är af vigt att de många vattenfallen blifva ändamålsenligt, till allmän och enskild nytta begagnade. — Att omgångar och besvär nu åtföljа en ansökan om vattenverks anläggande, kommer sig deraf, att alla de lagrum, som i frågan kunna åberopas, icke i allmänhet äro bekanta för andra, än juridiskt bildade medborgare, och kunna, än i ett än i annat fall och under olika tydningar och tillämpningar lägga hinder i vägen för framgången af ansökningen; att kostnader och tidsutdrägt dervidlag uppstå visar dagliga erfarenheten, då kostnader för undersökning och öfrige förberedande åtgärder i och för en qvarn-anläggning, der vederbörande varit ogynnsamt stämde mot den sökande, kunnat uppgå till ett par Tusen Riksdaler, under det att fyra års tid åtgått, innan målet blifvit slutligen afgjordt.

Sådana förhållanden äro alls icke gynnsamma för jordbrukets och industriens utveckling inom fäderneslandet, och det är med anledning häraf, som jag vill framställa följande förslag:

> Att *i §§ 4 och 5 kapitlet 20 Byggninga-Balken* må upphöra att vara gällande, och följaktligen alla de författningar som här förut äro åberopade, så vidt de angå sättet och vilkoren för vattenverks anläggande, begagnande och skattläggande, jemväl må upphäfvas och således inga föregående undersökningar erfordras, samt i det stället stadgas:

Hvar som *vattenqvarn eller annat vattenverk*, som ej till bergshandteringen kan hänföras, bygga vill, vare det honom obetaget, då han dertill eger lagligen förvärfvad grund; anmäle dock till kommunens Taxerings-Kommittée, huru han byggt och Taxerings-Kommittéen åsätte den bevillning, som lämplig pröfvas; att der, för sådant vattenverk erfordras ny *dam-anläggning*, må dammen ej så uppföras, att annan deraf lider skada, hvarom förut bör af Landtmätare undersökas; sker annorlunda vare det den obetaget, som af dam-anläggningen anser sig förnärmad, att derom anställa klander efter befogenhet; pröfvas skada af anläggningen uppkomma, tage egaren den bort och gälde skadan, såvida ingen öfverenskommelse derom kan träffas. Har *dammen af ålder qvarstått* och är icke förhöjd, ege ingen talan derå. Att Qvarn eller annat verk, som med *väder drifves*, må hvem som helst uppföra och begagna samt förhållandet, för bevillnings åsättande, till Taxerings-Kommittéen anmäla och

Om *tull* och *sågarlön* må för hvarje härad en gemensam taxa fastställas: sedan häradsboarne derom förut varit hörda; vederbörande dock obetaget att härom träffa enskild öfverenskommelse.

Om remiss häraf till behörigt Utskott anhålles.»

Härmed förenar sig *N. M. Petterson* från Kalmar Län.

Hvarjemte en af *Johan Johansson* från Kalmar Län ingifven motion, om anslag af allmänna medel till bättre ordnande af fraktfarten öfver Kalmar Sund mellan Ölands vestra kust och Kalmar stad, skulle tillsvidare och i afvaktan på den Nådiga Proposition, som i detta ämne förmodades vara att emotse, förblifva hvilande på Ståndets bord; varande denna motion af följande lydelse:

»Såsom Riksdags-ombud för allmogen på Öland, finna vi, af nya inträdda förhållanden, oss föranlåtne att anhålla om Rikets Höglofliga Ständers förnyade uppmärksamhet, å ett för denna folkrika Ö i hög grad vigtigt ämne, som redan vid föregående Riksdagar utgjort föremål för Ständernas handläggning, nemligen ett ändamålsenligt och rättvist ordnande af farten öfver Kalmar Sund emellan Ölands vestra kust och Kalmar Stad, der Ön afsätter största delen af sina umbärliga produkter, och hvarifrån den hufvudsakligen hemtar sådana förnödenheter, som den icke sjelf framalstrar. Sedan lång tid tillbaka har denna öfverfart varit besörjd genom tre färjplatser, Röhälla, Färjestaden och Fröbygårda,

anlagde utmed kusten på ungefär en mils afstånd från hvarandra.

Tid efter annan har färjfarten å dessa med Gästgifveri- och Skjuts-anstalter förenade platser blifvit genom Polisstadganden reglerad, så att färjplats-innehafvarne fått sig ålagde vissa bestämda skyldigheter, åsyftande att bereda allmänheten för sig och sina varor, en alltid tillgänglig samt på en gång säker och billig öfverfart till och ifrån Kalmar; men då berörde, småningom skärpta bestämmelser kändes betungande för färjplats-innehafvarne, lyckades det dem att utverka höga vitesförbud till de emellan färjplatserne boende strandegarnes förhindrande från intrång i färjfarten på Kalmar.

Härigenom uppstod för ifrågavarande tre färjplatser ett slags uteslutande privilegium på all färjfart emellan den af dem inneslutna nära två mils långa kuststräckan och Kalmar stad; och ehuru, med anledning af ortens innebyggares ofta upprepade klagan öfver inskränkning i deras naturliga fri- och rättigheter, de öfverklagade vitesförbuden, blifvit å olika tider i så måtto ändrade, som det genom särskildta Konunga-Bref förklarats dels, att de emellan färjplatserne boende personer finge, oberoende af nämnde förbud, betjena sig af egna farkoster, för att dermed till Kalmar öfverföra icke allenast sig sjelfva, utan äfven sina närmaste grannar, jemte deras kreatur och varor samt dels att vitesförbuden afse allenast persontrafiken, och att det således är hvar och en obetaget att från Ölands-kusten jemväl emellan färjställena idka fraktfart med varor på Kalmar, så hafva berörde vitesförbud, äfven i deras sålunda modifierade form, dock visat sig vara fullt tillräckliga, att åt färjplatserne bibehålla ett ganska väsendtligt monopolium, hvars vigt klart faller i ögonen, när man betraktar den egna beskaffenhet af den färjfart, som ännu är uteslutande i färjplats-innehafvarnes händer.

I detta afseende, må man besinna följande omständigheter:

Ehuru smalt det sund är, som skiljer Småland från den utefter dess kust sig sträckande ön Öland, så förete sig likväl högst väsendtliga skiljaktigheter emellan dess begge landskaps naturförhållanden. Öfverkommen till Öland, märker man genast, att man beträdt ett helt annat land, med olika grundbildning, jordart, vegetation och klimat. Hvar inom Sveriges landamären utom på Öland kan man uppvisa en landsträcka så odlad och befolkad, som Ölands kustland? Öns hela areal är tolf qvadratmil, deraf ungefär hälften utgör så kallade alfvar eller ofruktbara, kala hedar, der den upp i dagen

liggande kalkflisan, gör all sags odling omöjlig. På de återstående sex qvadratmilen lefva dock 35,000 menniskor, som icke allenast hafva nog spanmål för eget behof, utan äfven, under goda år, afsätta minst 50,000 Tunnor till fasta landet; hvarjemte från Ön årligen säljes en mängd boskap, hästar och får, jord och trädfrukter, fjäderfän, ägg m. m. Motliggande fasta land är i allmänhet mindre rikt försedt med nu uppräknade slag af produkter, men har deremot öfverflöd af andra alster, hvarpå Öland lider brist och deribland hufvudsakligen ved och andra skogseffekter, hvartill kommer att hela Öland, med undantag af nordligaste delen deraf måste från Kalmar, såsom närmaste stapelstad förskaffa sig sina behof af sill, salt och andra köpmannavaror. Dessa omständigheter måste nödvändigt för Öländska befolkningen medföra täta resor till och ifrån Kalmar. De allmänna vägarne på Öland äro anlagde med hänsyn på kommunikationen med denna stad. De leda ned till färjplatserne och det smala sund, som der vidtager, är icke att betrakta annorlunda, än såsom en fortsättning af den stora stadsvägen. Lättheten att under vanliga förhållande komma öfver detta sund medgifver allmogen fördelen att sjelf afsätta sina varor i Kalmar och der verkställa sina inköp. Sådan öfverfraktning af varor, der egaren icke personligen medföljer, utgör således icke den vanliga trafiken, utan förekommer endast i afseende på de varor, som uppköpare på Öland sig tillhandlat. Mängden af öns befolkning måste i följd af behof och vana ofta personligen besöka Kalmar och vid dessa resor, som nästan dagligen företagas af flera hundra personer, måste tvånget att anlita någon af de priviligerade färjplatserne naturligtvis alltid förefalla obehagligt och ofta medföra en eller annan olägenhet.

Rättigheten att från egen strand med egna farkoster emot öfverenskommen betalning föra öfver vattnet till annan ort så väl varor som menniskor har icke i någon annan trakt af Riket lidit inskränkning, än mindre blifvit såsom här alldeles suspenderad. För strandegarne emellan de Öländska färjplatserne måste ett sådant förbud kännas såsom en tryckande inskränkning i de förvärfningsmedel, som stå Rikets inbyggare öfverallt annorstädes öppna. Seende sig satte i denna del utom de lagar, som gälla för andre frie medborgare, hafva dessa strandegare icke försummat något tillfälle, att deröfver höja en ganska befogad klagan. De hafva i detta hänseende flera gånger vändt sig både till Regeringen och genom sina Riksdags-ombud till Rikets Ständer. Stän-

derna hafva under uttalande af deras åsigt om det olämpliga i öfverklagade förhållandet, hänskjutit frågan till Kongl. Maj:t; men vid densammas deraf föranledda pröfning har en fortfarande uteslutande färjnings-rättighet blifvit ansedd såsom ett nödvändigt vilkor för de färjplatserne ålagda skyldigheter, hvilkas bibehållande åter, såsom förpligtande att med säkra farkoster under stadgad poliskontroll besörja farten öfver sundet emot billiga genom taxor reglerade afgifter, ansetts oundvikligen nödigt med hänsigt till både Kronans transporter och den dagliga trafiken emellan Öland och Kalmar.

De öfverklagade vitesförbuden fortfara således ännu och äro ännu i dag för Öländska befolkningen lika förhatliga, som förut; tyngden af den inskränkning och det tvång, som derigenom pålägges denna befolkning, har till och med blifvit ännu mera kännbar, i samma mån som folkmängd och industri tilltaga; och man frågar sig på Öland — denna Ö, från hvilken med ganska små, egna förvaltnings-utgifter, årligen utgå mera än 100,000 Rdr i skattebidrag till Rikets samfäldta behof, — om det är billigt och rättvist, att detta landskap skall vara fortfarande vanlottadt i afseende på sin förnämsta kommunikation, under det millioner R:dr af Statens medel årligen användas på förbättrade kommunikationer inom andra delar af Riket.

Nya förhållanden hafva emellertid inträdt, som synas göra det möjligt att undanrödja färjplatsernes frihetskränkande monopolium, och likväl vid nuvarande skyldigheter bibehålla de för trafiken mest behöfliga af dessa färjplatser.

En sådan möjlighet är beredd genom Kongl. Maj:ts Nådiga Bref till dess Befallningshafvande i Kalmar Län den 5 Mars 1858, hvarigenom anbefalldes, att vederbörande skulle höras, om och till hvad belopp bidrag utöfver färjplats-afgifterne erfordrades i händelse färjplatserne skulle vid deras nu varande skyldigheter bibehållas, men förlora det skydd emot intrång i färjfarten, som de genom vitesförbuden hittills åtnjutit, hvilka af nu befintliga färjplatser det kunde, med afseende på den allmänna och enskildta trafiken, anses oundgängligen nödigt att på sådana vilkor bibehålla och i hvad mån landets innevånare vore villige, att ofvanberörde bidrag utgöra.

Till följd af nämnde Kongl. Bref har Läns-styrelsen hört innehafvarne af färjplatserne Röhälla, Färjestaden och Fröbygårda samt äfven det Bolag, som eger den under tiden straxt norr om Fröbygårda anlagda nya färjplatsen Beijershamn; för hvar och en af dessa 4 färjplatser har man dervid, såsom vilkor för färjnings-skyldigheternas bibehållande

efter upphörandet af vitesförbuden, fordrat ett årligt bidrag af 500 Rdr Rmt utöfver inkomsterna af färjningsafgifterne, dessa sednare utgående efter föreslagen förhöjd taxa. Ölands innebyggare, hörde genom Sockne-ombud, hafva å sin sida enhälligt uttalat den önskan, att vitesförbuden måtte undanrödjas, men alla fyra färjplatserne, åtminstone Röhälla, Färjestaden och Beijershamn likväl bibehållas vid deras nuvarande förpligtelser att ständigt uppehålla färjningen under allmän uppsigt och emot billiga, genom taxor bestämda afgifter; i hvilket afseende Sockne-ombuden funne det vara billigt, att färjpatserne erhölle det fordrade årliga bidraget; men då öns innebyggare icke ansågo sig skyldige att sjelfve till större eller mindre del gälda dessa bidragsbelopp och här vore fråga om det mest ändamålsenliga ordnande af en stor och vigtig anstalt för den dagliga kommunikationen emellan fasta landet och ett folkrikt af vatten kringflutet landskap, så framställdes den anhållan, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, måtte till Kongl. Maj:t frambära Öländska befolkningens underdåniga begäran om Kongl. Maj:ts medverkan för erhållande af statsanslag till de fordrade årliga ersättningarne åt färjplatserne.

I detta afseende har Länsstyrelsen sedermera under den 28 sistlidne Februari till Kongl. Maj:t ingått med en underdånig framställnig, deraf vi haft tillfälle att taga nödig kännedom. Deruti har Länsstyrelsen, efter en fullständig utredning af färjplatsernas tillkomst samt deras rättigheter och skyldigheter framlagt giltiga skäl för det önskvärda i den förändring, att de förhatliga vitesförbuden måtte afskaffas, men att sistnämnde tre färjplatser likväl måtte såsom sådana vid deras nuvarande skyldigheter bibehållas, dock emot en, förlusten af hittills åtnjuten uteslutande färjningsrätt motsvarande årlig ersättning af 500 Rdr Rmt för hvarje färjplats, hvilka bidrag ansågos böra af statsmedlen utgå.

Vi förmoda och hoppas visserligen, att Kongl. Maj:t i Nåder finner omständigheterna föranleda till Nådig Proposition i denna syftning till Rikets nu församlade Ständer; men såsom Representanter för Öland kunna vi ej undgå att genom denna vår vördsamma motion hemställa och föreslå, att Rikets Ständer måtte efter tagen kännedom af Läns-styrelsens förberörde underdåniga framställning och dervid fogade, till frågan hörande handlingar, bevilja det till ändamålet nödiga anslag af statsmedel.

Anhålles om motionens remitterande till behörigt Utskott.»

Uti denna motion instämde *Olof Andersson* från Ölands Södra Mot af Kalmar Län.

§ 9.

Följande af *Olof Nilsson* från Vesterbottens Län ingifna memorial upplästes:

»Då de södra bördiga provinserna i vårt älskade fädernesland tid efter annan af Konung och Rikets Ständer erhållit mångfaldiga och rika statsbidrag, än till kanal-, hamn- eller brobyggnader, än till kostsamma jernvägsanläggningar, insjöars och myrers aftappning samt vägars anläggning eller förbättring, torde det vara både rättvist och nödvändigt, att Rikets norra orter, hvars innevånare merändels äro fattiga och följaktligen ej mäkta utföra större företag af allmännare vigt, icke blifva af de båda statsmakterna förbisedda eller stjufmoderligt behandlade.

Vår tid egnar med rätta en särskild uppmärksamhet åt kommunikations-anstalternas förbättrande, och Representationen har nyligen anvisat ofantliga summor för allmänna rörelsens underlättande genom jernvägar i medlersta och södra delarne af Riket. Norrland deremot, som väl aldrig kommer i åtnjutande af så stora fördelar, har vid kommunikations-anstalternas uppehållande så många och stora hinder att öfvervinna, att de icke utan Statens medverkan kunna undanrödjas. De ofantliga afstånden och naturhindren göra det ofta omöjligt för kommunerna att ensamma ombesörja väg- och brobygdnaderna, hvilka på somliga ställen sluka alltför betydliga summor, att de af den fattiga befolkningen skulle kunna utgöras.

Kungs- eller *Allmänna* och *enda* landsvägen emellan hufvudstaden och Rikets nordligare delar afbrytes vid staden Umeå, af den breda och strida Umeå elf der öfverfarten måste, i saknad af ordentlig bro, ske medelst färja eller båt, alltid med betydlig tidsutdrägt, ej sällan med verklig lifsfara, under mörker, storm och regn. De angelägna posterna och med vigtiga stats- eller enskildta uppdrag försedda resande, blifva här tidtals mycket uppehållne, emedan färjan under svår storm eller isläggning och isgång icke kan begagnas, hvadan den färdande ofta i flera dygn måste afbida en bättre väderlek, eller isens genombrytning, innan resan kan fortsättas.

Dessa länge öfverklagade och stora olägenheter hafva fört tankarne på nödvändigheten att, till både allmän och enskild nytta, öfver denna elf söka åstadkomma en ändamålsenlig brobyggnad, och, sedan framställning härom blifvit gjord hos Konungens Befallningshafvande i Länet, har bemälte Embetsmyndighet, genom Utslag, som numera vunnit laga kraft, ålagt de väg- och brobyggnadsskyldige innevånarne uti Umeå Tingslag, bestående af Umeå, Säfvar och Vännes socknar, att gå i för-

fattning om uppförande af en så beskaffad brobyggnad, för hvilken kostnaden beräknats till 86,000 R:dr R:mt.

Umeå stad har visserligen förbundit sig att till företagets utförande bidraga med 3,000 R:dr nämnde mynt; men då återstår likväl det ansenliga beloppet af 83,000 R:dr, som ortens allmoge i sitt medellösa tillstånd, försämrat genom innevarande års, till missvext gränsande, svaga sädes- och höskörd, icke mäktar åstadkomma. Då emellertid detta brobyggnadsföretag är af allmännare vigt, och förthy torde vara förtjent att med allmänna medel understödjas, får jag äran föreslå:

att Rikets Höglofl. Ständer måtte, i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t, uti Dess Nådiga Proposition till Rikets Ständer angående Statsverkets tillstånd och behof, lärer täckas äska, bevilja för brobyggnad öfver Umeå elf, ett anslag af 83,000 R:dr r:mt, deraf en tredjedel eller 27,666⅔ R:dr utan återbetalnings-skyldighet, och återstoden, 55,333⅓ R:dr mot årlig afbetalning af sex procent, deraf fyra procent beräknas såsom ränta å lånets återstod efter sednast skedd inbetalning och återstoden afföres å kapitalet, intilldess detsamma sålmedelst blifvit tillfullo guldet.

Jag anhåller vördsamt, att denna motion må blifva remitterad till vederbörligt Utskott, för hvilket alla frågan rörande handlingar skola hållas tillgängliga.»

Denna motion blef härefter, på framställd proposition af Talmannen remitterad till Stats-Utskottet.

§ 10.

Vidare upplästes en af *Olof Nilsson* från Vesterbottens Län skriftligen afgifven motion så lydande:

»Det olika uppbördssättet för Kronans inkomster och militära tjenstemäns indelta räntor, hvilka sednare numera äfven få kontant erläggas efter visst markegångspris, åstadkommer ett besvär, hvaröfver i de glest bebodda norra landskapen allmänna och rättvisa klagomål, gränsande till missnöje förspörjas. Mina kommitenter hafva derföre anmodat mig att derå fästa Rikets Höglofl. Ständers behjertande uppmärksamhet för vinnande af rättelse härutinnan.

Kronouppbörden verkställes af kronofogden, men på andra tider och ställen, än uppbörden af indelningar till militära embets- och tjenstemän, hvilken förrättas af regements-skrifvaren. Härigenom förorsakas särskilda resor och med detsamma ökade besvär och kostnader för de ofta aflägset boende räntegifvarne. Dessa olägenheter kunna på tvenne sätt afhjelpas, antingen

derigenom att regementsskrifvaren ålägges verkställa den kontanta uppbörden på samma tider och orter, som kronofogden håller uppbördsstämma, eller ock derigenom att häradsskrifvaren, efter regementsskrifvaren honom meddelad uppgift, debiterar medlen, för att sedan i sammanhang med kronouppbörden af kronofogden uppbäras och till de militära indelninghafvarne levereras, antingen direkt eller genom Landtränteriet och Landskontoret. Denna förändring i uppbördssättet synes vara både af sak och rättsförhållanden påkallad och lärer äfven frivilligt blifva iakttagen åtminstone inom något eller några Län; men ingenstädes är denna förändring af större vigt och mera behöflig, än i de norra landsorterna, hvarest de skattskyldige äro glest boende och långt afskilda från uppbördsställena, ej sällan 2, 3 till 8 mil och derutöfver. Rättvisa och billighet synes således påkalla behjertande af denna min vördsamma motion, som jag anhåller må remitteras till vederbörligt Utskott.»

Sedan *Carl Anders Larsson* och *Nils Fredrik Andersson* från Östergöthlands Län instämt med Olof Nilsson, blef ifrågavarande memorial remitteradt till Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, dit jemväl remiss meddelades å nedanintagne, af *Olof Andersson* från Kalmar Län ingifna anförande:

»Sedan Rikets Ständers uti underdånig skrifvelse den 22 September 1847, gjorda anmälan och Kongl. Maj:ts Nådiggа Proposition den 20 December samma år blifvit af Rikets då församlade Ständer bifallen till lättnad för skatterätts vinnande å Kronojord, och sedermera Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse den 15 December 1848 berättigat barnlösa innehafvare af Kronohemman och andra Kronolägenheter, att utan föregången värdering eller annan omgång, än erläggande af den efter grund-räntans Kronovärde bestämda köpeskilling till skatte inköpa desamma; men hvilka, då en stor del af desse hemman redan voro anslagne till boställen åt Statens tjenstemän, såsom Provincial-läkare, Kronofogdar och Länsmän m. fl. dock icke vederfors full rättvisa i det hela, ty arfvingarne till desse sålunda bortlemnade hemman blefvo härvid alldeles lottlösa, då likväl deras förfäder der nedlagdt svett och möda för att förhöja värdet derå, hvarför dessas arfvingar med grämelse åse detta, vid sidan af dem, som hade den lyckan, att deras fäders jord och egendom ännu icke hunnit tagas i anspåk af någon Statens tjensteman och derföre kommo i besittning af denna jord. Och icke nog med, att sjelfva fastigheten på detta sätt alldeles gick förlorad för det förra, utan till och med den lösegendom, deras fäder efterlemnat, togs till iståndsättande af det blifvande boställs-hemmanet.

Då detta onus dessutom icke drabbar hela Riket, utan blott Öland, anser jag mig på grund häraf och ofvan anförda skäl hos Rikets nu församlade Ständer väcka motion om, att detta obilliga förhållande måtte genast upphöra åtminstone vid den nu innehafvande tjenstemannens afgång, så att lagliga arfvingar till sednaste åboen måtte komma i åtnjutande af samma förmån, som den förut åberopade Kongl Kungörelsen medgifver arfvingar till Kronohemman.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles».

Uti dena motion instämmer *Johan Johansson* från Kallmar Län.

§ 11.

Pehr Tjernlund från Vester-Norrlands Län uppläste följande af honom nu väckta och skriftligen afgifna motion:

»Svårigheten för allmogen i aflägsna landsorter att inom den för fullföljd af besvärs-mål stadgade tid förskaffa sig, och medhinna att meddela sig med ett pålitligt ombud i den stad, der vederbörande Hof-Rätt har sitt säte, torde i dessa orter vara väl känd och öfverklagas ofta. För min hemort t. ex. är besvärstiden 30 dagar, hvarifrån likväl ofta kan afräknas den tid, som åtgår, innan en part, hvilken icke är skyldig att lösa protokolls-utdrag, hinner erhålla sådant af vederbörande Expeditions-hafvande, emedan dessförinnan någon åtgärd i ärendet gemenligen icke kan vidtagas. Den klagande, som nu skulle skynda sig att erhålla ett ombud hos Hof-Rätten, nödgas ofta skriftligen anlita den person, hvars namn först möter honom i någon tidning under en annons, erbjudande biträde i rättegångs utförande, utan att personen eller dess pålitlighet är honom på något sätt bekant. Man är likväl tvungen att skicka penningar jemte sina handlingar till denne obekante. Att ens talan blir vederbörligen bevakad och vidare ordentligt utförd, derför har man ingen garanti, och många äro de, som råkat så illa ut, att deras sålunda på måfå antagne kommissionärer försutit fatalier. Härom torde måhända de flesta af mine medbröder inom detta Hedervärda Stånd, kunna lemna vittnesbörd. Och om man äfven råkat på ett påpassligt ombud, händer det dock ofta, att man icke hinner meddela sig med ett sådant bättre, än att frukten deraf endast kan blifva inkastandet af en så kallad reservationsskrift, ett förfarande, som ej allenast i allmänhet saknar stöd i en god rättegångs-ordning, utan särdeles i brottmål är förkastligt. Den skilnad, som nu eger rum, i afseende på fatalietid, mellan vädjade och besvärsmål, har nemligen sin grund i den uti vår lagskipning erkända princip, att de sednare böra

handläggas och befordras till afgörande med större skyndsamhet, än de förra, och att häri söka åstadkomma ändring torde vara mindre välbetänkt, ehuru man, i betraktande af den tidsrymd, som åtgår i andra instansen för så väl det ena som andra slaget af omförmälda mål, kunde anmärka, att den tid, som genom antydda ordning för talans fullföljande vinnes, är jemförelsevis högst obetydlig. Men under förhoppning om förbättring härutinnan, och med bibehållande af nämnde grundsats, synes mig anledningen till ofvanberörde klagan kunna undanröjas genom en anordning, hvilken redan har sitt motstycke uti rättegångs-ordningen för skiftesmål. Jag föreslår till den ändan en sådan ändring i nu gällande föreskrifter i afseende på fullföljd af talan uti besvärsmål, att på samma sätt som för egodelningstvister är stadgadt, klagande part må inom den för hvarje särskild ort bestämda tid ingifva sin besvärsskrift in dupplo med alla dertill hörande handlingar till Domaren i orten, hvilken det skulle åligga att med målet vidare förfara på enahanda sätt, som i skiftesärenden, nemligen inom viss tid infordra vederpartens förklaring och derefter ofördröjligen till vederbörlig Hof-Rätt insända besvärsakten. Den ringa tillökning i göromål, som härigenom uppstode för under-domare kunde godtgöras genom någon sportel i form af t. ex. lösen för kommunikations-resolutionen och de öfriga anordningar, som genom ifrågavarande förändring i rättegångssättet för besvärsmål påkallas, lära vara desto lättare att verkställa, som på sätt jag nyss nämt, ett dylikt rättegångssätt redan är vedertaget i skiftesmål. Att utom det ändamål, jag hufvudsakligen åsyftar och redan antydt, äfven ett annat skulle vinnas, nemligen skyndsamhet i lagskipningen åtminstone i alla de fall, der anförde besvär föranleda till motpartens hörande, torde vara uppenbart, alldenstund en på ifrågaställde sätt genom under-domaren besörjd kommunikation försigår hastigare, än då såsom nu sker, besvärshandlingar, efter det kommunikations-resolution blifvit af Hof-Rätten meddelad skola af klagandens ombud uttagas och till klagandens hemort afsändas, samt genom dennes egen försorg motparten tillställas för att slutligen ännu en gång göra resan till Hof-Rätten, hvilket allt åstadkommer dryga kostnader. En minskning i dessa sednare vore alltså den tredje fördelen af nu väckta förslag;

om hvars remiterande till vederbörligt Utskott jag vördsamt anhåller.»

Härmed förenade sig *Per Nilsson.*

Efter uppläsandet blef denna motion remitterad till Lag-Utskottet.

§ 12.

Till Bevillnings-Utskottet blef, efter skedd uppläsning, remitteradt ett af *Johan Johansson* från Kalmar Län ingifvet memorial af följande lydelse:

»I afseende å den tid, som nu är bestämd för debiterade utskylders erläggande å Öland, anser jag mig ega fog att föreslå följande ändringar, nemligen: att de personella afgifterna och bevillningar m. m., som af markegång icke äro beroende, måtte, i stället för nu vanliga tiden i Februari och Mars månader, få erläggas inom November månads utgång, af anledning att sistnämnde tid är för de mindre bemedlade, såsom Torpare, Inhyses-hjon m. fl. den lämpligaste, emedan de då ännu hafva något i behåll af sin arbetsförtjenst och således bäst äro i tillfälle att utskylderna afbörda, hvilken arbetsförtjenst annars under tiden, tills Uppbördsstämmorna inträffa, på ett eller annat vis äro förskingrade.

Genom denna ändring skulle i de flesta fall undvikas exsekutiva åtgärder samt de skattskyldiges betungande med kostnadsersättningar för desamma; och —

att Ordinarie Räntan, Spannmåls-lösen m. m., som markegångs-taxan bestämmer, måtte uppbäras först i Juni eller Juli månader, hvarigenom den fördel skulle af Ölands skattskyldige innebyggare vinnas, att de under förlängda tiden komma i tillfälle att, genom kommunikation med fasta landet, afsätta sin spannmål, öns enda produkt af någon betydenhet, till ett pris, som varan rätteligen borde betinga; nu deremot då uppbörds-stämmorna hållas i Februari och Mars månader, inträffar oftast, att all kommunikation med fasta landet är stängd, och vi i följd deraf nödgas för utskyldernas gäldande försälja vår spannmål för underpris i Borgholm eller annorstädes på ön.

Upplysningsvis får jag nämna, att från Norra Motet å Öland utgår all den på Markegång beroende skatt till ett belopp af omkring 30,000 R:dr R:mt, hvartill åtgå 3,000 tunnor spannmål, beräknade à 10 R:dr pr tunna. När då tunnan måste, för medels anskaffande till utskyldernas erläggande försäljas i Borgholm till 9 R:dr och derunder, hvilket i anseende till nuvarande Uppbördsstämmotid, vanligtvis inträffar, så uppkommer genast en förlust af minst 3,000 R:dr, hvilken blifver mångdubblad om i betraktande tages att, om kommunikationen med fasta landet ej då vore stängd, samma spanmål der kunde afsättas för 11, 12 à 13 R:dr pr tunna.

Om remiss häraf till vederbörligt Utskott anhålles.»

Uti denna motion instämmer *Olof Andersson* från Kalmar Län.

§ 13.

Petter Anton Nyström från Vesterbottens Län ingaf ett så lydande memorial:

»Bland många bördor, som mer och mindre hårdt trycka skattemannen, är förbindelsen till Nämndemanskapet mångenstädes högst känbar och betungande. Jag fäster mig i detta afseende icke vid dessa små Härader, der tingen icke räcka öfver 3 à 4 dagar, och der Nämndemanna-besväret följaktligen är ganska lätt, utan vid dessa stora och folkrika Härader der Rättegångsdagarne hvarje ting uppgå till 6 à 8 veckor och på året till 3 à 4 månader, såsom t. ex. det Härad, till hvilket jag hörer. Att der vara Nämndeman och derigenom skiljas från hemmet under flera månader på året, räknas med skäl för ett svårt åliggande, en verklig olycka.

Men detta åliggande är dock af den beskaffenhet, att skattemannen svårligen lärer kunna undkomma det. Redan i våra urgamla landskaps-lagar var han bestämd och kallad att vara vid tinget närvarande. Om således en fullkomlig befrielse icke är att förbida, så borde åtminstone all möjlig lättnad i detta afseende beredas.

En sådan lättnad skulle ofelbart vinnas, om till domfördt antal vid Härads-Rätt Tre i stället för *Sju* Nämndemän, voro tillräckliga. Vid början af hvarje ting kunde ju hela Nämnden vara samlad till meddelande af nödiga upplysningar t. ex. vid förmyndare-förordnanden och dylikt. Men derefter borde det vara tillräckligt, om allenast tre Nämndemän qvarstannade. Domaren är ju i de alldra flesta fall den, som efter sin åsigt och insigt afgör sakerna och derför är ansvarig.

Det synes mig således vara alldeles öfverflödigt, att han skulle ständigt omgifvas af minst sju personer, som för det mesta sitta der mållösa som mumier.

Det är kändt, att Lagberedningen insett det onödigt betungande uti det hittills fastställda antalet af Nämndemän för Härads-Rättens domförhet, och föreslagit dess nedsättande till tre. Med tillfredsställelse har jag ock förnummit, att nuvarande Justitie-Ombudsmannen i sin till denna Riksdag afgifna Embetsberättelse förordat samma förändring.

Vid sådant förhållande bör man få förvänta, att en lagbestämmelse, som hittills medfört så mycket besvär, så mycken tidspillan, så mångfaldig olägenhet, må utbytas mot en annan mindre betungande och ändamålsenligare. Jag yrkar derföre att Allmänna Lagens föreskrift i Rättegångs-Balkens Kap. 23 § 1 må förändras och i stället för *Sju* der insättes *Tre.*

Om remiss af denna min motion till Höglofl. Lag-Utskottet anhålles vördsamt.»

Efter uppläsandet häraf yttrade:

Pehr Östman från Vester-Norrlands Län: »Det må väl vara en sanning, att Nämndemanna-besväret är betungande, men i denna omständighet kan jag likväl icke finna något fullgiltigt skäl för bifall, till hvad motionären föreslagit. Ofta förekomma nemligen vid våra Under-rätter ärenden af ekonomisk natur, deri Domhafvanden, än i ett, än i ett annat hänseende, har Nämndens upplysningar af nöden, och för att dessa upplysningar någorlunda fullständigt för Domsagans olika trakter må kunna erhållas, torde stadgandet om minst sju Nämndemäns närvaro i Härads-Rätt vara alltför välbetänkt för att böra rubbas. Men då, å andra sidan, det icke kan bestridas att, isynnerhet der tingen äro större, Nämndemans-bestyret blifver ett nog kännbart åliggande, skulle jag i stället vilja föreslå någon förhöjning i de åt Nämnden anslagna, men otillräckliga Tingsgästnings-penningarne; och jag anhåller, att detta mitt yttrande måtte få åtfölja motionen till det Utskott, dit densamma kommer att remitteras.»

Med Östman instämnde *Lars Ersson* från Nyköpings, *Nils Magnus Pettersson* från Kalmar, *Herman Jönsson Öbom* från Norrbottens och *Sven Rosenberg* från Christianstads Län jemte flera af Ståndets Ledamöter.

Erik Ersson från Gefleborgs Län: »För min del tror jag, att det icke varit utan ändamål eller utan nytta, som Sveriges jordbrukande allmoge fått deltaga i lagskipningen, och förslaget att inskränka Nämndens antal till tre personer, kan jag alltså för min del icke godkänna. Såsom Östman riktigt anmärkt, behöfver Domaren i ganska många fall upplysningar utaf Nämnden och dessa gifvas naturligtvis vida fullständigare af 7 inom olika delar af Domsagan bosatte män, än af tre. Dessutom vill jag icke godkänna den benämning af mållösa mumier, som motionären begagnat; ty om än förebråelsen för liknöjdhet och bristande intresse möjligen skulle med rättvisa kunna göras mot en eller annan Nämndeman, bör man dock icke derföre kasta skugga på alla.

Sedan *Johannes Nilsson* från Götheborgs och Bohus, *Nils Svensson* från Christianstads och *Nils Olsson* från Malmöhus Län, med flere af Ståndets Ledamöter, förklarat sig instämma, i hvad Erik Ersson yttrat, blef Nyströms ifrågavarande motion bordlagd.

§ 14.

Föredrogs och bifölls *Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 1, angående tillökning af Utskottets tjenstemannapersonal.

§ 15.

Föredrogos och upplästes till Ståndet ankomne utdrag af Höglofl. Ridderskapet och Adelns, Högvörd. Preste-Ståndets och Vällofl. Borgare-Ståndets protokoller för den 2:dra innevarande månad (N:is 5, 8 och 2), innefattande Med-Ståndens beslut om frambärande till Kongl. Maj:t af Rikets Ständers underdåniga önskan, det Kongl. Maj:t täcktes, under Ständernas nu pågående sammanvaro, låta fira sin och sin höga Gemåls kröning, äfvensom inbjudning till Hedervärda Bonde-Ståndet att nämnde beslut biträda.

På hemställan af *Jonas Andersson* från Östergöthlands Län, att den genom ofvanberörde Protokoller till Bonde-Ståndet gjorda inbjudning måtte, i likhet med Johan Lekbergs från Nerikes Län i samma ämne väckta motion, göras hvilande för att i sammanhang med nämnde motion till afgörande förekomma, blefvo ifrågavarande Protokoller bordlagda.

§ 16.

Vid föredragning af Höglofl. Ridderskapet och Adelns samt Högvörd. Preste-Ståndets Protokoll för den 2 och 5 innevarande månad (N:ris 6 och 9), i fråga om en underdånig skrifvelses aflåtande till Hennes Maj:t Enke-Drottningen Josephina, för att tolka Rikets Ständers deltagande uti den djupa sorg, som träffat Hennes Maj:t genom Hans Maj:t Konung Oscar den I:stes död, antog Ståndet den i berörde hänseende gjorda inbjudning; Och skulle Expeditions-Utskottet anmodas att uppsätta och inkomma med förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse i ämnet.

§ 17.

Föredrogos och lades till handlingarne ankomne Protokolls-Utdrag:

från Högvörd. Preste-Ståndet N:ris 3, 7, 10 och 11 samt
från Vällofl. Borgare-Ståndet N:ris 3, 4 och 5.

§ 18.

Uppå derom af *Georg Nyqvist* från Vermlands Län väckt fråga, beslöt Ståndet uppdraga åt Ordningsmännen på Ståndets klubb, att, då åtskilliga numer förkommit af några bland de tidningar, derå för Ståndets räkning prenumeration egt rum, föranstalta om inköp af andra i de nu saknades ställe, äfvensom att, derest sådane defekter framdeles skulle uppstå, låta desamma komplettera; skolande, till förekommande i möjligaste måtto af dylika brister, hvarje Tidning numer

efter numer sammanhäfta, och å sin bestämda plats förvaras.

Ståndet åtskiljdes kl. ½ till 6 e. m.

In fidem

N. A. Fröman.

Den 9 November.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Efter derom gjord framställning meddelades ledighet från Riksdagsgöromålen åt *Johan Johansson* från Kalmar Län under 14 dagar, räknadt från denna dag, samt åt *Erik Mallmin* från Westmanlands Län under 4 dagar, räknade från och med nästkommande Fredag, och skulle Erik Olsson från Nerikes Län under tiden i Mallmins ställe inträda såsom Ledamot af Konstitutions-Utskottet.

§ 2.

Föredrogs ånyo *Johan Lekbergs* från Nerikes Län, sedan den 2 innevarande månad på bordet hvilande motion, om aflåtande af en underdånig skrifvelse i fråga om DD. MM. Konungens och Drottningens kröning, samt i sammanhang dermed ankomna Protokollsutdrag från öfriga Riksstånden, innefattande meddelanden om dessa Stånds beslut i enahanda syfte, äfvensom inbjudning från Högv. Preste-Ståndet, att detta Stånds beslut i berörde hänseende biträda.

Härvid yttrade:

Johan Lekberg: »Då jag väckte den nu föredragna motionen, var det min tanke, att densamma icke skulle föranleda något motstånd å Ståndets sida, i fråga om att bifalla den. Jag trodde sådant desto heldre, som jag allt för väl visste, att det var en urgammal plägsed, det Svenska folket, vid en ny Konungs uppstigande på thronen, firar hans kröning och hyllar honom. Sednast motionen var före till behandling inom

Ståndet hörde jag dock den af en värd talare benämnas »värdelös.» Man beklagade mig såsom mera bevandrad i de högre regionerna. Jag uppskattar väl dessa utgjutelser efter deras värde, men jag vädjar dock till mina här närvarande kamrater från flera föregående Riksdagar. De må döma om beskyllningen är sann eller icke. Mitt konungsliga sinnelag består deruti, att jag hyllar min konung, hvilket jag anser vara min pligt. Har jag ej rätt häruti och kräfver fosterlandets väl ett annat handlingssätt, så må jag då underlåta denna pligt, men eljest icke. I sjelfva saken har jag ej mer nu att säga, än att jag återtager motionen.»

Robert Fredrik Gross från Kalmar Län: »Då Lekberg återtagit sin motion har jag ej om den något att yttra, men i fråga om inbjudningen i samma ämne får jag, instämmande, uti hvad en Ledamot af Ståndet i ett föregående plenum yttrat, och för min del förklara, att Svenska folkets kärlek till sin konung är ej mindre derför, att Konungen icke är krönt samt att denna kärlek ingalunda ökas af ceremonier, hvilka kosta Staten tilläfventyrs en half eller en tredjedels million, och hvilka blott tillfredsställa skådelystnas nyfikenhet. Jag afslår inbjudningen.»

Sven Heurlin från Kronobergs Län: »Hvad Lekberg tillvitat mig såsom opassande i mitt framställningssätt, och emot honom förnärmande, är något, som jag icke kan erkänna. Mina ordalag voro icke sådana, han framställt dem, utan de lydde, att jag icke ville betaga honom hans verksamhet i de högre regionerna. Nu tackar jag honom emellertid för det han haft den kloka besinningen att återtaga motionen. Inbjudningen vill jag för min del hafva lagd till handlingarne, ty det beror och bör väl bero på Kongl. Maj:t sjelf att bestämma, om kröning skall ega rum eller ej, och i förra fallet lär den väl försiggå vår bön förutan. Konung Oscar var ej krönt i Norrige, men lika fast satt dock kronan på honom der som här. Kostnaderna för kröningen uppgå väl ungefärligen till 300,000 R:dr, hvilka medel kunna i min tanka användas på nyttigare ändamål, helst Riket är skuldsatt och vi äro i sådan penningeförlägenhet, att vi ej veta, huru Statsverket skall kunna reda sig. Jag önskar och hoppas, att de Ledamöter af Ståndet, som uti detta fall äro med mig liktänkande och lifvade af hushållsanda, skola instämma med mig uti att påyrka inbjudningens läggande till handlingarna utan annan åtgärd.»

Tilläggande *Heurlin*, i anledning af utaf Talmannen lemnad upplysning, att Konung ej bär kunglig utan endast furstlig krona, innan kröningen försiggått: »Han är dock konung ändå. För öfrigt är kröningen en qvarlefva från de råa hednatider-

na, och bort med alla sådana fördomar i ett konstitutionelt land!»

Carl Johan Svensén från Kalmar Län: »Sedan Lekberg återtagit sin motion har icke heller jag något att om samma motion yttra, men då, i afseende å inbjudningen, man icke vet hvad Kongl. Maj:t sjelf vill eller önskar beträffande kröningen, hemställer jag, att Ståndets åtgörande i ärendet må anstå i afvaktan, på hvad Kongl. Maj:t derutinnan behagar föreslå, och torde ett sådant förslag eller franställning då äfven hos detta Stånds medlemmar vinna bifall.»

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län: »För min del får jag nämna, att jag icke funnit ett ord i Grundlagarna, som innebär att kröning skall med afseende å förevarande och slika fall ega rum. Det står visserligen uti ingressen till Successions-Ordningen, sedan der förut är taladt om valsättet för den då ifrågakomna nya konungen, att han skall krönas, och detta framställdt på ett sätt, som vore kröningen en bekräftelse på valet; men dermed afses otvifvelaktigt endast det fall, att en ny ätt uppstiger på thronen. Deremot om en konung, som har till stamfader en krönt konung, stiger på thronen, är, såsom det mig synes, kröningen alldeles obehöflig, ty folket har ju svurit tro och huldhetsed åt stamfadren och med detsamma åt hans afkomlingar och måste alltså hylla äfven dem. I förevarande fall torde det vara bäst att öfverlemna till Kongl Maj:t sjelf att besluta om kröning skall ske eller ej, och jag är öfvertygad, att om ceremonien på så sätt kommer att ega rum, icke någon skall undandraga sig att bekosta hvad dertill erfordras.»

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus Län: »Jag skulle helst sett, att denna fråga icke blifvit väckt inom något Stånd, men då nu motsatsen skett och 3 Stånd redan beslutat en underdånig skrifvelse i den syftning inbjudningen afser, så är det redan 3 Stånds beslut i ämnet, och skrifvelsen kommer att afgå. Jag är lika varm vän af besparingar, som någon annan, eho det vara må, men om vi strida emot den underdåniga skrifvelsen eller icke, gör det dock detsamma och vi få likväl betala fiolerna, hvadan jag tillstyrker inbjudningen.»

Paul Fritz Mengel från Upsala och *J. M. Falk* från Skaraborgs Län yrkade inbjudningens läggande till handlingarna utan annan åtgärd.

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »I afseende å Lekbergs motion har jag icke något att säga, sedan den blifvit återtagen. Beträffande inbjudningen och sjelfva saken, så finner jag lätt motiverna till Med-Ståndens beslut. Man har velat uttrycka sin undersåtliga vördnad och tillgifvenhet för

Kongl. Maj:t, men en högsinnad Konung vet nog att iakttaga, hvad han bör och vill, och det synes mig öfverflödigt att vilja blanda sig uti något, som han eger afgöra ensam. Ett skäl till, hvarför nu ej är den tidpunkt, å hvilken man bör framkomma med dylika förslag, är det att statsutgifterna äro och blifva under denna Riksdag förmodligen ovanligt stora, hvadan man icke bör yrka på utgifter, som utan olägenheter kunna undvaras. Jag anser det vara klokast att lägga inbjudningen till handlingarna samt att öfverlemna åt Kongl. Maj:t att vidgöra i saken, hvad han finner för godt.»

Häruti hördes instämma *Johannes Andersson* från Skaraborgs, *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs, *Erik Olsson* från Nerikes, *Pehr Eriksson* och *Anders Jonsson* från Wermlands, *Per Mattsson* från Vester-Norrlands, *Per Nilsson* från Malmöhus samt *Lars Rasmusson* från Götheborgs och Bohus Län m. fl.

Diskussionen förklarades slutad. Ståndet beslöt härefter, uppå proposition af Talmannen, att icke antaga inbjudningen i ämnet samt att lägga Med-Ståndens 3:ne nu föredragna Protokollsutdrag till handlingarna.

§ 3.

Efter skedd föredragning remitterades till *Bevillnings-Utskottet Carl Anders Larssons* från Östergöthlands Län, sedan den 2 innevarande månad på bordet hvilande motion om förökad bevillning å handel med lyxartiklar.

§ 4.

Vid föredragning af Kongl. Maj:ts sedan den 5 innevarande månad på bordet hvilande Nådiga Proposition, med förslag till förordningar, dels om ändring i gällande bestämmelser angående ansvar för den, som träder till eller utsprider villfarande lära, dels om främmande trosbekännare och deras religions-öfning, begärde *Sven Heurlin* från Kronobergs Län den Nådiga Propositionen ytterligare på bordet, under förklarande, att ärendet vore af den synnerliga vigt, att man nog behöfde tid att ännu vidare detsamma begrunda.

Talmannen anmärkte härvid, att en ytterligare bordläggning af den Nådiga Propositionen, som redan blifvit en gång bordlagd, stred emot Grundlagen, samt uppmanade Ståndets Sekreterare att uppläsa tillhörande stadgande uti Riksdags-Ordningen, hvarefter Sekreteraren uppläste följande punkt utur § 49 mom. 1 Riksdags-Ordningen: »Hvar och en allmän fråga, som första gången i något Stånd förekommer, skall, så vida

ej Ståndet enhälligt genast densamma till vederbörligt Utskott förvisar, ligga på bordet till nästa plenum, då remiss bör ske.»

Anders Eriksson från Elfsborgs Län yttrade: »Det utaf Sekreteraren upplästa momentet är här tillämpligt. Ett fall kan likväl inträffa, då ärendet får ännu en plenidag hvila på bordet, nemligen då tvist uppstår hvart detsamma remitteras bör; men som sådan tvist nu ej uppstått är det nödvändigt, att vi remittera den Nådiga Propositionen.»

Under den diskussion, som härefter uppstod i fråga om innehållet af den Nådiga Propositionen, yttrade sig nedan antecknade Ledamöter, på sätt och i den ordning, som följer:

Anders Gudmundsson från Hallands Län: »Då man kommit till det resultat, att den Nådiga Propositionen nu måste remitteras, så och enär jag anser innehållet af Propositionen utgöra ett särdeles vigtigt och maktpåliggande ämne, vill jag beledsaga remissen med några ord. Jag är och har alltid varit af den tankan, att den religion, vi ega, är den bästa. Om några vilsefarande tänka annat, tror jag likväl, att de snart med foglighet skola kunna upplysas om sina villfarelser. Ett vill jag dock nämna och det är att landsförvisningsstraffet för vilsefarande i religionsmål efter min tanka bör upphäfvas och annan lämpligare lag sättas i stället, för det andra är det min mening, att skall man vidtaga reformer i afseende å våra kyrkliga förhållanden, så skall man börja i rätta ändan. Dermed menar jag, att man skall på ett bättre sätt, än hittills skett, ordna presternas aflöningssätt. Derigenom kommer man derhän, att alla tvisterna emellan församlingarne och deras lärare försvinna, och att ett kärleksfullt förhållande i stället inträder. Detta är lika hufvudsakligt och vigtigt, som stiftandet af dissenterlagar, ja ännu vigtigare, ty utan att ett dylikt förhållande förefinnes presten och åhöraren emellan, tjena alla lagar till intet, och jag håller derföre mycket på den satsen, att presternas löningssätt bör i första hand förändras, hvarefter man sedan må komma till andra reformer i kyrkligt hänseende.»

Sven Heurlin från Kronobergs Län: »Instämmande med *Anders Gudmundsson* vill jag dock tillägga några ord. Vill man hafva all samhällsordning, all säkerhet, alla samhällsband lösta, så bör man öfvergå till en annan religion än vår Lutherska tro, men önskar man åter att bibehålla förenings- och kärleksbandet mellan föräldrar och barn, makar, husbönder och tjenstefolk, befallande och lydande, så behåll den lära, du från barndomen fäst dig vid. Man har haft tillfälle att samla en bedröflig erfarenhet på sednare tider. Afsigkomna skollärare skräddare, skomakare, gesäller m. fl. dylika, resa omkring i

orterna och samla omkring sig svaga personer, mest fruntimmer, hvilka åter i sin tur inverka på männerna. De kringstrykande kalla sig sjelfva omvända, under det de locka folket. Minst af allt äro de dock ärliga. Jag önskar icke någon förföljelse mot de vilseledda, men de vilseledande böra efterhållas, så vida vi vilja förekomma att i framtiden få famla uti blindt religiöst mörker. Äfven Adelsmän hafva tillhört de kringresande, men dessa torde i stället få benämnas adelsafskrap.»

Anders Eriksson från Elfsborgs Län: »Jag kan ej finna af innehållet utaf den Nådiga Propositionen, att det är fråga om att ändra statsläran. Propositionen gifver icke anledning till någon öfvergång från Lutherska läran, men den synes vilja hafva bort föråldrade lagbud, som ännu finnas qvar sedan fordna tider, och hvilka ej äro passande för vår tid utan alldeles overkställbara. Man behöfver ej frukta för att afskaffandet af dylika lagbud skall orsaka religionens förfall. Tvertom, denna sednare verkliggöres än mer dymedelst. Heurlin har nämnt, att det afskrap af kringvandrare, hvilka ej vilja hålla sig inom de gränsor, vår religion innehafver, må gerna skiljas från densamma. Så är ock meningen med den föreslagna dissenterlagen, och jag får för min del härmed förklara, att jag icke har något att påminna emot den Nådiga Propositionen.»

Med *Anders Eriksson* hördes instämma *Sven Johansson* och *Josef Smedberg* från Elfsborgs, *Carl Gustaf Sköldberg* från Nerikes, *Per Persson* från Vermlands, *Nils Olsson* från Malmöhus, *Sven Rosenberg* från Christianstads, *Anders Trulsson* från Blekinge samt *Bengt Johan Holmlin* från Götheborgs och Bohus Län m. fl.

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Då fråga är att lagstifta i religionssaker, så har man inkommit på ett ganska svårlöst kapitel. Sjelfva dogmerna afgöras på slagfälten eller å kyrkomötena och de vinnandes grundsatser antagas, hurudana de än äro beskaffade. Häraf kan man sluta till att felaktigheter alltid måste vidlåda denna lagstiftning. Om menniskorna använda sitt förstånd och sin eftertanka skola de finna, att lagstiftaren i denna väg alltid måste famla i mörker till någon del samt att den mäktiga hierarchien gjort intet för att häfva detta mörker, utan tvertom, hvadan anmärkningar alltid kunna med rättvisa ske. I fordna tider uppträdde Wichlew för att stifta lagar i religionsmål; 100 år derefter uppträdde Huss i samma syfte och 100 år än sednare Luther, hvars grundsatser vi hylla. Derför må vi dock ej föreställa oss, att hvad han förfäktat och tillgjort är utan fel och brister. Huru skulle det ock kunna vara det, då han hade

att strida ej blott emot den mäktiga hierarchien, utan äfven emot den verdsliga makten?

För att nu komma till Propositionen och dess innehåll, så tror jag, att den visar oss den rätta medelvägen, vi hafva att beträda. Den förutsätter en oförändrad forskning i andliga ting, men den bestämmer ock skrankor för afvägarne. Jag har icke något emot den nådiga propositionen och önskar, att Utskottet i förevarande ämne måtte beträda den försonliga vägen och förthy förekomma mennisko-förföljelse.»

Med *Östman* förenade sig *Nils Magnus Pettersson* och *Nils Pettersson* från Kalmar, *Erik Olsson* och *Gustaf Hultman* från Nerikes, *Jan Andersson* från Stora Kopparbergs, *Paul Andersson* och *Per Byström* från Jemtlands, samt *Olof Nilsson* från Vesterbottens Län m. fl.

Per Nilsson från Malmöhus Län: »Att vi hafva af nöden förändringar i vår lagstiftning uti religionssaker är ej tvifvel underkastadt och jag önskar derföre Propositionen framgång. Tiden har ej medgifvit mig att noga skärskåda den, hvadan jag icke vill inlåta mig i detaljer rörande densamma. Vid § 6 har jag likväl det att anmärka, att man väl, som rätt är, förbjudit munk- eller nunne-ordnars stiftande äfvensom klosters anläggande, men dock ej bestämt straff för förbrytelser emot detta förbud. Jag skulle vilja föreslå såsom böter för stiftande af dylika ordnar från 100 till och med 1000 R:dr och för deltagarne deri från 10 till 100 R:dr jemte förvisning från Riket för såväl stiftarne som deltagarne, hvarförutan det bör tillkomma vederbörande att draga försorg om ordnarnes splittring och upphäfvande. Man bör noga erinra sig, att vi mest hafva att frukta af Katolicismen, och som munkväsendet och kloster äro starka stöd för denna, bör man vara vaksam mot dessa korporationer, samt bestämma stränga böter mot deras införaude i riket.»

Af lika tanka med *Per Nilsson* voro *Johan Persson* från Upsala, *E. M. Falk* från Skaraborgs, *Johan Pettersson* från Kronobergs, *Sven Gustaf Johansson* från Jönköpings, *Anders Magnus Myrin* från Elfsborgs, *Maja Lars Larsson* och *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs, *Olof Olsson* i Gersheden från Vermlands samt *Lars Rasmusson* från Götheborgs och Bohus Län m. fl. Hvarjemte *Georg Nyqvist* från Vermlands, samt *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs Län förklarade sig instämma, uti hvad såväl Anders Eriksson som Per Nilsson anfört.

Sven Rosenberg från Christianstads Län: »Jag måste erkänna, att jag icke på annat sätt, än genom tidningarne tagit kännedom om den Nådiga Propositionen förr, än nu jag hör

den uppläsas, derförinnan jag verkligen blef het om öronen vid medbrodern Heurlins yttranden. Det gläder mig emellertid nu att höra, det Propositionen icke i strid med § 16 Regeringsformen innehåller något, som går ut på att tvinga eller tvinga låta någons samvete. Frågan är tvertom att förekomma ett ondt. Man vet, huru en andans vind blåser genom våra landamären. Ifrån söder till norr likasom skenar rörelsen på samma sätt. Heurlin har förkunnat, att om Propositionen tillstyrktes och antogs, skulle alla band brista, samvetsvådor uppstå och mörker blifva på djupet m. m. Jag tror, att vi länge nog hafva slumrat, att det är på tiden att vi vakna. Prest och Länsman hafva länge nog haft bekymmer om oss och sörjt för oss. Om någon haft någon villfarande mening. så har han genast förpassats till och af Länsmannen, och följden har blifvit, att vi haft villfarande i hvarje vrå. Vi kunna ju dessutom icke numera landsförvisa alla Mormoner, Baptister, Läsare m. fl. Vi erinra oss väl, hur det gick och hvilket uppseende det väckte, då 6 Katholiker blefvo landsförvisade. Det var nyligen hos oss, fråga om att genom Regeringen få aflåta en skrifvelse till Danska Regeringen, afseende att förekomma insmuggling af bränvin hit från Danmark. Icke kan det vara under sådana förhållanden billigt, att vi vilja till Danmark eller utlandet insmuggla religionssvärmare af dylik art, som de förenämnda. Den lag är otvifvelaktigt bäst, som kan tillämpas. Det är tid, att sjelfmedvetandet hos oss vaknar ej blott i religionsfrågor, utan äfven i andra afseenden. Allmogen bör vårda sig om sitt eget så i det ena, som det andra fallet. Jag önskar framgång åt den Kungliga Propositionen, och det jemväl med föranledande af de yttranden Heurlin haft.»

Per Eriksson från Vermlands Län instämde.

Jöns Persson från Blekinge Län: »Det är icke min mening att uppträda emot Propositionen i sin helhet, men på ett deruti framställdt förhållande vill jag fästa Ståndets och Utskottets uppmärksamhet. De nemligen, som vilja bilda särskildta, från Statskyrkan skiljaktiga församlingar, blifva tillerkända rättighet att sjelfva välja sina lärare. Månne tro detta ej skall bli för mången ett skäl och retelse att utgå från Statskyrkan? Med föranledande af det nuvarande aflöningssättet för presterskapet råder ock, såsom en Ledamot riktigt omförmält, afvoghet lärare och åhörare emellan. Nyligen är motion väckt om förändradt aflöningssätt för presterskapet. Ett bifall till denna motion skulle utan tvifvel undanrödja denna afvoghet. Man undslapp att höra talas om afgifter vid barndop, vigsel, lysning, likstol m. m. och sådant skulle nog minska på obelåtenheten. Jag upprepar min hemställan till Ståndet,

huruvida man icke kan och bör anse den rättighet, att de, som bilda särskildta religions-samfund, erhålla uti den omständigheten, att de sjelfva få tillsätta sina lärare, såsom en lockelse att afgå från vår kyrka, och jag uppmanar det Utskott, som kommer att behandla Propositionen, att noga taga i betraktande denna omständighet.»

Paul Fritz Mengel från Upsala Län: »Jag kan inte neka, att ju våra gällande författningar uti kyrkligt hänseende äro sådana, att de kunna anses alldeles overkställbara. Man har städse ansett för betänkligt i hög grad att bibehålla gamla eller stifta nya lagar, som genom deras orimlighet förlorat och förlora folkets aktning och förtroende. Att landsförvisningsstraffet i religionsmål tillhör dessa orimliga lagbud behöfver ej påpekas. Det går icke an att landsförvisa annat, än förmöget folk, ty den fattige tages ingenstädes emot. Icke äro vi benägna för att emottaga främlingar, som ej kunna sig sjelfva försörja, och så är naturligtvis förhållandet äfven i andra länder. Det är allmänt kändt, att då för någon tid sedan Svensk Domstol tillämpade landsförvisnings-straffet å åtskilliga individer, som öfvergått till annan lära, så uppmanades dessa derefter utaf vederbörande att söka nåd. Detta föll dem dock icke i smaken, ty de ville naturligtvis blifva martyrer. För öfrigt om man tänker efter, så skall man finna, att affallen från vår lära äro ej så många eller vigtiga, som man skulle kunna hafva trott. Man skiljer sig i vissa dogmer och det är allt. Skulle baptister, läsare, mormoner m. fl. sektanhängare samtliga blifva landsförvista, så blefve de så många, att de otvifvelaktigt återkommo och att hålla dem alla i häkte komme att kosta Staten för mycket. Särskildt vet jag att förtälja om Baptister i en landsort, hvilka, då de märkte sig af folket och auktoriteterne uppmärksammade och förföljde, ansågo sig såsom martyrer och ihärdigt vidhöllo sin separatism, men, då man lät dem hållas och ej låtsade om dem, så upphörde deras sammanträden, ty dessa väckte ej något uppseende och de villfarande började att åter låta döpa sina barn och gå i kyrkan, samt till och med betalte sina afgifter till presten, som dem småleende emottog. Som sagdt är, vi hafva af nöden en annan och lämpligare lagstiftning i religiösa ämnen, och en dårskap skulle det vara att bibehålla lagar, de der ej kunna hållas och tillämpas. Väl kan jag hafva åtskilliga anmärkningar att framställa emot detaljerna i den Kongl. Propositionen, men jag väntar, att Lag-Utskottet skall först och främst behandla den, hvarefter man får se, hurudant detta behandlingssätt blifver. Bland annat skulle jag kunna anmärka, att en del straffbestämmelser i förslaget synes mig gynna martyrskapet och äro för svåra, ty ju mindre affär man gör af

affällingarne desto bättre. Beträffande andra trosbekännare och lagstiftningen för dem, så anser jag, att man dervid ej bör gå strängt tillväga. Icke någon kan tvingas till sitt samvete, om man ej vill steka honom, ty då tål ej han mer vid. Man bör härutinnan taga exempel från andra länders barbari i trossaker. Hvar och en bör få tro, hvad hans öfvertygelse ingifver honom, blott han icke söker inverka på andras öfvertygelse, och i detta fall synes mig förslaget i Propositionen vara godt, enär det innehåller strängt ansvar för dem, som vilja förleda andra att öfvergå till annat religionssamfund. Jag önskar remiss af den Nådiga Propositionen till Lag-Utskottet, till hvilket jag för min del öfverlemnar den att bedömas och handläggas.»

Paul Hedström från Vester-Norrlands Län: »Det torde icke af någon kunna bestridas att icke nu förevarande ämne är ett af de ömtåligaste för Ständerna att behandla, ty att stifta lagar för samveten är ej att leka med. Att sådana lagar härutinnan af Ständerna stiftas, att de innebära samvetstvång och nödgar en att bekänna en religionsåsigt, som står uti strid emot egen öfvertygelse, kan aldrig blifva det rätta. Icke heller förmenar jag det vara klokt att genom svåra straff och höga böter söka hämma nuvarande söndringar i religionsväg, helst grundlagen säger, att man skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Lindriga tvångsband måste alltså i min tanka för söndringarnes hämmande användas, men icke sådane, hvilkas verkningar, vi hittills på ett störande, men dock icke verkande sätt erfarit. Jag vill derför för min del hemställa till Utskottet, att så lindriga medel som möjligt föreslås, ty derigenom vinna vi lättast vårt mål, helst om man dertill söker afhjelpa vår Statskyrkas stora brister, hvilka i allt fall torde vara egentligaste och största orsaken till de många söndringarne.»

Af lika tanka med *Hedström* voro *Per Tjernlund* från Vester-Norrlands och *Bengt Johan Holmlin* från Götheborgs och Bohus Län.

Nils Svensson från Christianstads Län. »Om jag ej hört en så svår förkastelsedom emot den Nådiga Propositionen, hade jag icke nu uppträdt för att i ärendet mig yttra. Jag kan försäkra, att jag är lika tillgifven den Lutherskt-Protestantiska läran, som någon; men detta hindrar mig icke ifrån att hylla Propositionens hufvudsakliga syfte. En talare har sagt, att det går en anda genom tiden. Detta är sannt och ehuru gamla vi äro, böra vi följa med. För de affällige finnes det för närvarande icke någon lag, som är tillämplig, Är det då

ej klokt att biträda det förslag Kongl. Maj:t i sådant afseende nu framlagt, hvarigenom dessa medmenniskor lemnas fritt att inom lagbundna gränsor utöfva sin andakt. Samvetet låter ej binda eller tvinga sig, och jag önskar förthy framgång åt Propositionen. Jag tror ej i likhet med Jöns Persson, att presternas aflöningssätt gör så mycket till i denna fråga. Väl medgifver jag dock, att det inverkar något på densamma, ty eljest kunde väl Presterskapet ej så svårt motsätta sig enahanda lagar med de nu föreslagna. Jag kan ej inse, utaf hvad anledning vi icke skulle gilla Propositionen. I min hemort har Presterskapet för sig sjelft utkämpat den strid, i hvilken vi nu synas invecklas, men det har ej kommit till samma resultat eller sådane förslag, som i Propositionen finnas. Hvad Presterskapet tänker i förevarande fall vet jag; men jag vill ej för det närvarade uttala det. I likhet med Mengel vill jag fästa Utskottets uppmärksamhet på de i förslagen upptagna allt för stora bötesbeloppen. Voro dessa till hälften minskade skulle de otvifvelaktigt verka till mera framgång och mindre affall, ty man bör icke göra affällingarne till martyrer. Som jag sagt, önskar jag Propositionen all framgång.»

Per Nilsson: »I följd af Jöns Perssons uttalade farhågor med afseende å tillåtelsen för de särskildta religionssamfunden att välja sina egna lärare, har jag ånyo begärt ordet. Jag har ingen fruktan i detta afseende, utan snarare tvertom; ty möjligen kan denna rättighet blifva en föregångare för en lika rättighet för oss inom Stats-kyrkan, och då skulle den i sanning hafva gjort nytta. Dessutom äro lärare i dessa församlingar ej Statens tjenstemän och jag skulle till och med vilja gå så långt, att dessa särskildta församlingar blefvo befriade från alla utgifter till vårt Presterskap, hvilket dock ej nu är förhållandet. Hvad Mengel yttrat, i fråga om böternas nedsättande, instämmer äfven jag uti, utom i fråga om böterna för stiftande af munk-ordnar och kloster, i afseende å hvilka jag påyrkar all möjlig stränghet.»

Anders Wilhelm Uhr från Nerikes Län: »Behofvet af en lag i det syfte, som den Kongl. Propositionen antyder, har varit länge insedt och erkändt. Huruvida det nu framlagda förslaget är det lämpligste, derom kan olika åsigter naturligtvis uppstå, men om uttalandet af dessa torde vara tid, då vi få Betänkandet i ämnet åter från Utskottet. Jag har egentligen begärt ordet för det, att jag under diskussionens lopp hört omtalas och påyrkas stränga straffbestämmelser för vilsefarande och sektanhängare. Jag är af motsatt tanka med dessa Ståndsbröder. Jag vill ej att man skall be-

gagna kulor och krut, värja och bajonett såsom försvar för vår lära, utan jag önskar, att man på öfvertygelsens väg kan bibehålla den och tillvinna dem nya anhängare. Icke heller har vår rena lära något farligt motstånd, dess bättre, att på denna väg vänta. Förekomna affall från denna lära äro icke beroende af presternas aflöningssätt, utan snarare och egentligen på deras arbetssätt. Vill och kan presten fullgöra sin pligt, så riskera vi intet i detta afseende. Då frågan återkommer behörigen af Utskott behandlad, torde jag också återkomma till densamma.»

Jonas Andersson från Östergöthlands Län instämde med Uhr.

Ola Jönsson från Malmöhus Län: »Jag instämmer i de åsigter Per Nilsson uttalat och anser, att högt ansvar och svåra straffbestämmelser böra utsättas för Munk- och Nunneklosters stiftande. Jag fruktar mycket, den under religionens täckmantel dolda men framskymtande djupa politiken hos katholikerna. Ehuru jag är rättrogen lutheran, anser jag det icke vara farligt att antaga den Nådiga Propositionen, men jag önskar icke att bibringa menniskor min öfvertygelse genom hårda straff, erinrande mig dermed det motstånd lutherska män fordom rönt, ehuru de förfäktat en lära, som nu utgör vår sällhet.»

Jöns Persson: »Då jag sist hade ordet, uppträdde jag ej emot den Kongl. Propositionen i annat afseende, än beträffande den punkten, som tillerkänner de sig särskildt bildande religionssamfunden att sjelfve få tillsätta sina lärare och jag vidhåller ännu denna åsigt, att sådant är eller kan vara för mången lockande. Per Nilsson har yttrat, att han vill gå så långt, att de särskilda församlingarne borde slippa alla utgifter till vårt Presterskap, för särskildta kyrkliga förrättningar m. m. Jag tror ej Per Nilsson i detta fall uppfattat Propositionens innehåll riktigt, ty förslaget innehåller, att de särskildta samfunden skola vara befriade från dylika särskildta förrättningar för barndop m. m.; men jag vet icke, huruvida de äro befriade från erläggande af tionde, eller ej. Jag önskar emellertid fästa Utskottets uppmärksamhet på det farliga deruti, att bemälde församlingar ega sjelfve tillsätta sina lärare och bestämma deras löner, då församlingarne hörande till Statskyrkan, icke hafva en sådan rättighet. Skulle vi få lika rätt, vore det en annan sak.»

Joseph Oscar Almqvist från Norrbottens Län: »Jag har begärt ordet endast för att fästa uppmärksamheten vid ett uttryck i § 1 af den föreslagna Förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning. Der

står nemligen, att om Konungen finner skäl »efter vederbörandes hörande» att ansökning om främmande trossamfund bifalla m. m.; orden »efter vederbörandes hörande» vill jag hafva bort och något lämpligare uttryck i stället. Hvilka äro i förevarande fall vederbörande? Jo! i första hand Konsistorium. Detta infordrar Pastors yttrande och jag föreställer mig det nästan gränsa till omöjligheten, att presten tillstyrker bifall till ansökningen. Skulle emellertid en pastor göra detta, så kommer sedermera en annan pastor i församlingen, som hittar på att anmäla, att uti det nybildade Samfundet begås oordentligheter. Deraf följer, att Kongl. Maj:t återtager den en gång meddelade tillåtelsen. Orden »efter vederbörandes hörande» må derför borttagas. De stränga böterna för villfarelser, anser jag äfven göra mera ondt, än godt. Ingen kan gerna hafva sett mera svärmerier, än jag. Jag har sett dem dansa i kyrkorna, svimma, dragas bort af kyrkovaktarne, klappa händerna m. m.; men sådant har fått försiggå några år, emedan kronobetjeningen icke varit sträng och så har oskicket aftagit och försvunnit. Hade åter kronobetjeningen tagit hårdt i, så hade troligen förhållandet blifvit än värre.»

Paul Andersson från Jemtlands Län. »Jag är i fråga om den af Almqvist åberopade 1:sta §:ns lydelse af lika tanka med honom, ty jag fruktar storligen, att den åsyftade friheten att bilda särskildt trossamfund skulle försvinna, derest presterne komme att höras i förväg. Erfarenheten har nemligen visat, huru mycket de vårda sig om samvetsfrihet. Jag uppmanar Lag-Utskottet att noga tänka på detta. Det är ej sagdt, att vi framdeles hafva att påräkna så tolerant Regering i förevarande fall, som den nuvarande.»

Sven Heurlin: »Tvenne af de talare här uppträdt, hafva missförstått mig. Jag har ingalunda velat motsätta mig den Kongl. Propositionen, utan mitt yttrande gick endast ut på att uppdraga en historik öfver läseriets och svärmeriets svåra följder, samt huru kolportörer resa omkring och lyckas tillskansa sig stor vinst och byten lasstals. Det är förlåtligt om svaga fruntimmer, hvilkas känslor de anslå, förvillas. Kolportörne böra hållas efter, men icke de förvillade.»

Efter sålunda slutad diskussion blef den nu föredragna Nådiga Propositionen jemte under öfverläggningen derom fällda yttranden till Lag-Utskottet remitterad.

§ 5.

Till *Lag-Utskottet* remitterades efter derom skedd föredragning Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om antagan-

de af en författning, rörande mord, dråp och annan misshandel.

§ 6.

Remitterades till *Stats-Utskottet* följande Kongl. Maj:ts Nådiga Propositioner nemligen:

1:o Upplåtande till Norrbottens Läns Hushållningssällskap af gamla Läns-fängelsebyggnaden i Piteå;

2:o Användande af en del af de till fångars vård och underhåll anslagna medel till nya byggnader vid fästningsfängelset i Karlskrona;

3:o Upphörande af de inon Lappmarkerna i Norr- och Vesterbottens Län, under benämning af domare- och tingstolk-näst utgående afgifter;

4:o Befrielse från rotering för hemmanet Ansätt i Jemtland;

5:o Pensionstillskott från Allm. Indragningsstaten, för majoren vid Götha Artilleri-regemente J. W. Westerling vid afskeds erhållande;

6:o Löjtnanten vid Svea Artilleri-regemente N. R. Temptanders uppförande till pension å Allm. Indragningsstaten, vid erhållande afsked;

7:o Pension på Allm. Indragningsstaten för löjtnanten vid första Lifgrenadiger-regemente P. J. C. Loenbom;

8:o Sinnessjuke under-löjtnanten vid Jönköpings Regemente C. A. Forshælls uppförande till pension å Allm. Indragningstaten;

9:o t. f. fältläkaren m. m. doktor U. Müllern uppförande till pension å Allm. Indragningsstaten efter erhållet entledigande;

10:o Anslag för fortsättning af de geologiska undersökningarne i Riket samt utgifvande af derpå grundade kartor;

11:o Indragning till Kronan, af det Kronolänsmannen i Sunnerbo härads sydöstra distrikt, på lön anslagna bostället Bökhult Södergården N:o 2 mot kontant ersättning till boställsinnehafvaren;

12:o Om anslående af 1 mantal Låstad Jägaregården jemte $\frac{1}{16}$ mantal Grönetomt till boställe åt Kronofogden i Södra Wadsbo föderi i Skaraborgs Län;

13:o Anslående af $\frac{3}{4}$ mantal Törnestorp till boställe åt Kronofogden i Höjentorps fögderi af Skaraborgs Län i stället för Kronofogdebostället 1 mantal Stentorp;

14:o Åtgärder till behöfvandes undsättning i missväxtår;

15:o Öfverlåtande åt Strömsholms nya kanal-bolag af eganderätten till en jordrymd från Strömsholms Kungsgård;

16:o Kostnadsfri upplåtelse af Kronan tillhörig jord åt Gellivare blifvande bolag för anläggning af en jernväg mellan Gellivare malmfelt och Bottniska viken;

17:o Upplåtande af en Halmstad slott tillhörig jordlott till byggnadstomt för nytt tullhus i nämnde stad;

18:o Utbyte af Häradsskrifvare-bostället Hagebohl $\frac{1}{2}$ mantal mot $\frac{1}{16}$ mantal Kålshult i Jönköpings Län;

19:o Försäljning af sex Länsmans-boställen i Malmöhus Län;

20:o Användandet af de på anslagen för Drottningholms och Nockeby broars omläggning uppkomne besparingar;

21:o Upphörande af den s. k. kalkungsafgiften på Gottland;

22:o Användande af Leckö Kungsgård till Eke-plantering för Statens räkning;

23:o Ytterligare anslag för det nya Jordeboksverkets fortgång;

24:o Förhöjning i den pension å Allm. Indragningsstaten, som vid 1853 och 1854 årens Riksdagar blifvit Guvernören för S:t Barthelémy, Öfverste J. H. Haasum tillförsäkrad;

25:o Ersättning till Kronofogden A. Rohdin, för kontanta medel till ett belopp af 1,971 R:dr 71 öre, som blifvit en Krono-brefbärare genom rån fråntagna samt derefter måst af Rohdin återgäldas;

26:o Utbyte af jord, tillhörande Nyköpings slott, emot stads-jord för anläggning af gasverk i staden Nyköping;

27:o Öfverlåtelse till allmänna Barnhus-inrättningen i Stockholm af en utaf Stockholms stads och läns kurhus å Kungsholmen begagnad tomt;

28:o Anslag till fullbordande af det invid hufvudstaden uppförda Hospital för sinnessjukes vård samt

Kongl. Maj:ts Nådiga skrifvelse i anledning af vidtagna åtgärder för arméens härvarande utrednings-förråds skyddande emot eldsfara.

§ 7.

Föredrogs ånyo Kongl. Maj:ts sedan den 5 innevarande månad på Ståndets bord hvilande, Nådiga Proposition om anslag till folkundervisningens befrämjande, dervid ordet begärdes af nedan antecknade Ledamöter, hvilka yttrade sig sålunda:

Matts Persson från Stockholms Län: »Jag tviflar ingalunda på att ju icke Kongl. Maj:t med den Nådiga Propositionen åsyftat att upphjelpa och befrämja folkundervisningen, men om man närmare skärskådar och betraktar Propositionen med deri gjorda förslag, kommer frågan efter mitt förmenande att gestalta sig annorlunda. Jag hade trott, att föredragande Stats-Rådet bort fästa mera uppmärksamhet på Preste- och Bonde-Ståndens beslut under nästlidne Riksdag uti förevarande ämne. Det är visserligen sannt, att detta beslut föll i förstärkt Stats-Utskott, men dock endast på 2:ne röster, och all anledning hade alltså varit, att den Nådiga Propositionen stått något mera i harmoni med samma beslut. De föreslagna penningeanslagen och summorna lända, efter mitt sätt att se saken icke till rätta målet och till det gagn, man dermed afsett. Inom detta Stånd är under innevarande Riksdag väckt en motion, utgående på, att återstående delen af den personliga skydds-afgiften, som nu ingår till Statsverket, måtte till kommunerna öfverlemnas för att af dem, såsom de för godt finna, användas till folkundervisningen och folkskolor. Man vet, att kommunerna sjelfva bäst ordna sina angelägenheter efter lokala förhållanden med mera, derest de vilja göra sig mödan att dermed befatta sig. Afven jag väckte under sistlidne Riksdag en motion i samma syfte och med biträde af Preste-Ståndet trodde vårt Stånds Ledamöter, att saken då skulle gå igenom, men vi misslyckades. Min tanke är, att vi böra förfäkta de utaf Preste- och Bonde-Stånden under sistlidne Riksdag hyllade åsigter i ämnet, nemligen att hälften af den personliga skydds-afgiften, som för närvarande till Statsverket ingår skall öfverlemnas till kommunerna och efter dessas fördelning till folkskoleväsendet användas. Det är af vigt att nu vid den Nådiga Propositionens remitterande härom erinra. Den Kongl. Propositionen innehåller att till uppmuntran för småskolors inrättande och till understöd för examinerade folkskolelärare skulle afsättas ett årligt belopp af 100,000 R:dr. Staten vill således dertill uppoffra 100,000 R:dr; men då Staten gifver detta belopp, få kommunerna gifva 200,000 R:dr. Hjelp behöfves visserligen, ty om skollärarne ej hafva bröd för dagen, så kan man icke begära, att de skola tjenstgöra i skolan och undervisa derstädes. Om emellertid afgiften gått till Kommunerna, så att hvarje kommun fått sin andel, så hade det varit mycket bättre. Nu deremot går den kommunen miste om afgiften, som redan har ordnad skola, om den ock icke förmår underhålla dem. Detta är orätt. Några få andra blifva utan. Andra punkten innehåller eller utvisar ett anslag till högre folkskolor, jag tror till 24,000

R:dr. Sedan sista Riksdag har af detta anslag blifvit användt medel till 9 dylika folkskolor. Nå! detta anslag vill jag icke motsätta mig, men nog tror jag det blifvit bättre ställdt äfven dermed, derest folkskolan fått gått fram med sitt jemna och bestämda anslag. Härefter kommer ett årligt anslag af 45,000 R:dr till seminarierne efter den fördelning Kongl. Maj:t anser lämplig. Detta anslag kommer skolorna dock ej direkt till godo, utan endast inderekt, så till vida att ju skickligare lärare man har, ju bättre går undervisningen; men nu är förhållandet, att seminarierne haft sitt anslag på ordinarie Riks-Staten. Måhända har nu detta anslag der försvunnit, hvilket jag ej eftersett, men Ständernas mening har icke varit, att ifrågavarande anslag skall tagas från den till folkskoleväsendet anslagna personella skyddsafgiften. Det är hvad som är säkert. Under förliden Riksdag var det till och med fråga om att utesluta ett och annat Seminarium, ty de ansågos vara för många. Detta anslag bör alltså icke utgå af de medel, vi af skydds-afgiften för folkskolorna använda. Vidare föreslås ett årligt anslag af 20,000 R:dr till understöd för Seminarie-Elever. Äfven detta belopp kommer icke folkskolorna till godo utan bortplottras i och för andra ändamål. Till matriel, läroböcker, chartor m. m. föreslås 10,000 R:dr årligen. Visserligen kunde det vara bra att erhålla sådane, men dermed är förenadt så mycket besvär, då Konsistorier, Kongl Maj:ts Befallningshafvande samt Kongl. Maj:t derom skola bestämma, så att blott de, som kunna hålla sig framme, få. Till arfvoden och resekostnader för Skol-inspektörer äro anvisade 17,000 R:dr. Några sådane har jag aldrig sett och icke vet jag, hvartill de skola tjena. Man har ju skolstyrelserne, Pastorerne och i sista hand Konsistorierne, som kunna fullgöra tillsyningsåliggande rne. Summan är ändamålslöst bortkastad. Slutligen är föreslaget till löneförhöjning vid samt till utvidgning af Stadspedagogier och pedagogien i Avesta 24,000 R:dr. Ligger häri någon rättvisa, att ett ställe skall få 24,000 R:dr och alla andra icke 24 öre, kan man med skäl fråga? Som jag emellertid sagt och erkänt, har nog Kongl. Maj:t velat och menat väl för folkundervisningen, men det är föredragande Departements-chefens fel, som icke fästat afseende vid Preste- och Bonde-Ståndens i frågan fattade beslut under föregående Riksdagen. Presterna inbjödo oss och vi antogo inbjudningen, hvarefter vi i Förstärkta Utskottet öfverröstades, dock blott med 2 röster. Den inbjudning Preste-Ståndet aflät, lydde så, att »hälften af den personliga skyddsafgiften, som för närvarande till Statsverket ingår, må, på sätt nu sker med folkskoleafgiften, åt kommunerna öfverlemnas under följande vilkor»,

(hvilka igenfinnas uti Bandet 7 å pag. 383 af Bonde-Ståndets Protokoller under nästlidne Riksdag). Denna inbjudning antog Ståndet, hvarigenom det blef 2:ne Stånds beslut. Hvad jag nu andragit önskar jag må få åtfölja remissen till Utskottet. Vill man verka något godt för folkundervisningen, så kan man knappast fatta önskligare beslut, än det jag nu påpekat. Jag känner nog, hvarifrån motståndet kommer. Det är från städernas Representanter; men då dessa fått sina högre läroverk ändamålsenligt organiserade, så böra de icke afundas den lilla skärf, vi för vårt skolväsende begära.»

Häruti hördes instämma *Sven Johansson*, *Johannes Andersson*, *Johan Peter Andreasson* och *Anders Magnus Myrin* från Elfsborgs samt *Olof Lagergren* från Gottlands Län med flere.

Sven Rosenberg från Christianstads Län: »Ståndsbrodren Matts Persson har till någon del utfört min talan i förevarande fall, ty i åtskilligt instämmer jag med honom. Hvad jag emellertid särdeles fäster mig vid och har anmärkningar att framställa emot, rörer den summa af den personliga skydds-afgiften, som är ställd till Kongl. Maj:ts Nådiga disposition. Jag känner till flere fattiga församlingar, som ganska väl behöft understöd, men ej fått något, emedan de antingen icke förstått att göra sin rätt gällande, eller har presten i församlingen icke velat lägga sig ut för dem i berörde afseende. Andra, rika församlingar, hafva deremot bekommit den hjelp, de önskat. Troligen är denna sak hufvudsakligen beroende på Consistorii-Notariens godtfinnande. Att afgiften icke bör slumpvis utdelas, synes mig vara det rätta. Understödet bör beräknas i öfverenssämmelse med den skydds-afgift, som utgår från hvarje kommun. Folkskolelärarnes aflöning, om ock ej för hvarje, bör förhöjas till omkring 400 R:dr. Inom hvarje församling är en fast skola, och läraren vid denna bör väl vara fri från brödbekymmer, i hvilket fall 400 R:dr icke blifver för mycket. Städerna äro nog emot större anslag till skolväsendet på landet, men de hafva andra läroverk och lärdoms-anstalter med den utvidgning, att de der numera genast kunna intaga icke försigkomna barn. I Helsingborg t. ex. är ej behöflig mer än en folkskola, då å landet deromkring, uti ett distrikt med ungefärligen samma folkmängd som i staden, äro behöfliga sex dylika skolor. Jag har uppgjort skriftligen ett förslag, huru jag tänkt mig frågan. Detta förslag är något skiljaktigt från det af Matts Persson afgifna; anhållande jag att få uppläsa detsamma.»

Rosenberg uppläste härefter ett så lydande vördsamt memorial:

»Då Kongl. Maj:t, genom i nåder utfärdad Stadga den 18 Juni 1842, påbjöd inrättandet af minst en, helst fast skola i hvarje socken i Riket, blef tillika i nåder bestämdt det minimi-belopp af lön och andra förmåner, som hvarje för sådan skola antagen, behörigen examinerad lärare borde åtnjuta.

Ordnandet af denna vigtiga samhälls-angelägenhet blef i många, särdeles de magrare orterna af vårt fädernesland förenadt med ganska stora ekonomiska svårigheter, helst det i mången församling visade sig, att, om ändamålet skulle uppnås, många folkskolor med thy tillhörande lärare och undervisningsmateriel erfordrades. Emellertid har den goda saken, oaktadt de svårigheter och hinder, den haft att bekämpa, så småningom gått framåt, och huru mycket man än klagar, kan dock icke rättvisligen förnekas, att ju Svenska Folket gjort ganska dryga uppoffringar för sitt folkskole-väsende, och att detta på mångfaldiga ställen redan visat goda frukter.

Ett svårt hinder för folkskolans rätta uppfyllande af sitt ändamål qvarstår dock ännu på de aldra flesta ställen, nemligen lärarelönernas otillräcklighet. Hvad som 1842 bestämdes såsom minimum af lön blef allmänneligen vid landtskolorna antaget såsom normal lön och qvarstår såsom sådan ännu, oaktadt den redan från början erkändes vara allt för otillräcklig. Att lönen då blef tilltagen så ringa, hade sin naturliga orsak i de dryga utgifter, som uppförande af skolhus och anskaffande af skolmaterialier m. m. medförde, hvarförutan saken var ny och måste med så billiga anspråk som möjligt genomföras.

Behofvet af löneförhöjning för folkskole-lärarne har dock år ifrån år gjort sig mera kännbart, och klagan öfver de ringa lönernas otillräcklighet låter alltmera höra sig från alla landets ändar. Vi kunna icke tillstoppa öronen derför. Något måste vi göra till klagomålens afhjelpande, så kärt oss är, att folkskolan utvecklas till något bättre, ty nedtryckt af brödbekymmer kan skolläraren icke med det friska mod, som erfordras egna sig åt sitt vigtiga kall, utan hans hela verksamhet nedsjunket till ett vemodigt dagsverks-arbete.

Jag vågar dock icke föreslå några nya ytterligare utgifter från kommunerna sjelfva, dels emedan jag nogsamt känner, huru allmogen från alla sidor betungas med skatter och utgifter af otaliga slag, och dels emedan jag fruktar att ytterligare tillökning i utgifter från detta håll lätteligen kunde beröfva folkskolan den kärlek och det förtroende från folkets sida, hon så väl behöfver. Deremot vågar jag tro, att ett ändamålsenligare användande af den såkallade *personliga skyddsafgiften*, än som vid sista Riksmöte, genom votering i Förstärkt

Utskott, beslutades, skulle i betydlig mån leda om icke fullt *till*, så åtminstone ett godt stycke *emot* det åsyftade målet.

Rikets sist församlade Höglofl. Ständer beslöto, att hälften af den personliga skydds-afgiften skulle med omkring 250,000 R:dr användas på olika titlar till folkundervisningens befrämjande. Den del deraf, eller 100,000 R:dr, som direkt skulle komma de egentliga folkskolorna till godo, var dock åtföljd af sådana vilkor, som församlingarna väl på högst få ställen ansett sig kunna uppfylla, hvadan ändamålet med detta anslag i de aldra flesta fall icke kunnat uppnås. På det nu Rikets Ständers välvilliga afsigt desto bättre måtte vinnas och den öfverklagade lönebristen i någon mån afhjelpas, vågar jag till Rikets nu församlade Ständers pröfning och behjertande vördsammast föreslå följande:

Återstoden af den personliga skydds-afgiften, uppgående efter antagen beräkning till omkring 250,000 R:dr, jemte den vid sista Riksdag till folkundervisningen anslagna andel deraf, likaledes beräknad till 250,000, eller tillsammans 500,000 R:dr, anslås odeladt till folkundervisningens befrämjande i Riket sålunda, att:

1:o den ena fjerdedelen, uppgående förslagsvis till ett belopp af 125,000 R:dr, användes till dels understöd för *Högre Folkskolor* med samma vilkor, som vid sista Riksdag blefvo i detta

afseende bestämda . . . . R:dr 24,000: —
dels Folkskolelärare-Seminarierna
såsom förut . . . . . „ 26,000: —
dels understöd för Seminarii-elever såsom förut . . . . . „ 20,000: —
hvarefter återstoden deraf, beräknad till . . . . . „ 55,000: —

ställdes till Kongl. Maj:ts nådiga disposition för folkundervisningens befrämjande i allmänhet, särdeles till understöd för sådana församlingar, som af egna medel ej kunna upprätthålla sitt folkskoleväsende i någorlunda behörigt skick.

2:o de återstående tre fjerdedelarne, uppgående förslagsvis till 375,000 Rdr, öfverlemnas till folkskolorna på samma sätt, som den förut anslagna folkskole-afgiften, med vilkor:

1:o att läraren i församlingens allmänna eller så kallade sockenskolan deraf, så långt detta anslag utan församlingens ytterligare betungande tillräcker, erhåller tillökning i sin redan innehafvande lön, så

att denna, om möjligt är, alla natura-prestationer utom husrum deri inberäknade, må uppgå till 350 à 400 R:dr årligen, hvarvid afseende bör göras på den förelagda längre eller kortare årliga undervisningstiden i skolan;

2:o att, derest skolläraren tillika innehar klockare- eller organisttjenst i församlingen, skälig minskning må göras i nu föreslagna löneförhöjning, dock icke mera än, att hans hela löneinkomst såsom skollärare med högst 25 procent understiger det här ofvan föreslagna högsta belopp;

3:o Skulle i någon församling skollärarens lön öfverstiga 400 R:drs värde, ankomme då på församlingens eget beprövande, huruvida den vill honom någon lönetillökning bevilja;

4:o Hvad sedermera, efter sålunda skedd löneförbättring åt läraren, årligen återstår af erhållna anslaget, ege församlingen att efter eget beprövande använda för underhållande af roteskolor, inköp af skolmaterialier, belöning åt monitörer och hvad mera, som för undervisningens befrämjande kan befinnas ändamålsenligt.

Om remiss häraf till behörigt Utskott anhålles.»

Uti denna motion förenade sig *G. Bjerkander* och *J. M. Lundahl* från Skaraborgs, *C. G. Sköldberg* och *Gustaf Hultman* från Nerikes, *Anders Persson*, *Nils Olsson*, *Ola Jönsson* och *Per Nilsson* från Malmöhus, *Jöns Persson* från Blekinge, *Erik Mallmin* från Westmanlands, *Torkel Nilsson*, *Håkan Olsson* och *Nils Svensson* från Christianstads, *Johan Persson* och *P. F. Mengel* från Upsala, *Sven Heurlin* från Kronobergs, *Anders Eriksson* och *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborg, *Olof Olsson* i Gersheden från Wermlands, *Liss Lars Olsson* från Stora Kopparbergs samt *Lars Rasmusson* från Götheborgs och Bohus Län, jemte många flere af Ståndets ledamöter.

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län: »Jag förmådde ej uppfatta, hvad Matts Persson yttrat, men siste talarens anförande hörde jag ganska väl. Hvad Matts Persson yttrade i afvoghet mot småskolorna, att de icke skulle vara ändamålsenliga, är alldeles stridande mot min öfvertygelse. Min erfarenhet har jag hemtat i detta som i många andra fall, från min hembygd, der vi på 23 hemman hafva 4 rotskolor. Der hafva barnen lärt sig innanläsning så bra, att de med nöje emottagits sedan i fasta skolan. Väl är praxis hos oss, att föräl-

drarna gifva barnen den första undervisningen uti abc- och innanläsning, men det är icke alltid, som de kunna eller vilja detta. Jag anser förthy, att så väl rotskolorna som folkskolorna böra uppmuntras. I min hembygd var det icke någon svårighet att utfå vår andel i skydds-afgiften för skolorna. De föräldrar, som hade barn i rotskolan, måste sjelfva erlägga två tredjedelar af kostnaden, hvilka två tredjedelar uppgingo till ungefärligen 3 à 4 R:dr. Under sommarmånaderna, då barnen gingo i skolan, hade föräldrarna sin arbetstid dymedelst fredad. Det vid sista Riksdag fattade beslutet i ärendet synes mig vara ganska godt, och jag för min del emottog det med tacksamhet. Jag yrkar emellertid strängt på att anslaget till små- eller rotskolorna fortfarande, åtminstone under nästa statsregleringsperiod, skall utgå. Nog kan man tillegna sig detta anslag, om man bjuder till och ej är försumlig.»

Georg Nyqvist från Wermlands Län: »Jag instämmer med Rosenberg uti hans så väl mundtliga som skriftliga anförande, och för att göra reda för mina skäl härtill, börjar jag med de små skolorna eller småbarnsskolorna. Till dessa anslogos 100,000 R:dr, och man har sagt, att detta medfört en ganska god verkan och gagn för allmogen. Så tror jag dock icke det förhåller sig på de orter, der upplysningen står på en låg ståndpunkt, ty der finnas vanligen icke ändamålsenliga lärare. Man har föreställt sig, att undervisningen i dessa småskolor redan nu så länge fortgått, att den vore allmänt spridd. Detta är dock misstag, hvad beträffar fattiga orter och provinser, sådana som min hembygd. Der har undervisningen i småskolor strandat af brist på lärare. Vi hade 3 oexaminerade lärare, ibland hvilka en qvinna, men Skolstyrelsen beslöt sig slutligen för att afskeda dem, enär de ej egde det kunskapsmått för att undervisa, som man hade rätt att fordra. Af den utaf dem lemnade föregående undervisning hade barnen nemligen fått sådana ovanor, att den examinerade läraren heldre velat emottaga dem utan någon föregången undervisning, samt måste vanligen börja med att lära dem stafva. Dessutom äro vilkoren för att få skollärare bland andra, att socknen sjelf tillsläpper två tredjedelar af hans aflöning. Med förutsättning att det finnes socknar, som ordnat sitt skolväsende, få dessa intet af anslaget, hvaremot den församling, som försummat sitt skolväsende, får sin del. Småskolorna äro derför icke i vår ort tillämpliga. Att ernå det anslag, som här är i fråga, är ej heller så lätt, och dertill kan jag ej neka att ju presterskapet är till en stor del orsaken, dels genom försummelse och dels bristande vilja att anmäla behofvet. En annan omständighet inträffar också, den nemligen, att presten vill ordna

skolväsendet och åstadkomma fullständiga materialier för att vinna en del af medlen, men att Domkapitlet orsakar sedermera, att framställningen likväl hos Kongl. Maj:t icke vinnes. Det vore synnerligen derför högst önskligt, att medlen komme församlingen direkte till godo. Om de ock öfverallt icke blefvo så rätt använde, skulle sådant dock tjena församlingen till stort gagn.»

Häruti förenade sig *Johan Persson* från Upsala, *Anders Jonsson* från Skaraborgs, *Johannes Larsson* fran Jönköpings samt *Per Eriksson* från Gefleborgs Län.

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Ostridigt är det, att till följd af 1842 års Folkskole-stadga upplysningen gått framåt med stora steg. Redan då insåg man likväl, att de tillkomna fasta skolorna ej motsvarade behofvet. I vidsträcktare församlingar var det svårt för de aflägse boende att begagna fasta skolan, och erfarenheten har jemväl ädagalagt, att det just var det långa afståndet till skolan, som orsakade uppkomsten af så kallade rotskolor och ambulatoriska skollärare. Om man vill vidare beträda den väg man börjat till spridande af upplysning i landet, så bör man verka derhän, att så väl småbarnsskolan, som rotskolan kan existera. Nödvändigt blifver dock undergåendet af prof och examina i fasta skolan, fastän undervisning meddelats i den underordnade rotskolan. Jag har med tillfredsställelse sett, att Kongl. Maj:t påyrkar anslag för småskolorna. Jag skulle dock vilja, att vilkoren för anslags erhållande ej voro så stränga, att man sjelf skall släppa till två tredjedelar af kostnaden för att få tillgodonjuta en tredjedel. Detta vilkor är svårt för många fattiga församlingar. Slutligen vill jag lägga Utskottet på hjertat, det min tanke är, att om rotskolorna icke bibehållas, upplysningen kommer att stå tillbaka.»

Erik Ersson från Gefleborgs Län: »Att de vilkor, som under sistlidne Riksdag bestämdes för att erhålla anslag till folkskolorna, leda till uppenbar orättvisa, kan ej bestridas, ty hjelpen tillfaller dymedelst endast de församlingar, som redan äro ordnade i fråga om folkskolor, men alldeles icke dem, som mest behöfva bistånd. Det är väl möjligt, att fel i ansökningarna kunnat hindra medlens erhållande, men troligen hafva dock skrupler i de flesta fall hindrat församlingarna att söka. Hvad Rosenberg yttrat och föreslagit skulle jag gerna instämma uti, men jag hyser dock några betänkligheter dervid. Om jag rätt hörde, så var det hans mening, att hela återstående skydds-afgiften skulle ingå till Kongl. Maj:t och deraf en viss fond afsättas till folkskolorna och återstoden användas till andra behof. I så fall vet jag ej, hur det skulle tillgå med för-

delningen af medlen sedan. Om utaf 500,000 R:dr 100,000 R:dr skulle afgå till folkskolorna, icke vet man dermed, huru mycket hvar och en församling skall hafva. Jag hade deremot trott det blifva redigare, om man bestämde sig för, att hälften af afgiften ginge till folkundervisningens befrämjande, men redovisades direkte till församlingarne, på hvilka det skulle bero att använda medlen till det ändamål, som ansågs lämpligast och utan föreskrifter, om ett anslag till fasta skolor, lärare m. m. skulle afgjordt utgå. Hvad åter beträffade de högre folkskolorna och Seminarierne, som kunde vara i saknad af lärare, synes det mig, som borde Staten genom särskildta anslag fylla dessas behof äfven af böcker, materialier m. m., dock att halfva skydds-afgiften oförryckt bibehålles åt församlingarne.»

Häruti hördes flera Ledamöter af Ståndet instämma.

Matts Persson: »Erik Erssons förslag går ut på detsamma, som Bonde-Ståndet under sista Riksdag antog på inbjudning från Preste-Ståndet och jag instämmer med honom, så väl deri, som att de 24,000 R:dr, som skola utgå till pedagogierne alltför gerna må utgå genom ett särskildt stats-anslag. Ej har jag någon afvoghet mot rotskolorna, men med de 100,000 R:dr blifver det svårt för dem att bibehålla sig, derest icke underhållet skall frampressas af de fattige, som begagna dem. Jag anser, att så väl den som har barn, som den der icke hafver barn, bör erlägga sin skärf till dessa skolor. I likhet med Erik Ersson tror jag derföre, att kommunerna böra få sköta sig sjefva efter omständigheterna. Hvad som skiljer mig och Rosenberg åt, i fråga om beloppet af aflöningen till lärarne vid de fasta skolorna är endast det, att jag anser summan böra utgöra 400 R:dr och han förmenar den böra uppgå till 350 R:dr eller 400 R:dr. Det är hela skillnaden.»

Anders Gudmundsson från Hallands Län: »Såsom varm vän af upplysning i allmänhet har jag med glädje och tillfredsställelse hört många medlemmar af detta Stånd, som representera allmogen, uttala sina sympathier för ett ordnadt folkskoleväsende. Det har äfven fästat min uppmärksamhet, att under diskussionen jag icke förmärkt någon särdeles skiljaktighet i tänkesätten. Hvad rotskolor beträffar, så anser jag, att dessas fortfarande bestånd är en god sak för den, som vill vinna målet: allmän upplysning. Jag skulle vilja hafva en sådan indelning af skolorna, att uti hvarje skoldistrikt borde finnas en fast skola och 2:ne rotskolor, deruti barnen tillbringa den första undervisningen samt sedan insändas till den fasta skolan. — Jag är ytterst tacksam för den Nådiga Propositio-

nen, men har dock några anmärkningar emot den. Den förnämsta af dem är, att en del af de 250,000 R:dr, som utgöra halfva skydds-afgiften utgår till stads-pedagogierne och de högre lärarnes aflöning. Härtill åtgår visserligen icke mer än 30,000 R:dr för hela landet, hvilket torde vara väl knappt. Detta har jag dock ej att göra med. Pedagogierne hafva nog sina försvarare inom det Vällofl. Borgare-Ståndet; men hvad jag önskar, är att anslaget till dessa måtte bestämmas särskildt och icke tynga på skyddsafgifts-anslaget. Jag instämmer i öfrigt med Matts Persson och Rosenberg.»

Jonas Andersson från Östergöthlands Län: »Jag får tillkännagifva, att jag instämmer med Rosenberg i de flesta delar, af hvad han andragit. Jag önskade för min del, att tillräckliga anslag funnos till så väl de högre som lägre folkskolorna, ty båda äro högst behöflige och begge behöfva de lyftas och höjas. Utan rotskolan är det ej att hoppas, att den examinerade läraren skall kunna komma långt i sina bemödanden att drifva upplysningen högre och högre, ty hans tid blefve i detta fall allt för mycket upptagen, då den fasta skolan finge emottaga alldeles okunniga barn. Jag har hört en Ledamot förklara, det brist på lärare för den första undervisningen eger rum i hans hembygd. Det var illa och beklagligt det, då folkskolorna likväl fortgått under 18 à 20 år. Man skulle åtminstone kunna fordra, att ynglingar funnos, som kunde lära stafva och läsa rent. De inspektioner, hittills varit, hafva ej uppfyllt de med dem afsedda ändamål. Detta har föranledt Kongl. Maj:t att inkomma med ett efter min åsigt välbetänkt förslag och hvilket, om det bifalles, torde medföra välgörande följder. Väl hafva vi haft såsom kontroller på undervisningen Presterskapet och Skol-Styrelserne, men dels befarad ovilighet, dels bristande tid och insigter hafva verkat derhän, att kontrollerne tjenat till intet. Derför anser jag förslaget att tillsätta skol-inspektörer vara ganska mycket på sin plats. Jag inser ej, hvarför Ståndet vill motsätta sig detta förslag. Väl har jag hört invändas, att desse inspektörer endast komma att ligga på prestgårdarne för att spisa sin middag. Jag har ej sett något sådant och mig synes det, som, att om förslaget godkännes, det nog skall finnas kompetente personer, de der med nit och skicklighet skola fullgöra sina kall. Der nitiske skollärare finnas, blifva de uppmuntrade af dylika besök och kunna derunder inhemta nyttiga läromethoder. Jag anhåller derför, att Ståndet ville för dess del förorda anslag till skolinspektörer.»

Vice Talmannen *Ola Svensson:* »Denna fråga är en bland de vigtigaste af våra öfverläggningsämnen med hänsyn

till dess stora inflytande på bildningen i landet och förmåga att förädla sederna. I afseende å småskolorna, så tillhör jag dem, som anse dem vara af mycket gagn. I min hembygd hafva åtskilliga sådana skolor bildat sig utan statsbidrag och angränsande orter täfla i att följa exemplet, föräldrar, som äro långt borta från den fasta skolan bosatte, skonas från de stora utgifter, som förslingen af barnen fram och åter kostar genom dylika skolors tillkomst. Visserligen kan det hända, att ej alltid skickliga lärare påträffas, men anledningen dertill får man söka så väl i bristande förmåga att vid valet utse den rätte, som i bristande lärare-ämnen. Jag förordar anslaget till dessa skolor. I fråga om skydds-afgiftens tillgodogörande för församlingarne känner jag ganska väl till de omvägar, som förefinnas, innan man får del af anslaget. Jag tror det vore rättast att dela dessa bidrag lika åt alla, då icke någon komme i mistning deraf. I likhet med Erik Ersson tror jag, att ett särskildt anslag bör utgå till pedagogierne i städerna och de högre skolorna.»

Anders Jonsson från Skaraborgs, *Nils Pettersson* från Kalmar, *Anders Jonsson* från Wermlands, *Herman Öbom* från Norrbottens och *Per Nilsson* från Malmöhus Län instämde.

Rosenberg: »Ehuru jag med särdeles förnöjelse åhört diskussion öfver ett ämne, med hvilket jag under 30 års tid haft att skaffa, skulle jag dock ej nu vidare begärt ordet, derest icke Erik Ersson genom sitt ytrande ådagalagt, att han origtigt uppfattat mitt förslag. Han talar om svårigheten att fördela skydds-afgiften, derest mitt förslag vunne gehör. Jag finner icke någon svårighet derutinnan. Mitt förslag går nemligen ut på, att hela den personella skydds-afgiften, förslagsvis beräknad till 500,000 R:dr, skulle fördelas så, att af fjerdedelen deraf eller 125,000 R:dr skulle utgå till understöd för högre folkskolor, 24,000 R:dr till Folkskole-lärare-Seminarierne, 26,000 R:dr till understöd för Seminarie-elever, 20,000 R:dr samt återstoden 55,000 R:dr ställas till Kongl. Maj:ts Nådiga disposition för folkundervisningens befrämjande i allmänhet, samt att de återstående $\frac{3}{4}$:delarne af samma afgift uppgående förslagsvis till 375,000 R:dr skulle öfverlemnas till folkskolorna på samma sätt, som den förut anslagna folkskoleafgiften, hvarefter jag i 4 särskilda punkter föreskrifver, huru dessa medel skola användas. Vi veta, att här finnas skolor ifrån och med Universiteten till småskolorna. I städerna underhållas de så kallade Statens skolor. Man vill, att Staten skall göra allt för dessa, men lemna småskolorna och folkskolorna åt sitt öde. Detta är dock ej rätt, ty på folksko-

lornas öde beror vår framtid. Icke skall man kasta folkskolan öfver bord derföre, att det finnes oskickliga lärare, ty med antagande af en sådan grundsats borde man äfven kasta Kyrkan öfver bord. Jag såg redan 1840 i tidningarne, huru man arbetade på folkskolans framgång. Jag talade personligen vid förre Riksdagsfullmäktigen i detta Stånd Nils Månsson i Skumparp härom. Innersta meningen var för dem, som sträfvade mot folkskolan, att tillbakahålla upplysningen och följden skulle blifva folkskolans undergång. Jag vill för min del söka uppehålla denna skola. Understödja vi endast småskolorna och de högre skolorna, så är det slut med folkskolan, hvartill jag icke för någon del vill bidraga. Hvad angår frågan om olikhet i lönen till folkskole-läraren beträffar, vill jag nämna, att jag förordar endast lärarne vid de fasta skolorna till en lön af 400 R:dr. Jag har sjelf sett, att dylika skollärare ej hafva någon framtid i perspektiv. Gör han sitt dagsverke med flit, eller ej, betyder det detsamma. Hans utsigter hvarken ökas eller minskas derigenom. Hvad inspektörerna beträffar, skulle jag gerna vilja förorda anslag till dem, om jag blott visste, hvaruti deras verksamhet skulle komma att bestå. Presterna och domkapitlen hafva ju en kontroll-skyldighet, men de äro sig alltid lika. Jag känner till en församling, som år 1837 begärde få bygga en skola. Presten satte sig deremot och först år 1846 utkom åläggande för presten att vidtaga anstalter för skolans inrättande. Prestens förklaring öfver detta åläggande ådrog honom 3 månaders suspension. Vidare gick det till Kontrakts-prosten och först efter 9 år blef rättegången afgjord. En annan prest känner jag till, som icke under 1½ års tid besökt skolan: så tillgår med inspektionerna.»

Erik Olsson från Nerikes Län instämde.

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus Län: »Det är så mycket och så grundligt resoneradt i denna fråga, att jag har föga eller intet att säga, jag vill dock yttra några ord. I fråga om inspektionerna får jag upplysa, att Götheborgs Konsistorium förordnade 2:ne Inspektörer, af hvilka den ena begaf sig åt den trakt, der jag är boende och denna inspektion medförde ganska stor nytta. I afseende å skydds-afgiftens fördelning kummunerne emellan är jag af lika tanka med Erik Ersson. Det kan väl vara behöfligt, att de högre skolorna få statsanslag, men då bör motion derom väckas.»

Gustaf Bjerkander från Skaraborgs Län: »Då jag begärde ordet var det hufvudsakligen för att lemna några upplysningar, rörande Rosenbergs förslag, uti hvilket jag deltagit, emedan jag märkt, att åtskillige Ledamöter misstagit sig om hans mening. Han har emellertid förekommit mig och sjelf

uttydt sina åsigter i ämnet på ett sätt, att man icke kan misstaga sig på dem. Man har talat för och emot anslag till skolinspektörer. Min tanka i detta fall är den, att det anslag eller skydds-afgiften, som är afsedt att utgå till folkskolorna, ej kan lemna något öfver till inspektörerna, men om man af andra statsmedel kan få, hvad som är af nöden för deras aflöning, skall jag ej hafva något deremot. För öfrigt är så mycket ordadt, så att jag endast vill förklara, det jag instämmer till alla delar med Rosenberg, hvars förslag uti frågan jag önskade måtte blifva Ståndets gemensamma tanka, enär det då hade mera utsigter för sig inom Utskottet. Meningarne synas icke vara mycket delade.»

Per Mattsson från Vester-Norrlands Län: »Vid flera föregående Riksdagar har jag väckt motion om skydds-afgiftens ingående till kommunerne. Nu instämmer jag med Matts Persson och Erik Ersson samt till någon del med Rosenberg, särdeles hvad beträffar skol-inspektörerne, enär jag anser Presterskapet ganska väl kunna fungera såsom skol-inspektörer.»

Olof Lagergren från Gottlands Län hördes häri instämma.

Georg Nyqvist: »Jag begärde ordet åter, emedan jag tyckte mig förmärka, att mitt förra yttrande blifvit tydt, som skulle jag vara emot småbarns-skolorna; så är ingalunda förhållandet. Jag ville visa olämpligheten deraf, att medlen ingå till Kongl. Maj:t, men icke till kommunerne sjelfve, att vissa kommuner ej komma i åtnjutande af något anslag, samt att åtskillige kommuner icke äro lämplige att inrätta småskolor uti. Efter den erfarenhet, jag förvärfvat mig såsom Skoldirektions-ledamot, tror jag småbarns-skolan undergräfver folkskolan. Möjligen kunna de dock vara bra på andra ställen, men här får väl gälla den satsen: Det som duger för skräddaren duger icke för skomakaren. Man bör ej stifta lagar, som gälla utan undantag för hela landet. Låt församlingarne sjelfve ställa härmed, som dem godt synes, så blifver allt godt och väl. Fråga om skol-inspektörer var före vid 1853 års Riksdag. Jag var då för, att sådane skulle finnas. Sedermera har jag tänkt nogare på saken och jag börjar befara att, om de tillsättas, det går med dem, som med kontrollörerne nemligen, att de i början motsvara ändamålet, men icke i längden. Nekas kan dock icke att, om man påträffade män, som intressera sig för skolorna, de kunde uträtta mycket godt, ty de skulle uppmuntra och sporra de lärare, som väl sköta sitt kall. Jag fruktar emellertid, att man ej alltid skulle påträffa lämpliga personer och då vanns föga; hvadan jag icke håller på dem.»

Jöns Persson från Blekinge: »Rosenberg har uttalat mina åsigter i ämnet, hvarför jag afstår från vidare ordande och förenar mig med honom i hufvudsaken.»

A. W. Uhr från Nerikes Län: »Här synes nu vara tillräckligt taladt i ämnet. Alla, tror jag, äro ense derom, att hela skydds-afgiften bör användas till folkskolorna. Det är endast om sättet, man icke kommer öfverens. Vi förfela målet om vi bestämma detaillerne. Skola kommunerne tillsätta $\frac{2}{3}$:delar, så blifver det så, att de, som mest hafva, få mer och de fattigare få intet. Bra och nyttigt kan det vara, att monitörerne i skolorna få belöning, ty derigenom qvarstanna de längre. Man har sagt, att det skulle vara svårt att få skicklige lärare i småbarns-skolan. Låt kommunerne få styra, så afhjelpes snart denna olägenhet och låt hela afgiften komma till kommunerne under endast redovisnings-skyldighet. Använda de dem ej rätt, få de återbetala dem och derigenom hunne vi snarast till målet: folkbildning.»

Jonas Andersson: »Det är endast i anledning af Rosenbergs yttrande, att han ej gillar tillkomsten af Inspektörer, särdeles om de äro Prester, som jag begärde ordet. Mitt förslag går ut just på att skilja prest och inspektör från hvarannan. Rosenbergs eget yttrande ådagalägger behofvet af inspektion. Det förefaller mig underligt, att Rosenberg, som sjelf är skollärare, vill vara i saknad af all kontroll.»

Erik Ersson: »I anledning af de betänkligheter mot Rosenbergs förslag, jag framställt, får jag nu förklara att, sedan han förklarat sig, mina anmärkningar förfalla. Med antagande af hans förslag, blifver det öfverflödigt att väcka någon motion om ett särskildt anslag till de högre skolorna.»

Per Nilsson i Espö: »I afseende på fördelningen af skydds-afgiften hafva väl några skiljaktigheter uppstått, men icke eljest. Vi kunna nu emellertid spara med vidare ordande och afvakta frågans återkomst från Utskottet, då vi väl få antaga det förslag, som har mest utsigt för sig att gå igenom uti de andra Stånden. För öfrigt har jag anmält mig att motionera, det hela nu nämnde afgift må användas till folkskolorna.»

Johannes Andersson från Skaraborgs Län: »Jag instämmer med Per Nilsson, att hela afgiften bör gå till folkskolorna. Jag har allt sedan 1840 varit en vän af folk- och rotskolorna. Den Kongl. Propositionen kommer att remitteras till Stats-Utskottet, dit Ståndets förtroende har insatt mig och der jag skall söka att ställa mig till efterrättelse de upplysningar, jag under denna öfverläggning vunnit.»

Johan Pettersson från Kronobergs Län: »Instämmande med dem, som föreslå skydds-afgiftens öfverlåtande till kom-

munernas disposition, för att användas till skolväsendet, vill jag dock, att hvarje Skol-styrelse må hafva sig förbehållet att fritt få använda dessa medel till större och mindre skolor efter behag samt att icke någon löneförhöjning bestämmes för examinerade Skol-lärare. Den proposition, jag alltså skulle vilja hafva framställd, skulle gå ut derpå, att ifrågavarande del af skydds-afgiften måtte för hvarje församling af hvarje kommun eller socken fritt användas till större eller mindre skolor.»

Diskussionen förklarades slutad. Uppå hemställan af Talmannen blef härefter den nu föredragna Nådiga Propositionen, jemte hvad under öfverläggningen af densamma blifvit skriftligen och muntligen yttradt till Stats-Utskottet remitterad.

§ 8.

Efter ånyo skedd föredragning remitterades till Bevillnings-Utskottet Kongl. Maj:ts bordlagda Nådiga Propositioner:

1:o om förändring i bestämmelserna rörande post-vigten; samt

2:o angående den s. k. kurhus-afgiften.

§ 9.

Till Allmänna Besvärs och Ekonomi-Utskottet remitterades Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse med öfverlemnande af förslag till nya Predikotexter och ny Kyrkohandbok.

§ 10.

Efter skedd föredragning lades till handlingarne Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse:

1:o angående förordnande för en Stats-Råds-Ledamot för handläggning af vissa i Riksdags-Ordningens 36 och 42 §§ omförmälda Riksdags-ärenden;

2:o i anledning af väckt fråga om undervisningens ordnande för den qvinliga ungdomen; samt

3:o i anledning af åtskilliga utaf Rikets Ständer vid sistförflutna Riksdag beslutade lag-förändringar.

Ståndet åtskiljdes kl. 2 e. m. för att kl. 5 åter sammanträda och detta plenum fortsätta.

Ut Supra

In fidem

N. A. Fröman.

Plenum kl. 5 e. m.

§ 1.

Protokollen för den 5 i denna månad justerades och godkändes.

§ 2.

Följande, den 5 i denna månad bordlagda motioner föredrogos nu ånyo och remitterades till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* nemligen af

Anders Persson från Malmöhus Län, om tillägg till § 33 af nu gällande Fabriks- och Handtverks-Ordningen;

Paul Andersson från Jemtlands Län, om antagande öfver hela Riket af mantalet, såsom enhet vid skatteberäkning, samt om reducerande af mantals-bråken till decimalbråk och

Sven Heurlin från Kronobergs Län, om socknemäns rätt att genom pluralitet bestämma fattigvårdens utgörande rotevis.

§ 3.

Hvar efter annan föredrogos och remitterades till *Stats-Utskottet* nedannämnde motioner af:

Anders Eriksson från Elfsborgs Län, om anslag för utvidgning af Wenersborgs Elementar-Läroverk;

Johannes Andersson från samma Län, om indragning till kronan af kungsgården Ollestad; samt

Johannes Lönn från Jönköpings Län, om förändring i formerna för markegångssättning.

§ 4.

Vid förnyad föredragning af *Carl Gustaf Cederskogs* från Östergöthlands Län, sedan den 5 i denna månad på bordet hvilande motion om förändradt sätt för tulltaxans upprättande, begärde nedannämnde Ledamöter ordet och yttrade:

Anders Eriksson från Elfsborgs Län: »Jag högaktar motionärens omfattande bekymmer för vår mindre statskloka hushållning och vårt lyxeriösa lefnadssätt; men här framställer sig först en fråga, som är ganska kinkig att besvara: nemligen den, hvad är för oss öfverflödigt, hvad är umbärligt? Härpå kan väl svaras, att allt, hvad vi utan skada för vår

helsa och lif kuna umbära, är öfverflödigt; men detta svar håller icke streck vid jemförelse emellan fordna och nuvarande tider, ty för endast några få decennier tillbaka kunde folket umbära varor, som nutidens menniskor anse nästan alldeles oumbärliga, och månne icke förhållandet alltid så varit ända ifrån den tid, då menniskan höjdes från djurets ståndpunkt? Månne icke det första klädesplagget och den första matinrättningen betraktades såsom lyxartiklar? Jo! så har det gått och så kommer det att gå, så länge en stigande kultur är för handen och de i naturens rike befintliga outtömliga skatterna kunna uppletas. Jag vill icke heller erkänna det sätt, hvarpå motionären framhåller, att importen ej må öfverstiga exporten; ty det är ett förfeladt sätt, som skulle leda till att stänga vår marknads lifsådra, såsom exempel hvarpå jag tillåter mig anföra: Om t. ex. Sverige utför jern för 100,000 R:dr och sänder denna last till aflägsna länder, i, eller utom Europa, der den betalas med dubbla beloppet, eller 200,000 R:dr; om man sedermera för denna sistnämnde summa, i utlandet uppköper sådana varor, som förbrukas i Sverige, såsom ull, bomull, kaffe, hudar och skinn m. m., samt denna laddning, då den ankommer till Sverige, är värd dubbelt så mycket, som den i utlandet kostade, eller 400,000 R:dr, och man således importerat 4 gånger så stort värde, som man exporterat, icke kan man derföre säga, att Sverige, som af sitt öfverflödiga jern utfört för ett värde af 100,000 R:dr, är 300,000 R:dr fattigare, än förut. Jernet, som här i Sverige finnes i öfverflöd, kan icke tillfredsställa alla våra behof, men i utbyte emot andra länders produkter kommer det nationen till godo. Det sätt, på hvilket motionären vill förekomma, det här i landet rådande yppiga lefnadssättet, och den mindre kloka Statshushållningen, tror jag icke vara det rätta; ty genom högre tullbestämmelser ocb strängare bestraffning för lurendrejeri förekommas ingalunda lyxartiklars införande i landet och Staten tillskyndas icke heller på sådant sätt någon större inkomst. Min tanke är, att målet heldre vinnes genom billig tull på alla varor, ty på sådant sätt komma de flesta varor, som till Riket införas, att anmälas till förtullning; hvaremot, när tullsatserna äro höga, mycket lurendrejas. Jag anhåller, att detta mitt yttrande måtte få till Utskottet åtföljа.»

Per Nilsson och *Nils Olsson* från Malmöhus, *Sköldberg*, *Hultman* och *Olof Larsson* från Nerikes, *Lars Gustaf Andersson* och *Myrin* från Elfsborgs Län m. fl. instämde.

Sven Rosenberg från Malmöhus Län, skrifligen sålunda:

»Jag har icke begärt ordet, för att klandra eller motsätta mig den af Ståndsbrodren Cederskog väckta motion, utan hufvudsakligen för att deri instämma. Under det jag till fullo gillar den af honom föreslagna klassifikationen af importartiklar, är det blott ett förhållande, jag icke kan godkänna, nemligen att äfven *verkliga nödvändighetsvaror*, sådana som hvarje menniska, äfven den fattigaste behöfver, skola beläggas med import-tull.

I sammanhang härmed, utbeder jag mig få tillägga några ord:

Vid tullagstiftningen måste vi hafva 3:ne mål för ögonen: inkomster till Statskassan, skydd för den inhemska industrien och minskad förbrukning af sådana öfverflöds- och lyxartiklar, som icke väl stå tillsammans med den allmänna klagan öfver Svenska fattigdomen.

Vårt fädernesland har nyligen genomgått en financiell kris, hvars efterdyningar ännu icke lagt sig, utan än i dag trycka hårdt och hämmande på vår industriella utveckling och verksamhet. Ingen lärer på allvar våga motsäga, att just denna olyckliga, jag hade så när sagt fanatiska, öfverimport af utländska kram- och lyxartiklar varit, om icke enda, så åtminstone hufvudsakligaste orsaken till detta onda. Kunna vi icke borttaga orsaken till det onda, så kunna vi icke heller förhindra verkningarne att återkomma — och vi må vara vissa derom, att de återkomma, måhända i än mer förskräckande gestalt, om inga hinder ställas i dess väg. Det hjelper icke att stifta nya banker, göra nya lån, tillskapa konstlade hjelpmedel; ty den sanningen står ändå fast, att ju mer man lånar, dess mer skuldsätter man sig. Vi måste försöka det medel, som detta Hedervärda Stånds Talman vid slutet af sista Riksdagen inför Kongl. Maj:t på Rikssalen föreslog: Sveriges folk måste lära sig att *umbära*.

Jag har mycken aktning för de berömda frihandelsprinciperna, men ändå *långt mera* för jemnvigten på handelsvägen. Skall importen årligen öfverstiga exporten, så fruktar jag, att våra granna och klingande fraser om frihandelsprinciper, allt för snart göra en präktig kullerbytta under namn, heder och värdighet af riks-bankrutt — och jag vågar icke hoppas, att någon då tackar oss för våra vackra principer.

Vårt land är fattigt, våra resurser små i förhållande till många andra stater; men vi hafva nog till vårt nödtorftiga uppehälle om vi, såsom det heter, lära oss att rätta mun efter matsäck. Må vara, att andra bedöma vår civilisation efter den större eller mindre förbrukningen af utländskt kram —

det rörer oss icke, om vi inom våra landamären, bland våra skogar och berg, känna oss trygga, lyckliga och nöjda. Försynen har icke lemnat oss alldeles lottlösa, om vi rätt förstå, att tillgodogöra oss de tillgångar, vi ega och låta oss nöja med hvad vi hafva.

Det påståendet, att enhvar bör vara berättigad hushålla med sina tillhörigheter, som honom godt synes, är mig icke okändt; men jag vet också, att alla Statens individer, äro i detta afseende lemmar af samma kropp, och när en lem lider, så är det oundvikligt att ju icke de öfrige på ett eller annat sätt måste lida med, och just derföre måste de tjena hvarandra och understödja hvarandra för det helas välfärds skull. Radikalaste medlet i nu omhandlade fråga, vore visserligen att förbjuda införseln af alla de dyrbara öfverflödsartiklar, som hittills anställt största sköflingen inom Svenska Bankens hvalf; men detta låter sig icke göra, och försöket dertill skulle blott vara att skjuta öfver målet. Må vi då göra, hvad vi kunna — belägga dessa varor med så hög tull, stämpelafgift, skatt eller hur bäst ske kan, som, med fästadt afseende på lurendrejeriets outtröttliga försök, möjligen låter sig verkställa. Detta medel är försökt mot den farliga fienden, dryckenskapen och har för hvarje opartiskt öga visat ganska goda verkningar, hvarföre skulle man icke få hoppas detsamma i nu förevarande fråga?

Härmed skall man ock, hvad Statsinkomsten angår, komma in på en långt riktigare beskattningsprincip, än den nödtvungna, som säger: du måste betala. Den som är så mycket slaf af egna begärelser, eller förderfvade begrepp, om hvad seden och goda tonen fordrar, att han nödvändigt måste lefva i öfverflöd och lyx, och icke kan godkänna andra fabrikater, än de som bära utländsk stämpel, han må ock vidkännas den beskattning, som dermed följer. Det beror ju alltid på honom sjelf, att göra denna uppoffring, eller bespara den.

Jemte det jag önskar all möjlig framgång åt Ståndsbrodren Cederskogs motion, undantagande förslaget om tull på verkliga nödvändighetsvaror, anhåller jag att detta anförande måtte få medfölja motionen till Utskottet.»

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län: »Jag har under en annan diskussion här i Ståndet, fått begrepp om lurendrejeriet och de svåra följder, som det medför. Skräcken ingifver mig farhåga att biträda motionärens förslag. Jag har uti en förut i dag till Bevillnings-Utskottet remitterad motion föreslagit, att genom förhöjd beskattning å dem, som handla med utländska lyxartiklar, i stället för

höga tullbestämmelser eller förbud, motverka sådana artiklars införande från utlandet, ty om det mål, vi eftersträfva, icke vinnes på det sättet, icke ernås det genom höga tullar. Att för lurendrejeri bestämma urbota bestraffning, kan jag icke gilla, ty påföljderna äro allt för svåra, i jemförelse med brottet, men deremot instämmer jag uti, hvad Anders Eriksson yttrat, på samma gång som jag icke finner det vara obilligt att med i proportion lika hög bevillning belägga dem, hvilka handla med utländska lyxartiklar, som dem, hvilka sälja bränvin. Då Bevillnings-Utskottet kommer att behandla såväl denna som min motion, har jag önskat, att Utskottet måtte fästa uppmärksamhet vid desamma och afgöra den enas företräde framför den andra. För min del, tror jag lyxartiklarnas förbrukande förekommes bättre genom hög bevillning; ty då står det i kommunernas skön att hindra import och konsumtion, och önskar, att med min motion måtte vinnas, hvad jag med densamma äsyftat.»

Anders Gudmundsson från Hallands Län: »Jag har icke tänkt yttra mig i denna fråga förr, än Utskottet behandladt densamma; men då diskussion nu uppstått, anser jag mig böra gifva min åsigt tillkänna. Ehuru jag anser, att de vid sista Riksdagen bestämda tullsatserna blefvo tilltagna så måttliga, och ändamålsenliga som möjligt, vill jag dock nu instämma, uti hvad Cederskog föreslagit i afseende på tull för jordbruksalster och ladugårdsprodukter, ty då vår ladugårdsskötsel ännu befinner sig i linda, behöfver den skydd. Af det exempel, som Anders Eriksson nyss framdragit, om utförsel af jern, kan jag icke finna annat, än att landet på den af honom såsom exempel framställda jernexporten skall förlora 100,000 R:dr, och detta är ganska ofördelaktigt för vår metalliska kassa. Hvad jag nu andragit, öfverlemnar jag jemte Cederskogs motion till Bevillnings-Utskottets bedömande, samt önskar tullfrihet på sill och salt, hvilka artiklar äro för landets befolkning nödvändiga, men finnes icke inom våra landamären. Om vårt land vore så beskaffadt, att en alldeles fri tull-lagstiftning der kunde lämpligen införas, skulle jag icke hafva något deremot, men då så icke är, och det icke höfves Staten att af de fattiga konsumenterna uttaga sista skärfven, tror jag det vara klokast, att vi hålla oss vid en måttlig tull på alla andra varor, än de här ofvan omnämnda 2:ne artiklarne, sill och sallt, å hvilket sistnämnda, enär det icke får lossas på annat ställe, än vid tullstation, tullbehandlingskostnaden stiger till högre belopp, än sjelfva tullsatsen och således i högst betydlig mån fördyrar varan.»

Anders Persson från Malmöhus, *Olof Nilsson* från Vesterbottens, *Carl Iwarsson* från Hallands och *Nils Svensson* från Blekinge Län instämde.

Nils Larsson från Jemtlands Län: »Då vid ett föregående Plenum denna motion inlemnades, var jag icke tillstädes och har således icke kännedom om dess innehåll. Jag trodde densamma innehålla något rysligt tillämnadt attentat mot vårt nu gällande tullsystem och jag har äfven funnit denna min förmodan besannad i premisserna, men af konklusionen eller slutyrkandet finner jag nu, att den innehåller jemt ingenting. Hvad den innehåller derom, att alla importartiklar skola indelas uti 3:ne klasser, är ett system, som icke är praktikabelt och omöjligen låter sig göra. Om nu varorna indelas, som motionären föreslagit, i 3 kasser, så förekomma inom hvarje klass varor af så olika beskaffenhet och värde, att det blifver alldeles omöjligt att på dem bestämma en gemensam tullsats, till följd hvaraf jag ock tror, att Uskottet icke skall kunna fästa det ringaste afseende, å hvad motionen derutinnan innehåller. Ehuru motionärens syfte är att omstöpa vår tull-lagstiftning i prohibitiv riktning, förblifver jag oförändradt vid den mening, som jag först i afseende på tullagstiftningen uttalat, och kan aldrig förena mig med dem, som yrka, att lyxartiklar, eller andra varor af hvad sort som helst, böra beläggas med omåttlig tull, ty om tullsatserna bestämmas öfver en viss gräns, kommer Staten att deraf lida icke allenast i ett, utan i flera afseenden. Öfverdrifven import kan icke hindras genom höga tullbestämmelser, men varorna kunna till Riket införas antingen på det sättet, att Staten får skatt af desamma, eller ock utan någon skatt eller afgift. Tullsatserna kunna höjas till en viss gräns i förhållande till varans värde, men öfverskrides denna gräns, så leder det till förminskad inkomst för Staten. Erfarenheten har visat, att då vid föregående Riksdagar de höga tullbestämmelserna blifvit nedsatta, tullinkomsten i det hela ökats i stället för att minskas. Jag tror således det vara bäst, att de vid sista Riksdag stadgade tullbestämmelserna böra oförändrade bibehållas med någon liten jemkning på en eller annan enstaka artikel.»

Med Nils Larsson instämde *Uhr* från Nerikes, *Bjerkander* och *Lundahl* från Skaraborgs, *Svenssén* från Kalmar, *Almqvist* från Norrbottens, *Isoz* från Stockholms, *Paul Andersson* från Jemtlands och *Jonas Andersson* från Östergöthlands Län.

Östman från Vester-Norrlands Län: »Vi veta alla, att Svenskarne hafva mycken svaghet för utländska varor och att tulltaxan blifvit för hvarje Riksdag omarbetad och förän-

drad. Vi veta ock, att tullsatserna vid sednaste Riksdagar blifvit ganska betydligt nedsatta, men följden deraf har blifvit, att vår handelsväg börjat balancera och, då importen öfverstigit exporten, penningeställningen inom Landet blifvit betydligt tryckt. Jag anser således, att motionärens syfte är godt, men lika med Nils Larsson tror jag, att den föreslagna klassifikationen af varor icke är verkställbar. Icke allenast salt och fisk, utan äfven alla andra nödvändighetsvaror, hvilka icke kunna produceras i Sverige, böra vara tullfria, och jag skulle till och med önska, att ladugårdsprodukterna finge tullfritt införas, eller åtminstone beläggas med en högst ringa tull, ty derigenom kunde någon lindring i lefnadskostnaden beredas den fattigare delen af landets befolkning. Att med urbota bestraffning belägga förbrytelsen mot tullförfattningarne anser jag icke heller vara klokt, men jag öfverlemnar detta till Utskottets bedömande, i den förhoppning, att Utskottet afgifver sitt förslag i öfverensstämmelse, med hvad, som bereder Sveriges välfärd och framtida lycka. Under det man lemnar tullarne öppna för utländska lyx-artiklar, beviljar man åt landets tjenstemän förhöjda löneförmåner, hvilket, när den näringsidkande delen af nationen är den, som får betala fiolerna, icke är välgörande för landet.»

Falk från Skaraborgs Län var förekommen af och instämde med Nils Larsson.

Efter det diskussionen förklarats fulländad, blef uppå derom af Talmannen framställd proposition, Cederskogs ifrågavarande motion till *Bevillnings-Utskottet* remitteradt.

§ 5.

Föredrogs ånyo och remitterades till *Lag-Utskottet* en af *Carl Johan Svensén* från Kalmar Län väckt, sedan den 5:te i denna månad på Ståndets bord hvilande motion om upphäfvande af § 18 i Ridderskapet och Adelns privilegium den 16 Oktober 1723.

§ 6.

Då nu ånyo föredrogs *Carl Johan Svenséns* från Kalmar Län, den 5:te i denna månad bordlagda motion, om ändring i lagbestämmelserna, rörande anläggning och begagnande af vattenverk och väderqvarnar, begärdes, sedan motionen blifvit uppläst, och efter det *Paul Andersson* från Jemtlands, *Herman Öbom* från Norrbottens och *Ola Lasson* från Christianstads Län uti densamma sig förenat, ordet af nedannämnde Ledamöter, hvilka yttrade:

Håkan Olsson från Christianstads Län: »Då i min hemort visat sig, att der finnes ett sådant öfverflöd på qvarnar, att icke ens de gamla skattlagda kunna påräkna sysselsättning, så anser jag, att de lagrum, hvilka finnas till skydd för dessa, icke böra borttagas eller qvarnegarne tillskyndas något intrång i sin rätt.»

Lars Ersson från Södermanlands Län: »Jag har tänkt väcka motion i samma syftning som Svensén, men när jag nu är förekommen, instämmer jag endast i motionen och önskar den all möjlig framgång.»

Nils Svensson från Christianstads Län: »Jag vill så litet som möjligt, upptaga tiden med diskussion öfver motioner, innan de remitteras till Utskott, men denna fråga anser jag vara af sådan vigt, att jag bör yttra några ord. Motionären har upprepat en mängd författingar, som finnas angående qvarnar och vattenverk, samt påpekat de många omvägar och besvärligheter, som finnas, innan man kan få en qvarnanläggningsfråga slutligen pröfvad och afgjord. Jag medgifver väl, att så är fallet och att en del af de hinder, som nu förefinnas vid qvarnanläggningar, böra och kunna borttagas, men det finnes ett stadgande i afseende å kungsådra, hvilket, när det är fråga om anläggande af qvarn eller annat vattenverk i större strömdrag, bör noga observeras, ty om stadgandet angående kungsådras öppenhållande, borttoges, skulle ovilkorligen de, som hafva sina egor närmast intill strömdraget, blifva lidande genom öfversvämningar. Det är derföre, efter min åsigt, som grannarne böra, då qvarnanläggning är i fråga, höras deröfver, på det att deras rätt till kungsådra eller fiske icke måtte förnärmas, och jag anhåller, att denna min anmärkning måtte få till Utskottet åtfölja motionen.»

Jöns Persson från Blekinge, *Nils Persson* från Malmöhus och *Torkel Nilsson* från Christianstads Län instämde.

Nyqvist från Vermlands Län: »En annan Ledamot af Ståndet, Mengel, har anmält sig vara sinnad att väcka motion derom, att hvar och en bör få fritt anlägga såg- och mjölqvarnar, men som jag anser ordentlig och laglig undersökning böra ega rum, innan någon qvarn- eller såg-anläggning beviljas, på det att närliggande jordegare icke måtte lida skada genom vatten-uppdämning, har jag icke kunnat biträda ett sådant förslag. Den ifrågavarande motionen är icke heller af sådant innehåll, som Mengel tänkt föreslå, utan motionärens förslag går derpå ut, att den som af anläggningen lider skada, skall på laglig väg söka sin ersättning af den, som uppfört vattenverket; men om ett vattenverk blifvit anlagdt på ett ställe, der det förorsakar så mycken skada, att det icke får

bibehållas samt det uppförda vattenverket således har intet eller ringa värde, skulle, om vattenverksegaren saknar andra tillgångar, den, som lidit skadan, icke få någon, åtminstone ganska liten ersättning. Jag hade derföre helst önskat, att denna motion fått hvila, intilldess Mengel kunnat aflemna sitt förslag, men som det nu icke lärer låta sig göra, anhåller jag, att detta mitt yttrande måtte få till Utskottet medfölja.»

Johannes Andersson från Skaraborgs Län instämde.

Sedan Talmannen upplyst, att Mengel numera lärer afstå från att väcka någon motion i detta ämne af den anledning, att Rikets Ständers vid förra Riksdagen fattade beslut i frågan ännu beror på Kongl. Maj:ts pröfning, fortsattes diskussionen af

Nyqvist: »Efter den upplysning, jag nu vunnit, instämmer jag, uti hvad Svenséns motion innehåller. Om ock, såsom en föregående talare uppgifvit, i hans hemort finnes ett tillräckligt antal qvarnar, hvilka han anser böra fredas från intrång af andra, så är sådant icke händelsen i andra provinser, hvarföre jag anser qvarnar och andra vattenverk böra få anläggas, om man blott tillser, att närgränsande jordegare icke lida skada genom uppdämning.»

Svensén: »Med anledning af hvad en föregående talare yttrat, anser jag mig böra erinra, att min motion icke afser öfverstängande af kungsådra, om hvars öppenhållande finnes särskildt stadgadt, utan jag har med motionen åsyftat att, i stället för den nu brukliga besigtningen af Syne-Rätt, vid vatten-anläggningar endast Landtmätares undersökning må anses vara tillfylliest.»

Bolin från Stockholms, *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs, *Lönn* och *Sandstedt* från Jönköpings och *Lagergren* från Gottlands Län instämde.

Nils Svensson från Christianstads Län: »Just hvad motionären uppgifver sig hafva med motionen åsyftat, nemligen att Syne-Rätts undersökning skall i fråga om vattenverksanläggningar upphöra, anser jag verkligen vara vådligt; och då jag icke hyser lika stort förtroende för en undersökning, som verkställes af en Landtmätare och 2:ne Godemän, önskar jag, att Utskottet icke måtte fästa något afseende på motionen.»

Diskussionen var fulländad och motionen blef, uppå derom af Talmannen framställd proposition, till *Lag-Utskottet* remitterad.

§ 7.

En af *Petter Anton Nyström* från Vesterbottens Län väckt och den 5:te i denna månad bordlagd motion, om nedsättande

af domfördt antal Nämndemän från 7 till 3, blef af motionären återtagen.

§ 8.

Vice-Talmannen *Ola Svensson* från Malmöhus, och *Sven Rosenberg* från Christianstads Län, hvilka väckt motioner, den förre, om skyldighet för Häradsskrifvare att å Debetsedel utsätta taxeringsvärde å hemman, och den sednare om utsträckt rösträtt vid prestval, anhöllo hvar för sig att få återtaga motionerna, för att vid desamma göra åtskilliga tillägg, hvilket bifölls.

§ 9.

Föredrogs och godkändes *Konstituttons-Utskottets* Memorial N:o 1, om arfvoden för en Notarie och en Kanslist.

§ 10.

Vid nu skedd föredragning godkändes *Lag-Utskottets* Memorial N:o 1, dels att, utom det arfvode, som varder bestämdt för en Kanslist i Lag-Utskottet, ett Notarie-arfvode måtte Utskottet beviljas att från och med denna dag utgå, dels ock att, derest vid behandlingen af de ärenden, som af Deputerade från Lag-Uskottet och annat Utskott gemensamt komma att handläggas, särskildt biträde skulle erfordras, en Notarie måtte få antagas med arfvode, beräknadt från antagningsdagen.

§ 11.

Ett vid Elektorernas sammanträde den 7 i denna månad fördt Protokoll föredrogs nu och upplästes; Protokollet, som var af denna lydelse:

Protokoll, hållet hos Hedervärda Bonde-Ståndets Elektorer den 7 November 1859.

§ 1. S. D. Efter verkställd granskning af de för tryckning, häftning och skärning af Bonde-Ståndets Protokoll vid innevarande Riksdag jemte Registret deröfver inkomne anbud, funno Elektorerne sig böra föreslå till antagande:

För tryckning af nämnde Protokoll med Register, Boktryckaren A. G. Hellstens anbud, under vilkor, att han ordentligen lemnar Sex till Åtta tryckta ark i veckan, med lika stilar och samma antal rader och bokstäfver på sidan, som det ingifna proftrycket visar, samt en upplaga af 400 exem-

plar efter ett pris af Nitton Riksdaler Riksmynt för hvarje tryckt ark;

Samt för falsning, skärning och häftning i blått pappersomslag af meranämnde Protokoll och Register, det utaf M. G. Hellström gjorda anbud, med ett pris af Femton öre för hvarje band; hvarförutan det förbehåll torde böra stadgas, att om arbetet icke obehindradt och fullgodt verkställes, enligt aftal, Ståndet då må ega att för fullgörandet deraf vända sig till annan person.

§ 2. Med anledning af det uti Elektorernas Protokoll vid upprättandet af förslag för tillsättningen af Ståndets Kansli intagna och af Ståndet godkända förbehåll, att fördelningen af arfvodena till Ståndets Kansli borde framdeles närmare bestämmas, företogo Elektorerne detta ärende ånyo och beslöto att till Ståndet hemställa, det nämnde fördelning borde uppdragas åt Ståndets Sekreterare att efter vederbörandes flit skicklighet och förtjenst verkställas.

Ut Supra

In fidem

N. A. Fröman.

blef af Ståndet godkändt

§ 12.

För att Bonde-Ståndet delgifvas, upplästes nu Kongl. Maj:ts nedannämnde Nådiga Utslag, nemligen:

1:o *af den 12 Juni 1856* uppå f. d. Riksdags-fullmäktigen Lars Rasmussons underdåniga besvär, i fråga om Riksdagsmanna-arfvodes utgörande för åtskilliga Gymnasii-hemman inom Götheborgs- och Bohus Län.

2:o *af den 1 Maj 1858* uppå vice Talmannen Anders Anderssons underd. besvär, i fråga om huruvida Riksdagsmanna-arfvode bör utgöras för hemman, tillhöriga omyndiga personer; och

3:o *af den 3 Augusti 1858* uppå Bonde-Ståndets vid 1856—1858 årens Riksdag underdåniga framställning, i fråga om Rotehållarne på Gottland ålagd skyldighet att lemna jord till Båtsmanstorp.

Dessa Protokoll ansågos icke erfordra någon åtgärd, utan skulle öfverlemnas till Representanterne för de Län, som de röra.

§ 13.

Nedannämnde från respektive Med-Stånden ankomne Protokolls-Utdrag föredrogos och lades till handlingarne, nemligen från:

Hoglofl. Ridd. och Adeln N:ris 7—23,
Högvörd. Preste-Ståndet N:ris 12—17 och
Vällofl. Borgare-Ståndet N:ris 6—10.

§ 14.

Inlemnades nedanstående motioner:

1:o af *Carl Iwarsson* från Hallands Län: Om ökad ersättning till Nämndemän;

2:o af vice Talmannen *Ola Svensson:*

»Det gifves åtskilliga skiften och vexlingar i lifvet, som så i större som mindre samhällen försätta de särskilda individerna i mera beroende af hvarandra än under vanliga förhållanden, och hvarunder de billiga anspråk, som deraf uppkomma, ibland mötas med rättvist deltagande och ibland afvisas, utan att derå egnas en skyldig uppmärksamhet. — Ett sådant förhållande inträdde mer och mindre bland Svenska Folket, eller med andra ord emellan de skattdragande och löntagande klasserna kort före sistlidne Riksdag, dymedelst att, i anseende till missvext samt andra omständigheter så inom som utom våra landamären, lifsmedlen så uppstegrades och penningen så föll i värde, att en del, synnerligen lägre tjenstemän med kontant lön hotades till sin ekonomiska existens, om icke hjelp mellankom. — Men statsmakterna, som icke kunde förneka, det hjelp under en sådan period behöfdes, bemötte icke blott de högst billiga, utan jemväl de nog öfverdrifna anspråken med en frikostighet, benämnd dyrtids-förhöjning och provissionel lönetillökning, som, från deltagandets synpunkt, rättfärdigade dessas handlingssätt. Men på samma gång väckte nedslående, oro och bekymmer bland folket, som dock mildrades genom hoppet om en snar öfvergång så af den hårda tiden, som den ökade statsutgiften; — och detta hopp har i förra fallet icke blifvit sviket, — må det icke heller i det sednare blifva det. Den dyra tiden har emellertid såsom andra pröfningar upphört, och förhållandet emellan ofvannämde folkklasser har till betydlig del blifvit ombytt; och såsom följd hvaraf tiden för tillökningen, som otvetydigt bestämmes af ordet: »Dyrtids-förhöjning», äfven är försvunnen, samt anspråket på återgång inträdt, om icke i sin helhet, åtminstone till det hufvudsakligaste, lika billigt som tillökningen, då den villkorligen bifölls. — Det är redan er-

kändt, att de lägre tjenstemännen, hvilkas arbetskraft ofta hårdt anlitas, varit de mest vanlottade samt således mera i behof af stående tillökning, och med iakttagande häraf, samt under förutsättning, att Med-Stånden, med hänsigt till frågans villkorliga beskaffenhet, landets financiella ställning och med en fosterländsk blick på folkets oförmåga att fortfarande bära ökade tyngder, skola dela Bonde-Ståndets åsigter i detta fall, tillåter jag mig föreslå och yrka, det vid nu tillstundande statsreglering, den vid sistlidne Riksdag och för den tid, som då uppgjorda stats-regleringen afsåg, beviljade löneförhöjning sålunda nedsättes:

att för löntagare, som förut i lön innehade öfver, 1,000 till och med 2,000 R:dr R:mt förhöjningen efter sig företeende omständigheter minskas med 25 à 50 procent; att löner öfver 2,000 till och med 5,000 R:dr minskas med 50, à 75 procent, samt för löntagare med högre löne-anslag endast den lön bibehålles, som innan sista riksdag var bestämd; och torde Stats-Utskottet, som kommer att handlägga frågan, icke underlåta att vid behandlingen deraf taga i betraktande, om sådane sportelinkomster äro med åtskilliga tjenster förenade, att de samma på löneboloppet böra hafva inflytande.

Måhända skall häremot anmärkas, att ehuru den dyra tiden upphört, löneförhöjningen icke dess mindre i sin helhet bör fortfara, enär lefnadskostnaden i hufvudstaden obetydligt förminskats; men om ock detta i någon mån får medgifvas i afseende på den mindre bemedlade, som nödgas begagna krediten och anlita näringsställen, så är förhållandet motsatt för den mera bemedlade och större löntagaren, som i större partier kan inköpa det förråd, som en längre tid af dess hushåll konsumeras, och hvilken icke heller lär underlåta att af de låga priser, som på de hufvudsakligaste födoartiklarne förefinnas, draga den fördel, honom erbjudes. Jag har förut antydt, att förhållandet emellan förenämnde folkklasser, sedan sista stats-reglering, betydligt förändrat sig, så att mången jordbrukare och närings-idkare nu är lika blottställd, som den lägre tjenstemannen förut; — och om detta icke kan bestridas, har jag rätt påkalla den äskade nedsättningen.

Till att yttra sig öfver en del föreslagna dels nya och dels ökade anslag anser jag rättigheten framdeles vara öppen. Om remiss anhålles.»

Uti denna motion instämde förre vice Talmannen *Pehr Eriksson* från Wermlands, *Liss Lars Olsson* från Koppar-

bergs, *Falk* och *Lundahl* från Skaraborgs, *Östman* från Vester-Norrlands och *Anders Pehrsson* från Malmöhus Län, jemte flertalet af Ståndets öfriga Ledamöter.

3:o af *Erik Ersson* från Gefleborgs Län:

»Den af Kongl. Maj:t vid sistlidne Riksdag uti sin till då församlade Ständer afgifna Nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof, framställda begäran om en förhöjning och reglering af lönerna till Statens embets- och tjenstemän, bifölls visserligen i de flesta fall till beloppen, i följd af då inträffade höga priser, synnerligast på alla lefnadsförnödenheter, men som denna förhöjning beviljades endast provisoriskt för då upprättade statsreglerings-period, så har Kongl. Maj:t, uti sin nu afgifna Nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof ånyo framställt behofvet af en definitiv lönereglering, och föreslår, med några vissa förändringar, att lönerna skola bestämmas till de belopp, som, inbegripet förhöjningarna vid sistlidne Riksdag, de nu utgöra, af skäl, som äro utvecklade uti Finans-Departementets Protokolls-utdrag. Dessa äro, att inga väsendtliga prisförändringar inträffat utom i spanmål och kött, samt att andra, såsom mjölk m. fl. i dess ställe stigit, samt att de förstnämnda troligen komma att stiga och ett högre pris bli det normala.

Om dessa skäl till en del än äro sanna, torde de dock efter ett närmare betraktande icke blifva af så mycken verkan i allmänhet taget. Det omnämnda förhållandet, att spanmål och kött, hvartill äfven torde få räknas fläsk, har fallit i pris och det icke så obetydligt, uppväges på intet vis af den förhöjning, som, i följd af en tillfälligtvis mindre god fodertillgång, stigit på mjölk och smör, då det väl torde få antagas och medgifvas, att de förstnämnda äro de hufvudsakligaste lefnadsförnödenheterna, som ingå så väl i den högres som i den lägres hushållsbehof; lägger man dertill kläder och ved, som snarare fallit än stigit, måste man väl komma till den slutsats, att lefnadskostnaden i allmänhet icke nu uppgår till, hvad den utgjorde för tre år sedan. Den uttalade förhoppningen, att spanmål m. m. snart torde komma att stiga, och det högre priset blifva det normala, kan man svårligen vänta sig, då man tager i betraktande den ytterst svåra penningeförlägenhet, som nu är rådande och troligen en längre tid kommer att fortfara i vårt land. All anledning förefinnes deremot att förvänta motsatsen och att priserna komma att mer och mer nedgå, så vida inga oförutsedda händelser derutinnan komma att göra en förändring; men på sådana böra väl aldrig Regering och Ständer bygga sina beräkningar och beslut i statsregleringsfrågor, hvadan samma skäl nu, som vid sistlidne

Riksdag förefinnas att bevilja de erforderliga löneförhöjningarnas utgående endast för den statsreglerings-period, som nu kommer att uppgöras och att beloppen nedsättas, såsom nuvarande tidsförhållanden det kräfva.

De enkla skäl jag här anfört, hafva för mig varit fullt giltiga att yrka följande förändrade bestämmelser och nedsättning i beloppen för de löneförbättringar till Statens embets- och tjenstemän, Kongl. Maj:t uti sin nu afgifna Nådiga Proposition äskat, nemligen:

1:o att de löneförbättringar Rikets Ständer nu finna skäligt bevilja, måtte, i likhet med sistlidne Riksdag, afse endast den statsreglerings-period, som af nu församlade Ständer kommer att omfattas; och

2:o att alla nu äskade löneförhöjningar utöfver de belopp, som voro bestämda före sistlidne Riksdag, måtte till det hufvudsakligaste nedsättas i följande proportioner nemligen: att å lön, som enligt nämnde stat öfverstiger 1,000 till och med 2,000 R:dr R:mt, den nu begärda förhöjningen måtte nedsättas med 25 till 50 procent. Å lön, som öfverstiger 2,000 till och med 4,000 R:dr R:mt, bör förhöjningen nedsättas med 50 till 75 procent. För löner derutöfver bör förhöjningen i de aldra flesta fall kunna anses obehöflig och fördenskull icke beviljas, så vida ej särskilda skäl tala derför, då den i alla fall bör nedsättas med minst 75 procent, och bör vid pröfningen häraf skäligt afseende fästas vid de höga sportler, som tillfalla en del embets- och tjenstemän i följd af den nu gällande höga expeditionstaxan.

Detta vare nu sagdt om de allmänna grunderna för den blifvande statsregleringen. Hvad enskilda förhållanden och specialiteter vidkommer, torde jag få tillfälle yttra mig deröfver, så väl vid Utskottets som Ståndets blifvande öfverläggningar, när de till afgörande och beslut förekomma.

Om remiss häraf till vederbörligt Utskott anhålles vördsamt."

Häruti förenade sig *Erik Hansson* och *Olof Persson* från Gefleborgs, *Paul Andersson* från Jemtlands och *Gustaf Bolin* från Stockholms Län.

4:o af *Nils Svensson* från Christianstads Län:

"Åter vid detta Riksmöte måste jag fästa uppmärksamheten på det föremål, som mina kommittenter uppdragit mig söka befrämja. Egande till pligt, att hvad uti vår förmåga står bevaka allmogens rätt och bästa, hoppas jag på detta

Stånds upplysta medverkan för hvarje nyttig sak, som kan leda till lindring för den jordbrukande klassen.

Ämnet är ej nytt, men dess synnerliga vigt för den magra ort, jag representerar och som det närmast rörer, är stor. Jordbrukarens existens eller icke beror mången gång häraf och det i betydligare mån, än de flesta vilja erkänna. Hvad jag härmed menar, är den hårdt tryckande kavalleri-rustningsskyldigheten.

Att så benämna detta onus har numera så mycket större skäl för sig, som de äskade anspråk på så väl karlens som hästens egenskaper, som beväringsbeklädnads- och utredningspersedlarnas beskaffenhet utgör ett vida större och mera tryckande onus än fordom, och det är derföre som jag måste göra framställning derom, samt hoppas, att hvarje rättänkande, lika med mig, anser detta vara en af de pålagor, som böra minskas, och då detta skulle kunna ske, utan att någon synnerlig förlust tillskyndas det allmänna, men deremot en rättvis och länge påträngande lättnad komme att tillskyndas de rustande, så är det, som jag äfven vid detta Riksmöte vördsamt anhåller, det Rikets Ständer för sin del ville föreslå:

> att då en så betydlig kavalleri-styrka i Skåne icke synes vara behöflig, och isynnerhet de norra orterna af denna provins genom rustningens utgörande äro öfvermåttan betungade, en viss del af den der förlagda kavalleristyrkan måtte förvandlas till infanteri, emot samma vilkor, som för de uti Öster- och Westergöthland samt Småland redan afsutna kavallerierna.

Det skäl, som talar härför, och hvarpå jag vågar fästa Riksens Ständers uppmärksamhet, är att norra delen af Skåne består, i likhet med södra delen af Småland, af kuperad, stenbunden, mager jordmån, ingalunda jemförlig med den öfriga delen af Skåne, hvarföre det också är vida svårare för denna ort att utgöra rusttjensten, och hvartill ej större hemmantal blifvit beräknadt för hvarje numer, än i den bättre lottade delen af provinsen.

I denna norra del af Skåne äro indelade en dragon- och en hussar-sqvadron, förlagda tvärt öfver landet utmed Småländska gränsen genom Östra och Vestra Göinge härader. I hela denna ort finnes, i anseende till hemmanens magra beskaffenhet, snart sagdt ingen enda rusthållare, som kan uppföda eller sommar och vinter underhålla en numerhäst, emedan de bättre lottade hemmanen äro, såsom varande säteri- och frälsejord, befriade från rusttjenstens utgörande, och hvarföre den så mycket hårdare drabbat den äfven i andra afseenden

hårdt onererade skattejorden; och då nu härtill kommer, som nedan nämndt är, att ingen rusthållare kan sommar- eller vinterföda sin numerhäst, utan för hvarje år nödgas för lega betinga sig dess utfodring och vård i mellersta delen af Skåne, hvarför betalas från etthundra till och med etthundratjugo R:dr R:mt om året, så torde denna fråga hafva största billighet och rättvisa för sig. Då äfven kändt är, att en så betydlig kavalleristyrka inom provinsen i öfrigt förefinnes, måste det vara vida fördelaktigare för det allmänna, om äfven nämnde sqvadroner komme att afsitta och förvandlas till infanteri, hvarigenom då mera befäl och större stam erhölles för bevärings-manskapet i provinsen. Jag vågar derföre vördsamt föreslå:

att Rikets Ständer hos Kongl. Maj:t anhålla, det de uti Östra och Vestra Göinge härader förlagda 2:ne sqvadroner, en af Skånska Dragon- och en af Skånska Hussar-regementet, måtte få afsitta och förvandlas till infanteri, och att rusthållarne således måtte befrias från häst- och sadelmunderings- samt öfriga kavalleri-, bevärings- och munderings-utredrings-persedlars anskaffande och underhållande, emot enahanda afgift i spanmål eller motsvarande penningar, som i allmänhet för de afsutna kavalleri-regementena antagits, samt emot utgörande för öfrigt, af hvad för det till infanteri förvandlade manskapets beklädnads-, bevärings- och utredningspersedlar kan varda behöfligt.

Om remiss af denna min motion till vederbörligt Utskott anhålles.»

Härmed förenade sig *Torkel Nilsson* från Christianstads Län.

5:o af *Olof Lindström* från Vesterbottens Län:

»I sin Nådiga Proposition, angående bränvinshandteringen och beskattningen derå, vid Riksdagen 1853—54, yttrade Kongl. Maj:t, det Kongl. Maj:t ansåge de genom nämnde beskattning inflytande medel i främsta rummet böra användas till jordbrukets befrämjande, genom uppodlingar, vattenaftappning m. m. Uppmuntrad häraf och med kännedom om de ofantliga landsträckor i Rikets nordligaste landskap, hvilka, i brist af kapitalstyrka, måste ligga ouppodlade, väckte jag vid samma Riksdag motion, om användande af en del utaf bränvinsskatten till åkerbrukets upphjelpande och utvidgning inom Vester- och Norrbottens Län. Saken förföll då, till följe af Stats-Utskottets utlåtande, det frågan icke kunde pröfvas, »innan den ifrågaställda nya bränvinslagstiftningen kommit till stånd och visat sina resultater.» Sedan dess har brän-

vinsskatten uppstigit till ett belopp, som knappt kunnat anas. I afseende å dess användande har den åsigten gjort sig gällande, att Statens betydliga jernvägsanläggningar hufvudsakligen dermed borde bestridas. Utan tvifvel skola dessa blifva ett högst verksamt medel till de provinsers förkofran, hvilka få jernvägarne inom sig eller i sitt grannskap. Men nekas kan väl icke, det Rikets nordligaste landskap, hvilka af jernvägarne icke kunna hafva något direkt eller indirekt gagn, blefvo allt för stjufmoderligt behandlade, om de icke på annat sätt, åtminstone i någon mån, hölles skadelösa. Jag är derföre fullt öfvertygad, att Rikets nu församlade Ständer skola finna det med billighet och rättvisa öfverensstämmande, då jag vördsamt vågar föreslå:

> »att af den inflytande bränvinsskatten åtminstone 200,000 R:dr R:mt, måtte få årligen användas till understöd för odlingar inom ofvannämnde begge Län.»

Att omätliga sträckor olingsbar mark inom dessa provinser finnas, torde vara nogsamt kändt, äfvensom att deras befolkning uti idoghet och företagsamhetsanda icke stå några af sina landsmän efter. Att den sistnämnde på sednare tider mindre varit riktad åt jordbruket, än åt skogsprodukternas användning, är en följd af bristen på kapital, ty den sednare ger en snar vinst, hvaremot det förra endast långsamt, fast säkrare, gifver mödans lön; och i detta förhållande ligger ett högst vigtigt skäl för jordbrukets understödjande.

Ett annat för meranämnde landskap eget förhållande, tager jag mig äfven friheten att påpeka. Af den mängd nybyggare, som årligen upptaga nya lägenheter, vanligen utan annat kapital än sin arbetsförmåga, och hvilka dock, i förhoppning på framtiden, ingå äktenskap, äro de flesta, innan de få någon afkastning af sina hemman, ur stånd att föda sig sjelfva och sina familjer, utan falla kommunerna till last. Det vore väl derföre icke obilligt, om de gamle skatteegarne, genom något understöd, sattes i tillfälle att, medelst uppodlingar och förbättringar å sin jord, lättare kunna bära nyssnämnde tunga.

I afseende å förvaltningen och fördelningen af nu föreslagna understödsmedel, vågar jag slutligen antyda, att desamma torde böra nedsättas i Länens Ränterier för att derutur, i mån af behof, lyftas af Sockenkommittéer, hvilka åter skulle hafva att åt dem, som visade sig hafva verkställt odlingar eller andra jordförbättringar, utdela understöd, vare sig efter uppodladt tunland eller annan grund; hvarefter

Kommittéerna skulle ega, att hos Läns-styrelserna afgifva redovisning för medlens användande.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

Häri förena sig, *Olof Nilsson* och *P. A. Nyström* från Vesterbottens Län.

6:o af *Ola Jönsson* från Malmöhus Län:

»Med stiftande af lagar och författningar, afses naturligtvis skyddandet af medborgares rättigheter, af industriens och företagsamhetens uppmuntran i allmänhet. Det oaktadt, finnas författningar, som i stället för att uppfylla detta goda ändamål, tvertom lägga svåra hinder i vägen härför. Till sådana författningar, torde man i första rummet få räkna Kongl. Maj:ts Nådiga Fabriks- och Handtverksordning den 22 December 1846, hvari det i fråga om det s. k. gerningsmännen på landet heter, att dessa för att dertill blifva antagna, skola anmäla sig hos Pastor i Församlingen, som har att i sådant afseende föranstalta om Socknestämmas hållande, vid hvilken det är församlingen öppet att antaga sökanden eller icke. I den händelse, som möjligen kan inträffa och som till och med har inträffat, att församlingarne neka antaga sökanden till handtverkare inom Socknen, hade sökanden ej annan utväg, än att, ehuru boende inom den församling, der den först sökt blifva antagen, anmäla sig till vinnande af en dylik rättighet i en annan församling; blifver resultatet af hans ansökan detsamma här, som i förra församlingen, är han nödsakad att antingen inskränka sin rörelse och utöfva sitt yrke endast såsom försörjningsmedel utan biträde, eller också antaga tjenst hos någon till begagnande af biträde berättigad yrkesbroder. Att likväl ingen af dessa utvägar, hvar emellan handtverkaren i sista hand har att välja, lemnar honom någon garanti för sin framtida bergning, ligger i öppen dager, ty i förra fallet kan den omständigheten möta, att hans yrke är sådant, att det ej kan bedrifvas utan biträde af annan person, och hvad angår det sednare, så måste väl medgifvas, att för den handtverkare, som har familj, det vore svårt att nödgas arbeta för lön eller dagspenning, hos en annan, helst som den ersättning, som erhölles, troligen vore i de flesta fallen otillräcklig att dermed försörja sig och de sina, samt då hans bästa år och krafter voro sålunda använda och ålderdom och i följd deraf, oförmåga att arbeta inträdde, skulle det blifva hans hårda, men oundvikliga öde att falla samhället till tunga. Den nådiga förordningens otillämplighet ådagalägges ytterligare derigenom, att äfven i den händelse sökanden blifver till sockenhandtverkare antagen, detta likväl ej är betryggande för honom, ty enligt samma

förordning är hans arbetsfrihet inskränkt inom den ort, för hvilken han blifvit antagen. Men om nu denna orts medlemmar förskaffa sig sina förnödenhets-artiklar från andra håll såsom t. ex. från städerne, hvilket ej genom någon lag kan förbjudas, så tvingas naturligtvis socken-handtverkaren att antingen förblifva fullkomligt overksam eller också att på andra orter afsätta sina handarbeten och i sednare händelsen utsätta sig för risken, att såsom lagbrytare blifva bötfälld, för det han genom sina händers verk med svett och möda sökt förskaffa sig sitt uppehälle. Mig synes det ligga inom billighetens område och vara hvar och en individs naturligaste rättighet att på ärligt sätt efter bästa förmåga bereda sin utkomst. Hvarje åtgärd, hvarigenom inskränkning i denna den fria medborgarens rättighet sker, kan aldrig betraktas annorlunda än såsom förtryck.

På grund af dessa motiver samt med fästadt afseende på den betydliga inkomst genom bevillning, som Staten i följd af utsträckt handtverksrättighet komme att beredas, vågar jag vördsamt föreslå och hoppas det Rikets Ständer täckas med upphäfvande af §§ 11 och 25 i meranämnde förordning för sin del besluta, det hvarje välfrejdad, till myndighetsålder kommen person må ega rättighet att på landet, med eller utan biträde efter skedd anmälan vid mantalsskrifningen samt mot erläggande af den bevillning honom derföre kan åsättas, förfärdiga och utan någon inskränkning, sina handarbeten, hvar som helst på landet afsätta.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

7:o af *samme Ledamot:*

»Af skyldigheter, som ålagts Svenska Bonden, torde ingen vara mera tryckande, obillig och förtrytelseväckande, än den en del hemman och lägenheter vidlådande arbetsskyldighet till boställen och kungsgårdar. Likvist har någon lindring eller rättvisa härutinnan vunnits, åtminsone hvad samma skyldighet till vissa kungsgårdar beträffar, såsom till exempel Hjemshults, hvarest detta slafveri under benämning af hofveri existerat till för icke många år sedan, då de till nämnde kungsgård arbetsskyldige på grund af Rikets Ständers af Kongl. Maj:t Nådigst sanktionerade beslut, erhöllo rättighet att mot en bestämd årlig afgift sina hemman från detta onus friköpa. Men der finnes en del kronoskatte Gatehus, för hvilka ännu till samma kungsgård utgöres arbete, proportionelt taget, vida öfverstigande det, som för hemmannen utgjorts.

Jag känner specielt, att sådane torplägenheter finnas, hvartill hörer endast emellan 2 à 3 tunnland medelmåttig jord, för hvilka, ehuru desamma enligt bifogad afskrift af skattebref

blifvit fullkomligt friköpte, likväl i följd af någon outredd omständighet måste årligen utgöra femtiotvå karldagsverken på egen kost, i det minsta motsvarande Femtiotvå R:dr R:mt, en med eganderätten till jorden förenad afgift, som oberäknadt andra kronoutskylder betydligt öfverstiger, hvad som i arrende för samma jord kunde betalas. Ehuru vissa af dessa torplägenheter enligt mitt förmenande på grund af åberopade skattebref både möjligen ocb rättvisligen borde från all arbetsskyldighet frikännas, har jag likväl då, och enär denna befrielse troligen bör sökas på annan väg, hvilket skulle hafva till påföljd både tidsutdrägt och kostnader, endast velat ifrågasätta, hvad som lättare bör kunna vinnas och med säkerhet påräknas nemligen minskning uti ifrågavarande arbetsskyldighet för de af torplägenheterne, som under nuvarande förhållande dermed äro för mycket betungade, hvilket synes så myeket mera billigt, som torplägenheter af samma natur finnas med betydligt större jordareal, af lika god beskaffenhet som det förstnämnde, och det oaktadt är dagsverksskyldigheten för alla i det närmaste lika.

Vid sistlidne Riksdag beslutade Rikets Ständer visserligen på derom gjord framställning, att ifrågavarande torpare skulle efter Länets markegång få lösa dagsverksskyldigheten. Afsigtens godhet med detta beslut måste erkännas, men ändamålet var härmed icke destomindre förfeladt, ty vid Länets markegångssättning uppskattas vanligtvis ett karldagsverke lika högt som derför i allmänhet betalas, och under sådant förhållande är naturligt, att torparne finna det fördelaktigare, huru odrägligt det än är, att utgöra arbetet in natura, än att lösa det med penningar, då desse först skulle genom arbeta på annat ställe förtjenas.

Jag föranlåtes således vördsamligen anhålla, att Rikets Ständer täcktes besluta, det undersökning bör ske för uträknandet, af huru stor arbetsskyldighet hvart och ett af ifrågavarande torp, i mån af deras större eller mirdre godhet, billigtvis böra åläggas, och att densamma derefter bestämmes. Jag vågar särskildt föreslå såsom lämpligaste sättet, att denna undersökning sker genom tre så kallade Kompromissarier, af hvilka Kongl. Maj:t och Kronan förordnar en, torparne välja en, hvilka begge ha att utse en tredje person; härigenom anser jag såväl Kronans som torparens rätt vara tillräckligt bevakad.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

8:o af *Johannes Lönn* från Jönköpings Län:

»Som Krono-länsmans-tjensterna på landet äro för det allmännas väl och säkerhet af stor betydenhet till att hålla

ordning och skick ibland folket, samt att vaka öfver brott och befordra den brottslige till sitt rättmätiga straff, så är det af största vigt, att vid tillsättningen af dessa tjenstemän, få dugliga och aktade personer, som, oberoende måtte kunna sjelfständigt och rättvist förrätta sin tjenst.

Men som vid tillsättande af dessa tjenstebefattningar det sålunda tillgår, att Landshöfdingarne endast utfärda godtyckliga förordnanden, hvarigenom de kunna, när det dem behagar, utan ransakning och dom afskeda dem, som icke alltid äro behagliga verktyg, och i afseende härpå, kan mången, sjelfständig man icke vilja åtaga sig en så osäker och osjelfständig befattning. Jag får derföre föreslå:

att vid alla Länsmans-tjensters tillsättande inom hela Riket, för dem måtte utfärdas sådane fullmakter, som för andra Statens Embets- och Tjenstemän, på det de icke må kunna godtyckligt och utan ransakning och dom afsättas.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

9:o af *Paul Andersson* från Jemtlands Län:

»Ehuru det icke bör betviflas, att stiftaren af lagen om bördsrätt på landet haft en god och fosterländsk mening, är det likväl svårt att skönja spår af dess nytta, emedan den synes vara ett monopol för vissa slägter för att under generationer besitta Svenska jorden. Emellertid har det under tidens lopp visats, att berörde lag i närvarande tid icke allenast är ändamålslös, utan merendels missbrukas af bördemannen för slem vinning, så att bördsrätten och den föregifna kärleken till fädernejorden vanligen uppoffras för några hundra riksdaler. Lyckas det icke att på sådant sätt ockra på sin nästas lagligen förvärfvade egendom, så är bördsrätten i så fall olik andra rättigheter, att man ovilkorligen måste bana sig väg till densamma medelst en fatal rättegång, som merendels blifver så långvarig, att den omtvistade arfvejorden under tiden förfaller till vanhäfd, hvarigenom blifvit beredt ytterligare föremål för nya trakasserier.

I öfrigt vidlåder bördslagen den största inkonseqvens, emedan bördsrätten inskränkes till endast arfvejorden och aflingejorden ligger utom dess bestämmelse, ty en rättskaffens son eller dotter värderar sannolikt mycket högre och emottager med mera tillförsigt och tacksamhet den torfva, hulda föräldrar under svett och arbete förvärfvat, än den jord, som dem i arf tillfallit.

Att uppräkna alla de under skydd af bördslagen bedrifna missbruk och rättsvidrigheter vore omöjligt och tillika öfverflödigt, emedan jag vet, att många mina Ståndsbröder deröf-

ver vid föregående Riksdagar uttalat sitt ogillande och sin förkastelsedom, hvarjemte jag förmodar, att hvarje medlem i Riksförsamlingen förnummit de skadliga följder, denna lag medfört. Jag får med anledning såväl deraf, som det beslut Rikets sednast församlade Ständer fattat i afseende på bördsrättens afskaffande i stad, härmed vördsamt föreslå:

att alla i nu gällande lag och särskilda författningar gjorda bestämmelser och stadganden om rätt till börd på Landet, måtte helt och hållet upphöra att vara gällande.

Om remiss till Lag-Utskottet af denna motion får jag anhålla.»

10:o af *Olof Andersson* från Kalmar Län, angående postföringen.

11:o af *samme Ledamot:*

»Af de färjplatser, som utefter vestra kusten af Öland blifvit anlagda för trafikens uppehållande emellan denna ö och Kalmar stad, är Färjestaden i följd af sitt centrala läge den vigtigaste och mest besökta, likasom den sannolikt är den äldsta, såvidt man dertill får döma af dess namn, som häntyder på en tid, då den såsom färjestad var ensam.

Belägen midt emot Kalmar, erbjuder Färjestaden för Öländska befolkningen den genaste öfverfart till nämnde stad, som utgör ortens stapelplats och förnämsta afsättningsstället för dess produkter.

Öfver Färjestaden går således den lifligaste trafiken emellan Öland och Kalmar, och för denna folkrika ö, är det följaktligen af stor vigt, att i möjligaste måtto få undanröjde de hinder, som motverka eller försvåra nämnde trafik.

Ett sådant hinder, ganska svårt och känbart, har länge låtit sig erfara i saknaden af hamn vid Färjestaden, som är belägen på en öppen kust med alltför grundt vatten. Visserligen hade man der anbragt en i möjligaste måtto fast och säker last- och landningsbrygga, hvilken i följd af vattnets uppgrundande måst tid efter annan utbyggas till ökad längd; men denna brygga kunde icke lemna behöfligt skydd för båtar och farkoster i stormväder. Vid tillfällen af stark blåst och sjögång emot land var det lifsfarligt och ofta omöjligt att landa. Ej sällan måste färjorna ligga öfver i Kalmar ett eller flere dygn, icke för det de ej kunde hålla sjön, utan för det man i brist på hamn icke kunde inlöpa till färjestaden.

Dessa olägenheter behjertades vid sednaste Riksmöte, då Rikets Ständer beviljade understöd af statsmedel till en hamnbyggnad vid Färjestaden, hvilket företag var enligt upp-

rättadt kostnadsförslag beräknadt att kosta 25,700 R:dr Banko. Det bolag, som bildat sig för arbetets utförande fick sig anslaget ⅓:del af nämnde belopp utan återbetalningsskyldighet och ⅓:del såsom lån på vanliga betalningsvilkor.

Hamnbyggnaden, hvarom kontrakt med Väg- och Vattenbyggnads-Styrelsen uppgjordes den 10 April 1858, hade redan hösten förut blifvit påbegyndt under ledning af en antagen skicklig och erfaren arbets-chef. Detta arbete har derefter blifvit med ifver fortsatt utan andra afbrott, än som årstider och naturförhållanden gjort oundvikliga. Enligt af t. f. Chefen för Östra kanal-distriktet, Kapitenen C. A. Grafströms här i afskrift bifogade betyg af den 6 dennes, är den södra hamnarmen redan fullbordad, samt den norra vågbrytarens underbäddning till största delen utlagd och flyttad upp till vattenytan, så att nu återstår blott af det hela cirka 270 fots längd af vågbrytaren och har Kapten Grafström vitsordat, att arbetet är med omtanka ordnadt och utmärkt väl utfördt.

Emellertid hotas detta nyttiga arbetes fortsättande af ett svårt hinder.

Det har nemligen under utförandet visat sig blifva vida dyrare, än som upptages i det gillade kostnadsförslaget, emedan på sätt bilagde utdrag af de granskade och godkända räkenskaperna gifva vid handen, har Bolaget vid sista Septemper månads slut redan på företaget nedlagt en sammanräknad summa penningar af 38,442 R:dr 23 öre Riksmynt. Då nu det ännu återstående arbetet icke lärer kunna åstadkommas för mindre än 8,000 R:dr och det hela således skulle komma att kosta 46,442 R:dr 23 öre Riksmynt eller 7,892 R:dr 23 öre mera än kostnadsförslaget upptager; så är Bolaget försatt i det största bekymmer. Å ena sidan vill Bolaget ogerna låta det ofullbordade arbetet afstadna, men å den andra sidan ser Bolaget sig ingen möjlighet att, utan tillökt Statsanslag, fortsätta och fullborda ifrågavarande företag.

Tre orsaker hafva väsendtligen vållat att arbetet icke kunnat utföras för beräknad kostnad nemligen:

1:o Att den granit, som enligt förslaget måst användas till hamnarmens och vågbrytares öfverbyggnad ej varit att tillgå i det närmaste granskapet, utan måst till största delen ditforslas från aflägsna trakter.

2:o Att alla forslingsarbeten fördyrats genom de begge sednaste vintrarnes nästan fullkomliga brist på is och slädföre och

3:o Att djupet invid en del af hamnarmen och vågbrytaren under sjelfva arbetet genom strömskärning förökats med

omkring 2 fot, hvilket haft till följd en i betydlig mån ökad kostnad för fachinbäddning och stenfyllning.

Dessa omständigbeter hade redan i början af innevarande år föranledt Bolaget att, genom dess utsedda Arbets-direktion, hos Kongl. Maj:t i underdånighet göra ansökning om någon tillökning i det för denna hamnbyggnad beviljade Statsanslag; men enligt Nådigt Bref den 10 sistlidne April har Kongl. Maj:t förklarat sig icke kunna berörde underdåniga ansökning bifalla.

Under sådana förhållanden är det fara värdt, att ett företag, hvaraf Ölands innebyggare med skäl väntat sig så stora fördelar, icke kan bringas till fullbordan.

Den enda utvägen till förekommande af en så beskaffad olycka, är att ånyo hänskjuta frågan till Rikets Ständers behjertande.

Såsom Riksdagsfullmäktig för ortens allmoge får jag derföre anhålla och föreslå:

att Rikets Ständer måtte till fullbordande af den vid Färjestaden påbörjade hamnanläggning bevilja ett ytterligare understöd af Statsmedel utan återbetalningsskyldighet, till lika belopp som förut eller 12,850 R:dr R:mt, eller åtminstone:

att det till nämnde belopp beviljade låneunderstöd måtte förvandlas till anslag utan återbetalningsskyldighet.

Hvilketdera af dessa tvenne alternativ, som vinna antagande bereder Bolaget likväl icke större fördel, än att Bolaget måst af egna medel tillskjuta nära hälften af företagets hela kostnad, ett resultat, som ingalunda kan anses vara synnerligen fördelaktigt, när fråga är om ett allmännyttigt företag, ämnadt att gagna framtid och efterverld.

Jag anhåller att denna motion måtte till Höglofl. Stats-Utskottet remitteras.»

12:o af *Jonas Andersson* från Östergöthlands Län: angående lurendrejeri af bränvin,

13:o af *Anders Andersson* från Vermlands Län:

»Uti Bevillnings-Förordningens § 110 är föreskrifvet, att Pröfnings-Kommitté skall utgöras af 20 Ledamöter, fyra af hvarje Stånd eller Klass, men deruti finnes intet någon föreskrift, huruvida dessa Ledamöter årligen skola väljas nya, eller något visst antal stå qvar i flera år, likvisst är det vanligt, åtminstone i Vermland, att nya Ledamöter årligen inväljas, hvilket jag för min del ej anser vara det rätta, ty alltid är man främmande uti en sak, som man ej förut handlagt, hvarföre jag vördsamt tager mig friheten föreslå en liten ändring uti ofvannämnde §:

Att endast halfva antalet Ledamöter årligen invaldes nya, hvarigenom halfva antalet komme att stå qvar i tvenne år, hvilket första året genom lott inom hvarje Stånd och Klass afgöres, hvilka Ledamöter det kommande året skola bevista Pröfningskomitéen, och sedermera afgå i tur de, som bevistat tvenne sammanträden.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles."

Häruti förenade sig *Olof Olsson* i Olebyn från Vermlands Län:

14:o af *Robert Fredrik Gross* från Kalmar Län: "I hvarje land lärer det väl vara en regel, att ju färre embetsmän der finnas och ju färmare alla expeditioner utföras, ju bättre är det beställdt med det landets administration. Att vårt fädernesland ej står högt i detta afseende är, thy värr, en nogsamt känd sak. För att nu i en ringa mån bidraga till ofvannämnde resultats vinnande går jag att endast återupptaga en vid någon föregående Riksdag väckt, men då helt snöpligt affärdad motion, hvars riktighet dock snart är så allmänt insedd, att jag tror den icke kunna falla. Jag vill nemligen föreslå indragning af kronofogde-tjensterne öfver hela Riket. Dessa tjenstemän tjena numera endast att uppehålla tiden uti allt, som går genom deras händer, såvidt det rörer alla slags administrativa ärender. Om uppbörden vill jag sedan tala. Alla befallningar gå ifrån Landshöfdingarne till dem. De skicka dem vidare till Länsmännen, hvilka utföra dem, och så går det samma väg tillbaka. Detta gör, att det simplaste ärende, såsom att kommunicera en stämning, en lagsökning eller indrifning för en handräckning på några ören, fordrar en tid af sex veckor, som också alltid bestås, innan svaret kan hinna tillbaka till Konungens Befallningshafvande. En hvar finner lätt, att om befallningen skickats genast till Länsmannen, hade åtminstone halfva tiden besparats, förutom en mängd onödigt skrifveri. Att Kronofogdens åtgärd härutinnan är alldeles öfverflödig torde lätt finnas. Hvad polisen angår, så skötes den nu uteslutande af Länsmännen, emedan expeditionen hos en Kronofogde jemte uppbörden i ett fögderi af ofta 40,000 menniskor med fem à sex Länsmän tager kronofogdens tid så pass i anspråk, att han ej hinner dermed taga befattning. Utmätningarne är det kanske någon enda fogde på slättlandet, der fögderierna äro små och allmogen i allmänhet förmögen, som sjelf sköter; men i de större fögderierna, der jag af diarium förnummit, att dessa ärender stiga till 1,000 à 1,200 om året, blifver det honom en omöjlighet. Han har nog af att remittera dem och föra diarium. Läns-

männen förrätta således äfven dem, fast de först skola gå genom fogdens händer.

Hvad vidkommer uppbörden, så skötes den visserligen af Kronofogden på det sätt, att sedan han erhållit uppbördsboken, förrättar han sjelf uppbördsmötena och emottager der, hvad godvilligt kontant erlägges; men resterna, således det besvärligaste, få Länsmännen hvar i sitt distrikt uttaga och redovisa. Kronofogdens redogörelse härför är i det hela icke annat, än ett sammandrag af deras, som också gäller såsom verifikationer för hans; och de tre månader om året Kronofogden härtill måste använda äro således rent af förspillda och förödda på onödigt skrifveri.

Min mening är således, att Kronofogdarnes löner, nu bestämda till 2,500 Riksdaler Riksmynt, borde indragas och användas till lämplig och behöflig förhöjning af de 750 R:dr årligen Länsmännen åtnjuta; hvaremot dessa tjenstemän borde hafva tagit samma examina, som nu åligger Kronofogdarne, ställa uppbördsborgen samt sedan hvar i sitt distrikt förrätta på eget ansvar de göromål, som nu åligga Kronofogdarne, så mycket heldre, som de förrätta dem ändå, fastän till det mesta på Kronofogdens risk. Att Landshöfdinge-Embetenas och Häradsskrifvarnes göromål härigenom ökades tror jag icke, ty om äfven de finge korrespondera med flera, så blefve det så mycket mindre med hvar och en och då uppbörds-böckerna nu i alla fall äro sockenvis upprättade, betyder det väl föga att upprätta summarisk- och special-räkning distrikt- i stället för fögderivis.

Af dessa skäl anhåller jag om remiss till vederbörligt Utskott och hoppas ett annat Betänkande, än vid förra Riksdagen, då det lydde på afslag, emedan motionen icke befunnits nog motiverad."

Uti denna motion instämde *C. J. Svensén* och *N. M. Pettersson* från Kalmar, *Sven Rosenberg* och *Håkan Olsson* från Christianstads, *Svebilius* från Gottlands samt *Falk* och *Anders Jonsson* från Skaraborgs Län.

15:o af *Sven Rosenberg* från Christianstads Län, angående Presterskapets aflöning.

Häruti instämde *Nils Olsson* från Malmöhus Län.

16:o af *samme Ledamot:* »Från uråldriga tider tillbaka har det varit en sed inom vårt fädernesland, att när någon församling skolat nybygga eller ombygga kyrka, men saknat egna tillgångar att på ett värdigt sätt utföra ett sådant arbete, Kongl. Maj:t meddelat Nådig tillåtelse att, medelst stambok öfver hela Riket och kollekt i alla Rikets kyrkor, för detta ändamål insamla de frivilliga bidrag, som trosförvandter på an-

dra orter kunde finnas beredvillige att efter råd och lägenhet meddela.

Det är icke min mening att klandra denna fromma, vackra och i sitt innersta väsende kristligt broderliga sed, hvartill vi redan i kristendomens aldratidigaste början finna uppränningen. Men huru vacker och god än sjelfva seden är, så är dess genomförande i våra dagar och med våra tidsförhållanden så olämplig och besvärlig, att en förändring härutinnan synes mig vara af behofvet högt påkallad.

Beträffande stamboksmedlen, så uppbäras de, åtminstone i det stift, som jag tillhör, af så kallade sexmän, hvaraf socknen vanligen har 4, 5 à 6 stycken, som hvar för sig skola löpa hus från hus och med tillkännagifvande af sitt ärende eller uppläsande af den tryckta Kongl. Resolutionen beveka husfadren att meddela en slant. I fordna dagar, då byarne voro sammanbygde gick detta lätt, emedan byns ålderman antingen förskottsvis erlade den en gång för alla bestämda summan till hvarje stambok, eller ock genom gifven signal samlade gubbarne på bygatan, der dessa offrade till sexmännen sina skärfvar. Nu deremot, då hemmanen i följd af laga skiften äro kringspridda ofta hela fjerdedels mil ifrån hvarandra, är detta uppbördssätt högst tidsödande, och jag känner mången sexman som heldre, af egen kassa betalt den summa, hvartill han supponerade, att insamlingen borde kunna uppgå, än han företagit den långa och tidsödande insamlingsfärden.

Vidkommande dernäst kollekten i kyrkorna, så gick äfven den vida lättare förr, än nu. Så väl kyrkohusen som åhörareantalet var långt mindre, och skramlandet med kopparslantar i håfven eller taflan stod öfver på några minuter, hvarefter åhörarne åter kunde få i lugn åhöra det predikade ordet; predikningarne voro också vanligtvis längre, ofta ända till en hel timme, gick således än något förloradt, så hade man mycket igen att taga vara på. Nu, då allting i verlden skall gå så fort undan som möjligt, får man rätt ofta höra predikningar, som ej uppnå 25 minuters längd och följaktligen icke tåla mycken inskränkning af penninge-skrammel.

Af sista Riksdagens Protokoller har jag funnit, huru som många af detta Hedervärda Stånds Ledamöter ansågo pastor och församling kunna öfverenskomma om något annat liqvidationssätt af kollektmedlen, än det nu brukliga och för andakten synnerligen störande. För min del tror jag icke det vara tillständigt för hvarken pastor eller församling att trotsa Kongl. Maj:ts bud och befallning om *kollekt i Rikets kyrkor*, såsom det vanligen heter. Skall det vara i kyrkan, så skall det väl vara vid gudstjenst-tillfälle, emedan det lärer föga löna

sig att i kyrkan försöka insamla kollekt någon annan dag i veckan.

Våra offentliga gudstjenster behöfva så innerligt väl rensas från en del deri inmängda främmande ämnen, så vida vi deråt önska den renhet och högtidlighet, som ämnets vigt kräfver. Vi kunde i detta fall hafva mycket att lära både af Romerskt-Katholska kyrkan, och en hel del af Separatist-kyrkor, hvilkas gudstjenster icke störas hvarken af penningeskrammel, auktionskungörelser, eller sockenstämmogräl.

Den nu omhandlade olägenheten tyckes för Riksens Ständer vara synnerligen lätt att afhjelpa. Man torde blott behöfva i vederbörlig ordning från de konsistorier, inom hvilkas stift stamboks- och kollektmedel under sednaste 10, 15 eller 20 åren mottagits till kyrkobyggnader, infordra uppgifter på de belopp, hvartill dessa insamlingar för hvardera af de respektive kyrkobyggande församlingarne uppgått och deraf uttaga ett ungefärligt medium, som jag är förvissad icke för hvardera öfverstiger 3,000 R:dr R:mt. Ville så Rikets Höglofl. Ständer för sin del besluta, att Kongl. Maj:t, med vissa hittills vanliga vilkor, egde att till hvarje kyrkobyggande församling, som efter pröfning kunde befinnas vara deraf i behof, af allmänna medel t. ex. från 8:de Hufvudtiteln i Nåder anvisa ett byggnadsbidrag motsvarande de vanliga stamboks- och kollektmedlen, så vore saken hulpen och mycken förargelse och många besvär besparade.

Jag har härvid icke vidrört de odrägliga redovisningsbesvären, som stamboks- och kollektmedlen medföra, då sexmän och klockare skola redovisa för pastor, denne göra sammandrag och redovisa för Kontrakts-prosten, hvarvid alla Rikets klockare måste löpa brefbärare, ofta långa vägar, Kontrakts-prostarne åter uppgöra sammandrag och redovisning för Konsistorii-Notarien, som åter i sin ordning skall med frändragande af sin uppbördsprovision redovisa för det Konsistorium, inom hvars område den ifrågavarande kyrkan är belägen, hvarvid detta Konsistoriets Notarie frändrager sin uppbörds-provision och slutligen redovisar behållningen för vederbörande Kyrkoföreståndare. Jag är fullt viss derom, att, derest allt det arbete, vandrande, löpande, skrifvande och trycknings-kostnader, som detta uppbördssätt medför, skulle i penningar uppskattas, beloppet deraf mångdubbelt öfverstege det belopp, som slutligen kommer den kyrkobyggande församlingen till godo.

Med anledning häraf vågar jag ödmjukligen föreslå, att Rikets Ständer på 8:de Hufvudtiteln afsätta någon viss summa årligen under närmast inträdande statsreglerings-period för att

af Kongl. Maj:t efter Nådig pröfning till kyrkobyggande församlingar i stället för stamboks- och kollektmedel anvisas.

Om remiss till Höglofl. Stats-Utskottet anhålles.»

17:o af *Olof Pehrsson* från Gefleborgs Län, angående bevärings-exercisen.

Uti denna motion instämde de flesta af Ståndets Ledamöter.

18:o af *Nils Pettersson* från Kalmar Län: »Ibland de löneförhöjningar, som vid och sedan sistlidne Riksdag så allmänt tilldelades tjenstemän, utgör förhöjningen af Landtmäteri-arfvodet det mest orimliga och minst grundade på rättvisa och billighet. Detta hafver väl en och hvar fått erfara, som haft några förrättningar verkställda af Landtmätare, sedan tillämpningen af den nya Landtmäteri-taxan egde rum, som uppgår till icke mindre än cirka dubbelt, emot hvad den var förut. Det är alldeles ostridigt, att Landtmäteri-förrättningen är för Landtbruket en vigtig och oumbärlig sak. Men hvarföre försvåra den, så att landtmannen icke utan i största nödfall anlitar Landtmätarens biträde? Följden blifver äfven den, att göromålen blifva häraf mindre. Landtmätarne sjelfva hafva ofta yttrat, att då den gamla taxan var gällande, blefvo göromålen så mycket flera, att de förtjente lika mycket om ej mer än nu, och säkert är att, om en ny taxa på Landtmäteri-arfvodet kommer till stånd, som åtminstone någorlunda öfverensstämmer med den gamla, så skulle utom de vanliga göromålen, som häraf ökades, många förrättningar företagas, som äro icke allenast enskildt utan allmänt nyttiga, till exempel skogsmarkens indelning till trakthuggning och åkerjordens reglering till vexelbruk m. m., men vid nuvarande förhållande blifver man icke gerna sinnad till att begära Landtmätarens biträde, emedan isynnerhet den sämre jorden får härmed åter köpas ifrån Landtmätaren. Jag förmodar, att detta är en så känd sak, att den ej behöfver vidare bevisning, än den erfarenhet en och hvar fått, som har betalt arfvode efter den nya Landtmäteri-taxan. Då nu tidsförhållandena, som framkallade tillökningen på arfvodet hafva upphört, så tyckas både billighet och rättvisa fordra, att tillökningen på arfvodet upphör, men som det alltid är svårare att taga ifrån, än det är att lägga till, så vill jag vördsamt föreslå:

att de i Kongl. Maj:ts förnyade Nådiga Taxa på Landtmäteri-förrättningar, utgifven den 12 Maj 1857, måtte nedsättas med 25 proc., hvilket utgör ungefärligen hälften af förhöjningen på ofvannämnde arfvode.

Anhålles om remiss häraf till vederbörligt Utskott.»

Häruti förenade sig *Robert Fredrik Gross* från Kalmar, *Erik Ersson*, *Olof Persson* och *Per Ersson* från Gefleborgs, *Liss Lars Olsson* och *Jan Andersson* från Kopparbergs Län m. fl.

19:o af *Johan Pettersson* från Kronobergs Län:

»Redan länge hafva de olägenheter, som nu gällande stadganden, angående sättet för presterliga embetens tillsättning medfört, utgjort föremål för en billig klagan, och det är med anledning häraf, som jag vågar utbedja mig Hedervärda Ståndets uppmärksamhet på en fråga i förenämnde afseende, nemligen den rörande grunden för rösträttighet vid prestval.

Kongl. Förordningen den 1 April 1843 stadgar, att rösträttighet i allmänhet skall beräknas efter egendom och de allmänna utskylder, särdeles ecklesiastika, som deraf utgöras.

Man börjar allt klarare inse, att det numera icke är lämpligt, att hvarje menniska tilldelas medborgerliga rättigheter och inflytande i den mån, hon besitter egodelar, och synnerligen bör väl detta kunna framhållas, då fråga är om rättigheten att utse den, som skall handhafva ett så vigtigt kall som själavården, ty det är ej alltid förhållandet, att den förmögnaste inom kommunen äfven är den insigtsfullaste derstädes.

Genom nu gällande stadganden uti ifrågavarande fall, inträffar ofta, att till och med i större kommuner några få personer, som der besitta stora fastigheter, vid prestval kunna afgöra utgången emot flertalets önskningar och äfven om en jemnare fördelning af jordegendomen icke skulle låta befara nyssnämnde olägenhet, lemnar dock nu gällande röstberäkningsgrund alltför stor lockelse till en förhatlig röstvärfning, hvaraf split och och oenighet allt för ofta äro de säkra följderna. Jag föreställer mig äfven, att å prestens sida det bör vara mindre behagligt och kanske äfven medförande en ofördelaktig inverkan på hans verksamhet att såsom själasörjare uppträda i en kommun, dit han blifvit kallad af kanske tio då deremot hans val ogillats af tusen.

Ehuru vidare skäl kunde andragas, hoppas jag dock, att genom det anförda hafva ådagalagt befogenheten af en annan grund för röstberäkning vid prestval och vågar derföre vördsamt föreslå den förändring i ofvanberörde Kongl. Förordning:

> »att vid prestval rösterna, utan afseende på de röstberättigades egendomsförhållanden må beräknas per capita af nu röstberättigade.

Om remiss af dennna motion till vederbörligt Utskott anhålles.»

20:o af *Anders August Andersson* från Östergöthlands Län, angående Beväringsexercisen.

Nils Olsson från Malmöhus Län instämde.

21:o af *Sven Johansson* från Elfsborgs Län:

»Ehuru folkskole-undervisningens organiserande varit och är en af sednare tiders mest nyttiga och ändamålsenliga inrättningar, som uti vårt kära fädernesland blifvit genomförda, torde likväl vara allmänt bekant, att de dermed förenade omkostnader till skolhus eller skollärarebostäders uppförande och underhållande samt skollärarens aflöning, som för honom, isynnerhet på de ställen, hvarest klockaresysslan ej är med skollärarebefattningen förenad, säkert är ringa nog, men dock uti de mindre församlingarna, är ett årligt betydligt känbart onus, oaktadt det understödsbidrag af statsmedlen, åtskillige utaf dem blifvit tillerkände, i anledning hvaraf jag föranlåtes till Rikets Höglofliga Ständer, framföra mina kommittenters önskningar, att återstoden af skyddsafgiften till hela sitt belopp uti de mindre församlingarne, hvarest summan ej kommer att öfverstiga 300 R:dr R:mt, måtte utaf dem oafkortadt åtnjutas till användande för de uti folkskolestadgan bestämda ändamål.

Om remiss af denna min motion till behörigt Utskott anhålles vördsammeligen.»

22:o af *samma Ledamot*, angående bränvinsbränningen.

Samtlige här ofvan uppräknade motioner blefvo bordlagde, och skulle, efter Talmannens derom nu gjorda hemställan och med motionärernas medgifvande följande motioner, nemligen af *Olof Andersson* från Kalmar Län, angående postföringen, *Jonas Andersson* från Östergöthlands Län, angående lurendrejeri af bränvin, *Sven Johansson* från Elfsborgs Län, angående bränvinsbränning, samt af *Olof Pehrsson* från Gefleborgs och *Anders August Andersson* från Östergöthlands Län motioner, angående beväringsmanskapets vapenöfningar, tills vidare förblifva på bordet hvilande.

§ 15.

Vid nu skedd föredragning remitterades till *Stats-Utskottet* en af *Pehr Eriksson* från Gefleborgs Län väckt motion, om anslag för inköp af boställe åt Häradshödingen i Helsinglands Norra Domsaga; och var denna motion så lydande:

»Redan vid 1828 års Riksdag väcktes förslag inom detta Stånd af Riksdagmän från min hemort, att inköpa kronoskattehemmnet Holm N:o 3, nära 1 mantal eller femton öres, 2 pengl. till boställe åt domaren, kronofogden och härads-

skrifvaren i Norra Helsingland, vid hvilken tid förre kronofogden Löfling i samma ort äfven erbjudit sig att till Staten emot 7,000 R:dr B:ko försälja detta hemman, deraf till häradshöfdingeboställe skulle anslås 6 öresland. Och Höglofliga Stats-Utskottet behagade äfven uti Betänkandet N:o 206 uti Juli månad 1829 tillstyrka ett dylikt inköp, samt dertill anslå 7,000 R:dr R:mt, hvilket Betänkande äfven erhöll Rikets Ständers bifall. Under tiden afled förre kronofogden Löfling, hvarefter, oaktadt köpslut om ofvannämnde hemman redan varit träffadt, hans arfvingar behagade återkalla samma aftal, så att frågan om hemmanet Holms inköpande af Staten kom att förfalla, följaktligen det af Rikets Ständer beviljade anslag för detta köp, aldrig kommit att lyftas. Vid derefter inträffade Riksdagar, har frågan icke blifvit upptagen, måhända till följd deraf, att vår nuvarande domare icke förändrat boningsort samt icke heller någon framställning gjorts, men emedan det nogsamt är bekant olägenheten deraf, att domaren i en ort icke har någon bestämd boningsplats, sålunda kan efter eget behag flytta, till hvilken del af domsagan, han behagar, anser jag för min enskilta del, att för allmogen är af stor vigt, det Domaren bor på landet, eger en bestämd bostad och så midt i domsagan som belägenheten kan medgifva, hvilket icke annorledes kan ske, än att han förses med tjenligt boställe eller embetsgård. Då icke nu är fråga om att söka ett nytt för de skattdragande tryckande anslag af Statens medel, för beredande af en sådan fördel, jag ofvan antydt, såväl för folket som ock för domaren i min hemort, utan endast att Riket Höglofliga Ständer måtte tillåta, att det anslag, som redan vid 1828 års Riksdag beviljades och torde redan anses för samma ändamål hitintills vara reserveradt, får användas, jemte ett nödvändigt tillskott, som till följd af fastigheternas flerdubblade högre värde, måste vara behöfligt, får jag, som anser, att ett för stort boställe icke bör för domaren anvisas, då hans embetsgöromål icke medgifva honom att egna sin tid åt ett vidlyftigt jordbruk, sålunda $\frac{3}{8}$ mantal eller 6 öresland vara tillräckligt eller så mycket som af hemmanet Holm till boställe för domaren anvisats, vördsammast anhålla, att Höglofliga Rikets Ständer behagade för inköp af ett dylikt boställe åt häradshöfdingen i Helsinglands norra domsaga anslå en summa af 12,000 R:dr R:mt, under hvilket belopp, svårligen någon embetsgård eller något med passande och tillräckliga åbyggnader försedt hemman af 6 öreslands skatt, kan i min hemort erhållas, samt att Rikets Ständer måtte i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t behagade genom dess Befallningshafvande i Länet upp-

göra köp om boställshemmanet eller embetsgården samt till Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse öfverlemna samma köpslut.

Det nu af mig sökta anslag torde väl synes vara af enskildt fördel för min hembygd, men då alla förmåner, som kunna beredas en hel landsort icke helt och hållet bör betraktas vara af enskild beskaffenhet, utan i mer eller mindre mån inverka på en annan, har jag icke tvekat utbedja mig Rikets Ständers bifall till denna min motion, särdeles då större delen af anslaget, som nu sökes, redan tillförene af Rikets Ständer beviljats, men icke kommit att begagnas.

Om remiss till Höglofliga Stats-Utskottet anhålles.»

§ 17.

Pehr Eriksson från Gefleborgs Län uppläste nedan intagne motion:

»Då Kongl. Maj:t vid pröfning af underdåniga besvär öfver hållna Riksdagsmannaval, genom dess Högsta Domstol förklarat, att med ordet bosatt i Riksdagsordning skall förtås, orten, der man är mantalsskrifven, om man än aldrig derstädes haft någon bostad, men till min kännedom kommit, att Kongl. Maj:t i administrativ väg förklarat personer, mantalsskrifne å en ort, men bosatte i en annan, skyldige att betala kommunalafgifter och fattigskatt i bosättningsorten, men icke, der de varit mantalsskrifne, samt till förekommande af olikhet och framtida missförstånd, mig synes i öfverensstämmelse med Högsta Domstolens åsigt, att kommunal- och fattigafgifter böra erläggas inom den kommun, hvarinom man blifvit skattskrifven, får jag vördsammast anhålla:

att Rikets Ständer behagade till Kongl. Maj:t ingå med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t behagade utfärda en Nådig Kungörelse, hvaruti bestämmes, att alla kommunal-afgifter, af hvad beskaffenhet som helst, skola erläggas till den kommun, uti hvilken man blifvit mantalsskrifven, hvilket enligt Högsta Domstolens beslut, är densamma, hvaruti man är bosatt.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

Denna motion blef till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* remitterad.

Ståndet åtskiljdes kl. ¼ till 10 e. m.

In fidem

N. A. Fröman.

Den 12 November.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Det vid sammanträdet den 9 innevarande månad f. m. förda Protokoll justerades och godkändes.

§ 2.

Enligt Ståndets förut fattade beslut, företogs nu val till Ledamöter i Ståndets Enskilda Besvärs-Utskott, dervid tillgå skulle, på sätt förut öfligt varit, att en Ledamot från hvarje Län i Utskottet inväljes; och blefvo härtill nu utsedde:

Från Upsala Län: Adolf Fredriksson,
" Stockholms, R. H. Isoz,
" Skaraborgs, Anders Jonsson,
" Kronobergs, Johan Pettersson,
" Jönköpings, Sven Gustaf Johansson,
" Westmanlands, Olof Andersson,
" Östergöthlands, August Andersson,
" Södermanlands, Anders Söderholtz,
" Elfsborgs, Sven Johansson,
" Kalmar, Carl Johan Svensén,
" Kopparbergs, Jan Andersson,
" Nerikes, Olof Larsson,
" Wermlands, Anders Jonsson,
" Gefleborgs, Per Eriksson,
" Vester-Norrlands Per Tjernlund,
" Jemtlands, Paul Andersson,
" Vesterbottens, Olof Lindström,
" Norrbottens, Josef Oscar Almqvist,
" Gottlands, Olaus Svebilius,
" Malmöhus, Ola Jönsson,
" Christianstads, Håkan Olsson,
" Blekinge, Sven Haraldsson,
" Hallands, Carl Ivarsson samt
" Götheborgs och Bohus, Bengt Johan Holmlin.

§ 3.

Till *Stats-Utskottet* remitterades följande sedan den 9 i denna månad å bordet hvilande motioner, nemligen:

1:o af *Nils Svensson* från Christianstads Län, om lindring i rustningsskyldigheten och

2:o af *Olof Lindström* från Vesterbottens Län, om användande af en del utaf bränvinsskatten till understöd för odlingar i Vester- och Norrbottens Län.

§ 4.

Följande den 9 i denna månad bordlagda motioner blefvo, efter skedd föredragning, remitterade till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet:*

1:o af *Ola Jönsson* från Malmöhus Län, om utsträckt frihet för handtverkare på landet samt

2:o af *Johan Lönn* från Jönköpings Län, om utfärdande af fullmakter för Länsmän, såsom för andra Statens embets- och tjenstemän.

§ 5.

Ola Jönssons från Malmöhus Län den 9 i denna månad väckta motion, om anställande af undersökningar för reglerande af den så kallade hofveriskyldigheten, förklarades, uppå motionärens derom framställda begäran, i och för anskaffande af erforderliga handlingar, skola tills vidare vara å Ståndets bord hvilande.

§ 6.

Härefter föredrogs *Paul Anderssons* från Jemtlands Län, likaledes den 9 innevarande månad väckta motion, om upphäfvande af bördsrätt på landet, dervid följande ledamöter af Ståndet sig sålunda yttrade:

Johannes Andersson från Elfsborgs Län: »På uppmaning af mina kommittenter hade äfven jag ämnat väcka motion i detta ämne, men åtnöjer mig nu att i den föredragna motionen instämma.»

I motionen förklarade sig nu jemväl instämma *Nils Larsson* och *Per Byström* från Jemtlands, *Per Östman* från Vester-Norrlands, *Herman Jönsson Öbom* från Norrbottens, *Nils Olsson* från Malmöhus, *Jonas Andersson* från Östergöthlands samt *Gustaf Bjerkander*, *Anders Jonsson* och *E. M. Falk* från Skaraborgs Län jemte flere ledamöter af Ståndet.

Georg Nyqvist från Vermlands Län: »Det bör för ingen vara obekant, att en allmän klagan går igenom landet deröfver, att den fasta egendomen allt mer och mer betraktas såsom en handelsvara. Verkningarna af detta förhållande hafva äfven allt tydligare begynt visa sig uti ruinerandet af skogarna och allt annat, som kan egendomarna fråntagas. Min tro är, att

förhållandet skulle blifva alldeles enahanda i den händelse bördsrätten, såsom nu påyrkas, skulle helt och hållet upphäfvas. Vi se dagligen, att egendomar frångå familjer eller slägter, i hvilkas ego de i långliga tider varit, för att råka i händerna på spekulativa män, spekulativa på det viset nemligen, att de från egendomen taga allt, hvad de taga kunna, hvilket naturligen äfven inträffar, då de icke se på egendomens fördel och bästa, utan blott på sin egen vinst, samt slutligen utsuga dessa så, att de nätt och jemnt kunna bära de dem pålagde onera och skatter. Sådane tilltag skulle möjligen kunna förhindras genom bördsrättens qvarstående. Äfvenledes tror jag upphäfvandet af denna rätt vara origtig ur synpunkten af den inneboende kärleken till den jordtorfva, hvarå man födes; förkolnar denna, så aftager jemväl småningom kärleken till fäderneslandet i sin helhet, och äfven af detta skäl vill jag hålla på bevarandet af bördsrätten. — Såsom skäl och orsaker till densammas afskaffande har jag visserligen hört anföras, att den skulle gifva anledning till processer, krångel och obehag af flera slag, samt att egendomarne under rättegångstiden skulle vanskötas, och i följd deraf förlora i värde; men ännu sämre skötta tror jag dem blifva, i den händelse bördsrätten försvinner och de alltför ofta ombyta egare. Ett annat skäl mot bördsrätten plägar äfven framkastas, bestående deruti, att den endast användes för att dermed vinna några riksdaler, då bördemannen genast försäljer den jord, han i och för detta ändamål inlöst. Detta kan visserligen vara mycket möjligt, men jag kan icke finna det vara så särdeles obilligt, att, i den händelsen någon inom slägten icke kan hushålla så, att egendomen kan inom samma slägt bibehållas, denna ändock må hafva en liten vinst af sin bördsrätt. Jag anser, som nyss nämndt är, detta icke så obilligt, och tror gagneligast vara, att bördsrätten fortfarande varder uti vår lagstiftning bibehållen.»

Olof Olsson från Gersheden af Vermlands Län: »Genom Rikets Ständers beslut vid sista Riksdagen blef bördsrätten af jord på Landet så inskränkt, att något vidare i inskränkningsväg icke kan önskas, och jag för min del anser det icke vara välbetänkt att inom detta Stånd väcka motion om bördsrättens totala upphäfvande. Ty om en person, som är skuldsatt blir anfallen af en sniken fordringsegare och nödgas till honom sälja sin ärfda hemmansdel eller om någon blir genom hvarjehanda tillställningar förledd att sälja sin ärfda fastighet på Landet för underpris, så synes det mig vara hårdt, om sonen till säljaren icke skulle kunna få lösa sina fäders jord för reda penningar, och jag tror, att der egendomen är

betaldt till sitt fulla värde, der kommer börd aldrig i fråga. Jag har ock betraktat denna fråga från en annan sida. Vid sistlidne Riksdag, då det på detta rum väcktes förslager dels om bördens afskaffande och dels om inskränkningar, så blef bland annat föreslaget, att om bördeman ej stämde på börd inom fem år, skulle han vara bördsrätten förlustig.

Då lagen stadgar, att köp rörande fast egendom på Landet, skall lagfaras vid det ting, som infaller näst efter sex månader, och om det försummas, böte köparen så mycket, som svarar mot det stämplade pappersbelopp, hvarmed köpebrefvet förses bör, så begrep jag i början icke hvarthän nämnde förslag syftade, men sedermera vann jag den upplysning, att det lär finnas orter inom Landet, der det sällan eller aldrig är brukligt att lagfara köpeafhandlingar rörande fast egendom. Skulle bördsrätten, som nu utgör en sporre för lagfarten upphöra, så fruktar jag, att många underläto att lagfara med sina köp, och att Statskassan, som så väl behöfver sina inkomster, derpå skulle göra en betydlig förlust. Af dessa skäl motsätter jag mig motionen, och anhåller, att detta mitt anförande måtte få åtfölja densamma till Utskottet.»

Häruti hördes instämma f. Vice-Talmanen *Per Eriksson* och *Anders Andersson* från Vermlands, *Per Mattsson* från Vester-Norrlands, *Olof Lagergren* från Gottlands, *Erik Jansson* och *Johan Öström* från Vestmanlands, *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborg, *Johan Pettersson* från Kronobergs, *Sven Gustaf Johansson* från Jönköpings, *Nils Svensson* och *Anders Trulsson* från Blekinge, samt *Erik Christensson* från Götheborgs och Bohus Län m. fl.

Liss Lars Olsson från Kopparbergs Län: »Jag kan för ingen del tillstyrka antagandet af den nu väckta motionen. Uti min ort går aldrig jorden ur slägten om icke efter två à tre års missvexter, den ena efter den andra, ty då måste isynnerhet mindre hemmansdelar försäljas, och alltid till underpris. Vid sådant förhållande synes det mig vara särdeles hårdt, om jorden skulle gå ifrån slägten, derföre att bördsrätten vore upphäfd, ty vid sådane tillfällen passa alltid penningearistokrater på och nappa på kroken. Bedröfligt är att höra, det icke kärlek till fosterjorden vidare skulle finnas, ty i min hembygd åtminstone, är den lika stark, som på den tid då Gustaf Wasa vandrade kring i våra bygder och omkring sig samlade fosterländske män för att med deras tillhjelp befria Landet från våld och förtryck och derutur fördrifva våra fiender Danskarne.

Jag önskar, att motionen måtte i Lag-Utskottet lemnas utan allt afseende.»

Häruti förenade sig *Olof Olsson* i Olebyn från Vermlands, *Olof Lindström* från Vesterbottens, *Jöns Persson* från Blekinge Län m. fl.

Vice-Talmannen *Ola Svensson* från Skåne: »Jag vill icke länge upptaga Ståndets tid, utan blott med några få ord uttala min åsigt i frågan. Att skyldemans rätt att börda jord medför stora svårigheter, isynnerhet med afseende på jordens skötsel och häfd under rättegångstiden, kan icke bestridas. Nu, då egendomspriserna hafva varit stegrade öfver all höfva, har bördsrätten sällan kommit i fråga att begagnas, alldenstund bördemans skyldighet att genast erlägga bördeskilling deremot lagt hinder i vägen.

Ehuru jag icke klandrar motionären, eller dem som med honom instämt, hindrar mig dock en inre känsla att bifalla motionen, ty om, såsom jag nyss nämnde, bördsrätten, vid egendomarnes högre värde, numera sällan förekommer, så är den dock bra på sin plats vid utmätningstillfällen. Om en egendom går under utmätningsklubban, anser jag det vara alldeles rätt och i sin ordning, att slägten kan få lösa den efter då bestämdt pris. Då jag finner det vackert, att kärlek till fosterjorden på allt sätt befrämjas, kan jag icke heller understödja motionen, sedt ur denna synpunkt.»

Med Vice-Talmannen instämde *Johan Persson* från Uplands, *Matts Persson* från Stockholms, *Lars Ersson* från Södermanlands, *Erik Olsson* från Örebro, *Josef Smedberg*, *Lars Gustaf Andersson* och *Anders Magnus Myrin* från Elfsborgs, *Erik Ersson* från Gefleborgs, samt *Nils Svensson*, *Torkel Nilsson* och *Sven Rosenberg* från Christianstads Län m. fl.

Anders Eriksson från Elfsborgs Län: »Det är visserligen sannt, att skälen för och emot äro nära nog lika vigtiga, men om man närmare granskar förhållandet, torde dock skälen för bördsrättens upphäfvande vara de öfvervägande. Jag vill således förena mig med motionären uti hans framställning, dock med det undantag, att bördsrätt qvarstår vid excekutiva auktioner, i enlighet med hvad den föregående talaren nyss föreslagit. Vi hafva sett, huru under dessa sednare tider egendomarne år från år stigit till dubbla värdet, och det har hos bördemän blifvit ett slags »snikeri» att använda sin bördsrätt endast för att komma i tillfälle att derpå göra lätt och stor vinst. På denna grund instämmer jag i motionen, med det tillägg, att bördsrätt endast bör ega rum, när egendom å excekutiv auktion försäljes.

Anders Gudmundsson från Hallands Län: »Jag är icke någon vän af lagtvång, men en gräns måste lagen hafva, ifall

den ej skall åstadkomma sjelfsvåld och oreda. Jag misskänner ingalunda motionärens goda syfte, men kan dock icke biträda, hvad han föreslagit. Den jord, som från förfädren öfvergå till barn och andra arfvingar, är ett lån, som desse i sin ordning åter böra öfverlemna till bröst- eller sidoarfvingar. Att helt och hållet taga bort detta stadgande ur vår lag vore att alltför långt utsträcka vår förändringslusta, och jag tror, att lagstiftningen deruti gick nog långt redan vid sistförflutna Riksdag, min fulla öfvertygelse är, att det ej skulle smaka väl i landet, om detta gamla lagbud, som ifrån fordna tider växt tillsammans med våra åsigter om lag och rätt, helt och hållet upphäfdes. Hvad de båda sista talarne anfört om nödvändigheten af bördsrättens qvarstående vid egendoms försäljning å excekutiv auktion, gillar jag såsom godt och vackert sagdt, men man kan äfven tänka sig fall, då egare af jordegendom kan på svekligt sätt afhända sig densamma, till underpris, ifall han på slägtens bekostnad vill gynna någon oskyld, och i sådan händelse vore fördelaktigt, att denna rätts-institution i vår lagstiftning qvarstod. Af nu omnämnde skäl kan jag icke gilla den föredragna motionen.»

Denna mening delades af *Carl Iwarsson* och *Anders Nilsson* från Hallands, *Nils Svensson* och *Sven Haraldsson* från Blekinge Län m. fl.

Paul Fritz Mengel från Upsala Län: »Då vid sist förflutna Riksdag fråga väcktes om upphäfvandet af då gällande Förordning, rörande hemmansklyfning, fans icke mer än en enda Ledamot af detta Stånd, som motsatte sig denna fråga, ty man ansåg det alldeles orimligt, och detta, som mig synes, med mycket skäl, att föreskrifva, huru stor jordbit hvar och en behöfver för att föda sig på. Denna fråga står i närmaste sammanhang med frågan om bördsrättens upphäfvande, ty då hemman styckas, lättas äfven i följd deraf tillfället att infria dess särskilda delar. Då man vid den ena Riksdagen är fullt ense om upphäfvande af Förordningen, rörande hemmans-klyfning, så förefaller det mig i hög grad underligt, att man inom så kort tid, som vid den näst derpå följande Riksdagen kan tveka om nyttan och behofvet af att afskaffa en så barbarisk lag, som den om bördsrättens utöfvande i sjelfva verket är. Talet om kärleken till den ärfda jorden låter visserligen väl, och tar sig ganska bra ut, men jag tror, att man kan hafva lika stark kärlek till förvärfd egendom, och antingen Farfar ärft eller Far köpt egendom bör för arfvinge vara detsamma, blott han med nit och omsorg odlar den jord, hvaraf han är i besittning. Allt ordande mot bördsrättens upphäfvande, och allt klander af dem, som förfäkta denna mening, bevisar en-

dast giltigheten af den gamla satsen, att vi alla, litet hvar, äro aristokrater, fastän vi gifva aristokratien olika omklädnad, den ena på ett, den andra på ett annat sätt. Derom kunna vi dock vara förvissade, att förr eller sednare kommer denna lagbestämmelse att från vår lagstiftning bortfalla, och att tala emot bördsrättens upphäfvande bevisar endast, att det dröjer, innan reformers nytta och nödvändighet blir insedd och erkänd, samt att alla sådana, stora eller små, hafva sina motståndare. Fasthållandet af bördsrätten vittnar ytterligare derom att, fastän vi ej gerna vilja medgifva det, vi dock alla äro litet konservativa, hvar och en i sin stad, och på sitt sätt. Jag gillar motionen fullkomligt och instämmer alltså med motionären.»

Med denne talare förenade sig *Johannes Andersson* från Skaraborgs Län.

Nils Larsson från Jemtlands Län: »Ifall de förhållanden, som från början utgjort grunden till bördsrättens införande i vår lagstiftning, ännu fortforo, eller om icke en så rik erfarenhet vunnits om de olägenheter, denna rätt medförer, så skulle man troligen mindre ifrigt yrka på densammas upphörande. I forntiden då slägten utgjorde ett litet samhälle för sig, och detta samhälles anseende inom det stora samhället, Staten, berodde på en stadgad besittning af den jord, som af densamma innehades, då behöfdes gällande lagbud angående rättigheten att få lösa den jord, som från slägten såldes. En viss nödvändighet fordrade detta. Nu existerar deremot ingalunda något sådant förhållande. Bördsrätten har, under sednare tider, till största delen blifvit använd för att tillfredställa ett småaktigt begär efter vinst, och man skall se, att i de flesta fall bördestalan blifvit väckt, ej för att fortfarande besitta den omtvistade jorden, utan för att förskaffa bördemannen en ögonblicklig fördel. Man vet, att hemman i allmänhet måste försäljas, belastade med undantags-förmåner för säljaren, eller så kallade födoråd, i följd hvaraf köpesumman naturligen äfven blifver lägre, än då inga undantags-förmåner äro betingade. Man har sett, att, i den händelse födorådstagaren, innan bördetiden hunnit utlöpa, fallit undan och egendomen derigenom stigit i värde, bördemannen genast passat på tillfälle att inlösa egendomen. Ja man har exempel till och med på, att säljaren, antingen sjelf eller genom dels någon fullmyndig son, dels något omyndigt barns försättande under särskild förmyndare, sökt återvinna egendomen, ifall den befunnits stiga till högre värde, än då den sjelfvilligt afyttrades. Detta är uppenbart oriktigt, och bör således icke medelst användande af föråldrade lagstadganden ytterligare un-

derstödjas. Jag tycker mig af diskussionen hafva märkt, att man icke gjort sig full reda för den grund, hvarpå bördsrätten hvilar. Man har sagt t. ex. att, då i missväxter egendomar försäljas till vanpris, det vore hårdt för närmast berättigade slägtinge, att icke få i börd lösa den försålda egendomen, men vi böra dock märka, att, om vi vilja antaga grunden af lågt pris, bördsrätten borde gälla så väl förvärfd, som ärfd, så väl lös som fast egendom, ty visserligen borde det stå hvar och en fritt att, i händelse förmåga finnes, ur den synpunkten vara berättigad till återköp. Utaf hvad jag nu anfört, hoppas jag, det en hvar kan finna, att de skäl, som grundas på denna omständighet, äro oriktiga och otillräckliga att derpå bygga någon bördsrätt. Det skulle således endast återstå kärleken till fädernes jord, som skulle utgöra grunden för bördsrättens berättigande; men, såsom den näst föregående talaren ganska riktigt anmärkt, kan kärleken till den förvärfvade jorden vara lika stor som till den ärfda, och äfven ur denna synpunkt betraktad synes mig således bördsrättens qvarstående icke tillfredsställande. Man har äfven anmärkt, att den fasta egendomen allt mer och mer skulle bli en handelsvara, jordbruket försämras, skogarna nedhuggas o. s. v., men erfarenheten är likväl den, att, med bibehållen bördsrätt, ett sådant missförhållande troligen är större och farligare, än det skulle vara, om bördsrätten icke funnes till. Mången gång har händt, då bördstalan blifvit väckt, och köparen sett, att han måste gå ifrån egendomen, att han anfört besvär emot utslaget, dragit ut på tiden, och, så att säga, sköflat egendomen, för att af den draga så mycket nytta som möjligt. Detta är också helt naturligt; köparen anser sig nemligen hafva lidit genom sin flyttning fram och tillbaka, af hvilken anledning han äfven söker taga igen sin skada af egendomen, och i det aldra längsta söker utestänga rätte egaren till densamma. Hvad beträffar den framställning, min vän Anders Eriksson från Elfsborgs Län nyss gjorde, angående nödvändigheten af att bibehålla bördsrätten vid egendomars försäljning på exekutiv auktion, vill jag erinra, att skälet icke är så kraftigt, som han anser det vara. Hans skäl för sitt yrkande, att på exekutiv auktion egendom går för lågt pris, och att det vore hårdt och obilligt ifall slägtingarne vid sådant fall icke finge lösa in den sålda jorden, har jag förut upptagit och vederlagt, och vill nu blott tillägga, att jag i första rummet ville se bördsrätten upphäfd vid försäljning, som å offentlig auktion försiggår. Slägtingarne känna nemligen då, lika väl som hvar och en annan, att försäljning skall ske, och kunna, i den händelse kärleken till arfvejorden manar dem dertill, då hålla sig framme,

och inköpa den egendom, som är ifråga. Af dessa anledningar vill jag icke hålla på stadgandet om bördsrätt, utan önskar se detsamma helt och hållet upphäfdt. Till stöd för mina åsigter vill jag åberopa en tillförlitlig auktoritet uti Lag-beredningen, som föreslog borttagandet af detta lagbud, och om jag tviflade på min egen uppfattning af ämnet, så kan jag dock icke undgå, att med fullt förtroende ansluta mig till den mening, som af de kloka, insigtsfulla och lagfarne män, hvilka i denna kommitté deltagit, blifvit uttalad. Jag instämmer uti motionen.»

Med denna talare förenade sig *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms, *Carl Johan Svensén* och *Nils Magnus Pettersson* ifrån Kalmar samt *Josef Oscar Almqvist* och *Herman Jönsson Öbom* från Norrbottens Län m. fl.

Håkan Olsson från Christianstads Län: »Jag har icke något vidare att tillägga till den siste talarens yttrande, uti hvilket jag till alla delar instämmer, utom möjligen det, att om man förutsätter, det en egendom skall å utmätningsauktion försäljas, och bördsrätten fortfarande komme att gälla i sådan händelse, alls inga spekulanter troligen komme att infinna sig, då en slägtinge alltid kunde stå färdig att inlösa egendomen till det pris, de onödigtvis bjudit. Följaktligen skulle köpeskillingen under sådana förhållanden, ännu mer förminskas, än eljest varit fallet.»

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Hvarje sak har två sidor och så äfven denna. Å ena sidan måste väl medgifvas, att bördsrätten otvifvelaktigt föranleder till mycket trassel och många rättegångar, men att, å andra sidan, helt och hållet upphäfva ifrågavarande lagbud, tror jag dock skulle vittna om nog mycken lättsinnighet hos folkrepresentationen. Om man föreställer sig, att en familjefader blir på ett eller annat sätt förledd, att sälja sin egendom, så tyckes det i sanning vara bra hårdt, att beröfva barnen dem nu tillkommande rättighet att återlösa sin fädernejord. Dock vill jag icke härmed påstå, att denna rättighet bör lemnas åt afkomlingar å sidorne, utan tror bäst vara att gå den medelväg, sednaste Riksdagens Lag-Utskott beträdde, då det yrkade bördsrättens bibehållande blott för barn och syskon. Då, under sistförförflutne Riksdag, de maktpåliggande frågorna om hemmansklyfning och inskränkning i bördsrätten här handlades, ordades mycket af en ledamot inom detta Stånd, om kärleken till fosterjorden, men samme talare har dock nu lemnat både fädernejord och fosterland, och vandrar troligen för närvarande, en antipod till oss, såsom en främling uti länder på andra sidan oceanen. Således tror jag, att vi icke böra

tala allt för mycket om kärlek till fädernetorfvan med mera dylikt. Enligt min åsigt vore det icke rätt att stadga bördsrättens bibehållande blott vid försäljningar, som ske å utmätningsauktioner, hvaremot möjligtvis bördsrätten icke borde utöfvas vid frivillig försäljning af jordegendom, eller åtminstone någon inskränkning deruti då iakttagas. Jag kan icke förorda motionen, samt hoppas och önskar, att Lag-Utskottet måtte med all varsamhet behandla densamma."

Häruti instämde *Gustaf Bolin* från Upsala Län.

Georg Nyqvist från Wermlands Län: "I afseende på det förbehåll, som Anders Eriksson äskade vid upphäfvande af bördsrätten, tror jag, att ändamålet, egendomens bibehållande inom slägten, då fastigheten säljes för lågt pris, icke derigenom vinnes, ty många köp skulle då ske i all tysthet. Går det så långt, att fast egendom måste å utmätningsauktion försäljas, uppstå nog spekulanter, och man kan vara försäkrad derom, att de nog passa på att uppgöra affären, innan den hinner till auktion, isynnerhet om trångmålet är stort. Man har här yttrat, att ingen gerna kan tala för bördsrättens fortfarande, utan att på samma gång visa, det han är aristokratiskt sinnad. I denna mening taget, vill jag gerna underkasta mig omdömet att vara en aristokrat, ty den aristokratien för intet farligt med sig, så vidt jag kan se. Äfvenledes har man sagt, att bibehållande af bördsrätten icke står i öfverensstämmelse med den utsträckning, lagens stadganden om besutenhet och hemmansklyfning sedan sistlidne Riksdag erhållit, men jag tror för min del, att hemmanen äro redan tillräckligt sönderstyckade, ja så mycket, att besutenheten snart icke mer finnes till, åtminstone inom vissa trakter af landet. Vidare har man påstått, att, då försäljning sker med betingade undantagsförmåner, bördeman icke framställer sina anspråk, förrän underhållstagaren aflidit, och egendomen derigenom kommit i högre värde; men detta förhållande beror på köparen att förebygga, hvilket ganska lätt kan ske, genom att ofördröjligen vid vederbörande Domstol, taga uppbud och fasta. Ytterligare har man ordat derom, att kärleken kan vara lika stark till den jord, som blifvit köpt, som till den, hvilken genom arf kommit i ens ego. Härvid föreföll det mig, som om man ville säga, att förvärfd egendom ej skall öfvergå på barnen. För min del, vill jag nästan påstå, att man bör sätta mer värde på den egendom, som af föräldrar blifvit förvärfd och till barnen efterlemnad, ty den bör alltid innebära en kär hågkomst af föräldrars nit och sträfvanden för sina efterkommandes gagn och bästa. Slutligen har man äfven talat om Lagberedningen, såsom en auk-

toritet, som borde vara till Ståndets ledning och föredöme. Med all aktning för alla kommittér, och deruti arbetande förtjenstfulle män, anser jag dock bättre att begagna min egen eftertanka, än att blindt lita på deras omdöme. Jag vill blott påminna derom, att vi haft en kommitté, hvilken, såsom frukt af sitt arbete, framlade grunderna för 1853 års Kongl. Förordning, angående hemmansklyfning och jordafsöndring, hvilken författning dock redan måst upphäfvas och kasseras. Jag kan således icke frångå, min en gång uttalade öfvertygelse och fortfar i min önskan, att motionen icke måtte vinna någon framgång.»

Nils Svensson från Christianstads Län: »Jag har förut i hufvudsaken instämt med vice Talmannen, men då diskussionen nu fortgått i hufvudsakligen tvenne riktningar, vill äfven jag med några få ord gifva min mening i saken ytterligare tillkänna. En värd talare har påstått, att bördsrätten borde qvarstå till begagnande, endast i den händelse försäljning af fast egendom sker på utmätningsauktion. Ett sådant påstående kan jag alldeles icke gilla, ty under sådana omständigheter äro bördemän ännu bättre i tillfälle, än annars plägar vara fallet, att passa på för att bevaka sin rätt. Från min ort kan jag anföra exempel derpå, att syskon, som icke velat klyfva arffallen egendom, medelst lottkastning bestämdt den, som egt att egendomen inlösa, och då sedermera händt, att den lycklige, som lotten träffat, kanske i fyllan och villan förstört sitt arf, tyckes det i sanning icke vara rättvist, att frånkänna hans syskon deras rätt att inlösa de dem ifrån början tillhörande hemmansdelar. Jag kan ingalunda inse nyttan, att med ett penndrag, taga bort detta lagstadgande, som sedan långt hänsvunna tider, varit med vår lagstiftnig införlifvadt. Bördsrätten användes nu mera sällan än förr, och då jag icke kan anse det rätt, att förmena någon begagna denna rättighet till inlösande af egendom efter närmaste anhörige, såsom föräldrar och syskon, tror jag vi böra litet tänka på saken, innan vi obetingadt medgifva upphäfvandet af ifrågavarande gamla lagstadgande. Jag har under diskussionens lopp icke ännu hört någon vederlägga Liss Lars Olsson från Kopparbergs Län, men väl har man i det stället, talat om hvarjehanda andra saker, såsom att t. ex. vid sednaste Riksdag hemmansklyfningen varmt förordades inom detta Stånd med mera dylikt. För min del må jag bekänna, att jag äfven gjorde, hvad jag kunde för framgången af denna fråga, men kan icke inse det nära sammanband, som den skall hafva med den nu före-

dragna, utan tror, att de godt kunna bestå jemte hvarandra. Af dessa skäl önskar jag ej någon framgång åt motionen.»

Anders Eriksson från Elfsborgs Län: »Det kan visserligen vara sannt, hvad Nils Larsson mot mitt yttrande anförde, eller att det bästa tillfälle för barn och anhöriga att lösa arfvejord yppar sig, då fast egendom skall på excekutiv auktion försäljas. Men vi känna alla, huru vid dessa auktioner tillgår och vi böra betänka vilkoren och omständigheterna dervid. Auktionen förrättas merändels på Landskansliet, beläget på ett afstånd af kanske tio, tolf à femton mil från den ort, der hemmanet är beläget, och ofta nog förrättas 2 à 3 auktioner å samma hemman, innan försäljning deraf kan ske. Häraf inses omöjligheten för bördemän, att alltid kunna vara vid dessa tillfällen närvarande. Äfven i den händelse så lyckligt för dem skulle inträffa, att auktionen hålles i hemorten, så skall i alla fall köpesumman inom fjorton dagar erläggas, hvarigenom i kanske de flesta fall bördemannen beröfvas all möjlighet att inlåta sig uti det önskade köpet. Af denna anledning, synes det mig billigt och rättvist, att barn och närmaste anhöriga, kunde erhålla någon längre tids rådrum att återlösa en egendom, som på så ledsamt sätt, gått från slägten och kommit i främmande händer. Äfven ett annat skäl vill jag anföra till styrka för mitt yrkande ett skäl, som jag ej ännu under diskussionens lopp hört någon andraga.

En person t. ex. köper en egendom, men aflider utan att hinna köpet lagfara, hvarefter arfvingarne taga egendomen genom arf och dela densamma utan lagfart, såsom gemenligen brukar ske. Efter ett förlopp af 60 eller 70 år letar någon upp, att det gjorda köpet icke blifvit lagfaret, hvarefter bördstalan å detsamma anställes. Härigenom kunde mången förlora sin egendom, och mig synes detsamma förhållande inträffa, antingen den stjäles genom stöld, eller på nu omförmälde sätt, så att säga, stjäles lagligen. Af denna anledning anser jag skäl i allmänhet icke vara för handen, att bibehålla en lag, som kan medföra så ledsamma följder, och instämmer för den skull i motionen, med det undantag och på det sätt, jag förut omnämnt.»

Anders Jonsson från Vermlands Län: »Jag hade ämnat i dag framlemna en motion, icke om bördsrättens totala afskaffande, men väl om dess inskränkning till säljarens föräldrar, syskon och bröstarfvingar, med uteslutande af lagens stadgande om sidoarfvingar; men då jag tror, att bördsrätten med tiden så småningom från lagstiftningen utgår, så

åtnöjer jag mig med att instämma med dem, som yttrat sig i den af mig nu angifna riktning.»

Per Nilsson från Malmöhus Län: »Jag hade icke ärnat att yttra mig öfver denna motion, förrän den blifvit af Lag-Utskottet handlagd, och till Ståndet återkommit, men då så många andra talare i frågan uppträdt, vill äfven jag angående densamma gifva min mening tillkänna. Jag tror, att bördsrätten säkerligen kommer att försvinna till följd af de förändrade tidsförhållanden, som redan nu och allt framgent komma att ega rum, jemförde med den tids, hvarunder stadgandet om bördsrättens i vår lagstiftning inflöt. Jag har sett så många olägenheter af bördsrättens qvarstående och begagnande, att jag skulle önska, det vi en gång komme derhän, att någon skillnad emellan ärfd och förvärfd jord samt i vilkoren för förvärfvandet af densamma icke vidare måtte ega rum. För öfrigt tror jag, att kärleken till dessa båda slags egendom är lika stor hos den ena egaren, som hos den andra.»

Häruti instämde *Nils Olsson* från Malmöhus Län.

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län: »Diskussionen i denna fråga har redan blifvit så vidlyftig, att det kanske nästan synes opassande, att vidare förlänga densamma. Enligt min åsigt verkar bördsrättens utöfning skadligt i vissa orter, och jag kan af denna anledning icke heller gilla deras mening, som vilja hafva bördsrätten ännu vidare qvarstående. Visserligen kan den på åtskilliga trakter medföra några fördelar, men måhända äro olägenheterna öfvervägande på andra orter. Enligt den erfarenhet, jag eger om förhållandet i de orter, jag närmast känner till, händer visserligen, att hvar och en, som har samlade kapitaler, vinner på en anställd bördestalan, hvaremot högst sällan någon fördel tillfaller den, i och för hvars skull samma bördestalan anhängiggöres. Sällan händer väl det, att t. ex. en son kan, utan främmande hjelp och bistånd, börda en af fadren försåld egendom, utan han måste alltid vidtala någon, som blifver hans förlagsman, och denne sednare kommer alltid naturligtvis att skörda största delen af vinsten. Jag har blott velat lemna denna upplysning, och förenar mig föröfrigt med dem, som önska detta lagstadgandes upphäfvande.»

Johannes Magnus Lundahl från Skaraborgs Län: »Mycket har i denna fråga blifvit sagdt, och åsigterna å ömse sidor hafva blifvit så väl försvarade, att ingen må förtänka mig, om jag blifvit något villrådig, om hvad, som härvidlag är det rätta och riktiga. En enda liten omständighet synes mig tala för bördsrättens bibehållande, och den är, att, i den händelse

en egendom försäljes för underpris, densamma kan, under förutsättning, att bördsrätt bibehålles, icke gerna komma i oskyld persons hand, utan deremot nästan alltid stadnar inom slägten. Beträffande Ståndsbrodren Larssons nyss afgifna yttrande, att någon fördel sällan faller arfvingar tillgodo genom anställande af bördetalan, vill jag endast erinra, att om en oskyld skall köpa ifrågavarande rättighet, alltid något dock måste af honom erläggas, som kommer skyldemannen tillgodo. Vid sistlidne Riksdag skulle jag varit mer böjd för ifrågavarande lagstadgandes upphäfvande, än jag nu är, då betalades egendomarna till öfverpris, i följd hvaraf bördsrätten ganska sällan begagnades, men då nu tvärtom egendomsvärdena i så betydlig mån nedgått, anser jag bäst, att detta lagrum tillsvidare bibehålles i oförändradt skick.»

Sven Heurlin från Kronobergs Län: »Jag har begärt ordet, ej för att vara vidlyftig och mångordig, utan blott för att förena mig med de talare, som yrkat bibehållande af bördsrätten. Såsom all annan lag är äfven detta lagens stadgande heligt, och jag vill derföre, att det må heligt hållas. Endast penninge-menniskorna skulle vinna på detta stadgandes upphäfvande, och äfven af denna anledning kan jag icke ingå derpå. Hvad här blifvit taladt om försummelse af lagfart, och de betänkliga följder, som bördsrättens användande vid sådana fall kan förorsaka, betyder ingenting, då enligt lagens bestämda bud, en köpare är skyldig att 6 månader efter ett uppgjordt köp derå söka lagfart. För vårt land skulle högst menliga följder uppstå, ifall de här gjorda förslagen ginge igenom, och att alldeles taga bort bördsrätten skulle med ett alltför våldsamt slag träffa den nu i lag bestämda eganderätten.»

Anders Gudmundsson från Hallands Län: »Visserligen har diskussionen blifvit långvarig och borde således icke ytterligare förlängas, men jag önskar dock, att, såsom ett tillägg till mitt förut afgifna yttrande, få anföra ett exempel. En person i min hembyggd hade ärft ¼ mantal och förvärft ytterligare ¼:del, hvilken sista ¼:del han, för ungefär 15 år sedan, afyttrade för ett pris af 500 R:dr B:ko. Mannen hade fyra barn, och som jag tyckte, att det var hårdt, att de på detta sätt skulle gå förlustiga om sin fädernejord, så åtog jag mig deras sak, och bördade åt dem den föryttrade jordegendomen, hvilken de sedermera efter att hafva vunnit sin talan, försållde till ett pris, ej mindre än tre gånger så högt, som inlösningspriset. När sådana förhållanden kunna inträffa, vore det då rätt att borttaga stadgandet om rättighet till börd? Jag tror det icke, och kan aldrig gå in på, att ställa lagstiftnin-

gen på sådan fot, att någons rätt derigenom blir förnärmad. Man har på sidan om hufvudfrågan här uppkastat den satsen, huruvida kärleken är större till ärfd eller förvärfd jord; må så vara, men denna fråga hörer ej hit, och i alla händelser bör arfvinges rätt vara förvarad, då familje-egendom till underpris försäljes. Äfvenledes har man sagt, att under bördsrättegången egendomen nästan alltid vanvårdas och förstöres. Lagens stadgande är dock i thy fall gifvet och oförtydbart, nemligen att egendomen skall lemnas åter i lika godt stånd, som när den köptes, med rättighet till ersättning för gjorda kostnader och förbättringar. Hvad beträffar lagstiftningen om besutenhet, så beslöts derom vid sistlidne Riksdag, och vi böra nu vara belåtne, med hvad då och sedermera i denna fråga vidgjorts. För närvarande böra vi icke lättsinnigt bortkasta arfvingars rätt till lösande af slägten frångången fädernejord.»

Talmannen upplyste, att Lag-Utskottet väl vid sistlidne Riksdag afgifvet ett förslag i nu ifrågavarande ämne, men att detsamma, för så vidt det rörde förhållandet å landsbyggden, icke blef af Rikets Ständer antaget.

Georg Nyqvist från Vermlands Län: »Jag har ytterligare begärt ordet, blott för att upptaga och bemöta ett par yttranden, som under sednare delen af diskussionen förekommit. En talare har nemligen ordat om det förhållande, då börd anhängiggjorts 60 à 70 år efter det lagfart blifvit försummad å ett försiggånget egendomsköp. Jag hemställer dock, huru det skall blifva möjligt för lagstiftaren att förekomma sådana tilldragelser, då man ej efterlefver lagens stadgade bud. En sådan må skylla sig sjelf, då han ej efterkommit lagens stadganden i detta fall, och, sin pligt likmätigt, begärt uppbud och lagfart. Hvad beträffar den här gjorda invändningen, att icke den, som bördar, men väl den, som förlägger bördeskillingen, får någon fördel af den anställda klander-talan, må väl vara sannt på vissa orter, men jag har mig bekant en annan händelse af samma slag, men med helt olika resultat. I min hembyggd bodde en familj, bestående af man, hustru och 4 barn, hvilken befann sig i utblottad ställning. Vid ett yppadt tillfälle anställde mannen bördsklander mot ett uppgjordt köp, tillerkändes egendomen, och sålde sedermera densamma till den, som försträckt penningarne samt vann på företaget så mycket, att han nu med familj befinner sig i bergad ställning, utan att vidare behöfva ligga fattigvården till last. Hvad i detta fall befordrar enskild fördel, utgör äfven en allmän vinst. Jag tror visserligen, att bördsrätten förr eller sednare kommer att försvinna, men jag önskar att dermed

måtte uppskjutas till så långt i framtiden aflägsen tid, som möjligt.»

Paul Fritz Mengel: »Jag har under denna diskussion hört så många kuriösa åsigter uttalas, att jag vid granskningen af desamma måste högeligen förvånas, och kan icke heller undgå att deröfver yttra några ord. En talare har sagt, att alla lagar äro »heliga» och att de äfven böra heliga hållas, i sådant fall måtte väl Rikets Höglofl. Ständers på den yttersta dagen komma att stå särdeles hårdt, då de i alla tider laborerat med att så småningom omgestalta dessa »heliga» och vördnadsvärda lagar. En annan värd Ledamot har med mycken värma vädjat till kärleken för fädernejorden, under omnämnande, huruledes han varit lycklig nog att till åtnjutande af sin rätt förhjelpa 4 omyndiga barn, hvilka dock genast sålde den utlösta egendomen till tredubbla priset af lösningssumman, dymedelst på ett tydligt sätt ådagaläggande att den beprisade kärleken till fädernejorden icke var så synnerligen stor. Sålunda har denne talare i ett drag sopat bort alla stöden för den bevisning, han velat åstadkomma. Vidare har man sagt, att man vill vänta till framdeles kommande bättre tider. Nåja! Detta har man ofta sagt, och det är så vanligt, att man vill hafva allting på en gång, att man vill åstadkomma någonting riktigt bålstort, då det är en känd och erkänd sak, att det är de små förändringarne, de mindre reformerna, som äro lättast verkställbara. Slutligen har äfven en värd Ledamot förkunnnat den något äfventyrliga satsen, att hvad som är nyttigt för den enskilde, äfven medför nytta för det allmänna, men nytta för den enskilde blir liktydigt med egennytta, och att tillämpa denna på förhållanden, som röra det allmänna, tror jag på samma gång vara en oriktig och betänklig lära.»

Jöns Persson från Blekinge Län: »Jag vill endast antyda, det jag anser ingen fara ligga deruti, att tillsvidare eller åtminstone på 1½ år ännu bibehålla bördsrätten. I öfrigt vill jag spara med alla anmärkningar, till dess motionen, efter handläggning af vederbörande Utskott, hit återkommer.»

Liss Lars Olsson från Kopparbergs Län: »En talare har yttrat, att upphäfvandet af bördsrätten står i närmaste sammanhang med frågan om utvidgad hemmansklyfning. För min uppfattning synes det, som skulle utöfningen af bördsrätten nu blifva mycket lättare än förr, då mindre hemmansdelar naturligen alltid äro lättare att lösa än större, i följd hvaraf nu gällande stadganden om börd ingalunda stå i strid med Rikets Ständers vid sednaste Riksdag fattade beslut, an-

gående hemmansklyfning och jordafsöndring, utan ganska väl kunna bredvid hvarandra ega bestånd.»

Sven Heurlin från Kronobergs Län: »En värd talare har mot mig slungat sina pilar för det yttrande, jag i detta ämne afgifvit, men dessa pilar hafva dock, lofvad vare Gud! icke träffat eller sårat det åsyftade offret. Jag har sagt, att hvarje lag är helig och äfven bör helig hållas; mig synes dessa ord vara ganska vackra och jemväl ega ett rätt vackert och tänkvärdt innehåll. I likhet med den ärade talaren vill jag gerna till den yttersta dagen uppskjuta förändringen af det ifrågavarande lagens rum, ty jag tror, att några lagstiftningsåtgärder då icke förekomma, utan att hvar och en får svara för sig och sina handlingar.»

Per Persson från Vermlands Län: »Alla de, som talat för bördsrättens upphäfvande, hafva påstått, att utöfningen af densamma förorsakat krångel och rättegångar m. m. Men jag vill fråga, hvilka processer, som uppstått, då köp försiggått till höga priser och köpesumman blifvit ordentligen betald. Först då, när egaren på ett eller annat vis blifvit förledd att sälja sin egendom till för lågt pris, har man hört fråga om börd uppstå, och då bör icke bördeman utan snarare köparen tillvitas skulden, till hvad som sker. Jag kan således icke finna annat, än att detta är ett ganska svagt skäl för yrkandet om bördsrättens afskaffande. Jag har förut instämt med dem, som önska, att motionen icke måtte vinna något afseende och förenar mig fortfarande med dem, som vilja oförändrade bibehålla lagens nu gällande stadgar om börd.»

Paul Andersson från Jemtlands Län: »Af Nils Larsson och Mengel har motionen blifvit såväl försvarad, att derom nu icke mer behöfver ordas, än som redan skett. Den af Per Persson nu sednast framställda förfrågan är på förhand af Nils Larsson besvarad, genom hvad han upplyst, om de förhållanden, som pläga uppstå, i den händelse en födorådstagare aflider och den intecknade egendomen således stiger i värde. Om full konseqvens vid tillämpning af bördslagstiftning egde rum, skulle äfven köpare inom en viss tid vara berättigad att få säga ifrån sig köpet och tvinga bördemannen att öfvertaga detsamma, ifall säljaren icke ville gå in derpå. Då nog nu synes vara ordadt i frågan, anhåller jag blott, att motionen måtte till vederbörligt Utskott blifva remitterad.»

Håkan Olsson från Christianstads Län: »Här har visserligen mycket och vidlyftigt blifvit ordadt om bördsrättens förmåner och äfvenså å andra sidan om de deraf härflytande olägenheter, hvilka enligt min tro äro långt flera, än de förstnämnde. Jag har erfarenhet om ett förhållande, som jag, då jag förra

gången hade ordet icke kom att anföra, men hvilket jag nu vill nämna. En person är nära nog ruinerad och säljer till underpris sin egendom, hvilken af sonen återbördas och sålunda åter kommer i familjens händer. Borgenärerne få intet, ehuruväl de borde haft något med af köpeskillingen. En lag, som gynnar sådane missbruk, kan man väl icke anse särdeles helig, och af denna anledning förenar jag mig fortfarande med dem, som påyrka dess afskaffande.»

Sven Rosenberg från Christianstads Län: »Det är kanske förmätet, att ytterligare vilja belasta diskussionen med något vidare anförande, då den så länge fortgått, men jag skall blott i korthet yttra mig öfver åtskilligt, som under öfverläggningen förekommit. Jag kan således icke dela Heurlins åsigt, att en lag är duglig endast derföre, att den är gammal, och helgden af en sådan lag har Mengel redan rätteligen och tillräckligt belyst. Deremot är jag helt och hållet af den tankan, att en lag icke bör upphäfvas förr, än den, så att säga, har öfverlefvat sig sjelf, eller har allmänna opinionen alldeles gifven emot sig. Detta torde ännu icke vara fallet med lagens stadgande om bördsrätt å landet, då det, att döma af den nu förgångna diskussionen, synes räkna minst lika många försvarare, som vedersakare. Man har talat om missbruk, ja till och med bedrägerier, som af densamma skulle befrämjas, men om detta förhållande äfven vore till fullo ådagalagdt, upphäfver det ingalunda lagens rätta bruk, som i all sin styrka qvarstår. Frågan om upphäfvandet deraf torde alltså tills vidare böra uppskjutas, till dess, som jag nyss nämnde, fienderna till densamme blifva alltför öfvermäktige och starka.»

Häruti hördes instämma *Paul Hedström* och *Per Tjernlund* från Vester-Norrlands Län jemte en stor del af Ståndets öfriga Ledamöter.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad, och blef härefter, uppå Talmannens derom gjorda framställning, ifrågavarande motion jemte dervid nu afgifna yttranden, till *Lag-Utskottet* remitterad.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning remitterades till *Stats-Utskottet* *Olof Anderssons* från Kalmar Län sistlidne plenidag väckta motion om anslag till fullbordande af hamnen vid Färjestaden på Öland.

§ 8.

Föredrogs en af *Anders Andersson* från Vermlands Län nästlidne plenidag väckt motion om ändring uti Bevillnings-Förordningens § 110, i fråga om pröfnings-kommittér.

Härvid yttrade Vice-Talmannen *Ola Svensson* från Malmöhus Län: »Jag vill endast anmärka, att enligt min åsigt det nya förslaget icke eger något företräde framför det i nu gällande Bevillnings-Förordnings § 110 intagne stadgande, enligt hvilket icke någon kan i Pröfnings-kommitté inträda, utan att förut hafva varit Ledamot af Taxerings-kommitté.

Med Vice-Talmannen förenade sig *Paul Hedström* och *Per Tjernlund* från Vester-Norrlands, *Olaus Eriksson* och *Johannes Nilsson* från Göheborgs och Bohus samt *Sven Rosenberg* från Christianstads Län

Motionen jemte Vice-Talmannens nu afgifne yttrande blef härefter till *Bevillnings-Utskottet* remitterad.

§ 9.

Till handläggning förekom nu en af *Robert Fredrik Gross* från Kalmar Län sistlidne plenidag, den 9 i denna månad, väckt motion om indragning af kronofogde-tjensterna.

Ordet begärdes af

Vice-Talmannen *Ola Svensson*, som anförde: »Vid behandlingen af denna motion anser jag tvenne saker böra tagas i betraktande: 1:o huruvida förslaget lofvar någon förbättning i det nuvarande förhållandet och 2:o huruvida förbättringen låter realisera sig. Mig förefalla tvenneomständigheter, begge tvifvel underkastade, men jag öfverlåter till framtiden att derom fälla domen. Vi hafva nu i Riket 111 Kronofogdar och, om jag icke missminner mig, omkring 5 à 600 Länsmän. Indrager man de förras tjenster, torde blifva fråga om löneförhöjning åt de sednare tjenstemännen, då ovisst torde vara, huruvida de indragna kronofogdelönerna räcka till den ifrågasatta löneförhöjningen. Den ökade korrespondensen mellan Konungens Befallningshafvande och Länsmännen skulle möjligen föranleda till behof af flera tjenstemän på såväl Landskansli som Landskontor. Af dessa sammanlagda anledningar kan jag icke biträda den nu väckta motionen.»

Sven Heurlin från Kronobergs Län: »Det är visserligen en sanning, att Länsmännen för närvarande göra kronofogdarnes, tjenst och att de förras tjenstebefattningar utföras af fjerdingsmännen, hvarigenom det ser ut, som skulle någon fördel vinnas genom Kronofogde-tjensternas indragning. Men i likhet med Vice-Talmannen tror jag dock, att tjenstemännen hos Konungens Befallningshafvande komme att förökas till minst 2:ne Kanslister och 2:ne Kontorister, äfvensom att Länsmännen nästan en och hvar behöfde ett skrifbiträde, hvarigenom mängden af tjenstemän ingalunda blefve förminskad. Jag önskar, att Utskottet måtte göra sig full reda för detta förhållande. Då jag tror, att embetsmmanna-förvaltningen enligt

förslaget blir dyrare, än den nu är, hyser jag intet förtroende för framgången af detsamma.»

Häruti instämde *Johan Bergström* från Kopparbergs, *Per Anton Nyström* och *Olof Nilsson* från Vesterbottens samt *Johan Öström* från Vestmanlands Län.

Motionen jemte nu afgifna yttranden blef härefter till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* remitterad.

§ 10.

Härefter återtogos af motionärerne 2:ne sistlidne plenidag väckta motioner, nemligen af

1:o *Carl Iwarsson* från Hallands Län, angående beviljande af löner för Nämndemän och

2:o *Sven Rosenberg* från Christianstads Län, om upprättande af konventioner för presträttigheternas utgörande; denna sistnämnde, efter en kort diskussion, som dock icke skulle i Protokollet inflyta.

§ 11.

Till handläggning förekom *Sven Rosenbergs* från Christianstads Län sistlidne plenidag väckta motion, om anslag af Statsmedel till kyrkobyggnads-understöd, i stället för stamboks- och kollektmedel samt afskaffande af de sednare.

Härvid yttrade sig sålunda:

Josef Smedberg från Elfsborgs Län: »Jag instämmer i motionen, men då motionären icke föreslagit det begärda kyrkounderstödet till något visst belopp, önskar jag, att detsamma måtte bestämmas lika stort med det, som utgår från Statsverket till Kongl. Theatern. Under den vissa förhoppning, att kyrkans intressen icke måtte sättas under theaterns, eller helt och hållet vanvårdas, önskar jag motionen all framgång.»

Olof Nilsson från Vesterbottens Län: »I min hembygd uppbäres stamboks- och kollektmedel utaf presterskapet, och i den händelse samma sedvänja iakttages öfverallt, skulle inga dagsverken gå förlorade, eller sådan klagan föras, som i den nu afgifna motionen förspörjes. För att rätt kunna bedöma densamma, torde vara nödigt att nu få motionen uppläst.

Sedan uppläsningen af motionen försiggått, yttrade sig vidare

Per Persson från Vermlands Län: »Jag har samma erfarenhet, som den föregående talaren och tror, att inom de flesta landsorter stamboksmndel uppbäras i sammanhang med vinpenningarne. Således anser jag besväret härmed ej vara så svårt, som Rosenberg sagt, och det står kommunerna och presterskapet fritt att ordna denna angelägenhet på det sätt dem

lämpligast synes. Vi hafva ej så godt om penningar, att vi kunna förorda bifall till denna motion, utan böra vara nöjda med förhållandet sådant, det för närvarande är, ty få församlingarne statsbidrag till uppförandet af sina kyrkor, torde många nog blifva hugade att förskaffa sig nya sådane.»

Häruti instämde *Anders Jonsson* och *Olof Olsson* i Gersheden från Vermlands Län.

Paul Hedström från Vester-Norrlands Län: »Med all respekt för den värde motionären och hans förslag anser jag mig dock icke kunna bifalla detsamma. Jag tror det icke vara så stort besvär med insamlandet af Stamboksmedel, som det icke skulle blifva ett ännu större att få något med af Statsanslaget, ty en rättvis fördelning af detta är väl svårligen att emotse. Nu få alla, som behöfva, Stamboksmedel, hvadan jag anser bäst att stanna, vid hvad för närvarande finnes i ämnet stadgadt.»

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län: »Stamboksinsamlingen är en beskattning af så menlös art, att den ingalunda skadar någon, isynnerhet som den är helt och hållet frivillig och icke i tillämpningen medförer så stora svårigheter, som motionären uppgifvit. Jag kan med min röst aldrig bidraga till det förslaget, att Statsmedlen skola användas till kyrkobyggnader, ty då skola vi snart få se en massa ansökningar om byggnadshjelp till Kongl. Maj:t ingifvas, hvilka endast vållade ännu större tillökning i de redan förut nog tryckande skattebördornas tyngd. Af denna anledning kan jag icke önska motionen någon framgång, aldra minst inom Bonde-Ståndet.»

Häruti hördes instämma *August Andersson* och *Nils Fredrik Andersson* från Östergöthlands Län, *Lars Ersson* från Södermanlands, *E. M. Falk* och *Anders Jonsson* från Skaraborgs, *Herman Jönsson Öbom* från Norrbottens, och *Anders Trulsson* från Blekinge Län jemte många flere af Ståndets Ledamöter.

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Med all aktning för motionärens åsigt, får jag förklara, att jag icke kan biträda densamma. Äfven om man antager, att anslaget skulle beviljas, skulle det säkerligen så strängt anlitas, att det Riksdag efter Riksdag måste till sitt belopp förökas. Detta vore temligen klart, emedan dryga kostnadsförslag skulle uppgöras, då församlingarne visste, att de skola erhålla byggnadsunderstöd utaf Staten. Jag önskar heldre, att stamböcker, såsom förut vanligt varit, må försändas omkring landet, och inkomsten deraf tillfalla behöfvande kyrkobyggande socknar, ty svårt

skulle det blifva för Kongl. Maj:t att rättvist fördela anslaget, då man vore liksom tvungen att bestå så väl den ena som den andra ett begärdt byggnadsunderstöd. Då jag har mycken farhåga att föröka Statsregleringen med ytterligare poster, kan jag icke önska motionen någon framgång.»

Häruti instämde *Per Eriksson* från Gefleborgs *Olof Larsson* och *Johan Lekberg* från Örebro Län m. fl.

Bengt Johan Holmlin från Göteborgs och Bohus Län: »Utan att direkt vilja förena mig med motionären, vill jag dock upplysa, huru med insamlingen af stamboksmedel tillgår uti den landsort, hvarest jag är boende. Sexmän få nemligen springa omkring i byggden och insamla på hela dagen högst 2 R:dr, hvarför jag anser, att denna beskattning på dem och deras tid bör med det snaraste upphöra.»

Olaus Eriksson från Göteborgs och Bohus Län: »Vi veta, att många kyrkor hafva rika donationer och då jag anser, att endast de fattigare församlingarne måtte få understöd för sina kyrkobyggnader, antager jag för säkert, att omständigheterna äro noga pröfvade, innan ansökningarna till Kongl. Maj:t inkomma. Jag anser ej så orätt att anslå en bestämd summa, ty då kunde Ecklesiastik-Ministern hjelpa de församlingar, hvilka voro mest i behof af understöd.»

Sven Rosenberg från Christianstads Län: »Det synes nästan, som skulle de fleste talare, hvilka här uppträdt, ej hafva fattat min mening och derför motsätta sig motionen. Man har sagt, att flera nya kyrkor skola, i den händelse mitt förslag går igenom, blifva byggda, men jag tror, att sådant icke kommer att onödigtvis ske. Beträffande Stamböckerna och förhållandet med dem, så vet man, att för erhållandet af sådane syn först bör hållas, sedermera ritning och kostnadsförslag uppgöras m. m. samt att, sedan medel genom dem väl blifvit insamlade, Konsistorie-notarien i det Stift, hvarest insamlingen skett, vid afsändandet af penningarne först afdrager sin uppbördsprovision, hvarefter Konsistorie-notarien i det Stift, till hvilket medlen försändas, ytterligare afdrager sitt arfvode o. s. v. Jag vill ej följa hela marschen häraf, ty den är dertill alltför vidlyftig. Svårligen skulle besväret någonsin kunna blifva större vid erhållandet af direkt statsanslag, och jag tror icke heller, att, såsom en talare nyss förespeglat, allt större och större anslag skulle till detta behof erfordras. Då således de rikare församlingarne icke skulle komma i åtnjutande af något understöd, tror jag, att knappast någon kyrka i det stift, jag tillhör, deraf skulle kunna erhålla någon del, åtminstone har, så länge jag minnes tillbaka, icke mer än *en* församling inom detta Stift erhållit understöd genom Stamboks-

medel. Jag har föreställt mig, att byggnads-understödet skulle utgöra ett medium af den inkomst, Stamboksmedlen för närvarande lemna. Man vet, att på tre år omkring 30 kyrkor byggas, eller vid pass tio om året; och skulle det nu visa sig, att hvarje fattigare församling, som ämnar företaga kyrkobyggnad, fått sig tillagdt ett understöd af omkring 3,000 R:dr R:mt, så vore hela anslaget endast 30,000 R:dr om året, hvilket jag icke kan anse vara så farligt. Få se, om man blir lika sparsam, då man kommer att begära ett understöd åt Kongl. Theatern af 70 à 80,000 R:dr för hvarje år. Jag har mig bekant, att vid vattenaftappningar, mossodlingar, myrutdikningar m. fl. allmänna företag Staten oftast bispringer med ett understöd, uppgående till en tredjedel af hela kostnaden. Nu, ehuru frågan är blott om understöd åt några fattiga kyrkor, anser jag ändamålet vara lika vigtigt. För min del finner jag det vanliga penningeskramlandet i våra kyrkor särdeles störande, men kan det vara någon till uppbyggelse detta skrammel med löspenningar, vill jag visst icke strängt sätta mig deremot. Emedlertid anhåller jag nu om remiss af motionen.»

Per Persson från Vermlands Län: »Jag har velat göra Rosenberg uppmärksam derpå, att jag icke yttrat, det många kyrkor skulle blifva byggda, utan endast att många församlingar skulle »vilja» bygga kyrkor, då de till ett sådant företag kunde ega hopp om bidrag af allmänna medel.»

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Jag ville hemställa till den värde motionären, att motionen förändrades så till vida, att 30,000 R:dr äskas, att såsom lån på billiga vilkor, åt fattiga församlingar meddelas. En sådan fond vore mycket lättare att erhålla, än ett anslag af samma belopp, och vid föregående Riksdagar hafva ej så sällan lån blifvit fattigare församlingar beviljade, då de derom framställt anhållan.»

Georg Nyqvist från Vermlands Län: »Jag ser ingen annan utväg, än den nu föreslagna, att slippa se och höra insamlandet af kolektmedel i kyrkorna. Jag ville derföre, att motionen ginge ut på, att den andaktstörande inkasseringen i templen upphörde, men att Stamboks-insamlingen i öfrigt icke helt och hållet upphäfdes. De föreslagna summorna äro visserligen icke så farliga att börja med, men då Staten skall betala fiolerna, vet man, att anspråken ökas och att det beror mest på den inflytelserikaste förespråkaren och icke så mycket på det ådagalagda behofvet, huruvida understöd kommer att meddelas eller icke. Jag anser det derföre bäst, att bibehålla erläggandet af de gamla frivilliga Stamboksmedlen, ty då står det i hvars och ens skön, att gifva något eller låta bli.»

Anders Gudmundsson från Hallands Län: »Jag misskänner ej det goda syftet med motionen, men önskar, att Utskottet endast måtte föreslå en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att kommunerna måtte få, på det sätt dem lämpligast synes, ordna uppbörden af ifrägavarande medel.»

Talmannen tillkännagaf, att inom Wexiö Stift stamboksmedlen erläggas på det sätt, att folket vid gåendet ur kyrkan nedlägger sina gåfvor i en på hvardera sidan af Kyrkodörren anbragt låda, ett sätt som lätt tyckes kunna begagnas öfverallt.

Öfverläggningen förklarades nu vara afslutad; och uppå Talmannens derom framställda proposition blef motionen, jemte dervid afgifna yttranden, härefter till *Stats-Utskottet* remitterad.

§ 12.

Talmannen tillkännagaf, att Representanten för Gagnefs, Leksands, Åhls, Bjursås samt Rättviks och Ohre tingslager af St. Kopparbergs Län *Liss Lars Olsson* jemväl legitimerat sig att vara ombud för allmogen i Ofvan Siljans Fögderi af samma Län, hvarom anteckning i protokollet nu skulle inflyta.

§ 13.

Vidare tillkännagaf *Talmannen* att till Ståndet ankommit för att bland ledamöterne utdelas 20 biljetter för inträde vid Krigs-Vetenskaps-Akademiens högtidssammankomst för detta år, hvilken kommer att ega rum i afton kl. 6 uti Kongl. Landtbruks-Akademiens hus.

Likaledes hade till Ståndet ankommit 70 exemplar af Kongl. Theater-Direktionens öfver Kongl. Maj:ts Theater afgifna Embetsberättelse för spelåret 1858—1859; och skulle denna berättelse, så långt tillgången medgaf, bland Ståndets Ledamöter utdelas.

Ståndet åtskiljdes härefter kl. ½ 3 e. m. för att åter kl. 5 e. m. in pleno sammanträda.

In fidem

N. A. Fröman.

Plenum kl. 5 e. m.

§ 1.

Föredrogs ånyo *Nils Petterssons* från Kalmar Län, sedan den 9 dennes på bordet hvilande, motion angående nedsättning i Kongl. Maj:ts den 12 Maj 1857 utfärdade nådiga taxa å arfvode för Landtmäteri-förrättningar, dervid *Carl Johan Svensén* från nämnde Län under förmälan, att han hade en motion i samma ämne och önskade densammas remitterande i sammanhang med Nils Petterssons ifrågavarande memorial, uppläste ett så lydande anförande:

»Den nu gällande taxan öfver arfvode för Landtmäteri-förrättningar af den 12 Maj 1857 tillkom i en tid, då varuvärdena stodo nästan dubbelt högre än nu och då penningens värde stod i samma förhållande lägre; dessa omständigheter föreburos ock såsom skäl för höjandet af Landtmäteritaxan; de äro nu försvunna dessa skäl, och ett alldeles omvändt förhållande har inträdt, enär varuvärdena fallit *under* och penningens värde stigit *öfver* all rimlig beräkning. De många hemman, som ännu ligga oskiftade, komma säkerligen, att i längre tid förblifva i lika skick, ty egarne rygga tillbaka för de dryga kostnader, som numera åtfölja en Landtmäteri-förrättning; de tycka sig ock hafva blifvit utsatte för en orättvisa, då de för sina skiften måste betala dubbelt mera, än grannarne i närmaste by, som varit nog lycklige att få sina hemman skiftade, medan ännu den gamla taxan var gällande. Att taxan i befintligt skick är orimligt hög, derom kan hvar och en, som är aldrig så litet kännare af göromålen, lätt öfvertyga sig; om ej så vore förhållandet, skulle det likväl vara orkitigt, att den enskilde jordegaren, blott derföre att han råkar lefva i en sednare tid, måste vidkännas tungan af den dyrtidsförhöjning, som tillkommit dessa tjenstemän. Kunde det icke bära sig på de vilkor, som i 1834 års taxa voro bestämda, så hade enligt min öfvertygelse Staten bort mellankomma med någon lämplig ersättning, heldre än att lägga hela bördan på den enskilde.

Lika förhållande eger ock rum med de Landtmätaren biträdande gode män, som nu åtnjuta 3 R:dr om dagen eller jemt dubbelt, emot hvad i skiftesstadgan är föreskrifvet.

Öfvertygad att en ändring härutinnan skulle i väsendtlig mån bidraga till skiftesverkets framgång, utan att hvarken Landtmätare eller gode män derigenom komme att lida någon olägenhet, enär en billigare aflöning orsakade mera ar-

betsförtjenst och således ingen särdeles minskning i inkomsterna skulle ega rum, vill jag likväl icke en återgång till den gamla taxan, utan påyrkar endast en billig nedsättning i den nya och får derföre föreslå:

»att Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse, angående Landtmätare tillkommande arfvode för jordrymders upptagande i ego- och delningsbeskrifningar, den 12 Maj 1857, må till alla dess delar nedsättas en tredjedel eller med 33⅓ procent; och att det för de vid Landtmäteriförrättningar biträdande Gode män utgående arfvode 3 R:dr per dag, jemväl må nedsättas i samma proportion och i stället bestämmas att utgå med 2 R:dr R:mt om dagen.

Om remiss till behörigt Utskott anhålles.»

Häruti instämde *Gustaf Bolin* från Upsala, *Erik Magnus Falk* och *Anders Jonsson* från Skaraborgs, *Anders Andersson* och *Anders Jonsson* från Vermlands, *Paul Andersson* från Jemtlands, *Olof Lagergren* och *Olaus Svebilius* från Gottlands samt *Jöns Persson* från Blekinge Län m. fl. af Ståndets Ledamöter.

Pehr Östman från Vester-Norrlands Län: »Äfven jag förenar mig med motionärerne i fråga om nedsättning uti den nu gällande taxan, ty sådan densamma nu är, skadar den icke allenast och i främsta rummet jordbruket och landtmannen, utan jemväl och kanske icke i så ringa mån landtmätaren, enär mången, som annars skulle anlita dennes biträde, nu afskräckt af kostnaden, undviker sådant. Mest obillig torde dock väl taxan vara, att tillämpa i de nordliga, närmare fjellen belägna trakterna, der egovidden är så vidsträckt; och jemte det jag således får hemställa om en annan och lägre beräkningsgrund för dessa trakter, än för dem, som ligga närmare sjökusten och inom mera odlad bygd, vill jag, för min del, öfverlemna åt vederbörande Utskott att taga motionärernes förslag i noggrannt öfvervägande.»

Sven Heurlin från Kronobergs Län: »Jag instämmer med motionärerne, för såvidt deras förslag afse nedsättning i det nuvarande, allt för höga arfvodet åt Landtmätarne. Deremot är min tanke, att det i taxan bestämda arfvode af 3 R:dr om dagen för de vid förrättningen biträdande Gode männen visserligen icke är för mycket. Då en R:dr frånräknas för dagkosten, utgör återstoden icke mer än skälig ersättning för deras besvär och föga utöfver, hvad nu för tiden bestås en vanlig dagsarbetare, å hvilken man dock icke har anspråk på samma insigter, som de, hvilka erfordras för ett

rättvist och samvetsgrannt bedömande af den i ett skifte ingående jord, och på hvilket bedömande hela förrättningen ytterst hvilar. På dessa grunder kan jag alltså icke biträda förslaget om nedsättning af Gode mäns arfvode.»

Med Heurlin förenade sig *Anders August Andersson* från Östergöthlands, *Lars Ersson* från Södermanlands, *Johannes Andersson* från Elfsborgs och *Johan Öström* från Vestmanlands Län jemte åtskillige andra af Ståndets Ledamöter.

Nils Pettersson: »Med anledning af hvad Heurlin nu yttrat, vill jag endast erinra derom, att min motion icke afser någon nedsättning i Gode männens, utan i Landtmätarnes arfvode.»

Erik Ersson från Gefleborgs Län: »Ehuru, såsom Heurlin anfört, Gode männen egentligen äro skyldiga att sjelfva bekosta sitt underhåll, torde likväl seden i allmänhet vara den, att de i och för sitt vivre icke behöfva vidkännas någon utgift. Så är åtminstone förhållandet i Norrland, och med kännedom härom, anser jag den af Svensén yrkade nedsättning i deras arfvode, likasom nedsättning för Landtmätarne, vara alldeles i sin ordning.»

Sedan Talmannen härvid erinrat, att ifrågavarande förhållande, om än inom åtskilliga provinser en sed, likväl icke vore någon i lag stadgad rättighet, som af Gode männen kunde göras gällande och följaktligen icke heller vid bestämmade af deras arfvode borde tagas i beräkning, fortsattes diskussionen af:

Nils Svensson från Christianstads Län: »Jag hörer ej till deras antal, som påyrka högre löner och arfvoden åt tjenstemännen, än hvad desse billigtvis kunna göra skäl för. Men hvad särskildt beträffar Landtmäteri-korpsen, tror jag dock icke, att denna fått för mycket och Kommissions-landtmätarne hafva hittills icke haft något att tacka Staten för i löneväg. Icke heller synes Gode männens arfvode vara för högt tilltaget. Snarare väl liten ersättning för ett oftast otacksamt, alltid besvärligt bestyr. Detta är min åsigt af saken.»

Med Nils Svensson förenade sig *Håkan Olsson* från Christianstads Län.

Per Nilsson från Malmöhus Län: »För min del instämmer jag i den föreslagna nedsättningen uti arfvodet för Landtmätarne och jag gör detta desto hellre, som, i samma mån Landtmätarnes biträde fölle sig billigare, detsamma skulle mera allmänt anlitas och dymedelst ett slut vinnas på dessa, åtminstone i min ort ganska vanliga, af det nuvarande Landt-

mäteri-arfvodets dyrhet, föranleda s. k. sämjedelningar med thy åtföljande tvister och trakasserier. Och då jag sålunda vill nedsättning för Landtmätarne, fordrar en billig konseqvens, att jag i samma proportion yrkar nedsättning jemväl för Gode männen, ty icke vore det välbetänkt af oss att, på samma gång vi fordra nedsättning i Landtmätarnes förhöjda arfvode, göra påstående om bibehållande af det högre arfvode, som Gode männen numera fått sig tillerkändt. Sjelf har jag under en lång tid såsom God man deltagit i Landmäteriförrättningar och har således egen erfarenhet att åberopa för den åsigten, att, åtminstone inom min hemort, Godmans-arfvodet må kunna anses tillräckligt, äfven om detsamma nedsättes till det af Svensén föreslagna belopp, af 2 R:dr R:mt om dagen.»

Paulus Hedström från Vester-Norrlands Län: »Jag har ej begärt ordet för att förlänga diskussionen utan endast för att gifva tillkänna, att jag instämmer med motionärerne i den af dem föreslagna nedsättningen i Landtmäteri-taxan, men deremot icke i Svenséns förslag om nedsättning jemväl i Gode männens arfvode. Jemfördt med den aflöning, som nu för tiden gifves en dagakarl, synes detta arfvode desto mindre tåla någon nedsättning, som Gode männen hafva skyldighet att sjelfva bekosta sitt underhåll, då deras behållning för besväret visst icke blifver större än skäligt.»

Håkan Olsson från Christianstads Län: »I anledning af Per Nilssons yttrande och hvad han anfört derom, att vi icke borde annorlunda besluta om Landtmätarnes, än om Gode männens arfvode, vill jag endast hafva anmärkt den väsendtliga skillnad, som förefinnes mellan det genom taxan till snart sagdt obegränsadt belopp åt Landtmätaren anslagna arfvode, och de 3 R:dr, som Gode mannen åtnjuter, i följd hvaraf jag äfven anser, att man, utan att träda rättvisan för nära, kan yrka nedsättning för den förre, utan att på samma gång jemväl yrka nedsättning för den sednare. Föröfrigt åberopar jag Nils Svensons yttrande, deri jag förut förklarat mig instämma.»

Lagergren: »Jag har förut instämt med motionärerne, men i anledning af de stridiga meningar, som yttrats i fråga om nedsättning af Gode männens arfvode, har jag nu endast velat tillägga, det jag i likhet med Pehr Nilsson önskar, att vi måtte förfara på enahanda sätt mot Gode männen, som mot Landtmätarne, och att följaktligen, då vi påyrka en billigare Landtmäteri-taxa, Gode männens arfvode jemväl måtte i förhållande dertill bestämmas lägre.»

Johannes Nilsson från Götheborgs och Bohus Län: »Jemte förklarande, att jag hufvudsakligen är af samma tanka, som Heurlin, vill jag, med anledning af hvad åtskillige talare och nu sednast Lagergren, haft att anföra om billigheten af ett enahanda förfaringssätt mot Landtmätare, som mot Gode män, endast erinra om våra åtgöranden i fråga om löneförhöjningarne vid sista Riksdag. Vi voro då allmänt ense, att de lägre och minst aflönade tjenstemännen borde åtnjuta förhöjning i sina löner, på samma gång som vi motsatte oss en sådan förhöjning för de högre, redan förut tillräckligt aflönade embetsmännen. Ungefärligen samma förhållande återfinna vi här mellan Landmätare och Gode män och någon konseqvens blir alltså icke störd, om vi påyrka Landtmäteri-taxans nedsättning på samma gång som vi förklara, att Goda männen böra åtnjuta sina 3 R:dr oafkortade. För min del finner jag detta arfvode, jemfördt med de simplaste arbetsbestyr, icke tåla någon nedsättning.»

Adolf Fredriksson från Upsala Län instämde med Johannes Nilsson.

Diskussionen förklarades vara slutad; hvarefter, uppå derom af Talmannen framställd proposition, Nils Peterssons och Carl Johans Svenséns ifrågavarande motioner, jemte hvad i anledning af dem nu anfördt blifvit, till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* remitterades.

§ 2.

Vid förnyad föredragning af *Johan Petterssons* från Kronobergs Län, den 9 innevarande månad bordlagde memorial, innefattande förslag, att rösterna vid Prestval måtte varda beräknade efter de väljandes antal, yttrade *Nils Olsson* från Malmöhus Län, det han i principen så till vida gåfve motionären rätt, som, då fråga vore om en själasörjare, lämpligaste sättet för dennes väljande vore efter det antal själar, han finge att sörja för; men då en sådan förändring i valsätt icke kunde ifrågakomma med mindre skyldigheten att bidraga till Pastors aflönande gjordes lika stor för alla, hvilket åter icke kunde låta sig verkställas, ansåg Nils Olsson nuvarande röstberäkning fortfarande böra gälla; och blef härefter Johan Petterssons ifrågavande motion remiterad till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet.*

§ 3.

Den af *Sven Johansson* från Elfsborgs Län, väckta och den 9 dennes bordlagda motion, angående användande af återstoden utaf den personliga skyddsafgiften till folkunder-

visningens befrämjande, blef vid deraf nu förnyad föredragning till *Stats-Utskottet* remitterad.

§ 4.

Föredrogos och lades till handlingarne från Vällofl. Borgare-Ståndet ankomna protokolls-utdrag N:is 11—17.

§ 5.

I sammanhang med *Expeditions-Utskottets* nu anmälda förslag N:o 1 till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse angående DD. MM:s Konungens och Drottningens kröning, föredrogs ett från Höglofl. Ridderskapet och Adeln ankommet utdrag af dess protokoll för denna dag (N:o 33), med tillkännagifvande, att Ridderskapet och Adeln, som godkänt ej mindre förenämnde skrifvelse-förslag, än jemväl nämnde Utskotts förslag till den af Rikets Ständer beslutade underdåniga kondolans-adress till Hennes Maj:t Enkedrottning Josephina, för sin del beslutat, att, derest dessa förslag af Med-Ståndenn gillades, de underdåniga skrifvelserna skulle å Rikets Ständers vägnar utaf Hans Exc. Herr Grefven och Landtmarskalken jemte de öfriga Riks-Ståndens Talmän, efter erhållet företräde, öfverlemnas till H. M. Konungen och Hennes Maj:t Enke-Drottningen Josephina; varande derjemte Med-Ståndenn inbjudna att instämma i detta Ridderskapet och Adelns beslut.

Paul Fritz Mengel från Upsala Län erhöll på begäran ordet och yttrade sin åsigt vara, att då Bonde-Ståndet lagt föregående inbjudningar angående kröningen till handlingarne, Ståndet i konseqvens härmed icke hade någon annan åtgärd att vidtaga, än att lägga den nu anmälda inbjudningen, för såvidt den angick kröningen jemte Expeditions-Utskottets ifrågavarande skrifvelse-förslag, äfvenledes till handlingarne.

Härvid erinrade *Talmannen* att, sedan föregående inbjudningar i ämnet förevoro hos Hedervärda Bonde-Ståndet, frågan så tillvida undergått förändring, som deruti, genom hvad Med-Ståndenn sammanstämmande förklarat, blifvit fattadt ett Rikets Ständers beslut, hvilket, äfven om Bonde-Ståndet icke dertill medverkat, likväl vore för Ståndet förbindande. — Expeditions-Utskottets ifrågavarande skrifvelse-förslag jemte Ridderskapet och Adelns protokoll blefvo derefter, på flera Stånds-Ledamöters begäran, bordlagde.

§ 6.

Föredrogos och bordlades:

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 2, i anledning af en utaf

Nils Magnus Pettersson från Kalmar Län väckt motion om upphäfvande af kap. 7 Byggninga-Balken och

Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 2, med återlemnande af en utaf Johan Johansson från Kalmar Län väckt motion om förändring i tiden för kronoutskylders erläggande på Öland.

§ 7.

Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets Memorial N:o 1, angående tillökning af Utskottets tjenstemanna-personal, blef efter skedd föredragning bifallet.

§ 8.

Upplästes ett af *Johannes Nilsson* från Götheborgs och Bohus Län ingifvet, så lydande memorial:

»Kongl. Kungörelsen af den 27 November 1857 föreskrifver, att alla arrende- och hyres-kontrakter i städerna och på landet, skola årligen vid mantals-skrifningarne uppvisas och, om charta sigilata felas, med sådan biläggas. Denna chartering är en skatt, som ingalunda är lindrig; den drabbar åtminstone till hälften arrendatorn eller hyresmannen, hvilken nästan alltid måste betala ett nog högt uppdrifvet arrende eller hyra, och iföljd deraf ofta har svårt att i detta afseende uppfylla sina åligganden, hvilken svårighet naturligtvis än mera ökas derigenom, att han nödgas till Staten erlägga skatt för det, han får arrendera eller hyra. Detta hvad arrendatorn eller hyresmannen vidkommer. Hvad åter beträffar hus- eller jord-egaren, så skattar han ju redan för egendomen genom den allmänna bevillningen och, om han då dessutom måste för sitt kontrakt betala hälften af charte-beloppet, blir en jordegares utarrenderade jord drygare beskattad, än om han sjelf brukade den. Härtill kommer ytterligare svårigheten för tjenstemannen att kontrollera, det alla sådana kontrakter vid förrättningen uppvisas. Det händer ej sällan att, när tjenstemannen, som författningen likmätigt efterfrågat arrende-kontrakterne, då af arrendatorerna erhållit det svar, att något kontrakt jord-egaren och dem emellan *icke* är upprättadt, och då måste tienstemannen ofta i brist af bevis dervid låta bero. Deremot hörsamma andra arrendatorer eller fastighets-egare lagens bud och för denna sin ärlighet blifva de alltid ganska kännbart beskattade.

Till följd af hvad jag här ofvan anfört, får jag vördsamt föreslå:

att Rikets Ständer ville för sin del besluta, att så väl arrende- som hyres-kontrakter hädanefter måtte blifva från all chartering befriade.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

Detta memorial, deri *Olaus Eriksson* förklarade sig instämma, blef till *Bevillnings-Utskottet* remitteradt.

§ 9.

Pehr Nilsson från Malmöhus Län, som på begäran erhöll ordet, yttrade: »Då en af mina Stånds-kamrater under förmiddagens plenum nödgades återtaga en motion, angående förändradt aflöningssätt för Presterskapet, så hade jag kanske icke bort taga Ståndets tid i anspråk för ett anförande i samma ämne. — I betraktande likväl deraf, att mitt förslag uteslutande angår Skåne och det Skånska Presterskapet, ville dock kanske Ståndet icke motsätta sig detsamma och under sådan förutsättning får jag nu uppläsa min motion:

År från år stadgas hos Svenska Folket och särskildt hos allmogen den erfarenhet och öfvertygelse, att en förändring af Presterskapets aflöningssätt är af behofvet högeligen påkallad, derest ändamålet med Prestens embetsverksamhet skall vinnas och förhållandet emellan honom och församlingsboarne blifva, hvad det borde vara, ett uttryck af förtroende, vördnad och tillgifvenhet. Att Presten eger rättighet genom räkning på marken uttaga hvar 30:de skyl samt att på många ställen räkna sig tillgodo hvart tionde föl, kalf, lam och gås m. m. samt sitta, som en uppbördsman i husförhören och uppbära s. k. offer af hvarje person utaf begge könen, som äro mantalsskrifne och på många ställen, när folket låter anteckna sig till begäendet af Herrans Heliga Nattvard, emottaga s. k. varning från hvarje hushåll, bestående af smör, ägg, höns eller kycklingar. Man har sökt afhjelpa dessa stora olägenheter och den skandal, som ifrågavarande aflöningssätt onekligen medförer genom s. k. konventioner, men hur svårt det är att få dylika åvägabragta, visar sednare årens erfarenhet, då gällstämma i ett pastorat, hvars församlingsboer ordentligen begärt konvention och sådan blifvit upprättad och tillstyrkt af de närvarande Krono- och Konsistorii-ombuden, men ändock blifvit af Domkapitlet och Landshöfdinge-embetet afstyrkt, derföre att lönen till Kyrkoherden blifvit för jemkning skull något litet mindre, än den varit till företrädaren; flere dylika exempel att förtiga. Att konventioner framdeles skola blifva svåra att få upprättade, visar sig af Presterskapets beslut, enligt handlingarne rörande Prestmötet i Lund den 24, 25 och 26 Augusti 1858 § 11, 9:de punkten: »att Konsistorium täcktes af alla Kyrkoherdar infordra uppgift, på hvad de anse billigt böra utgå af hvarje församling och att ingen konvention må af Högvördiga Domkapitlet godkännas och förordas, som ej uppgår till detta belopp.» Skall då Prestens verksamhet

upptagas med att beräkna huru många kärfvar säd, hvar och en åbo inom församlingen kan skörda på sin åker, huru många föl, kalfvar, lam, grisar och gåsungar årligen födas inom hela församlingen, då lärer han icke få mycken tid öfrig till själavården för att verka, upplysa och leda från irrläror och villomeningar, som nu sprida sig så vidt omkring ibland folket?

Att tionden i Skåne i alla tider ansetts som ett svårt onus, derom bär historien vittnesbörd och volymer skulle derom kunna skrifvas; den som vill göra sig ett begrepp om tiondens tillkomst han läse: »Tycho de Hofmans afhandling om oprindelsen till at tage og at give tionde, tryckt i Kiöbenhavn 1777.» Deraf finner man, att så fort christendomen predikades i de då varande danska stater, predikades äfven om tiondens införande, hvilket hade till följd svåra strider och många uppror, hvilket kom till ett utbrott 1181 vid Dössjö bro i Skåne, der Biskop Absalon med sin mäktiga krigshär öfverföll bönderna och ihjälslog en stor mängd; således har marken vid Dossjö bro blifvit vattnad med blod, för det att de andlige skulle erhålla tionde; men icke destomindre vågade ändock vederbörande icke att utfordra tionde allmänt, förrän Konung Christoffer af Bayern år 1443 befallte, att tionde skulle allmänt utgifvas, hvilket då lät sig göra, emedan folket vore förtryckt af de tre mäktigaste i Staten nemligen Konungen, hierarchien och aristokratien.

När Skåne år 1658 afträddes till Sverige och i följd deraf Malmö Recess 1662 upprättades, voro närvarande Adel, Prester och Borgare, men inga Bönder, hvadan deras rätt icke heller kunde bevakas eller erhålla de jemkningar, som voro af behofvet påkallade. Under Carl XI:s tid, vid Riksdagarne 1680 och 1682, om jag icke missminner mig, blef beslutad, en allmän tionde-sättning, hvilken ännu gäller för Krono- och Kyrkotionde, men Presterskapet inlemnade en skrifvelse till Kongl. Maj:t vid Riksdagen 1686, hvilken hade till följd, att Konungen, som då hade suverän makt, genom en resolution den 1 Oktober 1686 tillät Presterna att uttaga deras tionde genom räkning på marken. Sedan har många strider och obehag uppstått emellan lärare och åhörare, hvilket visar sig af de många rättegångarna dem emellan.

Sedan enskiftet kommit till stånd inom Skåne och i följd deraf ett förbättradt åkerbruk med sina kostbara odlingar blifva Presternas fordringar allt större och större derigenom att, så fort man med dryga kostnader odlat en oländig mark, merglat och rörlagt sina åkerfält, kommer Presten genast och vill hafva sin 30:de del, utan att med en skärf deltagit i kost-

naden; att detta är ett stort hinder för åkerbuket, visar sig bäst af svaret på den första frågan, som framställdes på det sjette allmänna Skånska Landtbruksmötet i Lund den 12 sistlidne September hvilken fråga var: »Finnas några bestämmelser i vår ekonomiska lagstiftning, som inverka hämmande på jordbrukets utveckling? Hvilka äro de och huru böra de förändras? Denna fråga besvarades af Grefve A. Posse med den anhållan till mötets bestyrelse att ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan om nådig Propositions framställande till nu sammanträdande Ständer om prestetiondens bestämmande för everldeliga tider, emedan han ansåg, att nuvarande författningar om presterskapets aflöning menligast inverkade på åkerbrukets utveckling. — Hvilken proposition af Ordföranden framställdes och besvarades med ett enhälligt och ljudeligt ja.

Då vår grannstat Danmark, som förut stod i samma förhållande som Skåne, för 50 år tillbaka fick reglerad sin prestetionde till alla partiers belåtenhet, så synes tiden vara inne, att äfven Skåne, som tillhörer Sverige, måtte få ett sådant missförhållande rättadt. — Då Rikets sist församlade Ständer ingick till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse om reglerandet af presterskapets aflöningssätt, hvilket ännu beror på Kongl. Maj:ts pröfning, får jag för frågans snara lösning ödmjukeligen föreslå upphäfvandet af de författningar, som röra Presternas aflöning i Skåne och ett nytt stadgande på följande grunder:

1:o Att hvarje församling såsom hitintills löne sin prest, men lagstiftarne bestämme lönen.

2:o Att samtlige provinsens pastorater må underkastas en ny klassificering och indelning, dervid hufvudsakligen skall tagas i betraktande Socknarnes vidsträckthet och folkmängd, så att intet pastorat må inrättas större till omfånget, än att det af en själasörjare kan ordentligt förvaltas och torde jemväl, der så tarfvas, en delning af pastoraterna böra verkställas.

3:o Pastoraterna skola hädanefter, som hittills utgöra trenne klasser och pastors lön bestämmas derefter. Första klassens pastorater till 400 tunnor spanmål, uti andra klassens till 300 tunnor samt i tredje klassens pastorater till 200 tunnor, hvilken spanmål bör utgå med $\frac{1}{3}$:del af hvardera de tre sädesslagen råg, korn och hafre.

4:o Den sålunda stipulerade spanmålslösen får icke utgå in natura, utan löses efter medelpriset af de 10 sista årens markegångstaxa.

5:o Under fullt ansvar och med skyldighet för kommunerna att ersätta all möjligen uppkommande uppbördsbalans,

väljes och antages i hvarje socken eller by en uppbördsman, som har att uppbära och hvarje år på bestämd tid till pastor utbetala den honom såsom lön tillkommande spanmålslösen;

6:o Prestgårdarne skola fortfarande af vederbörande pastorer innehafvas, dock böra de upptaxeras till, hvad de skäligen kunna gifva i arrende, hvilket belopp bör afgå från den för pastor bestämda lönespanmål;

7:o Annexhemmannen bortarrenderas på 30 år och arrendet derför tillfaller pastor, med afräkning enligt förenämnde punkt;

8:o Till grund för hvarje jordegares bidrag till prestens aflöning skall läggas jordrymden efter tunnlandtalet, vederbörligen uppskattadt i mån af jordens större eller mindre godhet och i proportion derefter samt efter omständigheterna lämpade beräkningsgrunder gälla för alla öfriga församlingsboernas bidrag till detta ändamål;

9:o Bör prest vara befriad från alla afgifter i och för uppbörden af hans lön, men å andra sidan ej heller ega rätt beräkna sig någon inkomst för särskildta embetsförrättningar;

10:o Om något pastorat betalar mer, än den i förestående punkter föreslagna lönen, så eger samma pastorat rättighet att använda öfverskottet till upphjelpandet af sina folkskolor eller fattigförsörjnings-anstalter;

11:o Så framt ej pastor och församlingen derom särskildt öfverenskomma, skola de här ofvan föreslagna förändrindar ej vidtagas förr, än efter nuvarande pastorers afgång från af dem innehafda lägenheter.

Om remiss af denna min motion till vederbörligt Utskott anhålles.»

Häruti förenade sig *Nils Olsson*, *Ola Jönsson*, *Anders Persson* och *Ola Svensson* från Malmöhus, samt *Ola Lasson*, *Håkan Olsson*, *Torkel Nilsson* och *Sven Rosenberg* från Christianstads Län.

I anledning häraf yttrade *Nils Svensson* från Christianstads Län: »Det kan måhända synas förmätet af mig att icke hafva lemnat min underskrift till en motion, deri alla öfriga riksdagsombuden från Skåne sig förenat. — Denna min underskrift har jag vägrat, icke derföre att jag motsätter mig motionen, utan derföre att hos mig tvifvelsmål har uppstått, huruvida den föreslagna pastorats-klassifikationen må vara lika lämplig för norra delen af Skåne, der jag bor, som för den södra, der motionären har sitt hemvist och under antagande, att Utskottet åt denna del af frågan egnar vederbörlig upp-

märksamhet, har jag ingenting emot, att motionen, åtföljd af denna min anmärkning, varder i vanlig ordning remitterad.»

Uppå härefter af Talmannen framställd proposition beslöt Ståndet att till *Allmänna Besvärs-* och *Ekonomi-Utskottet* remittera Pehr Nilssons ifrågavarande motion jemte Nils Svenssons muntliga anförande.

§ 10.

Nedanstående motioner hade blifvit ingifna och upplästes nemligen af:

Johannes Andersson från Elfsborgs Län:

»Då man betraktar det gamla militära Indelningsverket, som härleder sig från Konung Carl XI:s Regering för omkring 180 sedan, så inses tydligen de många fel och brister som vidlåda detsamma, hvilka ännu till en stor del qvarstå och hvilkas menliga följder en mängd rotehållare alltför länge fått vidkännas, såsom uti en del af Vestergöthland, hvarest Elfsborgs och Vestgöthadahls Infanteri-Regementen äro förlagde; och ehuru denna ort är känd för en af de svagaste ihela Riket, i anseende till jordbruket, så hafva här likväl blifvit indeldta flera rotar, som endast bestå af $\frac{7}{8}$ eller $\frac{3}{4}$ hemman, då dermot på andra bördigare orter finnas rotar, som bestå af 2 à 3 hela hemman för att underhålla en soldat och hvilket missförhållande vid flera föregående Riksdagar blifvit öfverklagadt. Krigs- och Kammar-kollegii Bref af den 14 Jannuari 1818 innehålla, att merendels 2 hela hemman blifvit sammansatte uti en Rote till underhållande af en soldat. Men som sådant på åtskilliga ställen ännu icke vunnit tillämpning, så hemställer jag härmed till Rikets Höglofl. Ständer, om icke i detta afseende verk ligen finnas bevekande skäl för åstadkommande af någon billighet och rättvisa uti det gamla indelningssättet, hvarigenom någon lindring i roteringskostnaderna kunde beredas för dem, som deraf äro mest betungade, icke allenast inom den ort, jag förut vidrört, utan äfven å andra, hvarest dylika förhållanden ega rum, och anses af behofvet påkallade. Men för att icke förorsaka någon väsendtlig rubbning i det gamla så kallade Indelningsverket, hvilket alltid ansetts för en svår sak, så tager jag mig vördsamt friheten föreslå:

att på de orter, hvarest en rote icke utgör minst $1\frac{1}{2}$ hemman, en sådan då, medelst sammanslående af sådana små rotar, som jag förut nämnt, upphjelpes till $1\frac{1}{2}$ eller 2 hemman, allt efter hemmansdelarnes beskaffenhet, eller ock att de rotar, som understiga $1\frac{1}{2}$ hemman måtte blifva underlättade af

Staten med bidrag, motsvarande värdet för 2 tunnor spannmål om året.

Att anhålla om nedsättning af någon Kommitté för uppgörande af ändringar och förslag härutinnan torde blifva allt för besvärligt och kostbart, hvadan jag anser lämpligast:

att Rikets Ständer i detta fall ville besluta, att Kongl. Kammar-Kollegium, efter ansökning om förbättring, i de mest betungade rotarne blefve ålagdt att verkställa den ändring i roteringen, som af rotehållare begäres, då sådant blifvit undersökt och pröfvadt.

Emellertid anhåller jag, att detta memorial måtte remitteras till behörigt Utskott och der tagas i noggrannt öfvervägande.»

Häruti förenade sig *J. Smedberg*, *Johan Petter Andreasson*, *A. M. Myrin* och *Sven Johansson* från Elfsborgs Län.

2:o *Olaus Eriksson* från Götheborgs och Bohus Län:

»Att mångenstädes i vårt land förekomma stora oregelbundenheter i den administrativa indelningen är troligen för flertalet ibland oss från hemorten väl bekant. En del kyrkosocknar äro styckade emellan två till och med tre Län, ännu flere mellan två till tre fögderier, domsagor, härader och tingslag. En mängd hemman tillhöra i kyrkligt hänseende en socken, i verldsligt deremot en annan o. s. v. Flera af detta Stånds Ledamöter hafva otvifvelaktigt egen erfarenhet af den stora olägenhet, som vållas af denna oregelbundenhet och det är äfven lätt att inse, huru mycken tidspillan och huru mycket besvär den ofta skall förorsaka såväl presterskapet och de civila tjenstemännen ända ned till fjerdingsmannen, som hemmansinnehafvarne. Både Konung och Ständer hafva ock, tid efter annan, egnat uppmärksamhet åt behofvet att afhjelpa dessa olägenheter och jag torde för att undvika vidlyftighet, få i detta afseende hänvisa till det underdåniga betänkande och förslag, rörande inrättande af ett statistiskt embetsverk, som den 18 Juni 1856 afgafs och utgjorde föremål för Rikets Ständers pröfning under sistlidne Riksdag. Sedan dess har utkommit en underdånig berättelse af statistiska Central-byrån, i hvilken berättelse de flesta och förnämsta af ifrågavarande oregelbundenheter finnas uppgifna, så att man numera kan få en lätt öfversigt af både deras mängd och beskaffenhet. Denna underdåniga berättelse har ock nyligen blifvit i Ståndet utdelad.

Visserligen har Kongl. Maj:t, som de flesta af oss torde veta, med anledning af denna berättelse, bland annat, genom Cirkulärbref af den 26 sistlidne Mars till Dess Befallningshaf-

vande, uppmanat vederbörande jordegare och menigheter i de socknar, der sådana oregelbundenheter förekomma, att sjelfva söka genom frivilliga öfverenskommelser så bereda, att kyrkosockneområdet må blifva en enhet, tillhörande ett och samma härad; dock torde i många, om ej i de flesta fall, än af en och än af annan anledning, på denna väg möta hinder för tillvägabringandet af en önskvärd förändring. Flera ställen torde väl ock finnas, der nuvarande oregelbundenhet måste qvarstå, emedan dess undanrödjande skulle vålla allt för stora olägenheter eller kostnader.

Under sådant förhållande torde väl kunna motses, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skola finna stora svårigheter vid uppgörande af de underdåniga förslag till oregelbundenheternas afhjelpande, hvilka dem genom Kongl. Maj:ts nämnda nådiga Cirkulärbref blifvit anbefallda. Då det emellertid är en vigtig fosterländsk angelägenhet, att en ändamålsenlig omreglering må kunna, så snart som möjligt, genomföras, åtminstone allestädes, der de nuvarande hindren äro ringare eller med större lätthet aflägsnade, så hemtar jag häraf anledning att vördsamt föreslå:

> icke blott, i likhet med hvad vid 1834 års Riksdag egde rum, det Rikets Ständer måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om vidtagande af nödiga åtgärder att aflägsna de befintliga oregelbundenheterna emellan Rikets kyrkliga, kamerala, judiciella och administrativa indelning, åtminstone så tillvida, att kyrkosockne-området må blifva en enhet, tillhörande ett och samma härad; utan ock, att Rikets Ständer måtte till Kongl. Maj:ts disposition anvisa erforderliga medel för att underlätta regleringens genomförande i de fall, der kommunernas egna uppoffringar för ändamålet kunde befinnas öfverstiga de anspråk, som skäligen kunna göras på deras deltagande.

Om remiss af denna motion till Höglofl. Stats-Utskottet får jag vördsammast anhålla.»

och 3:o *Anders Pehrsson* från Malmöhus Län:

»Lagstiftaren har, i den mån sundare begrepp om samhällets gemensamma bästa blifvit allmännare, i de flesta länder sökt upphäfva hindren för en säker besittningsrätt af jordegendom, såsom nödvändig så väl för det allmännas som den enskildes bästa. Beklagligen stå vi i vårt land ännu mycket tillbaka i detta afseende genom boställs-systemet för embetsmän och presterskap samt de åt flere deribland anslagna lönings-hemman. Väl har man sökt, att genom bestämmandet

af längre arrendetider för utarrenderingen af dylika hemman, bereda någon större säkerhet för brukarne och derigenom minskat osäkerheten af deras besittningstid, och såsom ett medel att ytterligare tillförsäkra dem hoppet om fortfarandet af deras ställning, har man numera i de flesta fall tillerkänt dem options- eller förmånsrätt vid de tillfällen, då hemmanen ånyo skola utarrenderas eller utstädjas. Emellertid finnas ännu undantag för vissa hemman, isynnerhet ibland dem, som äro anslagna till presterskapets aflöning eller andra ecklesiastika ändamål, såsom prebendehemman m. fl. Billigheten af en dylik optionsrätt för arrendatorerna af dylika hemman och lägenheter inses säkerligen af enhvar, och lika säkert är, att en sådan rättighet i verkligheten blifver en fördel icke blott för det allmänna, utan äfven för sjelfva aflöningstagaren, då man ej afser dennes tillfälliga vinst, utan hans och hans efterträdares framtida varaktiga fördel.

Jag vågar således vördsamt föreslå:

att Rikets Ständer måtte för sin del besluta, att vid utarrendering af alla slags boställs- och löningshemman, af hvad natur de vara må, dåvarande arrendatorer må åtnjuta förmånsrätt till hemmanen eller lägenheterna, mot uppfyllande af alla föreskrifna vilkor.

Jag anhåller om denna min motions öfverlemnande till Höglofl. Ekonomi-Utskottet.»

Dessa trenne memorial remitterades härefter till *Stats-Utskottet.*

§ 11.

Lästes följande memorial:

1:o af *Carl Anders Larsson* från Östergöthlands Län, dels ett så lydande:

»Som mycken olikhet gjort sig gällande vid behandlingen af de så kallade promotorialmålen, derigenom att vissa Konungens Befallningshafvande vägra att mottaga och till verkställighet befordra dylika mål och det nu mera, än förr inträffar, att personer i det ena Länet nödgas anställa lagsökningar emot personer inom ett annat Län, hvarvid ofta händer, att sökandeparter räka i händerna på kommissionärer, som visserligen inkassera fordringarna, men sedermera förskingra medlen, så att en sökande gör förlust på hela sin fordran, samt det synes ganska sannolikt, att skickliga personer, t. ex. Länsnotarierna vid Landskanslierna, skulle finna för sig ganska lönande, att emot lämpligt arfvode (af den sökande) sköta inkommande promotorialmål utan Landssekreterarnes särdeles betungande,

hvartill kommer, att det alltid vore mera både beqvämt och betryggande, derest personer, som nödgas lagsöka för fordran i annat Län, finge med ansökan härom vända sig till Konungens Befallningshafvande i det Län, der sökanden vore boende, så tager jag mig friheten vördsamt föreslå, att Kap. 1 § 1 Utsöknings-Balken erhölle ett så lydande tillägg:

»Börande Öfver-Ståthållaren i Stockholm samt Konungens Befallningshafvande i Länen räcka hvarandra handen till fordringars indrifvande, då den sökande vid sin skrift fogar klart, ostridigt och förfallet fordringsbevis samt nödigt kostnadsförskott.

Om remiss härå till Lag-Utskottet anhålles.»

I hvilket memorial *Jonas Andersson* från Östergöthlands, *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings, *Håkan Olsson* från Christianstads och *Nils Svensson* från Blekinge Län förklarade sig instämma.

Dels äfven ett skriftligt anförande af följande innehåll:

»Som det är alldeles omöjligt, i de flesta fall, att ställa sig till efterrättelse stadgandet uti Kap. 27 § 2 Rättegångs-Balken och det icke kan vara med någon fördel förenligt att fortfarande bibehålla ett lagstadgande, som icke i ett fall af tio kan efterföljas, så för att vinna behörig rättelse härutinnan får jag föreslå, det Rikets Höglofl. Ständer ville besluta att åt nämnde lagparagraf gifva följande lydelse:

Nu hafver käranden gifvit dess inlaga in och svaranden den annammat; svare han vid offentligt upprop klockan Elfva å trettionde dagen derefter och låte etc.;

kunnande öfriga lydelsen förblifva oförändrad. — Det gamla stadgandet innehöll, att svaromål borde afgifvas inom åttonde dagen, sedan vade-libellen emottagits, men detta var positivt omöjligt för andra parter än dem, som antingen voro närboende intill Hof-Rätten eller ock ville företaga en kostsam resa dit, för att mottaga och inom åtta dagar besvara en ofta vidlyftig vade-libell. Att icke något hinder bör möta för en sådan förändring, torde man kunna hoppas, då det är nästan allmänt kändt, hurusom tusenfaldiga rättegångar efter skriftvexlingen få hvila oafgjorda ett, två à tre år och stundom ändå längre.

Om remiss härå till Höglofl. Lag-Utskottet anhålles.»

2:o af *Anders Jonsson* från Skaraborgs Län:

»Vår nu gällande allmänna lag stadgar i Kap. 2 § 1 och Kap. 12 § 3 Ärfda-Balken att, då fader eller moder dör, arf skall lika fördelas Syskonen emellan. Detta förstnämnda lagrum, som erhöll denna lydelse genom Kongl. Förordningen

den 19 Maj 1845, kan synas, i jemförelse med äldre lydelsen, att Frälsemans och Bondes son skulle ärfva $\frac{2}{3}$:del och Dotter $\frac{1}{3}$:del vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande. Erkännas måste ock, att den mest i ögonen fallande orättvisan genom den förändrade lydelsen blef häfd, — dock icke så tillfyllest, att ej ännu en omskapning är af behofvet i detta hänseende påkallad.

Vid inträffande arfskiften efter föräldrar är som oftast fallet, att ett eller flera barn hunnit de år, då de kunna medelst den af föräldrarne erhållna uppfostran sjelfva skaffa sig sin utkomst, då deremot flera yngre och spädare finnas, hvilka föräldraomtankan icke kunnat bibringa denna uppfostran. Dessa yngre måste nu af dem tillfallande arfsmedel bestrida alla för uppfostrans ernående förenade utgifter. De äldre Syskonen deremot hafva under föräldrarnes lifstid fått erhålla sin bildning och stå nu färdige att använda tillfallne arfsmedlen till vinstgifvande företag, då de vid föräldrarnes frånfälle minderårige måste, efter sjelfbekostad uppfostran, se hela det tillfallne arfvet medtaget. Antages nu hvartdera barns uppfostran hafva uppgått till 5,000 R:dr, så kan icke bestridas, att det kommit på hvardera af de äldre Syskonens lott 5,000 R:dr mer, än på hvarje yngres. För häfvande af denna orättvisa vågar jag fördenskull för Rikets Höglofl. Ständer föreslå:

att innan arf delas efter ofvan åberopade lagrum syskon emellan, ett billigt uppfostringsbidrag varder först yngre syskon, som äro under 15 år, tilldeladt, motsvarande den uppfostran, de äldre erhållit.

Om remiss häraf till Höglofl. Lag-Utskottet anhålles.

Häruti förenade sig *Johannes Andersson* från Elfsborgs Län.

3:o af *Anders Jonsson* från Vermlands Län: Vid förliden Riksdag väcktes af mig och flera Ståndsbröder motioner dels om inskränkning och dels om afskaffande af bördsrätten af jord på landet. Lag-Utskottet tillstyrkte, att bördsrätten skulle inskränkas till bröstarfvingar uti rätt upp- och nedstigande led, hvilket förslag blef af Hederv. Bonde-Ståndet bifallet, och om jag icke missminner mig äfven af de andra Stånden, men frågan har sedan mig veterligen icke blifvit bifallen.

Erfarenheten ådagalägger, att de bördsfrågor, som nu för tiden väckas, anställas mest för att, efter vunnen börd, genast kunna sälja den bördade jorden med någon vinst, så att högst få börda i öfverensstämmelse med lagens anda och bud, eller för egen räkning, med afsigt att behålla den bördade jorden i och för den kärlek, man känner sig hafva, emedan den varit i förfädrens händer. Om man vill göra sig besvär under-

söka, huru många och i huru lång tid bördade egendomar förblifvit i bördesmannens händer, skall man finna detta, enär bördesmannen, som bör och skall känna lagens anda och mening, med liflig ed svär och betygar, att han enligt denna anda och mening för egen räkning bördar och straxt derefter eller, såsom ofta inträffar, långt förut träffat aftal om den bördade jordens försäljning. Huru håller han då lagen eller hurudant är då hans samvete? Mycken jord ligger hvarje år under bördstvist, och erfarenheten styrker, att jorden under sådana förhållanden vanskötes till allmän och enskild förlust.

Vid förra Riksdagen utvidgades testamentsrätten af arfvejord för dem, som ega bröstarfvingar till hälften och för dem utan bröstarfvingar till hela arfsjorden; detta synes mig icke stå i rätt förhållande till hvartannat, om bördsrätten skall i sin gamla oförändrade form qvarstå.

Jag får derföre vördsamt föreslå:

att bördsrätt till arfvejord å landet inskränkes till säljarens föräldrar, syskon och bröstarfvingar uti rätt nedstigande led samt att sidoarfvingar uteslutes från densamma.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles vördsamligen.»

4:o af *Nils Svensson* från Christianstads Län: »Om än en fråga framkommer i motionsväg vid ena Riksdagen, ej vinner afseende eller föranleder till åsyftadt ändamål, får man derföre ej uppgifva allt hopp, att icke densamma en annan gång möjligen kan vinna gehör, då den eger billighet och rättvisa för sig.

Under detta hopp är det, som jag på anmodan af mina kommittenter och för att vinna rättelse uti en länge begången orättvisa emot innehafvarne af Krono- och Kronoskatte-jord, bestående deruti att Tings- och Fånghus inom häraderna måste byggas och underhållas af sistnämnde hemman, utan att Säterier och ladugårdar eller Rå- och Rörshemman deruti deltaga. Och då jag tillhör en ort, hvaruti finnas många hemman och lägenheter af sistnämnde natur, hvilka oaktadt de lika mycket, om ej mera äro i behof af såväl Tings- som Fångshus-byggnaden, så ock för att rättelse härutinnan någon gång måtte vinnas, vågar jag föreslå det kap. 26 § 4 Byggninga-Balken måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Tingsbyggnad skall hvarje härad bygga efter förmedlade hemmantalet å vanlig tingstad eller der Konungens Befallningshafvande pröfvar lägligast, sedan Härads-Rätten deröfver hörd är; och denna byggnad skall så stor varda, att den motsvarar sitt ändamål och tidernas kraf samt vare Häradet

skyldigt, att densamma underhålla. Vid hvarje Tingsställe skall ock ett fängelse vara, der missgerningsman må i förvar hållas.

Särskilde härader må dock, efter hvad Kongl. Maj:t förordnar, hafva gemensam tingstad och gemensamt häkte. Från denna byggnads- och underhållsskyldighet må ingen i hemmantal satt jord varda befriad, med undantag af Preste- och Klockarebohl; och skall Kronan deltaga i fängelsebyggnaden, då denna tillika begagnas för fångar, som transporteras Länen emellan.

Om remiss af denna min motion till vederbörligt Utskott anhålles.»

I denna motion instämde *Adolf Fredriksson* från Upsala, *Gustaf Bjerkander* från Skaraborgs, *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs, *Lars Gustaf Andersson* och *Anders Magnus Myrin* från Elfsborgs, *Per Nilsson*, *Nils Olsson*, *Ola Svensson*, *Ola Jönsson* och *AndersPehrsson* från Malmöhus, *Ola Lasson* och *Sven Rosenberg* från Christianstads, *Anders Gudmundsson* och *Carl Iwarsson* från Hallands samt *Olaus Eriksson* från Götheborgs och Bohus Län.

och 5:o af *Olof Nilsson* från Vesterbottens Län: »Att ändring af Kongl. Kammar-Kollegii Kungörelse den 29 Februari 1808, grundad på Kongl. Brefvet den 5 i samma månad och år, rörande företrädesrätt till besittning af kronojord är af högsta behofvet påkallad, vill jag i största korthet söka ådagalägga.

En ny hemmansegare är vanligtvis en fattig person, som för att med drift kunna odla den åt honom upplåtna jord och derigenom bereda sig och de sina en tarflig utkomst genast måste anlita krediten, hvilken, så länge ifrågavarande författning i sin helhet kommer att ega bestånd, varit och ännu vidare kommer att på ett beklagansvärdt sätt vara störd, emedan någon säkerhet medelst intecknings meddelande uti hemmanet icke kan långifvaren tillegnas.

Låntagarens bästa vilja att betala sin skuld kan ofta genom ett och annat års missväxt omintetgöras och då finnes ej annan utväg för långifvaren än att af låntagaren köpa den nyuppodlade hemmansdelen; men hvad säkerhet vinner han genom detta köp, då det står odlarens barn eller deras förmyndarare fritt att, utan erläggande af lösen så väl för köpeskillingen, som den nedlagda odlingskostnaden, tillvinna sig hemmansdelen; häraf blifver en ovillkorlig följd, att den oskylde, som på ofvan anförde eller annat lagligt sätt åtkom-

mit en nyodlares hemmansdel, aldrig, åtminstone ej förrän han vunnit fullkomlig säkerhet för sin åtkomst, vårdar sig om jorden, hvilken under sådana omständigheter försummas, hvarigenom den förste odlarens derå nedlagde svett och möda blifver fruktlös.

Då krediten sålunda blifver omintetgjord, finnes för den obemedlade ingen utväg att fullborda, hvad han af godt uppsåt och utan annan vinningslystnad än för torftig bergning sig företagit. Genom dessa och öfriga missförhållanden omintetgöres det genom nyodlingars anläggande åsyftade ändamål.

Det är en naturlig och gifven sak, att en ordentlig och arbetsam kronobonde, som eger välartade barn, vill allrahelst lemna sin jord eller sitt arbete åt dem och att de äldste derutinnan må ega företrädesrätt, erkännes såsom billigt, enär nemligen desse äldste förtjent föräldrarnes förtroende och lemna hopp om att kunna och vilja ombesörja föräldrarne på deras ålderdom. Men enär Kronohemmans-innehafvaren rättvisligen saknar förtroende till den närmast berättigade, blifver det icke sällan ett skadligt tvång för den trötta arbetaren att, med förbigående af ett lydigt barn, nödgas lemna egendomen åt äldsta sonen, hvilken måhända visat sturskhet mot föräldrarne, just derföre att han känner sin förstfödslorätt eller att det icke står i föräldrarnes makt att frånkänna honom jordegendomen, som under sådana förhållanden vinner naturen af fideikommiss, en inrättning, som Sveriges lagstiftning längesedan erkänt såsom förhatlig.

Detta har föranledt mig göra den framställning, att åberopade författning måtte i så måtto rättas, att en nyodlare må lemnas rättighet, i händelse han ej vill eller vidare förmår företaget fullborda, försälja eller afstå lägenheten med lika rätt, han den innehar, åt hvem han vill, skyld eller oskyld, eller åtminstone till den af sina barn, till hvilket han har det mesta förtroendet; dock med öppen lemnad rätt för hans barn, i händelse dessa blifva förbigångne att på sätt, i öfrigt fall i afseende å börd finnes föreskrifvet, mot erläggande af den betingade köpeskillingen och betingade förmåner samt de nödige kostnader, köparen nödgats derå nedlägga, få den försålde hemmansdelen inlösa, hvarigenom jag vågar tro odlingsfliten ganska betydligt skola utsträckas och medel för dess vinnande lätt erhållas på samma gång, som medlet måste verka till bibehållande af den vördnad, barn böra visa sina föräldrar till samhällets bestånd.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

Häruti förenar sig *Olof Lindström* och *P. A. Nyström* ifrån Vesterbottens Län.

Tilläggande *Olof Nilsson* muntligen, att, så länge ifrågavarande författning komme att ega bestånd, densamma alltid skulle utöfva en menlig och hämmande inverkan på industrien och kolonisationen inom Rikets nordligaste provinser och dymedelst äfven på sjelfva landets förkofran, helst föredömet af mången flitig odlare, som oaktadt all sin osparda möda råkat i ekonomiskt betryck, ingalunda uppmuntrar till någon efterföljd.

Samtlige här ofvan intagne motioner remitterades till *Lag-Utskottet.*

§ 12.

Föredrogos och remitterades till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* följande nu ingifna motioner:

1:o af *Carl Iwarsson* från Hallands Län:

Genom Kongl. Kungörelsen den 18 Januari 1850 erhöll visserligen § 6 af Handels-Ordningen den 22 December 1846 den förändrade lydelse, att »på minst tre mils afstånd från närmaste stad eller köping må öppen salubod å landet kunna få anläggas, för att der, under iakttagande af vissa förbehåll, försälja jemte alla slags inhemska varor en del specificerade varuslag af utländskt ursprung», hvarigenom väl någon lättnad bereddes landtmannen för åtkomsten af åtskilliga förnödenhetsartiklar emot förut, då han måste färdas ändå längre för att få dessa; men äfven tre mils afstånd från närmaste stad eller köping är i berörde afseende för långt, och följderna deraf drabba ännu tungt den mindre bemedlade klassen på landet. En stor del af arbetstiden går förlorad och mången gång torde tidsspillan, kläders slitning under färden till och från staden samt olägenheter, som deraf härflyta, uppgå till flera gånger den köpta eller behöfliga varans värde; och detta allt måste arbetaren på landet underkasta sig, blott för det stadsbon skall hafva nöjet att sälja sina varor i minut, utan att denne sednare likväl kan påräkna den ringaste nytta af allt, hvad den förre derigenom förlorar. Om deremot handel vore i allmänhet å landet lofgifven, till lika utsträckning i afseende på varuslag, som den nu är tillåten på ofvanberörda afstånd från stad eller köping, så skulle städernas handlande besparas mödan att i smått utdela sina varor, hvilka i stället blefvo partivis af landthandlande köpta och utminuterade. Landtmannen, isynnerhet den fattigare, skulle genom några skillingars tillökning i pris, kunna helt nära sitt hem få göra de små uppköp, för hvilka han nu ofta får färdas fyra à fem mil, eller mera, fram och åter; tusentals dagsverken inbesparades och kommo landtbruket eller andra

näringsgrenar tillgodo; de för allmänna rättskänslan sårande beslagsåtgärder, hvilka från åtskilliga orter, der landthandlande öfverträdt sina nuvarande rättigheter, då och då afhörts, skulle försvinna och en allmän belåtenhet uppstå. Ingen hade förlorat, men många vunnit, och en af våra så onaturliga tvångslagar hade i någon mån blifvit afskaffad.

Jag vågar alltså vördsamligen föreslå:

att samma handelsfrihet å landet hädanefter må tillåtas, utan afseende på afstånd från stad eller köping, som för närvarande är medgifven på tre mils afstånd från sådana platser.

Anhållandes jag om remiss härå till vederbörligt Utskott.»

Uti innehållet af denna motion, förenade sig *Nils Svensson* och *Sven Rosenberg* från Christianstads samt *Anders Magnus Myrin* frrån Elfsborgs Län.

2:o af *Erik Christensson* från Götheborgs och Bohus Län:

Kongl. Maj:ts Nådiga Kungörelse af den 21 April 1837 om förbud emot fiskande och försäljande af hummer ifrån början af Juli, till medlet af September månad hvarje år, har under den tid den fortfarit att vara gällande, högst ofördelaktigt inverkat på en del af den näringsgren, som idkas af fiskarne i den för sina innebyggares armod bekanta Bohuslänska skärgården. Om jag ej missminner mig, så blefvo fiskarne i bemälde skärgård, innan den Kongl. Förordningen utfärdades, tillsporda, huruvida de ansågo ett förbud för hummertägt under månaderna Juli, Augusti och förra hälften af September vara dem gagneligt och såsom saken, då för dem framställdes, trodde de det så vara, hvadan de, för så vidt det på dem berodde, ingingo derpå, men blott tillsvidare, eller hvad jag vill minnas på 10 år. Nu har emellertid under den tid, hummertägten vissa månader på året varit förbjuden, visat sig, att hummern hvarken i större mängd eller storlek gått till vid Bohuslänska kusten, mera nu, än när fisket var fritt året om och att den är lika fyllig och matnyttig under den förbudna tiden, som öfrige årstider. Den olägenheten, att hummer under den varmare årstiden icke länge kan förvaras färsk eller längre väg forslas, bör väl icke kuuna ligga till grund för förbudet, ty samma förhållande eger rum med alla öfriga fiskslag. Afsigten med förbudet var naturligtvis den, att hummern, då den under en viss tid af året skyddades, framdeles skulle lemna en så mycket bättre och rikare fångst. Detta har, som nyss nämndes, dock ej inträffat. När alltså afsigten ej vunnits, bör följaktligen icke heller förbudet qvarstå, och det så mycket mindre, som

hummern just under den förbudna tiden af året går upp på grunden och dess fångande då för de fattiga fiskrarne kan blifva en inkomstkälla. Härvid torde äfven böra tagas i betraktande, att i Bohuslänska skärgården, synnerligast i Öckerö Socken, finnas många fiskare, som icke hafva råd och lägenhet att idka storfiske, men mycket väl kunna finna sin sysselsättning och nödtorftiga utkomst med hummerfångst. Då det nu är dessa förmenadt att fånga hummer under den tidpunkt af året, när den går som ymnigast till, så beröfvas de derigenom den förtjenst, de sålunda kunde bereda sig, samt sättas ur stånd att försörja sig och de sina.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt, hemställer jag, huruvida ej ofvanbemälte Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, åtminstone för så vidt den angår Bohuslänska skärgården, kunde varda upphäfd och hummers fiskande och försäljande sålunda varda fritt och tillåtet under loppet af hela året,

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

3:o af *Josef Holm* från Stockholms Län:

»Folkskolorna hafva utan tvifvel redan bringat landet frukter af ovanskligt värde, och jag hoppas, att de alltjemt skola utveckla sin välsignelserika verksamhet till fokets upplysning och förädling. Det allmänna folkmedvetandet har uppfattat deras betydelse för nationens framtid och det är derföre omöjligt för mörkrets vänner, om sådana finnas i vårt land, att undergräfva dem. På sin höjd kunna de här och der lägga några hinder i vägen, hvilka, i viss mån och för någon tid, men likväl blott i enstaka fall och för vissa trakter hejda det allmänna bildningsarbetet.

Men äfven dessa enstaka hinder äro icke att förakta. Ett försummadt framsteg är visserligen icke ett steg tillbaka; men det är ett steg efter den förbiilande tiden, som antingen aldrig kan återinhemtas, eller som fordrar sådana ansträngningar för att upphinnas, att andra vigtiga verksamhetsriktningar i sådant fall måste få stå tillbaka.

Bland de omständigheter, som kunna föranleda hinder och svårigheter för folkskoleväsendets fulla och friska blomstring, förmenar jag vara föreskrifterne i 1:sta mom. § 2 af Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga för folkundervisningen i Riket af den 18 Juni 1842, enligt hvilken »kyrkoherden eller den prestman, som hans ställe företräder» skall vara skolstyrelsens ordförande och att af församlingarne må bero att välja skolstyrelsens ledamöter för bestämd eller obestämd tid samt att, med deras begifvande, återvälja de afgående.»

I fråga om kyrkoherdens stadgade ordförandeskap må man endast behöfva erinra, att han icke alltid är lämpligaste personen att sättas i spetsen för församlingens folkundervisning. Utan att vilja upprepa de ofta framställda och, tyvärr, icke sällan befogade klagomålen, att presten visat sig rent af obenägen för folkskolan, hvilket, jag hoppas, skall alltmera upphöra att utgöra giltig anledning till klagan, kan det icke undgå någon, att bland Presterskapet och Kyrkoherdarne finnes en stor mängd, som till följd af rent theologisk riktning, ålder, trägen verksamhet i religionens tjenst eller embetets andra vigtiga bestyr är förhindrad eller oförmögen att egna folkskolan och barnens första undervisning för lifvets praktiska värf den uppmärksamhet, omvårdnad och hjelp, som oundgängligen fordras af skolstyrelsens första man, på hvilken det i så väsedtlig mån beror att ingjuta lif och anda i hela skolans verksamhet. Det kan ganska ofta bland församlingens andra ledamöter finnas män, som mycket mer än presten äro lämliga för denna vigtiga post och hvilka kunna och vilja egna skolan både mera kärlek, mera nit och tillsyn, mera kraftigt understöd.

Hvarföre skall då församlingen vara förnekad att tillgodogöra sig sådana lyckliga förhållanden? Hvarföre skall kyrkoherden vara tvungen att egna sig åt skolan med dess äfven andra, än religiösa undervisningsämnen, då han kanske brinner af nit att egna sig endast åt själavården? Att kyrkoherdar finnas, som egna all sin håg åt tionden och bostället, påstås visserligen äfven; men dermed må vara huru som helst. Något skäl att fördenskull lägga skolans angelägenheter i deras händer är en sådan omständighet åtminstone icke.

Skulle åter församlingen finna, att Kyrkoherden är den lämpligaste person att fylla ordförandeplatsen i skolstyrelsen, så vore den ju alltid oförhindrad att dertill utse honom, ifall församlingen finge välja ordförande i sin skolstyrelse.

Hvad åter angår församlingens rätt att välja skolstyrelsens ledamöter för bestämd eller obestämd tid samt att med deras begifvande återvälja de afgående, så är det allmänt kändt, med hvilket undseende allmogen bedömer det sätt, hvarpå kommunaluppdrags innehafvare fylla sin plats och huru ogerna man vidtager någon åtgärd, som kan få utseende af ett ogillande, såvida icke allt för stora misstag eller alltför stor vårdslöshet påkalla en strängare räfst. Till följd deraf hafva de, som en gång blifvit ledamöter af skolstyrelsen, ganska ofta der blifvit stationära, och man vet huru det, som blir stationärt, i allmänhet visar obenägenhet emot ett

friskare lif, en kraftigare verksamhet. Det är derjemte icke utan exempel, att vanan att ständigt finna samma personer sköta skolans angelägenheter föranledt hos mången en slags glömska af pligterna emot det uppväxande slägtet samt en tanka af ungefär följande innehåll: »Med skolan har jag just ingenting att skaffa, den sköta de gamla skolstyrelse-ledamöterna och det går väl bra, då man ej hör af någon anmärkning.»

Huru mycket mera lif och intresse för skolan skulle icke uppkomma, om det vore stadgadt, att dess styrelse skulle för hvarje år väljas? Ett sådant i förordningen föreskrifvet val blefve alltid en påminnelse att undersöka, huru skolan under det förflutna året blifvit handhafd och det skulle lemna i församlingsmedlemmarnes händer att utan något stötande i sättet aflägsna skolstyrelse-ledamöter, som man kunde finna mindre lämpliga, än dem man ville se i de förras ställe.

På grund af hvad jag sålunda anfört, föreslår jag, att Ständerna mått hos Kongl. Maj:t anhålla om den förändring i folkskolestadgan:

att val af skolstyrelse skall ske hvart år i sockenstämma, församlingen obetaget att återvälja de förre styrelseledamöterna, och att vid detta tillfälle församlingen äfven skall välja skolstyrelsens Ordförande för året.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

Häruti instämde *Carl Nettelbladt* och *R. H. Isoz* från Stockholms, *Johan Persson* från Upsala, *Anders Wilhelm Uhr* från Nerikes, *Anders Andersson* från Vermlands, *Pehr Anton Nystrom* från Vesterbottens samt *Johannes Nilsson* och *Erik Christensson* från Götheborgs och Bohus Län.

4:o af *Olof Lagergren* från Gottlands Län:

»Bruket af den gamla tyska eller så kallade »svenska» skrifstilen är nu på de flesta ställen inom vårt land och af de flesta auktoriteter alldeles bortlagdt, men på ett och annat håll och af en och annan embetsman, med förkärlek för gamla vanor, finner man den likväl ännu begagnad. För menige man innefattar detta i allmänhet föråldrade bruk en svår olägenhet, enär i skolorna numera ingen undervisning och öfning erhålles i nämnde skrifstils begagnande, så att de allra flesta äro nödsakade, då de erhålla en expedition, affattad i så kallad »svensk skrift,» att vända sig till mera öfvade personer för att inhemta dess innehåll eller åtminstone att öda mycken tid på att leta sig fram genom de för mången otydbara »krumlurerna.» Sedan läs- och skrifkunskapen, då så kallad latinsk stil begagnas, är nästan allmän i vårt land, eller åtminstone blifver det allt-

mera, synnerligen bland det yngre slägtet, så förefaller det orimligt att begagna skriftecken, som ganska få kunna med ledighet läsa och mången alldeles icke förmår tyda. Något slags gagn af ett sådant bruk förmår åtminstone icke jag att upptäcka. Jag föreslår derföre:

att Rikets Höglofl. Ständer måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om föreskrift, att hädanefter alla från offentlig myndighet utfärdade skrifna akter och handlingar skola affattas i så kallad latinsk stil.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

5:o af *Johan Pettersson* från Kronobergs Län.

»Enligt § 11 uti taxan på arfvode för Landtmäteri-förrättningar den 18 Oktober 1834 utgjorde ersättning för vägars mätning, taxering och delning samt för protokoll och karta 1 R:dr b:ko för hvarje tusende aln. — Uti § 11 mom. 3 af Kongl. Maj:ts förnyade taxa på arfvode för Landtmäteri-förrättningar den 12 Maj 1857 föreskrifves, att arfvodet för fullständig vägdelning jemte karta bör utgå med 2 R:dr 50 öre för hvar tusende fot eller 500 alnar, hvartill kommer 50 öre för utstakning af hvarje väglottsegares andel samt dessutom skjuts- och traktaments-ersättningar till Landtmätaren och Gode män. Antager man i medeltal, att hvarje väglottsegare tillkommer att underhålla 500 fot väg och således på hvar tusende fot finnas två lottegare, så uppgår nu Landtmätarens arfvode för delning, kartläggning och utstakning af tusende fots väg till 3 R:dr 50 öre, förutan rese- och traktamentsersättning, eller för 1 mil 126 R:dr, hvaremot detta arbete enligt förra taxan godtgjordes med endast 27 R:dr r:mt per mil. — Ifrågaställda arfvode har således blifvit ökadt $4\frac{2}{3}$ gånger. Jemför man ofvannämnde begge arfvodes taxor, så vill det synas, som att en fördubbling af de förra ersättningsbeloppen i allmänhet egt rum uti den sednare taxan, hvilket ock i för handen vavande fall skolat blifva händelsen om det förra måttet eller alnen tagits till norm vid bestämmelsen; men då äfven häruti föreskrifvits en, af andra förhållanden påkallad förändring och tusende fot utgöra endast hälften af tusende alnar, uppkom följaktligen den synbara orimlighet, att vägfördelningar ersättas dubbelt högre, än andra Landtmäteriarbeten och att ersättningen uppgår, der delning af väg inom ett Härad är i fråga med flera mils vägar till en så betydlig summa, att den blifver allt för dryg för väglottsegare, vida högre än Landtmätaren, huru dyrlegd han än vore, skulle anse sig anständigtvis kunna begära och alltför betydlig för det arbete och den tid, som på förrättningen blifvit använd. Sakkännare hafva upplyst, att en mils vägsträcka kan utan ansträngande arbete uppmätas,

taxeras, delas, kartläggas och i lotter utstakas på 3:ne dagar. Om så är, det jag icke betviflar, blifver dagliga arfvodet för detta arbete 42 R:dr R:mt. Hälften synes mig vara mer än tillräckligt och anständigt.

Utan att söka forska efter orsaken till den öfver höfvan höga ersättning för vägdelningar, som föreskrifvits uti 1857 års arfvodestaxa och antagande, att stadgandet härom tillkommit af något misstag, som må hafva härledt sig deraf, att man utbytt alnmåttet emot fotmåttet och dervid förbisett, att slikt utbyte, inskränkande sig till benämningen, skulle hafva en illa beräknad påföljd, — en fördubbling af det arfvode, som ansetts skäligt, får jag vördsamt anhålla:

att Rikets Ständer ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om den ändring uti § 11 mom. 3 af Kongl. Maj:ts förnyade Nådiga Stadga på arfvode för Landtmäteri-förrättningar, att den bestämda ersättningen bör beräknas att utgå för hvarje tvåtusende fot väg och för mindre i mån derefter.

Om remiss anhålles vördsamt.»

§ 13.

Vidare föredrogos nedanintagne memorial, ingifna af följande Ståndets Ledamöter, nemligen af:

1:o *Nils Olsson* från Malmöhus Län, tvenne särskilda, det ena så lydande:

»Sistlidne Riksdag väcktes af undertecknad motion om, att alla militärboställen i Riket borde vid innehafvarens afgång indragas och för Statens räkning bortarrenderas. Jag anser verkställandet af denna åtgärd så mycket mera behöfligt, som herrar militärtjenstemän understundom, såsom t. ex. vid inträffande krig eller andra tillfälligheter, äro förhindrade att sjelfva tillse och, som sig bör, vårda sin boställsjord. Jemte de af mig, för giltigheten af en dylik åtgärd, vid detta tillfälle anförda grunder, vill jag här i korthet nämna följande:

1:o Arrendera de flesta militärtjenstemän bort sina boställen på tjenstetid. Men då denna är helt och hållet obestämd, och varierar från och med två à tre till och med tio år och derutöfver, och då hvarje boställsinnehafvares afgång vanligtvis har tillträdet af en ny arrendator till följd, så inträder härigenom det förhållande, att boställsjorden icke häfdas och skötes med vederbörlig omsorg, eller så, som den skulle vårdas, om arrendetiden vore bestämd och arrondatorn tryggad i sin besittning på t. ex trettio år;

2:o Äro boställena så olika, att t. ex. det ena ryttmästarebostället ger innehafvaren en inkomst af 6,000, det andra 3

à 4,000, det ena fahnjunkare-bostället ger 3,000, ett annat 2,000, somliga 1,000 R:dr och derunder i årlig inkomst. Samma disproportionella förhållande eger rum äfven med de boställen, som äro indelade på infanteriet. Då man för att vara rättvis måste antaga såsom grundsats, att alla tjenstemän af lika grad böra vara lika aflönade, att, som ordspråket säger, de, som göra samma bön, äfven böra hafva lika lön, så skulle, genom en så beskaffad indragning, det riksgagneliga resultat erhållas, att

a) hvarje militärtjensteman af samma grad erhölle lika lön utaf de för boställs-arrendena inflytande medel;

b) genom boställenas bortarrenderande på bestämd tid, (t. ex. 30 år), blefve arrendatorn tryggad i sin besittning, hvadan han ock derför kunde betala ett vida högre arrende, än som nu är fallet, då tiden för arrendet är obestämd och beror af nuvarande innehafvarens afgång, hvilket högre arrende äfven bör inbringa Statskassan en betydande vinst och vida öfverstiga, hvad tarfvas för en jemnare fördelning af lönerna; och

c) genom den bestämda arrendetiden och arrendatorns tryggade besittning kunde den sednare använda större kapital och mera arbete på boställsjordens skötsel m. m., hvadan denna skulle gifva sin odlare en betydligt högre afkastning och göra honom ekonomiskt oberoende och välbergad, hvilket är en vinst icke allenast för den enskilde, utan äfven för samhället.

Om de herrar Utskotts-ledamöter, som komma att behandla denna motion, vilja taga densamma i noggrannt öfvervägande, så skola de finna, att det förslag jag framställt ingalunda leder till någon mannamån, utan fastmera till en jemnare och rättvisare fördelning af lönerna, jemte den vinst, som tillskyndas Staten genom boställsjordens bättre skötsel och häraf följande högre afkastning, hvilken på samma gång som den gör befolkningen välbergad och lycklig, är att anse som en ren vinst för det allmänna.

På dessa enkla, men sanningsenliga grunder anhåller jag:

att alla militärboställen, efter nuvarande innehafvares afgång, måtte indragas till Staten och desamma på offentlig auktion och på en tid af 30 år till den högstbjudande bortarrenderas, äfvensom att i deras ställe lämplig penningelön till militärtjenstemännen anslås.

Om denna motions remitterande till vederbörligt Utskott anhålles.»

I detta memorial instämde *Carl Casper Nettelbladt* från Stockholms, *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs, *Per Nilsson*

från Malmöhus och *Sven Rosenberg* från Christianstads Län jemte flere af Ståndets Ledamöter.

Och det andra af följande lydelse:

»Af alla de författningar, som på sednare tider utkommit, torde kanhända ingen hafva ledt till större missbruk, än den i afseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård qvarblifva, den 20 November 1845 utfärdade Kongl. Förordning. Det är nemligen allom bekant, hurusom i berörda Kongl. Förordning omförmälda lösöreköp under falskt sken ingås och afslutas, för att derigenom betaga fordringsegare all utsigt att få sin rättmätiga fordran gulden, ett missbruk, numera så allmänt kändt och erkändt, att dylika köp gemenligen betecknas med benämningen »tjufköp», hvilka vid sedermera skeende utmätnings-förrättningar alltid äro till hands att för exekutor presenteras. Till förekommande af dylikt missbruk för framtiden, och då nyssberörda Kongl. Förordning hufvudsakligen afser beredande af tillfälle för säljaren att få det afyttrade lösöreboet i sin vård behålla, men det just är förekommande af sådan handel om lösören, jag med denna min motion åsyftar, vågar jag alltså hos Rikets Höglofl. Ständer föreslå:

att ofvanåberopade Kongl. Förordning af den 20 November 1845 måtte, såsom endast ledande till missbruk, utan att medföra någon egentlig nytta, till gällande kraft upphäfvas.

Om remiss till vederbörligt Utskott af denna min motion anhålles ödmjukligen.»

2:o *Anders Jonsson* från Vermlands Län:

»Som Kongl. Maj:ts Nådiga Resereglemente af den 31 Oktober 1851 icke på åtta års tid undergått någon granskning eller förändring, så synes mig, att hästantalet deruti på de flesta ställen är för högt tilltaget, då det af tjenstemännen under deras resor aldrig fullt begagnas; och då man ser och vet, att resekostnads-räkningarna det oaktadt upptaga det hästantal, hvartill de äro berättigade, är detta en enskild vinst, utom dagtraktamentet, som faller uti den resandes enskilda ficka och som ej varit beräknad; ty man kan väl icke föreställa sig det hafva varit Rikets Ständers mening, att bestämma hästantalet högre, än som efter rang i tjensten och behofvet varit afsedt. Men att så icke är förhållandet, vill jag blott t. ex. anföra, att på *åttonde* klassen förekomma flera tjenstemän, med hvilka allmogen är mest bekant såsom *kronofogdar*, *häradsskrifvare*, *länsmän* och *landtmätare* m. fl., hvilka ega att taga resekostnad efter tvenne hästar, men vid sina embetsresor aldrig, mig veterligt, begagna mer än en häst;

bevis härpå finnes klarast af landtmätarnes arfvodesräkningar, som bevisa sanningen af, hvad jag anfört. Att så är förhållandet äfven med de andra tjenstemännen synes, om man granskar detsamma.

Ett annat och lika giltigt skäl för nedsättande är, att skjutslegan efter den tid då resereglementet fastställdes, nära nog fördubblats; att detta åter faller tyngre på den enskilda och allmänheten, som skola betala resekostnaderna, är klart och man ser äfven, att synnerligast tjenstemännen på landet, under de embetsresor, som icke afse för lång väg, begagna egna hästar, hvilket de sällan, under den förra låga skjutslegan, gjorde.

Af dessa och många flere här icke uppräknade skäl vågar jag uti nu gällande Resereglemente i de flesta nedanstående klasser föreslå följande nedsättning:

1:sta	klassen,	nuvarande	5	hästar	nedsättes till	4 hästar.
2:dra	d:o,	»	4	d:o,	»	3 d:o.
3:dje	d:o,	»	4	d:o,	»	3 d:o.
4:de	d:o,	»	3	d:o,	bibehålles	oförändradt.
5:te	d:o,	»	3	d:o,	nedsättes till	2 hästar.
6:te	d:o,	»	3	d:o,	»	2 d:o.
7:de	d:o,	»	2	d:o,	bibehålles	oförändradt.
8:de	d:o,	»	2	d:o,	nedsättes till	1 häst.
9:de	d:o,	»	2	d:o,	»	1 d:o.
10:de	d:o,	»	1	häst,	bibehålles	oförändradt.
11:te	d:o,	»	1	d:o,	d:o.	
12:te	d:o,	»	1	d:o,	d:o.	

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles vördsamligen.»

3:o *Josef Smedberg* från Elfsborg Län:

»Den olika tunga, som hemmanen emellan eger rum i och för roteringsbesväret har gifvit anledning till många befogade klagomål. I allmänhet äro de hemman, som blifvit utsedda till stamrotar, mest betungade, derigenom att de ensamt fått tillsläppa jord till soldattorpet, utan ersättning af hjelp- eller utrotarna; men mera obilligt synes ändå det förhållande vara, som till följd af Kongl. Brefvet den 10 September 1811, eger rum inom de i Elfsborgs Län och på Dahlsland förlagda rotar. Det heter nemligen i samma Kongl. Bref, att stamrotarna böra lemna sina soldater mulbete, bränsle och gärdsel utan ersättning eller deltagande af de öfriga rotintressenterna. — Kongl. Brefvet den 28 Oktober 1817 synes visserligen antyda, att stamrotarna icke ensamt dessa förnödenheter böra bestå, men ännu qvarstår stadgandet i förstnämnde Kongl. Bref samt tillämpas vid de många härom yppade tvister. Man torde häraf

finna, att det är uti ganska få prestationer, som utrotarne deltaga, ehuru vid indelningsverkets upprättande en jemlikhet i roteringsbördorna varit afsedd. Det för Elfsborgs Regemente fastställda knektekontrakt ålägger icke heller stamroten större skyldighet, än de öfriga hemman, som stå med i roten, utom i afseende på knektetorpet, hvadan jag, på erhållen uppmaning från åtskilliga Stamrotehållare, vördsamt föreslår:

att Rikets Ständer i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, med upphäfvande af Kongl. Brefvet den 10 September 1811, förklara, det skyldigheten för de inom Elfsborgs Län och Dahlsland förlagde soldat-rotar att lemna mulbetet till soldatens kreatur samt gärdsle och vedbrand, åligger samtlige rot-intressenterne i mån af hemmanens rotering; och att der något hemman är så aflägse beläget, att det icke kan in natura utgöra dessa prestanda, billig ersättning till Stamrotarne, som sådant bestå, måtte erläggas.

Om remiss häraf till vederbörligt Utskott anhålles.»

Häruti instämde *Lars Gustaf Andersson* och *Johannes Andersson* från Elfsborgs Län.

4:o *Samme Ledamot:* »Uti kapitlet 22 § 4 Ärfda-Balken stadgas väl, att »de lösören, som omyndig ej sjelf behöfver, böra till hans nytta föryttras och hans redbara penningar skall förmyndaren så förränta, som bäst och säkrast pröfvas.» Men inom hvad tid förmyndaren bör utlåna den inflytande räntan eller, som det vanligen heter, lägga räntan till hufvudstolen, finnes mig veterligen icke i allmänna Lagen eller särskilda Författningar föreskrifvet. Denna ofullständighet i lagstiftningen har gifvit anledning till otaliga rättegångar och föranledt olika beslut till och med i högsta instansen. Så är till exempel genom Kongl. Maj:ts Dom den 11 Februari 1788 förklaradt, att en förmyndare borde hvart tredje år lägga räntan till hufvudstolen och derå sedermera årligen beräkna ränta, men genom Kongl. Maj:ts Dom i ett annat mål den 10 Mars 1801 förklarades åter, att de besparda räntorna till det belopp, som öfverskridit pupillens årliga behof, borde efter 3:ne månaders förlopp från hvarje års slut läggas till hufvudstolen, hvarförutan, sedan § 1 af kapitlet 23 Ärfda-Balken, genom Kongl. Förordningen den 19 Maj 1845, erhållit den lydelse: »att förmyndare skall för hvarje år upprätta räkning etc., mången förmyndare ansett sig skyldig att hvarje år lägga räntan till hufvudstolen och densamma såmedelst fruktbärande göra,

men andra åter vidhållit den gamla praxis att endast hvart tredje år iakttaga denna skyldighet. Då nu likväl det är nästan omöjligt, åtminstone sällsynt, att räntan inflyter den dag, den är förfallen och att taga ränta på ränta är vid ansvar förbjudet, så är klart, att en förmyndare måste göra förlust vid att hvarje år beräkna ränta på ränta; ty äfven om räntan någon gång erhålles på förfallodag, är det icke möjligt att genast utlåna den, enär låntagare icke alltid kan vara till hands, emedan beting om lånet på förhand ej lärer kunna uppgöras i anseende till ovissheten om tiden, då medlen inflyta. Jag har derföre ansett ett tydligare lagstadgande i detta hänseende vara så mycket mer af nöden, som åtskilliga tvister och olika domslut derigenom kunna undvikas samt så väl förmyndares som omyndiges rättigheter och skyldigheter blifva bättre kända och iakttagna. F. d. Lag-kommittéen har äfven uti sitt förslag till Civil-lag uti kap 22 § 5 Ärfda-Balken, gifvit ofvan åberopade lagrum en mera vidsträckthet, men Högsta Domstolen har uti sin dervid gjorda anmärkning ännu utförligare motiverat de skäl och grunder, hvarpå en tygligare lag-bestämmelse, så väl i afseende på den omyndigas tillgångar i hufvudstol som i årliga inkomster, borde uppgöras; och utan att här återgifva, hvad Lag-kommittéen och Högsta Domstolen anfört och föreslagit, hvarom Höglofl. Lag-Utskottet är i tillfälle att taga kännedom, får jag vördsamt föreslå:

att Höglofliga Lag-Utskottet ville uppgöra och till Rikets Ständer inkomma med förslag till nytt Lagstadgande i ofvan antydda syftning, bygdt på de grunder som f. d. Lag-kommittén och Högsta Domstolen i detta hänseende antydt.

Om remiss häraf till Höglofliga Lag-Utskottet anhålles.»

5:o *Erik Christensson* från Götheborgs och Bohus Län:

»Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning af den 6 Oktober 1848, angående aktiebolag, saknar helt och hållet något stadgande om, hvad må utgöra föremål för aktiebolags verksamhet och innehåller bland annat i § 1, att bolags-ordning och Konungens beslut om stadfästelse derå skall företes hos Rådstufvu-Rätten eller Härads-Rätten i den ort, der bolagets styrelse enligt bolagsordningen har sitt säte; i § 3 att bolags-ordning skall innehålla uppgift om den ort, der bolagets styrelse har sitt säte; i § 4 att genom bolags-ordningen bestämmes, huru aktierna hos bolagets styrelse inregistreras och huru skeende förändringar i aktierätten antecknas; i § 7 att för bolag, hvars aktier ställas till viss man, bör bolagsordningen innefatta föreskrift, huruvida den, som genom öfverlåtelse, arf eller på annat sätt blifvit delegares rättsinne-

hafvare, må efter skedd anmälan inträda i bolaget eller om han är skyldig att efter aktiens inbetalade belopp eller annan grund för aktien taga lösen; i § 10: att utom i de fall, hvarom särskildt blifvit stadgadt, skola aktie-egare, hvilkas bolagsordning blifvit stadfästad af Konungen och efter § 1 hos Rätten anmäld, ej vara förbundna till ansvar för bolagets skulder med mera, än en hvar insatt eller åtagit sig att insätta, derest de icke till vidare ansvarighet sig särskildt utfäst; i § 12: att bolaget vare uti de mål, för hvilka ej annorlunda i lag stadgas, lydande under allmän Under-Rätt i orten, der bolagets styrelse enligt bolags-ordningen har sitt säte.

I dessa lagbud ingå fyra för det allmänna, de kommuner, inom hvilka aktiebolag finnas, och den enskilda krediten ganska vigtiga och, såsom erfarenheten nogsamt visat, ganska vådliga grundsatser: 1:o att aktiebolag kunna bildas för hvad ändamål som helst; 2:o att aktiebolag icke behöfva sortera under auktoriteterna i den ort, hvarest de bedrifva sin rörelse, utan lyda under auktoriteterna i den ort, bolaget enligt bolagsordningen behagar bestämma såsom säte för sin styrelse; 3:o att icke någon offentlig samt icke ens någon verklig, utan blott en skenbar kontroll behöfver utöfvas på dem som ega eller innehafva aktierna i bolaget och således äro moraliskt, om ej juridiskt ansvariga för bolagets handlingssätt; och 4:o att icke aktieegarne, som tillsatt styrelsen, utan ensamt styrelsens ledamöter behöfva vara ansvarige för bolagets skulder, såvida aktieegarne dertill icke särskildt sig förbundit.

I den ort, för hvilken jag har äran vara representant, förekommer en myckenhet aktiebolag af hvarjehanda slag. En sanning är visserligen, att många utaf dem ordnat sina angelägenheter på ett sådant sätt, att såväl staten och kommunerna, som enskilde hafva föga skäl att beklaga sig öfver dem, men deremot finnas såväl här som annorstädes ej få, hvilka iakttaga ganska ringa grannlagenhet emot Statsverket, emot de kommuner, inom hvilka de drifva sin rörelse, emot de utom bolaget varande personer, hvilka med bolaget komma i beröring, och till och med emot sjelfva aktie-egarne. Jag skall söka att visa, huruledes just de af mig här förut anmärkta stadganden i aktiebolags-lagen göra det möjligt för ett bolag, som ser uteslutande på egen vinning att med lätthet eludera gällande lagar och författningar och att stundom underhålla en kredit, som bolaget ej förtjenar.

Enär aktiebolags-lagen medgifver upprättande af aktiebolag. för hvilket i öfrigt lofligt ändamål som helst, hindrar

ingenting, hvarken ett aktiebolags bildande uteslutande för inköp af fastigheter och idkande af jordbruk, bergsbruk etc. eller ett för annat synligt ändamål bildadt aktiebolag, att slå under sig fastigheter, till huru stort värde som helst. Aktierna betraktas som lös egendom och gå ur hand och i hand, utan att någonsin lagfaras. Kronan fordrar vid hvarje öfverlåtelse det stämplade papper, hvarmed afhandlingar om fast egendom böra beläggas. Vid dödsfall upptecknas aktierna, icke der fasta egendomen är belägen, utan der den döde hade sitt hemvist och de fattige i den församling, der egendomen ligger, få ofta uppoffra sin tillständiga lott till förmån för en annan församlings fattige. I begge fallen förlora justitie- och ecklesiastike embetsmän de sportler, hvilka blifvit dem såsom lön anslagne. Aktier kunna gå i arf genom flera leder och, ehuru de lyda på egandet af fast egendom, tillintetgöras genom sjelfva aktiernas egenskap af lösören börds- och arfsrättigheter. Slutligen, då aktierna ej kunna intecknas, saknar en fordrings-egare hos aktie-egaren den annars emot en vanlig fastighetsegare alltid öppna utvägen att genom inteckning söka säkerhet för sin fordran. Att de omständigheter, jag här vidrört, icke utgöra några bagateller, är desto säkrare, som jag känner aktiebolag med fastigheter af millioners värde, der ett par personer ega halfva aktiebeloppet.

Då det beror på ett aktiebolag att förlägga sätet för sin styrelse, till hvilken ort, det behagar, så inträffar det oftast, att aktiebolag, som drifva rörelse å landet, förlägga sin styrelse till någon stad, stundom på långt afstånd från stället för rörelsen. Så t. ex. finnas inom min hemort, å landet i Götheborgs och Bohus Län, många aktiebolag med säte för sina respektiva styrelser i Götheborg och ett med styrelsens säte någorstädes i Östergöthland. Följderna deraf äro, att dessa bolag taxeras för sin rörelse å andra orter, än der rörelsen drifves, och hvarest det är möjligt att kontrollera uppgifternas riktighet; att lagsökningar och rättegångar emot sådana bolag måste utföras å andra orter, än der förvecklingarne med bolaget inträffa och att den sökande eller kärande icke har någon tillförlitlig utväg att lära känna, hvarest bolaget har sitt forum, hvilket ofta är okändt till och med för ortens auktoriteter; att när utmätning skall ske, exekutorer i den ort, der styrelsen residerar, mötas med den invändning, att bolaget der ej har någon egendom, och exekutor i den, der bolagets egendom ligger, har särskilda omgångar och kostnader för att från annan ort kalla styrelsen till utmätningens öfvervarande; och sluligen, hvad som är för

de kommuner, inom hvilka sådana bolag drifva sin rörelse, rent af mördande, att dessa bolag deltaga i kommunalåligganden efter bevillningen för rörelse i den ort, hvarest styrelsen har sitt säte, men endast efter taxeringsvärdet å den fasta egendomen i den ort, der rörelsen drifves. För att visa, hvarthän dessa förhållanden leda, torde jag endast behöfva anföra två i min hemort välbekanta fakta: det ena, att, då styrelsen för ett aktiebolag ej ville infinna sig vid en utmätning och disponenten vägrade att uppgifva någon egendom, Kronfogden slutligen måste med yxa spränga låsen till magasinen för att kunna åtkomma utmätningsbar egendom och det andra, att ett särdeles rikt aktiebolag, som i många år erlagt fattigafgift till den socken, inom hvilken alla dess fabriker äro belägna, med omkring 4,000 R:dr årligen (på grund af taxeringsvärdet för rörelse) slutligen undandragit sig att erlägga samma afgift med mera än 3 à 400 R:dr (efter taxeringsvärdet å fastigheten), oaktadt det just varit detta bolags 15 till 1800 fabriksarberare med hustrur och barn, som försett fattigvården med de flesta hjelpbehöfvande.

Hvarthän öfriga här förut anmärkta stadganden i aktiebolags-lagen kunna leda, torde bäst kunna inhemtas af följande berättelser: N., B., W. och K., summa fyra personer, bildade ett aktiebolag för ett uppgifvet industrielt ändamål, med föregifvet kapital af 300,000 R:dr, fördeladt på 150 aktier à 2,000 R:dr stycket och fingo å bolagsreglorna Kongl. Maj:ts fastställelse. B utsågs till disponent och började uppföra en magnifik fabriksbyggnad. Delegarne inbetalade olika summor till kassan och fingo aktiebref å motsvarande belopp. Sålunda blefvo 70 aktier tecknade och 140,000 R:dr inbetalade. Dessa medel föslogo ej till byggnaden, utan B ansattes om betalning för tegel af en, för kalk af en annan, för machinerier af en tredje utaf bolagets borgenärer, o. s. v. En bolagsman W gjorde konkurs, två af dem, B och N, hade inbetalat så mycket de egde; men den fjerde K vägrade att taga mera, än ett par aktier eller inbetala mera, än deremot svarande belopp, såvida han icke erhöll särskild säkerhet. Vid bolagsstämma beslutades då att inteckna fabriksbyggnaden för skuldsedlar till K å 75,000 R:dr. Första Domstolen afslog inteckning hufvudsakligen på den grund, att bolagsstämmoprotokollet ej utmärkte, att alla aktieegare förbundit sig särskildt att ansvara för den skuld, hvarför inteckning söktes, men Öfver-Rätten yttrade, att då boken öfver aktie-egarne icke utmärkte, att flera aktie-egare funnos än dem, som deltagit i bolagsstämmobeslutet, så mötte ej hinder för inteckningarnes beviljande. Förste Domstolen måste således fast-

ställa inteckningarne. Under tiden hade de icke förut tecknade aktierna hållits till salu, utan att man vet, om några verkligen blifvit sålda. Hvad man deremot vet är, att före bolagsstämmobeslutet, flere om ej alla, af den ene bolagsmannen tagna aktier blifvit sålda till annan man, ehuru anteckning derom ej skett i bolagets bok, att en mängd af aktierna blifvit pantsatta både in- och utrikes och till och med en eller annan utmätt. Ännu är fabriksbyggnaden ej färdig, än mindre fabriken i verksamhet; och då räntor å bolagets skulder oupphörligen tära bolaget, förutser man, att hela herrligheten snart nog går å utmätnings-auktion. Måhända uppgår den stora, men endast till murar och tak färdiga byggnaden ej högre, än inteckningarne. Hvad få då aktiernas nuvarande innehafvare? Intet. Hvad är skulden dertill? En felaktig lagstiftning, som icke fastställt någon verklig kontroll å aktievingleriet. Och huru skall ett sådant resultat verka på svenska pappers kredit i utlandet? Ökadt misstroende.

Flera exempel skulle visserligen kunna andragas till bevisande deraf, att aktiebolags-lagen i de anmärkta delarna föranleder och gynnar vinglerier och andra för allmänt och enskildt väl menliga förhållanden; men det redan anförda torde vara tillfyllestgörande för att ådagalägga behofvet af de förändringar i samma lag, som jag här nedan har äran föreslå:

1:o Då det torde vara förenadt med allt för stora svårigheter att definiera, hvad som må vara föremål för aktiebolagsrörelse, eller att bestämma, hvad som icke derför må vara föremål, föreslår jag det stadgande, att aktiernas innehafvare skola vara pligtige att man efter man taga uppbud och fasta å antingen sjelfva aktierna eller åtminstone deras mot aktierna svarande andelar i bolagets fastigheter. Häremot torde väl invändas, att ett sådant stagdande skall medföra kostnader för aktie-egarne, men dessa kostnader blifva ej större än de, som drabba hvar och en annan fastighets-egare och uppvägas mångfaldigt deraf, att man dels vet, hvem som verkligen är egare till aktierna och således äfven, huru pass förtroende bolaget förtjenar, och dels kan genom inteckning förskaffa sig panträtt i aktierna.

2:o Vidare föreslår jag den lagförändring, att styrelsen för aktiebolag ovilkorligen skall hafva sitt säte i den ort, der bolaget har sin hufvudsakliga egendom och drifver sin rörelse; att aktiebolag skola skattskrifvas dersammastädes och att aktiebolag lyda under allmän Under-Rätt i samma ort. Någon rimlig grund för det hittills i dessa delar för aktiebolag gäl-

lande undantag kan jag ej inse och någon olägenhet kan icke gerna, genom det föreslagna förändrade stadgandet, för bolagen inträffa, helst styrelserna ändock kunna hålla sina sammanträden, hvar de behaga; men de stora fördelarne af förändringen äro, att uppgifterna till skattskrifningen kunna kontrolleras; att allmänheten känner, vid hvilka auktoriteter aktiebolagen böra svara, utan att behöfva genom onödiga lagsökningar och stämningar framtvinga upplysning, som annorledes ej stått att med visshet erhålla, hvarest dessa bolag hafva sitt rätta forum, samt att slutligen de kommuner, som inom sig hysa aktiebolag och erfara alla olägenheterna af sammandragningen utaf en mängd löst folk, men icke andra kommuner, som ej draga någon af olägenheterna, komma i åtnjutande af bolagens bidrag till fattigvård och andra kommunal-åliggganden.

3:o Såvida ej den första af här ofvan föreslagna lagförändringar vinner godkännande, erfordras en säkrare kontroll, än den skenbara, som nu är föreskrifven i afseende på aktiers öfverlåtande. För denna händelse föreslår jag det stadgande, att aktier uti aktiebolag såväl öfverlåtelse eller pantsättning deraf för att vara gällande skola intecknas i Under-Rättens Intecknings-protokoll. Den ringa kostnad, som härigenom tillskyndas aktie-egarne, uppväges fullkomligt deraf, att innehafvarne, om de komma på obestånd, ej hafva samma lätthet som nu att genom aktiernas undanhållande draga sig undan betalningen af sina skulder eller genom aktiernas öfverlåtande på annan man gynna en del borgenärer med betalning på de andras bekostnad.

4:o Då det icke är öfverensstämmande med rätt och billighet, att personer, stående utom aktiebolag, skola blifva lidande på aftal, som de sluta med den af bolaget sjelft tillsatta styrelse, föreslår jag den ändring i aktiebolags-lagen, att aktie-egarne skola, en för alla och alla för en, eller solidariskt ansvara för alla bolagets skulder, med rättighet att för felaktige eller misslyckade åtgärder hålla sig till styrelsen eller meddelegare, som besluten derom vidtagit.

5:o På det att de missförhållanden, som nu ega rum, må varda rättade, föreslår jag, att en viss dag bestämmes, då de föreslagna förändringarne skola ega tillämplighet äfven på redan stiftade och af Kongl. Maj:t sanktionerade aktiebolag.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

6:o *Samme Ledamot:* »De i kap. 4 §§ 1 och 2 Jorda-Balken befintliga stadganden, angående tre uppbud och fasta å jord på landet samt jord, hus och tomt i staden, som säljas, afsågo endast att bestämma en viss tid, inom hvilken börds-anspråk å såld fast egendom måste göras anhängige,

såvida ej försäljningen skulle förblifva fast. Någon föreskrift om bestyrkande af säljarens åtkomst till det sålda var ej meddelad, hvarför lagfarten alltid utan hinder eller uppehåll försiggick, fastän den i orter, der endast ett eller två ting årligen höllos, medtog nog lång tid.

§ 20 i Kongl. Konkurs-Stadgan den 28 Juni 1798 föreskref, att inteckning ej fick beviljas, förr än egaren till den tomt eller hus i staden eller hus och jord å landet, deruti inteckning begärdes, på sätt kap. 4 Jorda-Balken bjuder, till uppbud sig anmält och »sin rätt visat»; och sedan lagens stadgande om antalet af uppbud i de orter, der färre än tre ting årligen hållas, genom Kongl. Forordningen den 13 Juni 1800 om lagfart och börd, blifvit ändradt, meddelades uttryckligen i Kongl. Förklaringen den 14 Maj 1805, om prescription, dels påminnelse till Domhafvande att vid lagfarts beviljande noga tillse att de i lagen redan stadgade vilkor varda uppfyllda och att »uppå olaga åtkomst uppbud icke varder meddeladt», dels ock den ytterligare föreskrift, att när lagfart sökes, de handlingar, som styrka »förre egarens åtkomst», ovilkorligen böra uppvisas samt innehållet deraf kortligen i Lagfarts-protokollet antecknas.

Härigenom vore således väsendtliga hinder lagda för lagfart i alla de fall, der en säljares åtkomst till försålde egendomen ej kunde lagligen styrkas. Sedan § 12 i Kongl. Förordningen den 13 Juli 1818 tillåtit inteckning, så snart uppbud (om ock blott ett enda) skett, blef det af ökad vigt att tillse, det åtkomsthandlingarne voro klara, innan något uppbud meddelades, ehuru derigenom måste frånträdas den princip, som ligger till grund för kap. 4 §§ 1 och 2 Jorda-Balken och finnes särskildt uttalad i Kongl. Förordningen den 13 Juni 1800, eller att de olägenheter, hvilka bereda osäkerhet i besittning af jord, såvidt ske kan, böra undanrödjas.

Att dessa olägenheter befunnits kännbara och att derföre åtskillige domstolar godtyckligt vidtagit den åtgärd, att, då åtkomst-handlingar saknades, genom kungörelse i officiella tidningar förelägga viss tid att klandra öfverlåtelsen, kan man sluta deraf, att en så beskaffad åtgärd genom Kongl. Brefvet den 9 November 1838 blifvit förbjuden.

I följd af den lagstiftning, som sålunda egt rum, har det bedröfliga förhållande inträffat, att en mängd fastighetsegare icke kunnat vinna den genom lagfarts-åtgärden åsyftade säkerhet i besittningen af jord, som de köpt och betalt; och är detta isynnerhet händelsen bland allmogen, som ej alltid förstått att i laglig form låta upprätta och taga vara på köpe- och bytesbref, bouppteckningar och arfskiften m. m.

Detta förhållande framkallar icke så sällan börds-anspråk på jord, som såldes till och med för 40 à 50 år sedan och sedan dess gått i flera händer; och det finnes ett visst slags advokater, som med begärlighet jägta efter tillfällen att uppvigla rättegångar af detta slag.

Men icke nog härmed. Sedan Kongl. Förordningen den 19 December 1827 etablerat principen om besutenhet och Kongl. Förordningen den 13 Juli 1853 förbjudit hemmansklyfning i mindre än $\frac{1}{8}$:delar, uppstod en myckenhet nya fall, der lagfart ej kunde meddelas. I de Domsagor, för hvilka jag är Representant och som omgifva en af Rikets största städer har hemmansklyfningen gått mycket långt, troligen längre äro annorstädes, och jag är fullt förvissad, att flera hundrade hemmansegare inom samma Domsagor innehafva hemmansdelar, hvarå lagfart på grund af 1853 års Författning blifvit afslagne.

När nu härtill kommer, att lagfart å ärfd och testamenterad jord af ålder ej egt rum och ansvar väl i Kongl. Förordningen den 13 Juni 1800 är bestämdt för försummelse att inom viss tid till uppbuds erhållande vid Domstolen förete köpebref, men att deremot hvarken åt Domaren eller Åklagaren blifvit inrymd någon utväg eller makt att tvinga en köpare till fullföljd af en engång afslagen lagfarts-ansökan, samt vidare att mången är nog oförståndig, att hellre blottställa sig för de olägenheter, som möjligen kunna blifva en följd af försummad lagfart, men ock lika möjligt alldeles uteblifva, än att underkasta sig de kostnader, som lagfarten åtfölja och hvilka isynnerhet blifva kännbara, der åtkomst-handlingarne äro ofullständiga och särskilda hemulstvister måste utföras; så kan man lätt föreställa sig, hvilket virrvarr, som i afseende på åtkomst-handlingarna å jord sedan längre tid tillbaka uppkommit och allt värre och värre tilltagit. I detta hänseende har en Domare försäkrat mig att inom ett visst härad, der egendomshandeln är ganska liflig, förhållandet är sådant, att utaf 30 till 40 lagfarts-ansökningar vid hvarje ting sällan mera än 5 eller 6 kunna bifallas samt att det öfvervägande större antalet af allmoge hvarken har eller kan få fasta å sin jord.

Visserligen har sedan sista Riksmöte 2:ne steg blifvit tagna, ledande för framtiden till någon rättelse i det ifrågavarande menliga förhållandet, i thy att genom Kongl. Förordningen den 21 December 1857 blifvit stadgadt, att hvar, som fast egendom genom testamente fått hafver, skall med det fång lagfara, på sätt om köp, skifte och gåfva sagdt är, samt att den olycksaliga Kongl. Förordningen af den 13 Juli 1853 blifvit upphäfven genom Kongl. Förordningen den 12

November 1858; men så länge arfskiften ej behöfva vid domstol företes, lagfart å ärfd jord ej erfordras och ingen utväg finnes att tvinga den tredskande eller förhjelpa den, som ej förmår anskaffa sina fångesmäns åtkomst-handlingar, till lagfart, skall man aldrig kunna uppnå den visshet i afseende på egande-rätten till jord, som för allmänna krediten och den enskildes förkofran är af så stor vigt och redan i ofta åberopade Kongl. Förordning af den 13 Juni 1800 vunnit erkännande.

Jag vågar derföre föreslå följande lagstadganden:

1:o Alla arfskiften skola i stad inom tre månader efter deras upprättande och å landet å det ting, som näst efter 3 månader från upprättandet infaller, hos domstolen i orten företes och i dess protokoll intagas, vid bot för sterbhusdelegare af 20 R:dr hälften till åklagaren och andra hälften till socknens fattige;

2:o Hvar som fast egendom genom arf fått hafver, skall med det fång lagfara på sätt om köp, skifte gåfva och testamente stadgadt är; dock må uppbud ej meddelas innan arfskiftet vunnit laga kraft;

3:o Söker någon uppbud å fast egendom, som genom köp, skifte, gåfva, testamente eller arf fallit honom till, men ej förmår anskaffa fullständiga handlingar till styrka för sin fångesmans lagliga åtkomst, och visas det, att denne sednare sednast varit i verklig besittning af egendomen; ege Domstolen att genom offentlig stämning, kalla den eller dem, som till hemmansdelen förmena sig ega bättre rätt att i staden å viss dag efter 6 månader och på landet å andra rättegångsdagen af det ting, som näst efter 6 månader infaller, inför Domstolen sitt anspråk fullfölja vid påföljd att eljest hafva sin talan förlorat; börande denna stämning anslås å Rättens dörr och kungöras i Post- och Inrikes-tidningarne tre gånger, första gången inom en månad efter beslutet om stämningen och sedermera en månad emellan hvarje gång. Klandras ej sökandens fång inom utsatt tid, varde första uppbudet meddeladt och gånge lagfarten fort, på sätt i allmänhet stadgadt är, bördemans rätt oförkränkt;

4:o Försummar den, som fast egendom förvärfvat, att söka lagfart, i staden inom 3 månader samt å landet sist vid det ting, som infaller näst efter sex månader, sedan köp, skifte eller gåfva skett eller

testamente eller arfskifte vunnit laga kraft, böte så mycket, som svarar emot värdet af det stämplade papper, hvarmed åtkomst-brefvet förses bör, eller om handlingen är för stämpladt papper fri, 20 R:dr, allt till tvåskiftes emellan åklagaren och socknens fattige, och fullgöre lika fullt skyldigheten att med stämpladt papper sitt åtkomst-bref bilägga; åliggande det Domstolen att genom föreläggande af viss tid och vite tillhålla den försumlige att lagfarten fullfölja.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

7:o *Johan Pehrsson* från Upsala Län: »Den stora nytta, som obestridligen härflyter af de undervisningsverk, hvilka blifvit inrättade för jordbruket och näringarna, är så ögonskenlig, att dèrom nu väl ej mera finnes några delade meningar. Hvad som i denna väg gjorts och göres, måste med tacksamhet erkännas af samtid och efterverld, och hvarje fosterlandets vän måste känna en liflig önskan, att de läroverk, som afse jordbruket och näringarne, måtte fortfarande ökas och utvecklas, så att de i alla riktningar må kunna svara emot tidens fordringar. En riktning, som hittills blifvit förbisedd är den, genom hvilken *slöjdskicklighet* skulle kunna direkt beredas tillfälle till utveckling hos allmogens barn, sedan desse lemnat folkskolan. I denna sednare kunna de nu vinna nödig undervisning i de ämnen, som höra till allmän medborgerlig bildning, och vid Landtbruks-läroverken är det nu tillfälle för dem att vinna kännedom om och insigt uti rätta sättet att bedrifva vår modernäring, jordbruket. Men under mellantiden, då ynglingen lemnat folkskolan och ännu är för ung att kunna vinna inträde vid Landtbruks-skolan, borde tillfälle förefinnas för honom att kunna förvärfva slöjdskicklighet, så att smides-, snickare- och slöjdarbeten af alla slag kunde förfärdigas på landsbygden af jordbrukarne sjelfva, hvarigenom stora fördelar skulle vinnas för det allmänna, och de ynglingar, som komma till Landtbruks-läroverken, skulle efter en genomgången kurs i slöjdskolan kunna, vida fullständigare och säkrare än nu sker, inhämta kännedom af och färdighet uti tillverkningen af åkerbruks- och andra mer komplicerade, men för Landtbruket högst behöfliga redskaper, som den mindre jordbrukaren oftast måste till sin skada undvara, då de ej kunna af honom sjelf tillverkas och ej heller kunna köpas annat än till priser, som ofta göra det för mindre bemedlade omöjligt att tillegna sig dem. Genom *länsvis inrättade slöjd-*

skolor skulle denna vid vårt undervisningsverk ännu befintliga brist lätt kunna afhjelpas, och jag får derföre föreslå:

att i hvarje Läns residensstad eller annat lämpligt ställe en slöjdskola måtte inrättas, vid hvilken undervisning i smides- och snickar-arbeten kostnadsfritt måtte lemnas de ynglingar, som sig dertill anmäla; att dessa skolor måtte ställas under Länens hushållnings-sällskapers uppsigt och ledning;

att hushållnings-sällskapen måtte tillförbindas, att af de statsmedel, som till dem blifvit eller blifva anvisade, ombesörja slöjdskolornas organisation samt att aflöna dessa skolors Föreståndare och Lärare.

Med de betydliga summor, som hushållnings-sällskapen nu uppbära af bränvins-minuteringsmedlen, hafva dessa sällskaper tillgångar till understöd och uppmuntran för allmänt nyttiga företag, och det lider ej tvifvel, att det här angifna är ett af de vigtigaste, som för hushållnings-sällskapen kunna ifrågakomma. Det bör ock lätt kunna utföras, om ett årligt arfvode af ett eller annat tusende Riksdaler af hushållnings-sällskapet inom de respektive Länen anslås åt den eller dem, som till undervisning i smide och slöjd förbinda sig att mottaga ett visst antal ynglingar, t.ex. 12 st. årligen, så torde det ej kunna betviflas, att t. ex. en smides- och en snickaremästare skulle härom förena sig, för den händelse att en person ej funne sin uträkning vid att ensam öfvertaga skolan. Utan att särskilda hus eller lokaler härföre behöfde uppföras, och utan annan kostnad, än arfvodet till Föreståndare och Lärare, vore skolan sålunda organiserad. Eleverna skulle, efter mitt förmenande, skaffa sig rum och hålla sig med kost sjelfva, men ega rättighet att under den å söckendagarne vanliga arbetstiden erhålla undervisning, som hufvudsakligast skulle bestå i praktisk handläggning af förefallande arbeten i det fack, hvaråt eleven egnade sig samt derjemte på vissa timmar i veckan undervisning i linieartecknin, arithmetik och mathematikens grunder, såsom basen för konstruktions-ritningar, och hvad dermed eger sammanhang. Under förutsättning att en eller tvenne i smides- och snickare-yrket skicklige mästare sig förenade om föreståndareskapet öfver skolan och för bedrifvandet af sina yrken hålla dugliga gesäller, så behöfdes inga andra Lärare, än de, som undervisa i linieartecknin, arithmetik och mathematik, hvadan kostnaden härföre icke heller kunde blifva stor. De praktiska undervisnings-salarne voro föreståndarnes verkstäder, som kunde vara å ett eller flera olika ställen i staden, allt efter som omständigheterna föranleda, och för den theoretiska undervisningen

behöfdes endast en större sal, som för ändamålet lätt torde kunna förhyras. Vid utförandet af det förslag, jag här framställt, böra sålunda inga hinder möta; och då vinsten af detta förslag, om det kommer till verkställighet, måste blifva ganska stor, så vågar jag hoppas Rikets Höglofl. Ständers bifall till detsamma och begär under denna förhoppning remiss å denna min motion till vederbörligt Utskott.»

Häruti förenade sig *Adolf Fredriksson* och *G. Bolin* från Upsala samt *P. H. Isoz* och *J. Holm* från Stockholms Län.

8:o *Anders Wilhelm Uhr* från Nerikes Län, dels nedanstående memorial:

»Det är visserligen i lag bestämdt, att Domaren skall söka förmå tvistande parter att förlikas; sällan blifver dock detta lagbud iakttaget och ännu mera sällan med önskad framgång, ty om Domaren än någon gång utvisar dem för att förlikas, lyckas det sällan, ty dels är tiden dem för kort, dels äro de ofta, sedan de gjort sig besvär att komma till Tingsstaden, mera hetsiga och retfulla än eljelst, dels och kanske mest derföre, att vid tingsstaden merendels saknas någon eller några personer, som ega båda parternas förtroende och med enskildt kännedom om deras förhållanden samt någorlunda juridiskt omdöme kan jemka ihop dem; och om någon sådan ock händelsevis skulle vara tillstädes, lärer det alltid vara för egna eller andras af honom åtagna angelägenheter, dem han måste bevaka och som ensamt upptaga hans tid. Deremot har det visat sig, att, der förliknings-kommittér blifvit inrättade inom församlingarne, de medfört mycken nytta, åtminstone kan jag intyga att så varit händelsen inom det samhälle, der jag bor, och så har jag äfven hört förhållandet vara i andra socknar, der förliknings-kommittér blifvit inrättade. Under de sednast förflutna 10 åren har ifrån den församling, hvari jag bor, efter hvad jag kan påminna mig, ej mer än ett enda tvistemål kommit under Domstols pröfning utaf alla dem, som handlagts vid förliknings-kommittén, och dessa hafva varit ganska många; men tyvärr! har stundom händt, att endera parten har uteblifvit, och då kommittén ej haft något på lag grundadt medel att göra sin kallelse åtlydd, hafva dessa mål måst behandlas af Domaren. Då erfarenheten således visat mig, att förliknings-kommitér medfört mycket gagn, men äfven att de skulle kunna medföra det ändå mer, är det som jag vill föreslå:

1:o att i hvarje församling, eller åtminstone i hvarje härad skall finnas en förliknings-kommitté. Antalet Ledamöter deri äfvensom sättet för deras väljande m. m. må bero på kommunens bestämmande.

2:o intet tvistmål må vid domstol företagas till afgörande utan bevis derom, att det varit förut handlagdt vid förlikningskommittén och torde några ord om detta åliggande alltid böra inflyta i Domarens stämning.

3:o att den öfverenskommelse, som inför förliknings-kommitté frivilligt träffas, skall stånda fast.

Men på det den ena parten utan risk må kunna gå den andra till mötes och förlikning lättare derigenom träffas, torde äfven böra stadgas:

4:o att då förlikning ej sker, de eftergifter i ett eller annat afseende, som part gör inför förliknings-kommittén, ej skall vara bindande inför Domstol.»

Uti innehållet af denna motion förenade sig med *Uhr*, *Johan Pehrsson* från Upsala, *Anders Johan Sandstedt* från Jönköpings, *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs, *Nils Pettersson* och *Olof Andersson* från Kalmar, förre Vice-Talmannen *Pehr Eriksson*, *Anders Andersson* och *Anders Jonsson* från Vermlands, *Olof Lindström* och *Petter Anton Nyström* från Vesterbottens samt *Nils Olsson* från Malmöhus Län.

Dels en så lydande motion:

»Det är visserligen i lag bestämdt, att hvarje församling *eger* utse en eller flera personer, de der med den rätt närmaste fränder haft och ännu hafva skola tillse, att allt omyndiges gods rätt förvaltas; dock, ehuru ordet *ega* i lagstil vanligen tages i samma bemärkelse som *skola*, har det visat sig, att få församlingar så tolkat detta ord. Vid 1850—51 årens Riksdag föreslog Lag-Utskottet ett mera bestämdt åläggande, nemligen, att hvarje församling *eger*, etc., men om det ej sker *skall* Socken-Nämnden utse etc. Detta förslag antogs dock ej af Riks-Stånden, synnerligen emedan man ansåg att, då församlingarne *egde*, de äfven *skulle* utse sådane Tillsyningsmän, *derest* behofvet det påkallade. Att behofvet sådant påkallar, derom har jag sedan dess blifvit alltmer öfvertygad, men detta behof är oftast doldt, intilldess Tillsyningsmännen blifvit tillsatta och kommit i verksamhet. Inom den församling, der jag bor, valdes Tillsyningsmän öfver Förmyndarevården, straxt efter sedan Kongl. Förordningen derom blifvit kungjord, men föga uträttades förr, än vi för att åtminstone kunna skyllra med rättigheten att vid vite ålägga Förmyndarne aflemna redovisning, blefvo förenade med Socken-Nämnden, under benämning af dess Afdelning för Förmyndare-ärender, då först kommo vi i verksamhet, och har denna verksamhet alltsedan visat sig medföra ofantligt mycken nytta, både många och

stora fel hafva blifvit upptäckta såväl å arfskiften som förmyndareräkningar, alla hafva blifvit rättade, och en stor del varit af den beskaffenhet, att de sannolikt aldrig, utan en sådan granskning, som skett, skulle blifvit upptäckte. Detta är den erfarenhet, jag har om behofvet af tillsyningsmän öfver förmyndarevården i hvarje församling.

I fråga derefter om förmyndares och tillsyningsmäns rättigheter och skyldigheter torde äfven några dels förtydliganden, af hvad redan är föreskrifvet, dels nya af behofvet påkallade bestämmelser böra göras. Vanlig praxis, åtminstone i min hemort, har varit, att förmyndaren godtgjort myndlingen 5 proc. ränta å de medel, han förvaltat samt hvart tredje år lagt räntan till kapitalet; men sedan det blef föreskrifvet, att räkning årligen skall afslutas, har man trott deraf följa, att räntan årligen skall läggas till kapitalet. Derför möter dock många svårigheter, ty förmyndaren får nästan aldrig in räntan å föreskrifven tid. Han får ofta derå vänta flera månader, ja år, synnerligen då, såsom ofta är fallet, medarfvingar, såsom enkling eller enka innehafva medlen. Man har sagt mig, att förmyndaren endast i tre månader skulle ega innehafva förfallne räntor utan att derå beräkna ränta, derom har jag dock ej funnit något i lag bestämdt, ej heller om räntans storlek; visserligen är föreskrifvet, att förmyndaren skall förvalta myndlingens gods såsom sitt eget, men skall han gifva så hög ränta, som han får och årligen lägga den till kapitalet, då är gifvet, att hvarje förmyndare skall göra större eller mindre förluster. Inom Oppunda härads Hushållsgille i Södermanland har en särskild Sparbank blifvit inrättad för förmyndarmedel, ett reglemente derför antaget och tryckt, och vid nyligen hållet sammanträde med Bestyrelsen för Östra Nerikes Hushållsgille af Örebro Län, beslöto vi att genom kungörelse i alla Gillets kyrkor uppmana förmyndare att i Länets Sparbank insätta omhänder hafvande medel, så vidt sig göra låter. Ej alltid är det heller så lätt för tillsyningsmännen att känna hvarje förmyndares vederhäftighet för om händer hafvande medel; nog af, allt utvisar behof af ändring och rättelse, i hvad hittills finnes föreskrifvet, och ehuru min förmåga är ringa vid bedömande, af hvad som fordras, vågar jag dock, för att i någon mån söka verka till något bättre, föreslå:

1:o Att hvarje församling skall utse tillsyningsmän öfver förmyndarevården, så många, som distriktets vidd, derinom boende personers lämplighet och andra förhållanden kunna föranleda.

2:o Skulle flera socknar vilja förena sig att ställa dessa tillsyningsmän under en gemensam Ordförande, stånde det dem fritt.

3:o Att det skall åligga hvarje förmyndare, *utom hvad i lag dessutom är föreskrifvet*, såsom pupillens kristliga uppfostran och undervisning i för dess framtid nyttiga kunskapsämnen, hvaraf valet bör lämpas efter hans tillgångar och fallenhet, förvaltning af dess fasta egendom m. m.

a) Att sedan arfskifte blifvit upprättadt, genast förevisa detsamma för tillsyningsmännen, på det de fel deri, som af dem kunna upptäckas, må kunna rättas genom klander derå inom laga tid, derest godvillig rättelse ej sker.

b) Att, så fort arf utfaller, antingen öfverlemna penningarne till tillsyningsmännen kontant eller förbindelse derå, försedd med sådan borgen, som af dem kan godkännas, vare sig att förmyndaren sjelf vill låna penningarne, eller de innestå hos någon sterbhus-delegare, eller förmyndaren dem till annor man utlånat.

Derigenom skulle lagens stadgande om förmånsrätt för arfsmedel hos förmyndare kunna upphöra.

c) Förmyndare, som sjelf utlånat eller innehafver pupillens kontanta tillgångar, skall årligen afsluta räkning och, der så fordras, densamma till tillsyningsmännen aflemna för granskning och vederhäftighetens pröfvande, fordras det ej, bör den dock ovilkorligen hvart tredje år aflemnas, särskild kolumn bör föras för kapital och ränta, räntan må innehafvas räntefritt ett eller två år för att användas till löpande afgifter och, hvad finnes öfver, utföres då i kapital-kolumn. Jag vill föreslå två år, om utgifter finnas, eljest blott ett år såsom behöfligt till indrifnings- och utlåningstid.

d) Då förmyndare godtgör pupillen lika hög ränta, som han kan betinga sig, ege han njuta ersättning för all kostnad och besvär med förmyndarevården, godtgöres räntan deremot ej högre än 5 procent, såsom hittills vanligt, må ingen ersättning för besvär påföras.

4:o Tillsyningsmännen, hvilka ifrån domaren böra kostnadsfritt få uppgift första gången på alla förmynderskap i distriktet och derefter vid hvarje Tings slut å förekomna tillökningar eller förändringar, böra hafva en allvarlig uppmärksamhet å förmyndarevården, tillhandagå förmyndare med råd och upplysningar, granska arfskiften och minst hvart tredje år räkningar med dithörande verifikationer, pröfva säkerheten för de medel, som af förmyndaren innehafves eller af dem utlånte äro, anmäla och beifra de fel, som upptäckas, derest de ej

godvilligt rättas, föranstalta, att sådana personer blifva satta under förmyndare, som af en eller annan orsak deraf äro i behof, äfvensom att vårdslösa och odugliga förmyndare varda ifrån förmynderskapet skiljde och andra lämpliga dertill föreslagne, utlåna mot fullgod säkerhet de penningar, som af förmyndare till dem aflemnas, föra ordentlig bok och räkning, ej allenast öfver de förmynderskap, der penningarne till dem blifvit insatta, utan äfven upptagande behållningen vid bokslutsdagen och säkerheten i borgen eller inteckningar för de medel som af förmyndarne förvaltas; de skola ega att vid vite ej öfverstigande 15 R:dr R:mt af försumlige förmyndare infordra redovisning.

5:o Årligen skall ordentlig revision hållas och berättelse afgifvas.

6:o Ledamöterna torde kunna ombytas hvartannat år på sätt med Socken-nämnd är föreskrifvet, och sålunda ej behöfva någon aflöning, men för de särskildta besvär, som kassaförvaltning, bokföring m. m. medför, torde någon ersättning böra bestämmas, den jag dock ej dristar föreslå.»

9:o *Carl Caspar Nettelbladt* från Stockholms Län: Om Komministrars aflöning.

10:o af *samme Ledamot.*

»Då en mer och mer allmän klagan förspörjes öfver tjenstehjons tilltagande oordentlighet och sjelfsvåld i sitt uppförande och ofta förekommer, att de i olaga tid lemna sin tjenst, då tillfälle yppas till bättre förtjenst. Ja! i den ort, jag har äran representera, räknas det ej till sällsyntheterna, att statdrängen lemnar hustru och barn, för att begifva sig till Stockholm eller pågående jernvägsarbeten under den brådaste tiden för hö- och sädesbergningen, öfverlemnande åt husbonden att, bäst han gitter draga försorg om den efterlemnade hustrun och barnen, dervid ej så sällan förekommit, att han under sin frånvaro föröfvat brott, som hållit honom i flera månaders fängelse och hustrun med barnen fallit fattigvården till last; och då mannen återkommit ej sällan sjelf förlorat håg och lust för arbete, hvadan äfven förhållandet blifvit detsamma med honom, så har jag ansett, att dylika förseelser, som vid domstol skola utföras, dervid händer, att ting ej infaller på flera månader, böra inom kortare tid, än nu är fallet, kunna beifras; och i sådant hänseende får jag vördsamt föreslå:

att då någon afviker ur sin lagstadda tjenst, husbonde inom kort bestämd tid skall sådant, vid lämpligt vite, om det underlåtes, hos Konungens Befallningshafvande eller närmaste Kronobetjente

anmäla, hvilken åligger att efterspana den förrymde och då han anträffas inställa honom inför Konungens Befallningshafvande, som lika med Domstol må ega, att den felande döma och dom skyndsamt gå i verkställighet.

Om remiss till vederbörligt Utskott får jag anhålla.»

11:o *Gustaf Bjerkander* från Skaraborgs Län:

»Hvad allmänna Lagen stadgar i frågan om vattenledningar öfver andras mark, är på långt när icke så tydligt, som det borde vara

Det heter nemligen i Byggninga-Balken, Kap. 6: »Lägger man dike genom sitt gärde eller äng och möter annars bys äng, jordavall eller annan byamark, ther må den by ej hindra vattnets aflopp; kan det ej föras af utan dike och åsämjer dem ej, hvilken dika skall, lägge Domaren them emellan, som nyttigt och nödigt pröfvas.»

Utom att här endast talas om »Bys» egor, är stadgandet i öfrigt så obestämdt, att det helt och hållet ligger i Domarens skön att afgöra, i hvad mån den ene eller andre skall bekosta ett sådant dike, som här är i fråga. Jag får derföre vördsamt föreslå en redaktionsförändring i förevarande fall så lydande:

Lägger man dike igenom sina egor och möter annan bys eller hemmans egor, der må den by eller hemman ej hindra vattnets aflopp; kan det ej föras af utan dike, och åsämjer dem ej hvilken dika skall, eller fordras ersättning för den mark, som till diket åtgår, varde derom förordnadt, efter som det dike pröfvas för endera eller begge nyttigt vara. Sådant dike hålle han ensam, som det upptaga vill, så länge den andra ej finnes deraf nytta hafva; får denna sedan genom förändradt bruk af jorden, af detsamma sjelf gagn, varde underhållningen för framtiden i samma mån jemkad.

Uppstår tvist om dikets storlek eller, hvar det läggas skall, varde derom så förordnadt, att änmålet af diket, med minsta olägenhet för den, öfver hvars jord det går, vinnas må.

Om remiss häraf till Lag-Utskottet anhålles.»

Samtlige dessa motioner blefvo, på begäran, bordlagda.

§ 14.

Slutligen anmäldes jemväl följande motioner:

1:o af *Josef Holm* från Stockholms och *Nils Olsson* från Malmöhus Län om nedsättning af Embets- och Tjenstemännens löner;

2:o Af *Lars Ersson* från Södermanlands och *Gustaf Bjerkander* från Skaraborgs Län: Om ändring och förtydligande af gällande Stängsel-Förordning;

3:o af *sistnämnde Motionär*: Om ändring i Kongl. Förordningen den 27 November 1857, angående försäljning af bränvin och andra bända eller distillerade spirituösa drycker;

4:o af *Sven Gustaf Johansson* från Jönköpings Län: Om ändring af Kap. 13 § 7 i gällande Skiftesstadga samt

5:o af *Anders Wilhelm Uhr* från Nerikes och *Olof Nilsson* från Vesterbottens Län, i fråga om inskränkning i tiden för Beväringsmanskapets vapenöfningar jemte af *Uhr* väckt förslag om skolungdomens öfvande i vapens handterande och i målskjutning.

Pehr Östman från Vester-Norrlands Län förklarade, att han desto heldre instämde uti Olof Nilssons nyssberörde motion, som det beslut, hvilket Med-Ståndet, i strid med Bonde-Ståndets önskningar, vid sista Riksdag fattade, angående bevärings-exercissens fördelande på tvenne år, såväl i anseende till det härigenom erforderliga högre anslag, som förlusten af de krafter, hvilka nu i ökadt mått förspillas för jordbruket, blifvit med allmän missbelåtenhet emottaget; tilläggande Östman den önskan, att detta ärende nu måtte blifva föremål för Rikets Ständers synnerliga uppmärksamhet.

Då i ofvan anförda ämnen åtskilliga motioner dels redan blifvit väckta, dels ytterligare vore att förvänta, skulle, för remiss i ett sammanhang till vederbörliga Utskott, de nu ingifna memorialen tills vidare förblifva hvilande å Ståndets bord.

§ 15.

I likhet med hvad vid föregående Riksdagar öfligt varit skulle i Ståndets Protokoll inflyta ej mindre de Nådiga svar, som Hans Maj:t Konungen, å egna och sin höga Gemåls vägnar, äfvensom Hennes Maj:t Enke-Drottningen Desideria täcktes afgifva å de tal, som höllos, då Bonde-Ståndet hade Nåden aflägga sin underdåniga uppvaktning, än det tal, Ståndets Talman hållit inför Kongl. Maj:t å Rikssalen vid Riksdagens öppnande; och voro desse tal af följande lydelse:

Hans Maj:t Konungen behagade i nåder svara:

»Redlige Dannemän!

Eder hjertliga lyckönskan har innerligen rört mig. Jag vet, att Eder tillgifvenhet är uppriktig, och det skall derföre

alltid blifva mig kärt och dyrbart att den bibehålla. Då Sveriges Konung och Sveriges Allmoge förstått och uppskattat hvarandra, har Landet alltid varit lyckligt och Herren har välsignat deras endrägtiga bemödanden.

Eder saknad vid en älskad Konungs bortgång är rättvis; det fanns intet, Han högre älskade, än Folket; för dess väl, dess upplysning och dess oberoende arbetade han rastlöst, och häfderna skola åt Honom förvara ett rum bland Sveriges mest Folkkära Konungar. Den allmänna sorg, som vid Hans grift uttalat sig, utgör Hans vackraste äreminne, och den bästa tröst för Hans efterlefvande Maka och Barn.

Den Son, hvarmed Försynen hugnat Min Broders giftermål, tillhör de förenade Rikena, och skall fostras att älska och gagna deras innebyggare.

Då J nu gån att begynna Edra vigtiga värf, skolen J, Jag är derom öfvertygad, alltid hafva för ögonen Fädernes-landets sanna bästa, och Jag önskar Eder dertill lycka och vägsignelse.

Varen förvissade, Redlige Dannemän, om min ständiga ynnest och välvilja.»

Hennes Maj:t Enke-Drottningen Desideria täcktes svara:

»Redlige Dannemän!

Hjertats förluster kännas lika på thronen och i hyddan: Makans och Modrens sorg är densamma i alla det menskliga lifvets förhållanden. Hvad jag egt och hvad jag förlorat, kan af hvar och en af Eder lätt uppskattas, och af hvad J här hafven yttrat, finner jag äfven, att J fullkomligt uppskattat det. För min oförgätliga Make var Folkets kärlek Hans belöning; för mig är Folkets kärlek min tröst. Aldrig har jag behöft den bättre än nu, då en högt älskad Son, hvars ömhet utgjorde min lycka, alltför tidigt blifvit ryckt från min sida. Han egde Eder tillgifvenhet och förtjenade den, genom sina uppriktiga och aldrig hvilande omsorger för Edert väl; må hans minne för Oss alla ständigt blifva heligt och tillknyta det band, som för alltid förenar mig med Eder.

Varen försäkrade, Redlige Dannemän, om min ständiga Kongl. nåd och välbevägenhet.»

Talmannens:

»Stormäktigste, Aller-nådigste Konung!

Inför Eders Kongl. Maj:ts thron nedlägger Bonde-Ståndet sin underdånigaste vördnads- och hyllningsgärd.

På samma upphöjda plats emottog, för tre år sedan, Eders Kongl. Maj:ts höge Fader, den vise, milde, fosterländske, i minnet förevigade Konung Oscar den förste, sitt tacksamma

folks vördnadsbetygelse. — God tid var då i Landet och den ädle Konungens hjerta kunde fröjda sig af det välstånd och den lycka, som under fridens skydd blomstrade. — Det var lönen för Hans outtröttliga mödor och bekymmer för Fosterlandets väl.

Men denna goda tiden skulle ej länge vara. — Moln samlade sig och nästan i samma stund, som Eders Kongl. Maj:t ur den domnade fadershanden öfvertog spiran, utbröt stormen. — Fäderneslandet hade att utstå en af dessa skakningar, som, rubbande de timliga stöden för folkens välstånd och lycka, då och då genomgå verlden. — Men att i denna bekymrets och rådlöshetens tid Eders Kongl. Maj:t med fast blick mötte och mätte faran, med kraftfull ansträngning och vis omtanka satte en gräns för dess härjande verkningar, — derför samt för den nitälskan och omsorg, hvarmed Eders Kongl. Maj:t fortdrifvit och utvecklat de många vigtiga företag i alla riktningar till Fäderneslandets båtnad och förkofran, hvilka den hädangångne ädle Konungen lemnat i arf, står Fäderneslandet till Eders Kongl. Maj:t i stor skuld.

Med tacksamt erkännande häraf och under den varmaste lyckönskan till framgång i alla Eders Kongl. Maj:ts upplysta och fosterländska framtidsplaner, — bland hvilka torde få emotses, såsom af behofvet länge påkallad, en med rättvisa och billighet öfverensstämmande och till tidsförhållandena lämpad ombildning af National-Representationen, — utbeder sig Bonde-Ståndet nåden att fortfarande få vara inneslutet i Eders Kongl. Majts ynnest och bevågenhet.»

Ståndet åtskiljdes kl. 8 eft. m.

In fidem

N. A. Fröman.

Den 16 November.

Plenum kl 10 f. m.

§ 1.

Protokollen för eftermiddagsplena den 9 och 12 innevarande månad justerades och godkändes.

§ 2.

Talmannen tillkännagaf, att tacksägelse i Kongl. Slottskapellet komme att hållas kl. ½ 2 e. m. i anledning af H. K. H. Hertiginnans af Östergöthland lyckliga förlossning, för öfvervarande af hvilken högtidlighet Ståndets Ledamöter uppmanades att samlas här uti Plenirummet kl. ¼ 2 e. m. för att afgå till Kongl. Slottskapellet, hvarest platser voro utsedde för Stånpets samtlige ledamöter.

§ 3.

Likaledes tillkännagaf Talmannen att, sedan i anledning deraf, att det Protokoll, hvilket blifvit hållet vid val af Riksdagsfullmäktig för Bonde-Ståndet inom Stranda och Norra Möre Häraders Domsaga och hvarvid Måns Månsson i Vångerslätt blifvit utsedd till Riksdagsfullmäktig, icke varit af Elektorerne underskrifvet, Ståndet öfverlemnat samma Protokoll till Måns Månsson för att genom vederbörande Domhafvande få denna ofullständighet afhulpen, så hade sådant numera skett och Protokollet försedt med Elektorernas underskrifter, till Talmannen aflemnats och blef detsamma nu till Måns Månsson återställdt.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till *Stas-Utskottet Ola Jönssons* från Malmöhus Län sedan den 9 innevarande månad på Ståndets bord hvilande motion om anställande af undersökningar för reglerande af den s. k. hofveri-skyldigheten.

§ 5.

Vid föredragning af Lag-Utskottet sedan den 12 dennes hvilande Utlåtande N:o 2 med återlemnande af väckt motion om upphäfvande af Kap. 7 Byggninga-Balken, angående huru humblegård skall läggas och uppehållas m. m., samt sedan de Utlåtandet bifogade reservationer blifvit upplästa, yttrade:

Sven Heurlin från Kronobergs Län: »Lika med reservanterne anser, jag att *Lag-Utskottets* i förevarande fall oriktigt och egenmäktigt förfarit. Då fråga är om upphäfvande af ett lagrum eller till och med ett särskildt kapitel i 1734 års lagbok, så är det min oförgripliga mening, att Lag-Utskottet tillkommit skyldigheten, att ett sådant ärende handlägga. Visserligen finnas uti Byggninga-Balken åtskilliga ekonomiska stadganden, men här är, som jag redan sagt, ej fråga om en förändring utan om upphäfvande totalt af ett Lag-

bud. Lag-Utskottet bör ej handlöst lemna ifrån sig en dylik fråga, ty blefve praxis för framtiden sådan, komme tilläfventyrs yttranderätten vid många tillfällen att kränkas. Jag vill förthy hafva ärendet återremitteradt till Lag-Utskottet. Om Med-Stånden ej finnas benägne att biträda en sådan åsigt, så blifver det Konstitutions-Utskottet förbehållet att skilja oss emellan.

Per Östman från Vester-Norrlands och *Carl Gustaf Cederskog* från Östergöthlands Län instämde.

Olof Persson från Gefleborgs Län: »För min del anser äfven jag, att Lag-Utskottet hade bort behandla den ifrågavarande motionen och jag har derföre ock såsom Ledamot i Utskottet mig reserverat emot Utlåtandet. Byggninga-Balken Kap. 7, hvars upphäfvande motionen syftar, innehåller ett åligganden för alla hemman att anlägga och uppehålla Humblegård å sina egor, skulle man nu adoptera den åsigten, att Regeringen ensam kunde befria hemmanen ifrån detta åliggande, så följde i konseqvens dermed, att Regeringen också ensam skulle kunna ålägga hemmanen andra enahanda skyldigheter. Sådant torde väl icke ensamt tillhöra den ekonomiska lagstiftningen, och jag anser derför, att motionen bör ånyo remitteras till Lag-Utskottet.»

Per Nilsson från Malmöhus Län: »I likhet med föregående Talare anser äfven jag det innebära ett vådligt prejudikat, att låta Ekonomi-Utskottet behandla frågor om ändringar af §§ i vår lagbok och jag påyrkar derföre Utlåtandets återremitterande.»

Paul Fritz Mengel från Upsala Län förklarade sig instämma, uti hvad Heurlin andragit samt afstod i öfrigt från ordet.

Jonas Andersson från Östergöthlands Län: »Jag har ej mycket att tillägga, hvad föregående Talare, med hvilka jag instämmer, anfört. Man bör vara mycket varsam uti att öfverlåta något, som tillhör den civila lagstiftningen på Regeringen ensam. Medgifva vi Regeringen rätt att taga bort för oss ett i lag stadgadt onus, så dröjer det icke heller länge, innan Regeringen under åberopande af sin ekonomiska lagstiftningsrätt, skall anse sig befogad att jemväl lägga tunga på allmogen, det dock Grundlagen förbjuder. Jag instämmer alltså i yrkandet om återremiss af utlåtandet.»

Efter sålunda slutad diskussion, beslöt Ståndet uppå proposition af Talmannen, att, med vidblifvande af sitt i ämnet förut fattade beslut ånyo öfverlemna motionen, jemte under föredragningen af Utlåtandet afgifna yttranden till behandling af Lag-Utskottet.

§ 6.

Föredrogs *Bevillnings-Utskottets* sedan den 12 innevarande månad på bordet hvilande Memorial N:o 2, med återlemnande af en utaf Johan Johansson från Kalmar Län väckt motion, om den förändring i tiden för krono-utskyldernas erläggande på Öland, att personala och bevillnings-afgifterna, i stället för i Februari och Mars månader, skulle erläggas inom November månads utgång m. m.

Ståndet fann skäligt remittera motionen till handläggning af Stats-Utskottet.

§ 7.

Vid föredragning af *Expeditions-Utskottets* förslag N:o 1 till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, angående DD. MM. Konungens och Drottningens kröning och i sammanhang dermed af Högloflige Ridderskapet och Adelns genom Protokolls-utdrag N:o 33 gjorda inbjudning, att instämma uti detta Stånds beslut att godkänna ej mindre samma skrifvelseförslag, än äfven nämnde Utskotts förslag till Rikets Ständers underdåniga condoléance-adress till H. M. Enkedrottning Josephina, samt att, derest förslagen äfven af Med-Stånden gillades, de underdåniga skrifvelserna skulle, å Rikets Ständers vägnar, af H. Exc. Hr Grefven och Landtmarskalken jemte de öfrige Riks-Ståndens Herrar Talmän efter begärdt och erhållet företräde öfverlemnas till H. M. Konungen och H. M. Enkedrottning Josephina, begärdes ordet af nedanstående Ledamöter, som yttrade:

Anders Eriksson från Elfsborgs Län: »Jag har visserligen icke någon anmärkning att framställa emot skrifvelseförslaget, enär detta grundar sig på och är affattadt i öfverensstämmelse med tre Stånds beslut; men hvad egentligen här förefaller mig besynnerligt, är, att detta beslut tillkommit genom en blunder eller ett förbiseende af grundlagens bud i § 44 R. O. och § 56 R. F. der det heter: »allmänna frågor, som uti Rikets Ständers Plena väckas, må ej till ett omedelbart afgörande der upptagas, utan skola öfverlemnas till behörigt Utskott, som eger, att dem utreda och deröfver sig yttra.» Dessa stadganden hafva väl ock gifvit oss anledning att icke antaga den inbjudning i ämnet, vi erhållit. Då jag emellertid försport, att det skall varit praxis sedan äldre tider att, i fråga om kröningar, så tillgått såsom nu skett, så är ej i min tanka något annat att göra, än att godkänna förslaget.»

Jöns Persson från Blekinge Län: »Om jag än delar den åsigt i ämnet föregående talare utvecklat, finner jag dock att vid det förhållande, att 3:ne Stånd godkänt förslaget till den underdåniga skrifvelsen, Ståndet icke heller har annat att göra, än att bifalla förslaget, hvarom jag begär Talmannens proposition.»

P. F. Mengel från Upsala Län: »Ifrån början har denna fråga kommit, att jag så må säga »på sned», ty rätteligen har den bort blifva handlagd af Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, innan den af Stånden afgjordes. Detta har likväl ej skett och man har skyllat på praxis såsom orsaken dertill. Häraf kan man inse, huru vådligt det är att i ringaste mån lemna Grundlagen å sido. Det är beklagligt att så nu måste ske i denna obetydliga fråga. Vid sista Riksdagen begick man samma fel uti en vigtigare fråga, och kanske kommande Riksdagar medföra kinkigare omständigheter i berörde afseende. Då nu emellertid, som sagdt är, frågan fått denna sneda riktning, så är jag böjd att helt enkelt återremittera skrifvelse-förslaget, af skäl att uti inbjudningarne och delgifningarne från de andra Stånden stått nämndt, att skrifvelsen skulle komma att afgå, derest samtlige Stånden dertill bifalla, eller i en sådan skrifvelses aflåtande instämma. Nu är dock händelsen, att ett Stånd satte sig emot en dylik skrifvelses aflåtande. De tre Ståndens enstämmiga beslut gör alltså, efter min tanka, icke tillfyllest, då det vilkor proponenterne sjelfve framställt, ej blifvit uppfyldt. Denna omständighet har Expeditions-Utskottet förbisett. Jag anser derför att, ehuru jag helst önskat, att skrifvelsen blifvit i tysthet begrafven, man kan alltför gerna återremittera den, då man i det återkommande förslaget bör hafva inryckt, att skrifvelsen tillkommit genom tre Stånds beslut; tilläggande Mengel, efter erinran af Talmannen, att uti inbjudningarne i fråga stått icke »samtlige Stånden» utan »Medstånden», att han för sin del icke fann någon skilnad i förevarande fall emellan »Medstånden» och de öfrige eller samtlige Stånden.»

Uti hvad Mengel yttrat instämde *R. Isoz* från Stockholms, *Carl Anders Larsson* och *Jonas Andersson* från Östergöthlands, *Per Persson* från Vermlands, *Svensén* och *Gross* från Kalmar samt *Per Tjernlund* från Vester-Norrlands Län m. fl.

Sedan Talmannen härefter upplyst, att det nu föredragna skrifvelse-förslaget är den 12 innevarande månad af de tre Stånden, som beslutat skrifvelses aflåtande, godkändt, fortsattes diskussionen af

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus Län, som yttrade: »Sist frågan här var före om inbjudning att deltaga uti en dylik skrifvelses tillkomst, var jag af olika tanka med flera af mina Ståndsbröder och jag vidhåller än min då uttalade mening. Om vi ock skulle återremittera förslaget, hvilket, måhända ej låter sig göra, hvad blefve väl i alla fall resultatet af en dylik återremiss, då vi hafva tre Stånds beslut redan emot oss. Jag bifaller förslaget.»

Per Östman från Vester-Norrlands Län, instämde.

Nils Larsson från Jemtlands Län: »Det må nu vara sannt, att ett formfel blifvit begånget, då de tre första Stånden beslutat en dylik underdånig skrifvelses aflåtande, utan att ärendet förut blifvit behandladt af Utskott; jag säger detta må vara sannt eller ej, så är dock nu sjelfva saken afgjord genom tre Stånds beslut, deruti vi hafva ingen del. Under nuvarande förhållande hafva vi blott att pröfva, huruvida Expeditions-Utskottet uppsatt sitt förslag i öfverensstämmelse med dessa tre Stånds beslut, och då detta är förhållandet, hafva vi ej annat att göra, än att godkänna förslaget.»

Häruti hördes *Carl Gustaf Cederskog* från Östergöthlands och *Herman Öbom* från Norrbottens Län instämma.

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län: »Som ett godkännande utaf förslaget skulle, enligt mitt förmenande, medföra eller utgöra en total återgång från vårt förra beslut och detta vore hvarken tjenligt eller lämpligt, yrkar jag lika med Mengel, återremiss af skrifvelse-förslaget, samt att den förnyade upplagan af detsamma måtte komma att innehålla, att tre Stånd beslutat skrifvelsen emot Bonde-Ståndets önskan och vilja.»

Johan Bergström från Kopparbergs Län: »Jemte det jag instämmer med Anders Eriksson och Nils Larsson, vill jag tillika hafva nämnt, att en återremiss tjenar till intet, då tre Stånd gillat förslaget. Vi skulle få det tillbaka i samma skick, som det nu är beskaffadt, derför är det bäst att godkänna detsamma.»

Jöns Persson: »Om något kunde vinnas med förslagets återremitterande, skulle jag ej hafva något emot en sådan åtgärd, men så är likväl ej förhållandet, och icke vet jag heller, hvad vi skulle vinna på att få in i förslaget, att det tillkommit genom endast tre Stånd.»

Mengel: »Om siste Talaren ej tror, att det tjenar till något att få uttryckt i skrifvelse-förslaget, att det tillkommit genom tre Stånds beslut, så vet jag icke heller, hvad det tjenar till att yttra, det man icke skulle vara emot en återremiss under vissa vilkor.»

Diskussionen förklarades slutad, sedan Talmannen, med föranledande af åtskilliga talares yrkanden om skrifvelse-förslagets återremitterande, meddelat, att han, då förslaget redan vore af 3 Stånd godkändt, betraktade detsamma såsom tillkommit på grund af Rikets Ständers beslut samt af denna anledning funne sig förhindrad att lemna proposition på förslagets återremitterande, om yrkandena på återremiss vidhöllos efter det proposition på dess godkännande hlifvit framstäld, men till äfventyrs ej bifallen, framställdes proposition på godkännande af det underdåniga skrifvelse-förslaget och antagande af Ridderskapet och Adelns nu jemväl föredragna inbjudning, hvilken proposition med öfvervägande Ja besvarades, och var alltså skrifvelse-förslaget godkändt och inbjudningen antagen.

Härefter begärde *Nils Larsson* från Jemtlands Län ordet och yttrade: »Det är med anledning af Talmannens förklaring, i sammanhang med det nu afgjorda ärendet, att nemligen Talmannen ej ansåg sig böra framställa proposition på skrifvelse-förslagets återremitterande, derför att 3:ne Stånd godkändt detsamma, som jag begärt ordet. För att för framtiden slippa höra dylika förklaringar vill jag här nu uttala min mening och den är, att Talmannen icke har någon giltig eller laglig grund att vägra Proposition på återremiss af en fråga derför, att den blifvit godkänd af 3:ne Stånd. I hvilket ärende som helst har hvart Stånd rättighet att fatta sitt beslut, oberoende af de öfrige Ståndens beslut derutinnan och att få samma beslut ånyo pröfvadt genom återremiss. Det kan ju icke inträffa något värre, än att återremissen ej föranleder någon åtgärd.»

Mengel: »Äfven jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten, vid hvad *Nils Larsson* yttrat och som han enligt mitt förmenande, fullständigt visat den rätta sidan af saken, skall jag blott i allo instämma med honom.»

Med *Nils Larsson* och *Mengel* hördes instämma *Isoz* från Stockholms, *Lundahl* och *Bjerkander* från Skaraborgs, *Heurlin* från Kronobergs, *Jonas Andersson*, *Carl Anders Larsson*, *Anders August Andersson* och *Nils Fredrik Andersson* från Östergöthlands, *Sköldberg* från Nerikes, *Per Nilsson* från Malmöhus, *Paul Andersson* från Jemtlands, *Per Tjernlund* från Vester-Norrlands samt *Almqvist* från Norrbottens Län.

Talmannen yttrade härtill, att sedan det fall, jag förutsatte vid mitt ifrågavarande yttrande, icke inträffat, anser jag det öfverflödigt att nu närmare utveckla skälen för detta yttrande.

§ 8.

Till *Stats-Utskottet* remitterades *Nils Olssons* från Malmöhus Län motion om militär-boställens indragning samt beviljande i stället af penningelön till militär-tjenstemännen.

§ 9.

Till *Lag-Utskottet* remitterades:

1:o *Nils Olssons* från Malmöhus Län motion om upphäfvande af Kongl. Förordningen den 20 November 1845, angående handel med lösören samt

2:o *Josef Smedbergs* från Elfsborgs Län motion om förtydligande af lagstadgandet, rörande ränte-beräkning å omyndigs medel.

§ 10.

Remitterades till *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet:*

1:o *Anders Jonssons* från Vermlands Län motion om ändring i nu gällande Resereglemente; uti hvilken motion hördes instämma Vice Talmannen *Ola Svensson, Adolf Fredriksson* från Upsala, *Falk* från Skaraborgs, *Lars Ersson* och *Söderholtz* från Södermanlands, *Erik Olsson, Hultman* och *Sköldberg* från Nerikes, *Johan Andersson* från Elfsborgs samt *Anders Andersson* från Vermlands Län jemte en stor del af Ståndets Ledamöter samt

2:o *Joseph Smedbergs* från Elfsborg Län motion i fråga om roterings-skyldigheten inom Länet.

§ 11.

Skedde åter föredragning af *Erik Christenssons* från Götheborgs och Bohus Län sedan den 12 dennes på bordet hvilande motion om ändringar i Kongl. Förordningen den 6 Oktober 1848, angående Aktie-bolag; och utläto sig härvid:

Per Östman från Vester-Norrlands Län: »Jag har haft tillfälle att genomläsa motionen och har dervid iakttagit, att ett utaf motionärens syften, är att hvarje delegare uti dylika Bolag skall vara skyldig att infasta sina aktier. Sådant skulle dock, efter mitt förmenande, leda till betänkliga följder. För exemplets skull vill jag nämna, att uti Vester-Norrland ett Aktiebolag bildat sig för inköp af grund för anläggning af en Landtbruksskola och för en dylik skolas igångställande. Det sammanskjutna kapitalet uppgår till 20,000 R:dr, hvarje aktie till 15 R:dr och delegarnes antal till omkring 3 à 400 personer. Skulle nu hvar och en bolagsman, som t. ex. blott

har en aktie, vara skyldig att med den lagfara, så skulle sådant blott i lagfartskostnader måhända fyrdubbla anläggningskostnaderna. Ehuru motionen omfattar många och vidlyftiga frågor, vid hvilka anmärkningar med skäl kunde göras, vill jag dock för det närvarande endast påyrka, att hvad jag nu andragit måtte komma till Utskottets kännedom, innan motionen blifver behandlad.

Per Mattsson, Paul Hedström och *Per Tjerlund* från Vester-Norrlands samt *Jöns Persson* från Blekinge Län med flera instämde.

Nils Larsson från Jemtlands Län: »Kapitlet 15 Handels-Balken stadgar ännu, huru Bolag med solidarisk ansvarighet skola bildas, äfvensom förhållandena emellan så väl Bolagsmännen sig emellan, som emellan Bolagsmännen och den utom Bolaget stående allmänheten; men omtankan för landets förkofran i industrielt m. fl. hänseenden har fordrat något mer, än detta kapitel innehåller för att möjliggöra, genom förenade krafters sammansmältning, gagneliga företag i berörde hänseenden. Af denna anledning tillkom och skiftades Aktie-bolags-lagen af den 6 Oktober 1848. Den stiftades hufvudsakligen med fästadt afseende å vidtagande af så omfattande och stora företag att för deras bringande i verket samt till ett nyttigt och ändamålsenligt slut det fordrades en mängd delegare. Då dessa uppgå till tusental, är det omöjligt att alla kunna känna hvarandra och hvarderas soliditet ännu mindre. I dylika fall är det högst nödvändigt, att Lagen icke bestämmer delegarnes ansvarighet till högre belopp, än de sjelfve i företaget insatt, ty i motsatt fall skulle inträffa, att vigtiga och allmännyttiga företag åsidosattes, enär icke någon skulle vilja ingå i dylika Bolag med gemensam ansvarighet, deröfver man icke heller gerna kan undra, då Medbolagsmännens ekonomiska förhållanden icke äro i ringaste mån kända. Exempel på dylika Bolag, äro Bolag för befrämjande af kommunikations-anstalter. Sådana Bolag ingås mera med afseende å det gagn, orten kan deraf hafva, än för den vinst det kunna tillskynda delegarne i Bolaget, och att våga sin ekonomiska existens genom att ingå i ett sådant Bolag under gemensam ansvarighet, det faller väl icke mången in. Af hvad jag nu anfört, kan man inse, att sjelfva idéen för Aktie-Bolags-lagen är god; och likväl åsyftar Erik Christensson med sin motion att alldeles omkullkasta den, hvilket han gör i och med detsamma, som han fordrar delegarnes solidariska ansvarighet. Det återstår nu att tillse om olägenheterna af lagen äro öfvervägande det nyttiga, den har med sig eller tvertom. Motionärens förslag innehåller punkter, som i sig innefatta

ganska vådliga grundsatser. Hvad nu 1:sta punkten beträffar, så hvilar motionärens resonement och förslag om lagfart å aktierna m. m., på den förutsättning, att det är förenadt med allt för stora svårigheter att definiera, hvad som må vara föremål för Aktie-bolags rörelse, och att bestämma, hvad som icke derför må vara föremål. Denna förutsättning är dock oriktig. Att Lagen icke är tillämplig för Bolag, som drifva bankrörelse och utgifva egna kredit-sedlar, det visar sista § i densamma, men för öfrigt är den tillämplig på Bolag, stiftade för hvad ändamål som helst. Kongl. Maj:t tillkommer det dock att fastställa Bolags-ordningen, och då så är förhållandet, hafver man god garanti derför, att Bolagen bildas endast för goda och lagliga ändamål, enär om motsatsen komme i fråga, det vill säga, om Aktie-bolagen syftade på något skadligt för det allmänna eller till förfång för det enskilta, så blefvo deras ordningar icke stadfästade. Emellertid får jag härvid anmärka, att motionären i sina fem slutpunkter icke föreslagit något till förekommande af dylika Bolags bildande. I afseende å motionärens 2 punkt, så har han velat med 2 exempel ådagalägga de missbruk, hvartill nu gällande Lag för Bolagen skall leda med afseende å dess obestämdhet i vissa fall. Det ena exemplet omförmäler att, då Styrelsen för ett Aktie-bolag ej ville infinna sig vid en utmätning och disponenten vägrade att uppgifva någon egendom, Kronofogden slutligen måste med yxa spränga låsen till magazinen för att kunna åtkomma utmätningsbar egendom; och det andra exemplet innehåller, att ett serdeles rikt Aktie-bolag, som i många år erlagt fattigafgift till den socken, inom hvilken alla dess fabriker voro belägna, med omkring 4,000 R:dr årligen, på grund af taxerings-värdet för rörelse, slutligen undandragit sig att erlägga samma afgift med mera än 3 å 400 R:dr efter taxerings-värdet å fastigheten, oaktadt det just skall varit samma bolags fabriks-arbetare med familjer, som försett fattigvården med de flesta hjelpbehöfvande. Hvad nu första exemplet beträffar, så bevisar det alldeles ingenting; ty det kunde falla hvilken som helst in att vägra uppgifva egendom till utmätning, hvadan yxan ock kunde när som helst begagnas. Hvad åter angår det framdragna 2:dra exemplet, så får jag nämna, att det tillhör en socken att utfå den bevillning och bidrag uti fattigvården af den inom socknen bedrifna bolags-rörelse i förhållande till rörelsens drift och storlek. Om socknen i detta fall efterlåter sin rätt, så är det dess egen sak, och den solidariska ansvarigheten gör härtill intet, helst som nämndt är, att den bristande betalningen icke härledt sig från oförmåga att erlägga sådan. Vidare säges, att Styrelsen eller Direktionen

för Aktie-bolaget tager sitt säte på annan ort, än der den har sin hufvudsakliga egendom och drifver sin rörelse, hvilket åter orsakar, att Bolaget ej kan noggrannt taxeras och beskattas. Detta räsonement förutsätter obekanskap med §§ 45 och 78 Bevillnings-förordningen, som innehålla, att hvar och en skall för rörelse beskattas i den socken, hvarest han rörelsen bedrifver, Styrelsen må nu sitta hvar som helst. Motionären förmenar, att taxerings-uppgifterna ingifvas till Taxerings-kommittéen i den ort, der Styrelsen bor, men det är oriktigt och alltså förfaller hans mening härutinnan såsom byggd på ett misstag. Likaledes är i samma punkt taladt om olägenheterna deraf, att allmänheten icke känner till, vid hvilka auktoriteter Aktie-bolagen böra svara, och hvarest är deras rätta forum. Aktie-Lagen innehåller dock i § 1 den föreskriften: att de, som vilja ingå Aktie-bolag, skola hafva Konungens stadfästelse af Bolagets ordning, äfvensom att rätten skall låta underrättelse om Bolaget på dess bekostnad i allmänna tidningar införas. Det är derför för allmänheten bekant ej blott, hvarest Bolagets Direktion har sitt säte, utan äfven hvarest Bolaget och dess Styrelse kunna tilltalas. I tredje punkten heter det, »att aktier uti Aktie-bolag, så väl som öfverlåtelse eller pantsättning deraf för att vara gällande skola intecknas i Under-Rättens inteckning-protokoll m. m.» Det härgjorda förslaget beror på, om Aktie-lagens sjelfva grundprincip skall vara qvar eller ej. Fordras ej solidarisk ansvarighet, har ej heller den enskilde af nöden att veta, hvem som är innehafvare af aktierna. Då sådant är kändt genom kungjord Lag, så vet hvar och en, hvarefter man hafver sig att rätta. Han vet, att han har att hålla sig till Bolaget kollektivt för sin fordran. Om åter Bolaget icke eger någon gemensam egendom, så må den enskilde, som inlåter sig i affärer med ett dylikt Bolag, skylla sig sjelf för den förlust, han kan komma att lida, alldeles såsom det går med dem, hvilka inlåta sig i affärer med ej vederhäftiga personer. Fjerde punkten innehåller bland annat, att aktie-egare skola en för alla och alla för en eller solidariskt ansvara för alla Bolagets skulder med rättighet att för felaktige eller misslyckade åtgärder hålla sig till Styrelsen eller de meddelegare, som besluten derom vidtagit. Vår Aktie-Bolags-Lags stadgande i detta afseende utgör just Lagens hufvudprincip och jag påyrkar bestämdt bibehållandet af ett sådant stadgande, det vill med andra ord säga, att ingen solidarisk ansvarighet bör ega rum, enär olägenheterna af en sådan, öfverväga de fördelar, man af den kunde komma att få åtnjuta. För öfrigt är i motionen omnämndt olägenheterna

deraf, att Bolagets egendom ej måste lagfaras. Detta är ock ett misstag, ty om Bolaget inköper fast egendom, så måste dermed lagfaras. Väl är det sannt, att ej de särskilda aktierna behöfva undergå lagfart, men jag hemställer till en hvar, hvad det skulle leda till, om hvarje aktie-egare började att lagfara sina aktier. Hvad motionären ordat om Statens och Embetsmännens förluster på minskad kartering och förlust af sportler m. m. är ock grundlöst. Åtskilliga andra orimligheter synes ock motionen innehålla. Man fordrar, att Styrelsen för Aktie-bolagen skall hafva sitt säte, der Bolagets hufvudsakliga rörelse bedrifves. Man har väl samma skäl då att fordra det äfven hvarje delegare i Bolaget derstädes skall hafva sitt hemvist och att vid dödsfall sterbhusdelegarne derstädes skola för den aflidne göra redovisning. I få ord, motionen innehåller mycket, som man skulle kunna göra anmärkningar vid, men den är af ett ganska vidlyftigt innehåll och är förthy ej utan svårighet, att densamma i allo på stående fot besvara; hvadan jag slutar med att framställa den önskan och anhållan, att den icke måtte af Utskottet i någon måtto gillas.

Uti hvad *Nils Larsson* sålunda anfört, instämde *Johan Persson* från Upsala, *Jonas Andersson* från Östergöthlands, *Lars Gustaf Andersson* från Elfsborgs, *Anders Jonsson* och *Olof Olsson* i Gersheden från Vermlands, *Liss Lars Olsson, Bergström* och *Jan Andersson* från Stora Kopparbergs, *A. W. Uhr, Gustaf Hultman* och *Carl Gustaf Sköldberg* från Nerikes, *Erik Ersson* och *Erik Hansson* från Gefleborgs, *Paul Andersson* från Jemtlands samt *Håkan Olsson* från Christianstads Län med flera.

Öfverläggningen afbröts nu, kl. XII på dagen, emedan Ståndet nu skulle afgå att bevista tacksägelsen uti Slottskapellet; och skulle Ståndet för förhandlingarnes fortsättande åter sammanträda kl. 5 e. m.

Ut Supra.

In fidem

N. A. Fröman.

Plenum kl. 5 e. m.

§ 1.

Protokollet för e. m. den 12 i denna månad justerades och godkändes.

§ 2.

Fortsattes den i förmiddagens plenum påbörjade diskussion om *Erik Christenssons* från Götheborgs och Bohus Län motion, angående ändringar i Kongl. Förordningen den 6 Oktober 1848, rörande aktiebolag, dervid följande ledamöter, som begärt ordet, yttrade:

Mengel från Upsala Län: »Jag är förekommen af och instämmer uti, hvad Nils Larsson anfört.»

Carl Anders Larsson från Östergöthlands Län instämde ock uti Nils Larssons yttrande.

Erik Christensson: »Utan att till genmäle upptaga de vidlyftiga anmärkningar, som af Ståndsbrodren Nils Larsson blifvit gjorda emot min motion, får jag endast tillkännagifva, att de olägenheter, som i motionen blifvit påpekade, äro fullkomligt verkliga och medföra många olägenheter för den ort eller kommun, der de finnas. Jag anhåller således, att motionen måtte remitteras till vederbörligt Utskott, som må yttra sig öfver densamma.»

Diskussionen var fulländad, och motionen blef, uppå Talmannens derom framställda proposition, jemte diskussionen i ämnet till *Lag-Utskottet* remitterad.

§ 3.

Vid förnyad föredragning af *Erik Christenssons* från Götheborgs och Bohus Län, den 12 i denna månad bordlagda motion, om ändring i författningarna, angående lagfart å fast egendom, begärdes ordet af nedannämnde ledamöter, hvilka yttrade:

Vice Talmannen *Ola Svensson:* »Den ifrågavarande motionen innefattar förslag till flere ändringar uti nu gällande stadganden angående lagfart, och jag vill, uti hvad de flesta af dem angår, uppskjuta att yttra mig, intilldess Utskottet afgifvit sitt Utlåtande. En punkt anser jag mig dock icke böra med tystnad förbigå, emedan sådant möjligen skulle kunna af Utskottet tolkas såsom bifall till motionen. Motionären har nemligen föreslagit 20 R:drs böter för den, som icke inom föreskrifven tid uppvisar arfskifte inför Domstolen. Då ganska

många sterbhus icke lemna ens så stor behållning eller öfverskott samt då det föreslagna bötesbeloppet är ett ganska stort kapital för den fattige, önskar jag, att motionen i denna del icke måtte vinna Utskottets eller Rikets Ständers bifall.»

Johan Pehrsson från Upsala, *Rosenberg* från Kristianstads, förre v. Talmannen *Per Eriksson* från Wermlands och *Nils Svensson* från Blekinge Län jemte flera Ståndets Ledamöter instämde.

Erik Ersson från Gefleborgs Län: »Det kan väl synas hårdt för motionären att få anmärkningar jemväl mot denna motion, men äfven jag anser mig pligtig att framställa anmärkning emot den punkt, som v. Talmannen nyss berört. Förslaget, att alla arfskiften böra till Domaren inlemnas vid vite af 20 R:dr, synes, oaktadt jag icke föreställer mig, att motionärens afsigt varit annan, än god, nästan härleda sig från någon Domare, uti hvars intresse det naturligtvis skulle ligga, att få ett sådant förslag, som det förevarande, gilladt och antaget. Då den lösen, som genom ett dylikt lagstadgande skulle komma att erläggas, ginge till ett ganska drygt belopp, önskar jag, att motionen i denna del icke måtte vinna framgång. Likaledes anser jag det framställda förslaget, att tidningar skola få tjena som åtkomsthandlingar, icke vara antagligt, ty, då det ofta nog kan inträffa, att den person, hvars rätt är i fråga, är utom Riket, skulle det, åtminstone mången gång, leda till trassel och obehag. Jag har velat uttala denna min åsigt, ehuru jag tror mig känna Utskottets Ledamöter så väl, att jag nästan på förhand antager, att motionen icke föranleder till någon åtgärd.»

Bolin och *Adolf Fredriksson* från Upsala, *Liss Lars Olsson* från Kopparbergs och *Pehr Pehrson* från Wermlands Län m. fl. instämde.

Paul Andersson från Jemtlands Län: »Ehuru motionens innehåll icke är mycket sansadt, men som jag anser någon ändring uti ifrågavarande lagstadgande af behofvet påkallad, kan jag ej annat än i hufvudsaken instämma med motionären, likväl med några ändringar och tillägg. De af motionären föreslagna höga bötesbestämmelserna gillar jag icke, ty obilligt är det väl, att för 10,000 R:drs arfskifte bör bötas lika mycket, som för 100,000 R:drs, utan jag skulle önska, att böterna bestämdes till en à två procent af arfskiftes-beloppet. Uti 2 mom. önskade jag det tillägget: »Har fastighet tillfallit flera i arf eller blifvit af föräldrar öfverlåten till barn, hvilka ega att sig emellan besluta om värdet och besittningsrätten, vare lagfartssökanden fri från att för sålunda åtkommen egendom lösa charta

sigillata efter det åsatta värdet.» Till följd af den motion, som blifvit väckt om bördsrättens upphörande på landet, anser jag orden »bördemans rätt oförkränkt» böra utur 3:dje mom. utgå, hvarförutan, i stället för det i 4:de mom. föreslagna bötesbeloppet 20 R:dr, jag håller före, att Domaren bör lemnas frihet att bestämma böterna från 5 och 10 R:dr till ännu högre belopp.»

Sedan diskussionen förklarats fulländad blef motionen, uppå derom af Talmannen framställd proposition, jemte de dervid gjorda framställningar remitterad till *Lag-Utskottet.*

§ 4.

Till *Lag-Utskottet* remitterades vidare den 12 i denna månad bordlagda motioner af:

1:o *A. W. Uhr* från Nerikes Län, med hvilken *Nils Olsson* från Malmöhus Län instämde, om inrättande af Förliknings-domstolar på landet;

2:o *samme Ledamot* om tillsättande af tillsyningsmän öfver förmyndare-vården, jemte förslag till föreskrift rörande förvaltningen af omyndiges medel;

3:o *C. C. Nettelbladt* från Stockholms Län om bestämmande af vite för husbonde, som uraktlåter att inom viss tid till laga näpst anmäla ur tjenst förrymdt tjenstehjon m. m.; och

4:o *Gustaf Bjerkander* från Skaraborgs Län om förtydligande af lagens stadgande i fråga om vattens ledning öfver annans mark.

§ 5.

Nedanintagna nu väckta motioner remitterades till *Lag-Utskottet*, nemligen af:

Carl Gustaf Sköldberg från Nerikes Län: »Då en allmän missbelåtenhet lätit förspörja sig öfver den enligt nu gällande Nådiga Förordning om Expeditionslösen allt för högt bestämda afgift för några rubriker deri, tager jag mig friheten härmed vördsamt föreslå, att nämnde Förordning måtte sålunda ändras att för Expeditioner från *Första Afdelningen* det stadgas:

Protokoll:	annat, ehvad det innefattar beslut eller icke,		
	för första arket	R:mt R:dr	1: 25 öre.
	andra arket	»	1: —
	hvarje af de öfriga . . .	»	— 75 »
Resolution:	med rubrik, första arket .	»	1: 25 »
	andra arket	»	1: —
	hvarje af de öfriga . . .	»	— 75 »
Stämning offentlig		»	1: 25 »

Utslag med rubrik, första arket . . . R:mt R:dr 1: 25 öre.
andra arket . . . „ 1: —
hvarje af de öfriga „ — 75 „

Motivet för denna anhållan är helt enkelt, att allmänheten anser sig allt för hårdt betungad af den i så hög grad ökade lösen för små, lätt uppsatta och ofta i stor mängd utgående Expeditioner, hvilka vanligen af hvilken yngling eller renskrifvare som helst kunna utskrifvas efter erhållet formulär, och då det icke är ovanligt, att dylika från t. ex. en Läns-Styrelse utfärdas till ett antal af 5,000 stycken om året, anser denna allmänhet, att den blifvit för hårdt beskattad af nu gällande taxa och att ändring deri derföre, utan att vederbörande förlora en billig förtjenst, kan och bör ske.

Om remiss häraf till vederbörligt Utskott anhålles.„

Häruti förena sig *J. M. Lundahl* från Skaraborgs, *Sven Rosenberg* från Christianstads, *Erik Olsson*, *Olof Larsson* och *G. Hultman* från Nerikes Län.

2:o *Jonas Andersson* från Östergöthlands Län: „Utom den betryckta ställning, hvaruti jordbruket för närvarande befinner sig till följd af minskad och trög export med jordens alster och deraf härledande låga priser å desamma, under det nästan alla till jordbrukets bedrifvande nödvändighets-artiklar bibehålla sig i samma höga priser, hvartill en förfluten tids gynnsammare konjunkturer uppdrifvit dem, samt alla vid jorden fästade onera och skatter snarare till- än aftagit, hafva de till 100 procent stegrade arbetslönerna och, på flera orter inom landet, bristande tillgång på arbetskrafter i betänklig mån försvårat jordbrukets nöjaktiga skötsel. — Följderna af ett fortfarande sådant sakernas skick måste naturligtvis leda till jordbrukets förfall. — En vis omtanka kräfver således, att man i tid använder alla till buds stående medel för att motverka de här ofvan påpekade missförhållanden, på det icke landets modernäring, jordbruket, deraf samhällets alla medlemmars välbefinnande dock väsendtligen är beroende, icke må lida allt för stort afbräck.

Då bristen på behöflig arbetsstyrka för jordbruket egentligen härleder sig från de betydliga arbetskrafter, dem Staten eller enskilda assosiationer till utförande af större arbetsföretag på sednare tider behöft och behöfver konsumera, samt då den enskilde ej mäktar konkurera med Staten uti hög aflöning, så ligger den frågan närmast till hands: huru skall detta förekommas, utan att det enas fortskridande skulle hämmas på samma gång som det andras fördel befrämjas? — Om svaret på denna fråga är svår att nöjaktigt lösa, och om många svårigheter möta vid realiserandet, af hvilket förslag man för

detta ändamål än må uppställa, så må sådant likväl icke afskräcka Representanten från fullgörandet af sin plikt att efter bästa förmåga söka afhjelpa förhandenvarande olägenheter, och för sådant ändamål framlägga de förslag, dem han anser bäst kunna leda till det sökta målet. Denna fråga har visserligen förevarit vid förra Riksdagen utan att tillvinna sig någon särdeles uppmärksamhet; men som behofvet af tillgänglig arbetsstyrka sedan dess blifvit än mera oafvisligt, tager jag mig friheten föreslå:

att Rikets Ständer ville för sin del besluta det tillägg och den förändring uti Kongl. Förordningen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum, den 21 December 1857, att allt straffarbete på längre eller kortare tid skall, derest sådant utan förlust för Kongl. Maj:t och Kronan ske kan, verkställas med arbete för Kronans räkning, om sådant i trakten finnes att tillgå, eller hos enskilte efter anmälan hos Konungens Befallningshafvande, som eger bestämma vilkoren för arbetsfångens användande, förplägning och bevakning;

Och att i sammanhang dermed fångar, hvilka blifvit dömda att i fängelse aftjena viten och böter, dertill de saknat tillgång, skola på enahanda sätt till arbete användas, derest någon icke anmäler sig att, på sätt och med de vilkor 8:de punkten i Kongl. Förklaringen den 23 Mars 1807 medgifver, taga den bötfällde i arbete.

Hvarjemte och då sistnämnde lagrum synes kommit i glömska, detsamma bör årligen från prediksstolarne i Rikets kyrkor kungöras.

Utom de arbetskrafter, som genom antagandet af något förslag i ofvan antydda syfte skulle tillgodogöras, skulle derjemte beredas icke liten lindring i de dryga kostnader, som för fångvården utgå. — Om tillfälle inom ett eller annat Län skulle saknas för anskaffande af erforderligt arbete åt dylika fångar, så hade ju Staten ingenting förlorat; men för att visa nödvändigheten att genom allmän författning sätta Konungens Befallningshafvande i tillfälle att bereda Landet en så väsendtlig lättnad i fångvårds-underhållet, på samma gång, som neutrala arbetskrafter nyttiggjordes, vill jag anföra ett exempel från Östergöthlands Län. Det är blott för några få år sedan Rikets Ständer beviljade Linköpings Stad lån eller anslag för uppgräfningen af segelleden genom Stång-ån till hamnen vid nämnde Stad. — Detta arbete blef ganska dyrt derigenom, att endast frivilliga arbetare kunde erhållas. Under tiden måste

kronan underhålla ett större antal arbetsfångar inom murarna till Linköpings Länsfängelse, ehuru förenämnde arbetsföretag var så nära beläget, att fångarne kunnat logera i sina kaserner för hvarje natt, och Fängelse-direktören med en vanlig kikare för ögat skulle icke haft svårighet att från något af fängelsets fönster öfverräkna fångarna. — Flera dylika exempel skulle kunna anföras, som lika med nyss omförmälda tala för nyttan och nödvändigheten af förslagets godkännande, och jag vågar derföre tillförse mig ej mindre vederbörande Utskotts än jemväl Rikets Ständers bifall dertill.

Om remiss häraf till Ekonomi-Utskottet anhålles.»

3:o *Anders Jonsson* från Skaraborgs Län:

»Sedan under föregående Riksdagar icke allenast spö- och ris-straffet blivit afskaffade för tjufvar och andra grofva brottslingar, utan äfven den s. k. husagan för tjenstehjon upphört samt till och med djuren blifvit af lagen tagne i skydd mot den råa misshandlingen, måste hvarje sann fosterlandsvän anse tiden vara inne, att de gamla föreskrifterna om prygel för fäderneslandets försvarare till lands och sjös äfven upphäfves.

Det nu rådande förhållandet i detta afseende kan icke annat, än på det högsta väcka en djup missbelåtenhet såväl bland den klass af medborgare, hvilken sålunda ser sig nedsatt under brottslingarne och djuren, som äfven bland alla andra klasser, hvadan en af tidsandan påkallad ändring i detta missförhållande icke torde anses som en obefogad önskan.

Med anledning häraf får jag hos Rikets Höglofl. Ständer vördsammast föreslå upphäfvandet af omnämnda prygelstraff inom krigsmakten, och önskar det Hederv. Bonde-Ståndet dertill ville med sitt upplysta omdöme på det kraftigaste medverka.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

§ 6.

Till *Bevillnings-Utskottet* remitterades en af *Johan Pehrsson* från Upsala Län den 12:te i denna månad väckt och då bordlagd motion om inrättande af slöjdskolor samt desammas ordnande och underhåll af de till Hushållnings-sällskaperna i Länen anslagna bränvinsförsäljnings-medel.

§ 7.

Carl Casper Nettelbladts, den 12:te i denna månad väckta och då bordlagda motion om ändring i sättet för presterskapets aflöning blef nu af motionären återtagen.

§ 8.

Nedannämnde från resp. Med-Ståndden ankomne Protokolls-Utdrag föredrogos och lades till handlingarne, nemligen från

Höglofl. Ridd. o. Adeln N:is 24—30 och 32, hvaremot N:o 31 lades på bordet;

Högv. Preste-Ståndet N:is 18—34, samt

Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 18—22 samt 24—34.

§ 9.

Föredrogos i sammanhang *Expeditions-Utskottets* Förslag N:o 2 till Rikets Ständers underdåniga condoléance-adress till Hennes Maj:t Enke-Drottning Josephina samt Vällofl. *Borgare-Ståndets* uti Protokolls-Utdrag N:o 23 till Med-Ståndden gjorda inbjudning att förena sig uti ett af Borgare-Ståndet uppsatt förslag till underdånig skrifvelse i samma ämne, dervid ordet begärdes af

Paul Fritz Mengel från Upsala Län, hvilken yttrade: »Vid jemförelse mellan dessa begge skrifvelse-förslag, uppstår icke någon tvekan, att ju Borgare-Ståndets är väsendtligen vackrare och bättre. Utskottets förslag förefaller mig likt en aftonsångs-predikan, hvilken nog mången gång kan vara vacker, men här är den icke på sin plats. Det har till och med i Preste-Ståndet inträffat, att »modig» blifvit utvoteradt, icke representanten Modigh, utan det i Utskotetts förslag förekommande ordet »modig». Jag anser således, att Borgare-Ståndets inbjudning bór antagas.»

Flera Ledamöter instämde.

Olaus Eriksson från Götheborgs och Bohus Län: »Då jag finner Borgare-Ståndets förslag till underdånig skrifvelse vackrare och mera på saken, önskar jag, att Ståndet måtte antaga detsamma.»

Diskussionen var fulländad; och beslöt Ståndet, uppå af Talmannen framställda propositioner att icke godkänna Expeditions-Utskottets förslag, utan i stället antaga Borgare-Ståndets indjudning.

§ 10.

Föredrogs och bordlades *Banko-Utskottets* Memorial N:o 2 med öfverlemnande af Bankofullmäktiges till Utskottet afgifna berättelse.

§ 11.

Uppå derom gjord begäran beviljades ledighet från Riksdagsgöromålen åt *Johan Pehrsson* från Upsala Län från och

med den 18:de till och med den 21:sta, samt åt *Pehr Nilsson* från Malmöhus och *Paul Hedström* från Vester-Norrlands Län likaledes från och med den 18:de till och med den 22:dra allt i denna månad.

§ 12.

Lars Magnus Knutsson från Östergöthlands Län inlemnade följande motion:

»Vi äro väl alla ense om, att den största sparsamhet vid användandet af Statens medel, särdeles under närvarande brydsamma tid måste iakttagas. Men der verklig och trängande nöd är för handen och den med en jemförelsevis ringa uppoffring kan lindras, torde det ej anses förmätet att för en hemställan till Rikets Ständer om något understöd hoppas ett gynnsamt upptagande. — I förlitande härpå, vågar jag framställa följande:

Den 1 Juni innevarande år träffades större delen af Malexanders Socken i Östergöthland utaf en af de största olyckor, som kunna drabba Landtmannen. — En förfärlig orkan med hagel öfvergick trakten och förhärjade 21 större och mindre hemman samt 16 torp; dervid, utom det att grödan blef totalt tillintetgjord, en stor del matjord bortflöt, skog och mulbete förstördes, alla fönster utslogos och många tak bortfördes. — Oberäknadt all annan skada, blef endast förlusten af råggrödan, uti Syne-instrument af den 5 och 6 Juni efter låg värdering upptagen till 9,500 R:dr b:ko. Huru starkt haglet varit, kan synas deraf, att, oaktadt stark solvärme, ännu på 8:de dygnet efter olyckan vid gärdesgårdarne qvarlågo drifvor af hagel, stora som mindre ägg. — En mängd arbetssamma och rättskaffens menniskor sågo således på en gång förstörda frukterna af all sin flit och förhoppningarne om ett tarfligt bröd för sig och de sina, ja! många funno sig ifrån den knappa bergning, de genom mångårigt sträfvande förskaffat sig, bragta till det djupaste armod. Kongl. Maj:t, som städse huldrikt ömmar för sine undersåters nöd, täcktes åt de olycklige bevilja ett räntefritt lån af 6,300 R:dr R:mt, med vilkor att ⅓:del deraf skulle återbetalas vid hvardera af uppbördsstämmorna för åren 1859—60 och 61. Detta har dock, hvad angår första afbetalningen, redan visat sig vara omöjligt. Hvarmed skall den betala, som förlorat allt, hvad han egt, innan han genom arbete åter kommit sig något för? De flesta af de hagel-skadade voro mindre hemmansegare och torpare, som redan förut voro i torftiga vilkor. När härtill kommer den rådande penningebristen, som äfven för dem, hvilka hafva några tillgångar qvar, gör det omöjligt att skaffa kontanter,

torde omständigheterna finnas nog ömmande, för att påkalla hjelp.

I sitt betryck hafva de af olyckan drabbade uppmanat mig att till Rikets Ständers behjertande framställa deras nöd, för att deri erhålla någon lindring; och får jag i anledning deraf vördsamt föreslå:

att af det erhållna lånebeloppet måtte efterskänkas så stor del, som svarar emot första afbetalningen, eller ock, att åtminstone anstånd med denna måtte beviljas till uppbördsstämman för år 1862.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.»

Efter uppläsandet af denna motion fingo nedannämnda Ledamöter ordet och yttrade:

Anders August Andersson från Östergöthlands Län: »Jemte det jag instämmer med motionären, kan jag icke underlåta att uttala den anhållan, att denna motion måtte så fort som möjligt blifva behandlad af Utskottet, enär penningarna, derest icke afskrifning eller anstånd beviljas, skola uttagas vid nästinfallande uppbördsstämma.»

Carl Anders Larsson från samma Län: »Då Malexanders socken ligger inom det kommittentskap, som af mig representeras, anser jag mig böra upplysa, att nämnde socken utgöres af en mager skogsbygd, hvilken är mycket vanlottad. Den hagelskada, som innebyggarne ledo under sistlidne sommar, är säkerligen oss alla bekant, och derföre har jag allt skäl att instämma med motionären och anhåller, att åtminstone något anstånd måtte under nuvarande tryckta tider beviljas dem, som befinna sig uti verkligt svår belägenhet.»

Diskussionen var fulländad och ifrågavarande motion jemte deraf föranledda yttranden blef till *Stats-Utskottet* remitterad.

§ 13.

Sven Rosenberg från Malmöhus Län begärde ordet och yttrade: »Jag har uti ett föregående plenum väckt motion, angående utsträckt rättighet vid prestval. Af den anledning, att Kongl. Maj:t sedermera till Rikets Ständer afgifvit Nådig Proposition, innefattande bland annat förslag till stadgande derom, huru presträttigheter skulle utgöras af dem, som utgå från Stats-kyrkan, har jag återtagit förenämnda motion och uppsatt en ny, hvilken jag anhåller att nu få uppläsa; och var denna motion af sådan lydelse:

»Såsom samhälls-medlem har hvarje enskild individ tvenne utvecklings-perioder att genomlefva: *Omyndighets-tillståndet*, hvarunder viljans, önskningarnes och handlingarnes framgång äro beroende af en annans vilja, nemligen förmyndarens, och

Myndighets-tillståndet, då i ens enskilda angelägenheter handlingen bestämmes af den egna öfvertygelsen.

Med samhället förhåller det sig på samma sätt. Ur-äldsta formen för samhälls-förmynderskapet var Patriarkalismen, denna öfvergick sedermera i despotismen, hvilken åter i sin ordning börjat vika för den konstitutionella monarkismen, och i den mån samhällen uppnå myndighetsperioden måste äfven denna se sitt förmyndarevälde inskränkt.

I kyrkligt afseende har Svenska folket genomlefvat både patriarkalismen, införd med Romersk-Katholska läroformen, och despotismen grundlagd af den store Gustaf I, sanktionerad genom Carl XI:s Kyrko-lag. Regenten har genom denna, frivilligt eller ofrivilligt från folkets sida under namn af Summus Episcopus, tillerkänts förmyndarevården och förvaltningen af detta vigtiga uppdrag har icke alltid varit tillfredsställande för de omyndige.

Det var framlidne Hans Maj:t Konung Oscar I förbehållet att taga första steget till folkets befrielse från detta omyndighets-tillstånd. Steget godkändes icke. Hans Son och Efterträdaren på thronen har förnyat försöket. Godkännandet deraf beror nu på Rikets Ständers godtfinnande.

Det förslag till, om jag så får säga, Dissenter-lag, som vi nyligen remitterat till Utskotts-behandling, innehåller ett steg framåt, visserligen icke stort, men dock något. Är tiden icke mogen för stegets fulla uttagande till kyrklig myndighet, så står det oss fritt att indela afståndet i tuppfjät och taga ett i sender.

Bland bestämmelserna för församlings-organisation hos dem, som äro afvikande från vår kyrkas läroform och lärosatser, var föreslaget rättigheten att sjelfva tillsätta sin lärare och församlings-föreståndare, utan hvarken pröfning eller kontroll från Statskyrkans sida. För dem var detta ett nödvändighetsvilkor, men derigenom är också deras sjelfmyndighet i förevarande fråga erkänd.

Skulle nu den stora massan af svenska folket, som ännu qvarstår inom kyrkans sköte, anses mindre kompetent i förevarande fråga? Är det blott genom afsägelse af kyrkans bekännelse, man förvärfvar sig rättigheten att i kyrkliga frågor betraktas som en fullmyndig man? Månne vi hafva tillräckligt öfvervägt, hvarthän detta erkännande leder?

Jag är icke den, som missunnar dissenters från vår kyrka den dem föreslagna rättigheten, att sjelfve tillsätta sina lärare; jag anser tvertom denna rättighet alldeles oskiljaktig från en dissenterlag. Men konseqvensen fordrar dock, efter mitt enfaldiga förmenande, att, likasom alla barnen i en familj, så